

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ ESER ÇALIŞMASI**

**TÜRK SİNEMASINDA EĞİTİM İÇERİKLİ
FİLMLERİN EĞİTİM UNSURLARI AÇISINDAN
ANALİZİ**

**ŞULE ALTINBAŞ
15706028**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MUSTAFA GÜNDÜZ**

**İSTANBUL
2018**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ESER ÇALIŞMASI

**TÜRK SİNEMASINDA EĞİTİM İÇERİKLİ
FİLMLERİN EĞİTİM UNSURLARI AÇISINDAN
ANALİZİ**

**ŞULE ALTINBAŞ
15706028**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. MUSTAFA GÜNDÜZ**

**İSTANBUL
2018**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ESER ÇALIŞMASI

**TÜRK SİNEMASINDA EĞİTİM İÇERİKLİ
FİLMLERİN EĞİTİM UNSURLARI AÇISINDAN
ANALİZİ**

**ŞULE ALTINBAŞ
15706028**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 27/08/2018

Tezin Savunulduğu Tarih: 08/10/2018

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

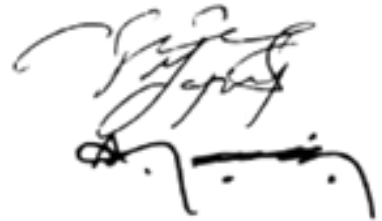
Unvan Ad Soyad

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa Gündüz

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Yavuz Erişen

Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İşeri

**İSTANBUL
EKİM 2018**

ÖZ

TÜRK SİNEMASINDA EĞİTİM İÇERİKLİ FİLMLERİN EĞİTİM UNSURLARI AÇISINDAN ANALİZİ

Şule Altınbaş

Ekim, 2018

Sinema, XIX. yüzyıldan bu yana toplumların kültürlerine yerleşen yeni ve etkili bir sanat alanıdır. Ortaya çıktığı dönemden itibaren sinema, bir toplumun herhangi bir konuda zaman içinde geçirdiği evrimi incelemek için de önemli bir araçtır. Özellikle eğitim kurumu ve içinde barındırdığı dinamikler, sinemanın gelişimiyle birlikte sıkça filmlere konu olmuştur. Çağlar boyunca toplumların ve devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için en önemli araç olan eğitime dair unsur ve figürler Türk sinemasında da kendine yer bulmuştur. Bu kapsamda Türk sinemasındaki eğitim içerikli filmlerde öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamlarının nasıl ve hangi bağlamda yer aldıkları incelenmesi gereken bir alandır.

Araştırma, metodolojik olarak nitel araştırma yöntemlerinden içerik çözümlemesine dayalı yürütülmüştür. Türk sinemasında 1949-2015 arasında çekilen ve ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerini kapsayan K12 okullarını içeren 52 film üzerinden öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamları tasvirleri incelenmiştir. Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde önce filmlerde hangi eğitim unsurlarının inceleneceğine karar verilmiş, daha sonra bu unsurların nasıl tasvir edildikleri üzerine gözlem notları tutularak sık tekrar eden temalar belirlenmiştir.

Araştırma bulguları kapsamında, ulaşılan veriler şöyledir: Öğretmen temasında, öğretmenlerin en çok taşralı, kalkınmanın temsilcisi-kurtarıcı, cehalete karşı, fakir ama mutlu, idealist-mesleğine adanmış, güvenilir-hürmet gören, öğrenciye dokunabilen, resmi ideolojinin temsilcisi, otoriter, öğrenci karşıtı ve maskara öğretmen imajlarıyla tasvir edildiği belirlenmiştir. Okul yöneticileri temasında müdür ve müdür yardımcılarının en çok otoriter, maskara, öğrenci karşıtı, paragöz, öğrenci dostu, bürokrat ve idealist-mesleğine adanmış olarak tasvir edildiği gözlemlenmiştir. Öğrenci temasında öğrenci profili filmlerde eğitim ortamları olarak kullanılan ilkökul (köy ve şehir olarak ayrılmıştır), devlet lisesi, özel lise/kolej ve ev ortamlarına göre incelenmiştir. Eğitim ritüelleri temasında en sık gözlemlenen eğitim ritüelleri ise üniforma, selamlaşma, klasik oturma düzeni, cezalandırma, marş/ant/şiiir ve resmi törenler/anma törenleri olarak belirlenmiştir. Eğitim ortamları temasında da öğrenci tasviri bölümünde olduğu gibi okul kademe ve türlerine göre köy ilkökulları, şehir ilkökulları, devlet liseleri, özel liseler/kolejler ve ev ortamlarına göre incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Eğitim, Öğretmen, Yönetici, Öğrenci, Ritüel, Ortam

ABSTRACT

ANALYSIS OF EDUCATIONAL MOVIES IN TURKISH CINEMA IN TERMS OF CONSTITUENTS OF EDUCATION

Şule Altınbaş

October, 2018

Cinema is a new and influential art settled in societies' cultures since 19th century. Since its first appearance, it is also an important tool to examine the evolution of anything that a society has gone through. Especially education and its constituents have been the subjects of the movies since cinema started to develop. The constituents and figures of education which are the most crucial tools for a country to survive have also found a place in Turkish cinema. Within this context, how the teacher, school administrator, students, educational rituals and educational settings are interpreted in Turkish cinema are the fields that should be analyzed.

In this study, content analysis, which is one of the methods of qualitative research, was used to examine the portrayals of teachers, school administrators, students, educational rituals and educational settings in 52 movies that contain K12 schools consisting of primary, secondary and high schools and which were made from 1949 to 2015 in Turkish cinema. In the analysis process of the data, descriptive analysis was chosen to interpret the common themes of each predecided categories watching each film.

As a consequence of the research, the most frequent features were determined and grouped into themes. Teachers are mostly depicted as countryman, representative of development-saver, against bigotry, poor but happy, idealist-dedicated, trustworthy- respected, touching to students, representative of the official ideology, authoritarian, against student and buffoon images. School administrators are mostly depicted as authoritarian, buffoon, against students, money grubber, student friendly, bureaucrat and idealist-dedicated. The profiles of students are examined according to the educational settings in the movies: primary school (separated as rural and urban), state high schools, private high schools and home environments. The most common educational rituals which were observed in the movies are uniform wearing, greeting, classical seating arrangement, punishment, march/poem/vows and national celebrations/commemorations. Similar to the students' profile section, educational settings are investigated according to the rank and types of schools such as rural primary school, urban primary schools, state high school, private high schools/ colleges and home.

Key Words: Cinema, Education, Teacher, Administrator, Student, Rituals, Setting

ÖN SÖZ

Yaptığımız her çalışmada başarı kazanmak, sürekli yanımızda olan ve bizleri destekleyen insanlar olmadan çok zordur. İyi bir çalışma ortaya koymak adına araştırmalarımı gerçekleştirdiğim süre boyunca çevremde olmalarından dolayı oldukça ayrıcalıklı hissettiğim birçok insanın yardımını alma şansına eriştim.

Öncelikle lisansüstü eğitimim boyunca bizlere sunduğu derslerden oldukça faydalandığım, bilgi birikimimi artıran ve ufkumu genişleterek bana araştırmalarım için ilham kaynağı olan hocam Prof. Dr. Mustafa Gündüz'e tüm yardımları, fikirleri, desteği, yönlendirmeleri ve bana kattığı tüm değerler için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde değerli bilgilerini bizden esirgemeyen, tüm öneri ve eleştirileriyle araştırmaya değer katan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Yavuz Erişen'e çok teşekkür ederim.

Tüm eğitimim boyunca her daim yanımda olan ve beni destekleyen, sürekli cesaret veren, süreç içindeki tüm koşuşturmalarımda bana eşlik eden annem ve babama özel teşekkürlerimi iletmek isterim.

Bulamadığım tüm kaynaklar ve filmler için bana arşivlerini açan, kütüphanelerinden faydalanmama olanak sağlayan Türk Sinema Araştırmaları Derneği'nin güleryüzlü ve yardımsever ekibine de teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak, lise yıllarımda derslerini dinlemekten büyük zevk aldığım, okul ve hatta okul dışı tüm sorunlarımda yanımda olan, desteğini, fikirlerini ve dostluğunu biz öğrencilerinden asla esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Alaettin İşeri' ye çok teşekkür ederim.

İstanbul; Ekim, 2018

Şule Altınbaş

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Sinema Sanatı ve Tarihi	1
1.1.1. Sinema Sanatı.....	1
1.1.2. Sinemanın Ortaya Çıkışı	3
1.1.3. Sinemanın Türkiye'deki Serüveni	4
1.1.4. Sinemada Akımlar ve Türk Sineması	9
1.1.5. Sinemada Türler	13
1.2. Sinemanın Psikolojik, Sosyolojik ve Kültürel Etkileri	13
1.3. Sinema ve Eğitim: Filmlerdeki Pedagoji	17
1.4. İlgili Çalışmalar.....	22
1.4.1. Türkiye’den Örnekler.....	22
1.4.2. Dünya’dan Örnekler.....	24
2. PROBLEM DURUMU VE METOT	29
2.1. Problem Durumu	29
2.1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı	31
2.1.2. Araştırmanın Temel Soruları.....	32
2.1.3. Varsayımlar	32
2.1.4. Sınırlılıklar	33
2.2. Metot	33
2.2.1. Çalışma Evreni	34
2.2.2. Verilerin Toplanması	35
2.2.3. Verilerin Analizi.....	37
2.2.4. Geçerlik ve Güvenirlik.....	37

3. BULGULAR VE YORUM	38
3.1. Filmlerdeki Öğretmen Tasviri.....	38
3.1.1. Taşralı Öğretmen.....	42
3.1.2. Kalkınmanın Temsilcisi - Kurtarıcı Öğretmen	45
3.1.3. Cehalete Karşı Öğretmen	49
3.1.4. Fakir ama Mutlu Öğretmen.....	57
3.1.5. İdealist - Mesleğine Adanmış Öğretmen.....	60
3.1.6. Güvenilir- Hürmet Gören Öğretmen.....	66
3.1.7. Öğrenciye Dokunabilen Öğretmen	69
3.1.8. Resmi İdeolojinin Temsilcisi Öğretmen	72
3.1.9. Otoriter Öğretmen	76
3.1.10. Öğrenci Karşıtı Öğretmen.....	79
3.1.11. Maskara Öğretmen.....	81
3.2. Filmlerdeki Okul Yöneticisi Tasviri	84
3.2.1. Otoriter Okul Yöneticisi.....	87
3.2.2. Maskara Okul Yöneticisi	92
3.2.3. Öğrenci Karşıtı Okul Yöneticisi	94
3.2.4. Paragöz Okul Yöneticisi	96
3.2.5. Öğrenci Dostu Okul Yöneticisi.....	97
3.2.6. Bürokrat Okul Yöneticisi	99
3.2.7. İdealist- Mesleğine Adanmış Okul Yöneticisi	102
3.3. Filmlerdeki Öğrenci Tasviri.....	103
3.3.1. İlkokul Öğrencileri Tasviri.....	105
3.3.2. Devlet Lisesi Öğrencileri Tasviri	107
3.3.3. Özel Lise/ Kolej Öğrencileri Tasviri.....	110
3.3.4. Özel Öğrenci Tasviri.....	116
3.4. Filmlerdeki Eğitim Ritüelleri Tasviri.....	118
3.4.1. Üniforma	118
3.4.2. Selamlaşma	120
3.4.3. Klasik Oturma Düzeni	121
3.4.4. Cezalandırma.....	122
3.4.5. Marş, Ant, Şiir Okuma	125
3.4.6. Resmi Törenler ve Anma Törenleri	127
3.5. Filmlerdeki Eğitim Ortamı Tasviri	129
3.5.1. Köy İlkokulları.....	131

3.5.2. Şehir İlkokulları.....	133
3.5.3. Devlet Liseleri	134
3.5.4. Özel Lise/ Kolej	135
3.5.5. Ev Ortamı	136
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	137
KAYNAKÇA	147
ÖZ GEÇMİŞ.....	156

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İncelenen Film Adı, Yılı, Türü ve Yönetmeni.....	34
Tablo 2: Filmlerde İncelenen Eğitim Unsurlarını Gözleme Ölçütleri.....	36
Tablo 3: Öğretmen Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Rol Adı.....	40
Tablo 4: Yönetici Tasviri Yapılan Film Adı, Türü, Yönetmeni ve Rol Adı.....	85
Tablo 5: Öğrenci Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Öğrencinin Kademesi.....	103
Tablo 6: Eğitim Ortamları Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Eğitim Ortamı.....	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bir Dağ Masalı (1967) - Taşralı Öğretmen.....	43
Şekil 2: Vurun Kahpeye (1949) - Kalkınmanın Temsilcisi/ Kurtarıcı Öğretmen.....	45
Şekil 3: Hepimiz Kardeşiz (1964) - Kalkınmanın Temsilcisi/Kurtarıcı Öğretmen.....	45
Şekil 4: Hudutların Kanunu (1966) - Cehalete Karşı Öğretmen.....	51
Şekil 5: Öğretmen (1988) - Fakir ama Mutlu Öğretmen.....	59
Şekil 6: Hakkari’de Bir Mevsim (1983) - İdealist/Mesleğine Adanmış Öğretmen.....	63
Şekil 7: Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor (1978) - Otoriter Öğretmen.....	78
Şekil 8: Çıtkırıldım (1966) - Otoriter Okul Yöneticisi.....	87
Şekil 9: Sınav (2006) - Maskara Okul Yöneticisi.....	93
Şekil 10: Bitirimler Sınıfı (1975) - Öğrenci Karşıtı Okul Yöneticisi.....	95
Şekil 11: Hababam Sınıfı Merhaba (2004) - Paragöz Okul Yöneticisi.....	97
Şekil 12: Kızlar Sınıfı Yarışıyor (1985) - Öğrenci Dostu Okul Yöneticisi.....	99
Şekil 13: Paydos (1968) - Bürokrat Okul Yöneticisi.....	100
Şekil 14: Vurun Kahpeye (1949) - Üniformasız İlkokul Öğrencileri.....	106
Şekil 15: Bana Şans Dile (2001) - Şımarık ve Kötü Devlet Lisesi Öğrencileri.....	107
Şekil 16: Ayakta Kal (2009) - Şımarık ve Kötü Özel Lise Öğrencileri.....	112
Şekil 17: Öğretmen Zeynep (1989) - Özel Öğrenci.....	116
Şekil 18: Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı (1975) - Üniforma Ritüeli.....	120
Şekil 19: Bana Şans Dile (2001) - Selamlaşma Ritüeli.....	121
Şekil 20: Hababam Sınıfı Tatilde (1977) - Klasik Oturma Düzeni.....	121
Şekil 21: Hababam Sınıfı Uyanıyor (1976) - Tek Ayak Üstünde Bekletme.....	124
Şekil 22: Gençlik Köprüsü (1975) - Marş, Ant, Şiir Okuma.....	126
Şekil 23: Kırık Bir Aşk Hikayesi (1981) - Resmi Törenler ve Anma Törenleri.....	127
Şekil 24: Hasret (1971) - Köy İlkokulu.....	132
Şekil 25: Tatlı Dillim (1972) - Köy İlkokulu.....	133
Şekil 26: Paydos (1968) - Şehir İlkokulu.....	133
Şekil 27: Okul (2004) - Devlet Lisesi.....	134

Şekil 28: Sevgili Öğretmenim (1965) - Özel Lise/Kolej.....	135
Şekil 29: Benim Dünyam (2013) - Ev Ortamı.....	136

1. GİRİŞ

1.1. Sinema Sanatı ve Tarihi

1.1.1. Sinema Sanatı

'Sinema' ve 'film' kavramlarıyla henüz tanışmamış olan insanlarla karşılaşmak XXI. yy'da oldukça güçtür. Özellikle televizyonun ortaya çıkması ve yaygınlaşmasıyla sinema kavramı ve sinema filmlerine rastlamamış olan kişi sayısı da günden güne azalmaktadır. Sinemanın, ortaya çıkışı XIX. yüzyılda son çeyreği olmakla birlikte, sanatların en yenilerinden olduğu söylenebilir. Gerek gerçeği gerekse ideali, hayal edileni yansıtan filmler sinema sanatı içerisinde, sinema sanatçılarının elinde yoğrularak topluma, hatta toplumlara sunulmakta ve etki alanını da günden güne genişletmektedir.

Yeni olmasına karşın bu denli etkili olan bu sanatı açıklamak için 'Sinema nedir?' sorusuna kısaca değinmek gerekir. Bu sorunun yanında, sinemayı bu kadar popüler ve güçlü kılan etmenlere de değinmekte fayda vardır. Çeşitli tanımları olmakla birlikte, sinemayı “belirli bir kavramı en uygun biçimde anlatan görüntülerin yer aldığı film parçaları” şeklinde kısaca tanımlamak mümkündür (Uğurlu, 1992, 137). Başka bir ifadeyle de “çeşitli kimselerin rol aldığı renk, ışık, ses, hareket, konuşma gibi öğeleri kapsayan kolektif bir sanat biçimi” şeklinde tanımlanabilir (Tezcan, 1994, 172). Aslında sinema o kadar çok alanla iç içedir ve çok yönlüdür ki, onu herhangi bir tanıma sığdırmak güçtür. Bu yeni sanatın birçok bileşeni vardır. Sinema sadece “bir sanat eseri, kültür aracı, ekonomi veya sanayi ürünü ya da bir haberleşme aracı değildir”; bunların tümünü ve daha birçok amacı kapsayan bir sanattır (Kayalı, 1994, 42). Peki, 'film' nedir? Özön'e (1985, 91) göre film, "bir salonda, sesle de desteklenen devinimli resimler (görüntüler) dizisi" olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer tanımla film, "gerçekliğin mekanik bir yeniden üretimi"dir (Arnheim, 2002, 14). Sinema, görme ve işitme duyularına hitap eden bir sanat olduğu için, aktarmak istediği şeyi yine bu görüntülerden oluşan filmler aracılığı ile izleyicilere ulaştırmaktadır. Bu kadar çok amacı ve aracı içinde

barındırabilmesi ve “toplumsal, ekonomik, siyasal düşünceleri kolayca yayabilme olanağına sahip olmasıyla” filmler aslında “bir sanat içinde sanatın tümü”nü gerçekleştirebilen ürünlerdir (Tezcan, 1994, 172).

Konusu bağlamında bakıldığında, sinema sanatının filmler yoluyla değinip izleyiciye iletebileceği konuların bir sınırı yoktur. Sinema gerçek yaşamdan kesitleri, olayları, olguları, geçmişi, geleceği, hayali ve daha birçok temayı işler ve izleyiciye yansıtır. Sinema sanatının barındırdıkları “doğal çevrenin sınırlılıkları içindeki gerçek malzemelerdir ve fiziki oluşlar, gerçek, çekici gerçek, kısacası hayat sinemanın konusudur” (Uğurlu, 1992, 137). Sinema sanatçısı yaşamın kendisinden aldığı bu malzemeleri ister olduğu gibi alır, isterse hayal gücüyle ona yeniden hayat verir ve bunu izleyiciye filmler aracılığıyla sunar. Konuların ve temaların bu denli çeşitli olması ve toplumların kendi içlerinden çıkması, filmlerin izleyici üzerindeki etkisini de artırmaktadır. Diğer bir deyişle, filmler her ne tür, akım ve konuda olurlarsa olsunlar "ele aldıkları karakterlerin ve bunun doğal bir sonucu olarak izleyici kitlelerinin kendilerini ve dünyayı yeniden anlamlandırdıkları dolaysız bir yolculuğa çıkmalarını sağlarlar" (Clarke, 2002, 13).

Tüm sanat alanlarını bünyesinde sentezleyen bir sanat alanı olarak bakıldığında, en etkili sanatlardan biri olarak görülen sinemanın gelişimi esnasında diğer sanat dallarından da bir hayli faydalandığı söylenebilir. Sinema ortaya çıktığından beri her dönem farklı uygarlıklar tarafından ortaya çıkarılan sanatlarla etkileşime geçmiş ve “bu sanatlarla döllenerek gelişmeye başlamıştır” (Bazin, 1966, 17). Bu kadar genç bir sanat dalının kendinden daha eski ve gelişmiş sanat dallarından faydalanarak ilerlemeye çalışması gayet doğaldır; çünkü “sinema, bütün öbür sanatların az çok bir bireşimi olduğundan, bu yararlanma bir bakıma kaçınılmazdır” (Özön, 1995, 75). Resim, edebiyat, mimarlık gibi evrenselleşmiş sanat kollarının yanında fotoğrafın icadı ve tekniğinin sürekli ilerlemesi de sinemanın hızlı evrimine büyük katkı sağlamış ve hatta ona temel oluşturmuştur. Bütün bu alanları birleştirerek yarattığı sentez ile aslında yepyeni bir dil meydana getirmiştir. Yakar'ın (2013, 22) ifadesiyle "sinema; resmi, müziği, dansı, oyunculuğu, edebiyatı, tiyatroyu, mimariyi birleştirerek daha zengin, işlek ve popüler bir dil yaratmıştır". Günümüzde bu dil daha da zenginleşerek ve popülerleşerek etkili bir şekilde varlığını sürdürmektedir.

Amaç ve işlevleri açısından bakıldığında, sinema bir kurum olarak tek bir amaca hizmet etmez. Her ne kadar izleyicilerin birçoğu onu bir eğlence aracı olarak görse de, aslında filmler içinden çıktıkları toplumu ve hatta insanlığa dair evrensel ve ortak değerleri yansıtmaları bakımından farklı bir önem arz etmektedir. Sinema ilk başlarda bir eğlence aracı olarak ortaya çıksa da, sonrasında toplumsal değişimler için bir araç haline gelmiştir (Deborah, 2000, 4). Güçhan da (1992, 63) sinemanın “başlangıçta bir eğlence kurumu, giderek bir iş kolu/endüstri olmasından sonra toplumsal/kültürel bir kurum olarak, toplumdaki yerini aldığını” ifade etmiştir. Sinema artık en yaygın sanatlardan biri haline gelmiştir ve toplumların elinde farklı biçimlere, konulara, dillere bürünerek varlığını devam ettirmektedir.

1.1.2. Sinemanın Ortaya Çıkışı

Edebiyatın, romanın, tiyatronun, resim ve heykel sanatının, mimarinin başat sanatlar olarak hüküm sürdüğü çağlardan sonra, özellikle fotoğrafın ve stereoskopun icadıyla ortaya çıkışı ve gelişimi hızlanan sinema, XX. yy’ın en etkili ve yaygın sanatı haline gelmiştir. Sinemanın insanlar üzerinde diğer sanat dallarından daha hızlı ve yoğun bir tesir gücü olmasının aslında birçok sebebi vardır. Bunun sebeplerinden biri de sanatların en yenisi olarak sinemanın, diğer buluş ve sanatların yardımıyla ve onların üzerlerinde yükselmesidir. Dolayısıyla sinema sanatı aslında tek bir uygarlığa mal edilemez, o ortak buluşların ve kültürlerin katkılarıyla oluşmuştur. Edison kinetoskopunu fonografa bağlamış, Demenay konuşan portreler üretmiştir (Bazin, 2011, 26). Bunlar gibi daha birçok buluş, sinemayı bugünkü seviyesine taşımak için birer basamak olmuştur.

Sinemanın tarihsel çıkış noktası veya icadı diyebileceğimiz çalışmalar ise ayrıca değinilmesi gereken bir konudur. 1877 ve 1880 yıllarında Muybridge, tek başına oluşturduğu büyük ve karmaşık bir aletle ilk sinematografik çalışmayı gerçekleştirmiştir¹ (Bazin, 2011, 23). İlk sinema gösterisini ise Fransız Auguste-Louis Lumière kardeşler 1895 yılında Fransa’da gerçekleştirmiş, bunun ardından

¹ Sinema alanındaki çalışmalara bakıldığında aslında sinemaya katkılarını EadwardMubridge’den de önce başladığı belirtilmelidir. Belçikalı bir fizikçi olan Joseph Plateau’nun 1832’de fenakistiskop’u icadı, 1851’de Fransız Jules Duboscq’un görüntüleri renklendirmeye yarayan stereofantaskop ya da biyoskop denilen yeni bir alet denemesi, 1853’te Avusturyalı Uchatius büyüğü fener ile fenakistiskopu birleştirerek hareketli görüntüleri bir ekrana yansıtmaları örnek olarak verilebilir. Sinemanın en ilkel biçiminin ise Fransız fizyolojist Marey ile Amerikalı fotoğrafçı Muybridge’nin atın hareketinin aşamalarını birbirinden ayırmak ve kuşların uçuşunu incelemek üzere, geliştirilmiş bir fenakistiskop olan zootrop’tan yararlanılmasıyla ortaya çıktığı bilinir (Betton, 1990, 5).

operatörleri de çeşitli çekimler yapmak için farklı ülkelere gitmişlerdir (Özgüç, 1990, 7; Scognamillo, 2003, 15). Ama Betton'a göre (1990, 7) bu gösterimler Lumière kardeşler tarafından "ticari geleceği olmayan bilimsel bir merak konusu" olarak görülüyordu; bu yüzden de onun parlak geleceğini asıl fark eden Georges Méliès'tir ve sinema dalında kullanılan tekniklerin birçoğu, bu icadı geliştiren ve 400'den fazla film çeken Méliès sayesinde olmuştur. Bu filmlerden 1902 yılında çektiği *Aya Seyahat*, ticari değer taşıyan ilk gösteri filmi olarak kabul edilebilir. Yine de Lumière kardeşlerin operatörlerinin çekim çalışmalarını yürütmek üzere farklı ülkelere dağılmaları, o ülkelerin de sinemayla tanışmasına olanak sağlamış ve sinemanın farklı kültür ve toplumların elinde gelişimine ve evrenselleşmesine katkıda bulunmuştur.

Sinemanın yaygınlaşması sürecine bakıldığında, 1908 yılından Birinci Dünya Savaşı'na kadar çekilen sinema filmlerinin birçoğu tiyatrodan uyarlama olduğu görülmektedir. Aslında buradaki amaç "sıkı bir tiyatro izleyicisi olan aristokrasi kesiminin ilgisini sinemanın üzerine çekebilmektir" (Betton, 1990, 8). Ayrıca ilk gösterimin ardından farklı ülkelere yayılmaya başlayan sinema, toplumların eğlence ve sanat kültürlerine göre bir içeriğe sahip olmuştur. Fransa'da aristokrasinin en çok tercih ettiği tiyatrodan faydalanılırken, İtalya'da opera sinemanın içeriğini oluşturabilmiştir (Duca, 1947, 28).

Méliès'in ticari amaç taşıyan ilk film üretimlerinden sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde sinemayla uğraşan sanatçılar ve girişimciler bu genç sanatın mali getirisinin önemini fark etmişlerdir. Avrupa'da doğan sinemaya özellikle XX. yy'da Amerikalılar tarafından yapılan katkıya değinmek gerekir. Bu yeniliklerden biri olarak sessiz/sözsüz filmlerden "Alan Crosland'ın 1927 tarihli müzikali *The Jazz Singer* (*Caz Şarkıcısı*) ve ardından tamamı sözlü ilk film olan Bryan Foy'un 1928 yapımı *Lights of New York* (*New York Işıkları*) filmi ile sesli/sözlü filmlere" geçiş sağlanmıştır (Ünal, 2015, 569).

1.1.3. Sinemanın Türkiye'deki Serüveni

Sinema sanatı, Fransa ve Amerika'da hızla gelişmiş ve filmler ticari bir faaliyet haline getirilerek eğlence ve diğer amaçlarla topluluklara gösterilmeye başlanmıştır. Türkiye'de sinemanın ilk örnekleri, XIX. yüzyılın ikinci yarısına doğru, İstanbul'da o zamanlar yabancıların, azınlıkların ve Levantenlerin oturduğu Pera'da

ortaya çıkmıştır (Özön, 1995, 17). İlk film gösterimi ise, Bertrand adlı bir Fransızın II. Abdülhamit zamanında, 1896'da, Saray'da yaptığı ilk gösterimler ile başlamıştır (Scognamillo, 2003, 15). Bu ilk gösterimin “Lumiére Kardeşlerin 28 Aralık 1895'te Paris'te halka açık ilk film gösterimlerinin üzerinden bir sene bile geçmeden” olması dikkat çekicidir (Odabaşı, 2017, 15). Yine aynı yıl Fransız Pathé Film Kurumu'nun İstanbul'daki temsilcisi Romanya uyruklu bir Polonya Yahudi'si olan Sigmund Weinberg'in çabalarıyla Beyoğlu'nda ve İstanbul yakınlarında halka da film gösterilmiştir (Onaran, 1994, 11; Özgüç, 1990, 8; Scognamillo, 2003, 16).

Türkiye'de sinemanın gelişimi ve yaygınlaşmasında bütün bu çabalar ve girişimlere rağmen, o dönemlerde sinema hala toplumun aşına olduğu farklı sanat ve eğlence türleri kadar itibar görememiştir. Ayrıca, sinema alanında ürün ortaya koyma çabaları Osmanlı İmparatorluğu'nun çöktüğü, vatanın düşman işgaline uğradığı, ulusal direniş hareketlerinin ortaya çıktığı çok güç koşullarda başlamıştır (Özön, 1995, 21). Dolayısıyla Türkiye'ye, o dönemde Osmanlı Devleti'ne ilk girişinden itibaren sinema bir süre hak ettiği ilgiye kavuşamamıştır. Sinemanın yerleşik gösterim alanlarına sahip olması II. Meşrutiyet sonrasını bulmuştur. Özön (1995, 18) II. Meşrutiyet'e dek (1908) sinema gösterimlerinin “tiyatroların, gazinoların, sirklerin, eğlence yerlerinin değişik numaralarından biri olarak bir sığıntı gibi yaşadığını, yerleşik salonların ancak 1908'den sonra aldığını” ifade etmiştir. Bu açıdan sinema, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde ülkeye giriş yapmıştır ve sonrasında ülke savaşlarla varlık mücadelesi verdiği için dolayı, Türk sinemasının gelişimi dünya sinemasıyla “aynı hız ve paralellikte” olmamıştır (Coşkun, 2009, 17).

Türkiye'de sinemanın gelişim sürecine ilişkin araştırmalara bakıldığında, sinema üzerine çalışan araştırmacılar Türk sinemasını bazı dönemlere ayırmışlardır. Bu dönemler, aslında Türk sinema tarihinin daha net anlaşılmasına ve gelişiminin hangi kritik olaylardan etkilendiği ve yön değiştirdiği konusunda fikir edinilmesine de yardımcı olmaktadır.

Özön (1995, 18) bu dönemleri şu şekilde ayırmaktadır: "İlk Dönem" (1914-1923), "Tiyatrocular Dönemi" (1923-1939), "Geçiş Dönemi" (1939-1950), "Sinemacılar Dönemi" (1950-1970), "Genç/Yeni Sinema Dönemi" (1970-1987). Aslında bu dönemler, yıllar bazında ufak değişikliklerle de olsa birçok sinema araştırmacısı ve sanatçısı tarafından da kabul görmektedir.

İlk Dönem (1914-1923): Bu dönem bir Türk tarafından ilk filmin çekildiği dönemdir. Bu Türk filmi, Birinci Dünya Savaşı başında bir yedek subay olan Fuat Uzkinay² (1888-1956) tarafından çekilmiştir. Uzkinay 14 Kasım 1914'te 150 metrelik *Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Hedmi (Yıkımı)*³ adlı belgeselle ilk Türk filmi gerçeğe getirmiştir (Özön, 1995, 19; Özgüç, 1990, 19). Bundan önce yabancı asıllı vatandaşların çektikleri filmler elbette mevcuttur. Fakat Makedonya asıllı Manaki Kardeşler'in 1907'den başlayarak çektikleri filmler sayılmazsa, bu belgesel Türkiye'de bir Türk tarafından çekilmiş ilk yerli belge film olarak kabul görmektedir (Onaran, 1994, 12; Odabaşı, 2017, 133). Ayrıca Türk sinemasında ilk yerli filmler, 1915 yılına kadar çekilen belge filmler dışında, yine bu tarihte Merkez Ordu Sinema Dairesi'nin kurulmasıyla birlikte resmi kuruluşlar önderliğinde çekilmeye başlanmıştır (Coşkun, 2009, 17).

İlk uzun metrajlı filmlere gelince, *Himmet Ağa'nın İzdivacı* (1918), ülkemizde sinemanın gelişmesine katkı sağlamış olan Sigmund Weinberg tarafından çekilmeye başlanmıştır. Çekimine başlanan konulu ilk Türk filmi olmasına rağmen, savaş nedeniyle geç bitirilebildiği için yayınlanan ilk uzun metrajlı film 1917 yılında Sedat Simavi'nin *Pençe* filmidir (Özgüç, 1990, 14).

Sinemanın ülkede gelişimi için Müdafaa-i Milli Cemiyeti (1913) ve Merkez Ordu Sinema Dairesi (1915) gibi kamu girişimleri de olmuştur. Savaş sırasında sinemanın önemli bir propaganda aracı olarak kullanılabileceği fark edilmiş ve Osmanlı Devleti, müttefiki olan Almanlar'inkine benzer bir kurum olan Merkez Ordu Sinema Dairesi'ni (1915) kurmuştur (Odabaşı, 2017, 27). Bu devlet girişimlerinden sonra özel yapımevleri de ortaya çıkmıştır. Seden Kardeşler 1922'de ilk özel yapımevi olan "Kemal Film"i kurmuşlardır (Özön, 1995, 20). Sonrasında İpekçiler 1929'da yerli film yapımına başlamış; sesli film teknolojisini ülkeye taşımalarıyla da Türk izleyicisi de sesli filmle tanışmış ve bu filmlere büyük ilgi göstermiştir (Coşkun, 2009, 20).

² Fuat Uzkinay 1888'de İstanbul'da doğmuştur. Darulfünun'da fizik ve kimya okurken aynı zamanda İstanbul Erkek Lisesi'nde dâhiliye memuru olarak çalıştığı sırada Weinberg ile tanışır ve ondan kamera kullanmayı öğrenir. Onu asıl önemli kılan ise kamerayı ilk kullanan Türk olması değil, ilk Türk belgeselci olmasıdır (Scognamillo, 2003, 23).

³ Bahsedilen abide Ruslar tarafından 1876-1877 savaşının sonunda bugünkü Yeşilköy'de dikilmişti. Yıkımının ise filme alınması kararlaştırılınca, bunu bir Türk'ün yapması istenmiştir ve bilinen tek uzman olan Fuat Uzkinay bu iş için uygun görülmüştür (Scognamillo, 2003, 24).

Tiyatrocular Dönemi (1923-1939): Bu 18 yıllık sürenin "Tiyatrocular Dönemi" olarak adlandırılmasının nedeni, bu dönemdeki sinema çalışmalarının, Türkiye'nin en ünlü tiyatrocusunun, Muhsin Ertuğrul'un tekelinde olması ve o dönemin oyuncu ve yönetmenlerinin tiyatro kültüründen gelmeleridir (Özön, 1995, 21; Onaran, 1994, 21).

Ertuğrul'u bu kadar ünlü yapan, ülkedeki yapımevlerinin sinema ve tiyatro arasındaki farkı bilmemeleri, bu yüzden de Berlin'de eğitim almış ve hazır bir oyuncu kadrosu olan Ertuğrul'u bu işi yapabilecek en iyi kişi olarak görmeleridir (Özön, 1995, 22). Bu yüzden Muhsin Ertuğrul'un tiyatroya sağladığı katkı kadar, sinemanın Türkiye'deki gelişimine olumsuz etkisi de büyük olmuştur. Ancak tiyatrocuların bu dönemde kurdukları tekel, 1939 yılında Faruk Kenç'in *Taş Parçası*'yla birlikte yıkılmaya başlamıştır (Coşkun, 2009, 23).

Bu dönemde ortaya konan film türlerini de şu şekilde sıralamak mümkündür: dram, melodram, güldürü, köy filmi, polis filmi, Kurtuluş Savaşı filmi, tarihsel film, operet filmi vb. (Özön, 1995, 24).

Geçiş Dönemi (1939-1950): Türk sinema tarihinde "Tiyatrocular Dönemi"nin sonu olan 1939 ile "Sinemacılar Dönemi"nin başlangıcı olan 1950 arasında bir "Geçiş Dönemi" vardır. Burada bir değişiklik Onaran (1994, 36) tarafından yapılmış ve bu dönemin bitişi 1952 olarak verilmiştir; çünkü bu tarihte Lûtfi Ömer Akad'ın aynı tarihte çektiği "*Kanun Namına*" (1952) filmi bazı sinema tarihçileri tarafından sinemacılar dönemine geçiş olarak görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması, Tiyatrocular Dönemi'nin sonunda atılıma hazırlanmakta olan Türk sinemasını olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla bu dönemde ABD, Mısır gibi ülkelerin filmleri daha çok rağbet görmüştür. Savaşın bir başka sonucu, yabancı yapımların yetmediği yerde yerli yapımları artırmak için yeni yapımevlerinin kurulması, yeni sinemacıların ortaya çıkmasıdır (Özön, 1995, 25). Geçiş Dönemi olarak adlandırılan bu dönemde, tiyatro dışından birçok kişi sinema ile uğraşmaya başlamıştır (Coşkun, 2009, 24). Bu dönemin yönetmenleri her ne kadar tiyatrocuların etkisi altında kalmışsa da; "eğitim, yetişme, düşünüş yönlerinden kendilerini 1950'den sonraki sinemacılara daha yakın" bulmuşlardır (Özön 1995, 27). Bu sebeplerle tiyatrocuların tekelinin bu dönemde kırıldığı kabul edilir.

Sinemacılar Dönemi (1950-1970): Belediye Eğlence Resmi’nde 1948 yılında yapılan indirim, hem yapımevlerinin ve çekilen filmlerin sayısının artmasına, hem de Türk sinemasının ekonomi-endüstri yönünden bir dönüm noktası yaşamasına yol açmıştır (Özön, 1995, 28). İlk yarısı 1960'lara kadar süren bu dönemin en önemli özelliği, “Türk sinemasının tiyatronun etkisinden kurtarılarak, sinema anlatım biçiminin oluşturulmasıdır” (Coşkun, 2009, 29).

Dönemin özelliklerine dair bir diğer değerlendirmeyi de Özön (1995, 31) yapmaktadır:

“Bu dönem, her şeyden önce sinema dışı olaylardan etkilendi. Türkiye'nin tek partili dönemden çok partili döneme geçtiği bu bunalımlı yıllarda sinemayı en çok etkileyenler ekonomik sarsıntılar, demokrasi eksikliği ile gericilik akımlarıydı. İç ve dış piyasada olduğu gibi, ekonomik alanda da kendini gösteren serüvencilik, gelişmiş gibi görünen oysa çürük temellere dayanan bir sinema endüstrisine yol açtı.”

Bu dönemde oluşan Yeşilçam Sineması, aslında dönemin tüm olumsuzluklarını yansıtan bir tabir olmuştur. Filmlerde işlenen konular dönemin gerek politik gerek ekonomik gerekse kültürel çalkantılarının bir yansımasıdır aslında. Filmlerin genel temalarını “karagözdeki kadar kalıplaşmış tipler, melodramlar, çapraşık entrikalar, akıl almaz rastlantılar, gözyaşı ticareti, yoksul kız-zengin oğlan ya da tersi, ağa-yoksul sevgililer üçgeni, kitabı konuşmalar, beyaz ya da pembe diziler, din ticareti” şeklinde ifade etmek mümkündür (Özön, 1995, 32).

Bu dönemin ikinci bölümü ise 1960 darbesiyle başlar. 1961 Anayasası’nın özgürlükçü ortamı, o güne kadar yasaklanan ya da sinema sanatçılarının anlatmaya çekindiği ne varsa filmlerin ana konusu haline getirmiştir. Sinemayla uğraşanlar için bu büyük bir şanstır; bu sebeple de Türk sinemasında ilk kez “toplumun sorunlarını perdeye yansıtmaya çalışan” filmler çevrilmiştir (Özön, 1995, 32).

Genç/Yeni Sinema Dönemi (1970-1987): Bu dönem Türk sinemasına bakıldığında son dönem olarak görülür. Bu yıllarda göze çarpan birçok olay vardır: Sinemacılar Dönemi üstatları artık yaşlanmıştı; Yılmaz Güney ortaya çıkmıştı; Türk sineması uluslararası alanda önemli başarı elde etmişti (Özön, 1995, 35). Ama bu başarı ve yeni yetişen sinemacılar bile Türk sinemasını bu dönemde de bunalımdan kurtarmaya yetmemiştir.

Aslında 1960-1980 arası dönemde çekilen filmler, şimdiye kadar bahsedilen klasik dönemlendirmeye dışında ayrıca incelenmelidir. İki darbe arası bu dönemde çekilen filmler, dönemin siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlarını daha ağırlıklı

olarak beyaz perdeye taşınmış, “siyasal sinema” denilen bir tabir oluşturmuştur (Tugen, 2014, 160).

1975 yılından itibaren Türkiye genel olarak bunalımlı bir döneme girmiştir. Ülkede yaşananlar Türk sinemasını ve çekilen filmlerin konusunu da etkilemiştir. Denetleme mekanizması “toplumsal eleştiri taşıyan filmlere” daha ağır uygulanmaya başlamıştır (Özön, 1995, 36). Bu seneden itibaren Türk sinemasını Genç/Yeni Sinema olarak isimlendirmek mümkündür. 1975’ten itibaren çekilen filmlerin konusu çeşitlenmiş, farklı çalışmalar ortaya konmuştur. Yeşilçam Sineması’nın dışında, teknik, senaryo ve oyuncu açılarından daha akılcı bir tutumla filmler çekilmiştir (Özön, 1995, 37). Aslında bu döneme son dönem demek pek de doğru olmaz. Özellikle seksenli yılların sonlarına doğru yeni bir ekol geliştiği ve yeni bir döneme girildiği söylenebilir. Uluslararası alanda da tanınmaya başlanan, yeni konuları beyaz perdede işlemekten çekinmeyen Zeki Demirkubuz, Nuri Bilge Ceylan, Derviş Zaim, Yeşim Ustaoğlu gibi yönetmenler yeni dönem Türk sinemasını şekillendirmeye başlamıştır. Bu seksenli ve doksanlı yıllarda toplumda darbelerin getirdiği bölünmüşlük ve parçalanmışlıkların yanı sıra, iletişim araçlarının ve liberalleşmenin getirdiği özgürlük ortamı sayesinde gelişen hızlı değişimin de konuların çeşitlendirilmesi ve daha özgür ifade edilmesinde payı büyüktür. 1987 sonrası ise Sinemacılar Dönemi’nde filmlerde dile getirilemeyen konuların, farklı etnik, azınlık ve cinselliklerin gösterildiği filmlerin yoğun olarak çekildiği yıllar olmuştur (Gürsoy, 2005). 1996 senesine ise ayrıca parantez açmak gerekir. Bu tarihte çekilen *Eşkıya* filmi yerli yapımların makûs talihini kırmış ve büyük bir gişe başarısı elde etmiştir. Ayrıca toplumsal konulara değinişi, 18-24 yaş grubu gençlerin de ilgisini çekmeyi başarabilmesi, filmin yönetmeni Yavuz Turgul’un diğer filmlerinde de kullandığı doğu batı ikilemi ve değişimin karşısında durmaya çalışan insan motifleri yapıtı bir dönüm noktası yapan başlıca sebeplerdendir (Baran, 2010).

1.1.4. Sinemada Akımlar ve Türk Sineması

Sinema sanatı, büyük ölçüde doğduğu ve geliştiği toplumlar tarafından şekillendirilmekte, bulunduğu çağlardan ve o çağın gerekliliklerinden etkilenmektedir. Onu üreten sanatçıların elinde yoğunlaşmakta ve diğer kuşaklara da bu şekilde aktarılmaktadır. Sinema sanatçılarının kullandıkları teknikler, yaklaşımlar, bu yeni sanata dair sahip oldukları inançlar, birikimler bu aktarım yoluyla diğer sinema

sanatçılarına geçer ve böylece bir akım oluşturur. Sinemada akım kavramı, "belli bir formu benimsemiş olan sinema gelenekleri" şeklinde tanımlanabilir (Clarke, 2002, 21).

Sinemanın tarihi boyunca birçok akım ortaya çıkmış ve bu akımlar sinema sanatçılarının filmlere, iletmek istediklere mesajlara ve kullandıkları yöntem ve tekniklere dair görüşlerini etkilemiştir. Çok geniş alanları etkiledikleri göz önüne alınırsa dışavurumculuk, izlenimcilik, gerçeküstücülük, gelecekçilik ve çatkıcılık, yeni gerçekçilik, yeni dalga, özgür sinema gibi akımlar sinema tarihi boyunca etkili olmuş akımlardır (Öztürk, 1993). Hatta bu sinema akımları da kendi içlerinde ülkelere yahut yaklaşımlarına göre gruplara ayrılabilir. Bu durum, “sinema anlayışının süreç içinde ne denli çeşitlendiğini gözler önüne sermektedir” (Clarke, 2002, 26). Clarke (2002), "*Sinema Akımları: Sinema Dünyası Değiştiren Filmler*" isimli kitabında “gerçekçilik, dışavurumculuk, Avangart sinema, gerçeküstücülük, belgesel, Sovyetik montaj ve ulusal sinema akımları” başlıklarına değinmiştir. Bu akımların bir ortak noktası da resim, siyaset ve edebiyat gibi sinemanın dışındaki alanları da etkilemiş olmalarıdır. Burada dikkati çeken diğer bir unsur, ulusal sinema akımları adı altında ülkelere has sinema akımlarına da değinmiş olmasıdır.

Türk Sinemasında Akımlar: Türk sinemasının kendine özgü akım ya da akımlar yaratıp yaratmadığı ise uzun süreli bir tartışma konusu olmuştur. Sinema alanında yapılan çalışmalarda ulaşılan genel kanı şudur ki Türk sineması tarihi boyunca tam anlamıyla bir akım ortaya çıkaramamıştır. Coşkun (2009, 13-14) bu durumu genel olarak iki sebebe bağlar: İlki Türk sinemasının bazı açılardan Amerikan sinemasına benzemesidir. Genel olarak yönetmenlerin kişisel özellikleri baskın gelmiş, “Yeşilçam da Amerikan sinema endüstrisi gibi kendi içinde farklı yaklaşımların oluşmasına izin vermemiştir”. Türk sinemasında akım oluşmasını engelleyen diğer bir neden ise, Türkiye'nin kültürel yapısıdır. Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren ülke hem gelenek ve görenekler ön plana çıkarılarak kültürel anlamda birleştirilmek istenmiş, hem de Batı kültürü teşvik edilerek bir ikilem yaratılmıştır.

Yine de tam anlamıyla akım denmesi tartışmalı bir konu olarak görülse de, Türk sinema tarihinde de bazı akım yaratma çabaları olmuştur. 1961'lerde "toplumsal gerçekçilik", 1964'lerde "ulusal sinema", 1970'lerde ise "devrimci sinema" ile "milli sinema" akımları ortaya çıkmıştır (Özgüç, 1990, 89). Onaran'a (1994, 104) göre de

milli, ulusal ve arabesk sinema akımları Türk sinemasında oluşan akımlardır. Esin Coşkun'da (2009) *Türk Sinemasında Akım Araştırmaları* kitabında “toplumsal gerçekçilik”, “halk sineması”, “ulusal sinema” ve “70'ler ve karşıt düşüncelerin konumlanması (milli sinema anlayışı ve genç sinema hareketi)” akımlarından bahsetmiştir.

Toplumsal gerçekçilik, 27 Mayıs ve sonrasındaki anayasayla, “çok partili hayata geçiş, ekonomik sorunlar, köyden kente göçün başlaması, radyonun yaygınlaşması, halkın tüketim taleplerinin artması” gibi toplumsal meselelere yönetmenlerin filmlerinde daha çok yer vermesi ile Türk sinemasına yansımıştır (Güçhan, 1992, 78). Bu konular dönemin anayasasının getirdiği özgürlükçü ortamdan etkilenecek filmlerde işlenmiştir ve ancak “moda” olarak adlandırılabilir (Coşkun, 2009, 48). Fakat bu konuların sinemamızda sıkça işlenmesi, bir akım yarattıkları anlamına gelmemektedir. Tıpkı 27 Mayıs hareketi gibi, sinemadaki toplumsal gerçekçilik hareketi de “bir batılılaşma ve aydınlar hareketi” olarak tanımlanabilir, bu sebepten ötürü akım yaratacak güce ulaşamamıştır (Refiğ, 1971, 37). Ayrıca Toplumsal gerçekçi filmlerin çoğu kent filmidir ve şehir hayatını ve insanını anlatır; “geleneksel burjuvazi” ve onun hırsları eleştirilir (Tugen, 2014, 162).

Toplumsal gerçekçilik kavramı, 1960'ların ortalarında yok olmaya başlayınca, sinemadaki Marksist tavır da 1970'lerin başına kadar bir süre etkisiz kalmıştır. Özellikle üçüncü dünya ülkelerinde gerçekleşen antiemperyalist hareketler ve daha önceki yıllarda İtalyan yeni gerçekçilik akımının düşük bütçelerle film yapılabileceğini göstermesi, Türkiye’de de “devrimci, halka dönük ve bağımsız” sinemayı savunan bir grubun ortaya çıkmasını sağlamıştır (Erus, 2015, 9). Devrimci sinemada daha çok kişiler ve kurumlar arasındaki ekonomik ilişkiler temel alınmıştır ve “Marksist anlayışa uygun olarak, kahramanlar arasındaki söz ve davranışlar, olayların değerlendirilişi, bütünüyle materyalizme dayandırılmıştır” (Tugen, 2014, 164). Çakmaklı’ya göre Anadolu insanının sorunlarını yansıtmak, toplumcu sinema yapmak, sosyal yapının çürük temellerini beyaz perdeye taşımak gibi amaçlarla ortaya çıkan bu akım ise “her türlü ahlaki kayıtları ve manevi bağları lüzumsuz gören”, Marksist felsefeden esinlenmiş yapıtlar ortaya koymaktan ileri gidememiştir (Evren, 2014, 16).

Arabesk türü filmlerin de 1971 yılında başladığı bilinir; ancak aslında bu furyanın Yeşilçam zamanında Atıf Yılmaz tarafından çekilen *Hıçkırık* (1953)

filmle başladığı söylenebilir (Özgüç, 1990, 96). Filmde Nalân karakteri veremdir ve sevgilisi Kenan'ın aşkı o kadar büyüktür ki bunu bile bile Nalân'ı öper. Ne yaşarsa yaşasın Nalân'la aynı kaderi paylaşma arzusunun, bunun için ölümü bile göze alışının arabesk modasından izler taşıdığı söylenebilir.

Halk sineması akımı aslında Türk halkının Anadolu kültürüyle harmanladığı sanatlarını sinemaya yansıtmasıyla ortaya çıkmıştır (Coşkun, 2009, 52). Batı sineması hayranlığına karşı oluş, bu fikrin ayaklarından birini oluşturur. 1958-1960 yıllarında güçlenen halk sineması, sonraları hikâyelerinde yıldız olan başrollerinde bir kalıplaşmaya varılması ve dış tesirlere açılmasıyla zayıflamıştır; onun yerine 1966-67'lerde "ulusal sinema" kavramı daha sık kullanılmaya başlanmıştır (Refiğ, 1971, 91). Ulusal sinema ise, Halk Sineması gibi tabandan gelen bir hareket değil, “Metin Erksan, Halit Refiğ gibi rejisörler, Türk Film Arşivi gibi kurumlar tarafından teorisi yapılan bir sinema biçimidir” (Coşkun, 2009, 59). Kayalı'nın da (2015, 29) ifade ettiği gibi, yüzünü Batı'dan ziyade Türkiye'ye dönmüş olan Türk aydını, memleketin geri kalmışlığı üzerine daha çok yoğunlaşabilmiş ve bu odaklanma sanatta ulusallık meselesini gün yüzüne çıkarmıştır. “Ulusal sinema, ulusal roman, ulusal tiyatro” kavramları daha çok zikredilmeye başlanmıştır.

Milli sinema kavramı da, 1960'lı yılların sonunda Yücel Çakmaklı tarafından ortaya atılmıştır (Coşkun, 2009, 77). 71 muhtırasıyla ortaya çıkan baskıcı dönem, artan devrimci söylemler, Güney Amerika'daki devrimlerden etkilenen sinemacıların bu alanda ürünler ortaya koyma çabalarının bu fikrin ortaya atılmasında etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca ulusal sinema akımı savunucularının halkın gerçeklerini yeterince görememeleri de bu akımın doğmasına etki etmiştir. Milli sinemanın kurucularından sayılan yönetmen Yücel Çakmaklı, milli sinemayı “milli kültürün sinema diliyle anlatımı hareketi” ve “bir toplumun tarihi birikiminden aldığı duyuş, düşünce ve yaşama biçimiyle olgunlaştırdığı değer hükümlerini aksettiren sinema anlayışı” olarak tarif eder (Evren, 2014, 42).

“*Yeni Türk Sineması*” genel anlamıyla, 1995 yılından sonra başlamıştır. Bu dönemde yeni bir yönetmen topluluğu ortaya çıkmış, daha bireysel filmler çekilmiş, yeni efektler, özel yöntem ve teknikler film yapımına aktarılmış ve “kültür endüstrisinin televizyon, reklam, müzik gibi kollarından yararlanan ve kendi içinde popüler sinema ve sanat sineması ayrımını barındıran bir sinema” haline gelmiştir (Sevinç, 2014, 99). 2000'li yıllardan sonra ise Türk sineması XXI. yüzyıla gelen her

türlü özgürlük, teknoloji, yenilik ve bunların yanında sorunlarla birlikte değişmeye başlamıştır.

1.1.5. Sinemada Türler

Sinemada tür, Abisel'in (1995, 22) ifade ettiği şekilde "konu açısından benzer özellikler taşıyan, ortak yol yöntem kullanan, denenmiş olduğu için zarar riski düşük filmleri kapsayan bir terim" olarak açıklanabilir. Özön'e (1985, 145) göre de sinemada tür "çeşitli yönlerden benzerlik gösteren, yapılan birbirini andıran, ortak nitelik, özellik ve öğeler taşıyan filmlerin kümelenmesinden" meydana gelir.

Özön (1985, 145) sinema türlerini, "sinemanın en yalın, en somut, en belgeci çalışmalarından en soyut çalışmalarına doğru uzanan bir sıralama içinde" şu şekilde ifade etmiştir: Belgesel, tarihsel, yaşamöyküsel, destan, kovboy filmi, ağlatı, dram, melodram, güldürü, müzikli danslı film, serüven, polis filmi, korku filmi, önceleme, soyut film, salt film ve canlandırma.

Sinema Sanatına Giriş kitabında ise yine Özön (2008, 196-257) film türlerini şu şekilde sıralamıştır: Belgesel Tür, Tarihsel Film Türü, Yaşam öyküsel Film Türü, Dinsel Film Türü, Destan Türü, Kovboy Filmi Türü, Ağlatı Türü, Dram Türü, Melodram Türü, Güldürü Türü, Müzikli-Danslı Film Türü, Serüven Film Türü, Polis Film Türü, Cinsellik Film Türü, Korku Film Türü, Bilimkurgu Film Türü, Düşlemsel Film Türü, Soyul-Salt-Deneysel Film Türü, Canlandırma Türü. Fakat günümüzde sinema ile alakalı çeşitli kaynak ve veri tabanlarına bakıldığında politik, aksiyon, gerilim, psikolojik gibi farklı tür isimleri ile karşılaşılabilir.

Sinema türlerine ilişkin sınıflandırma çalışmalarında dikkati çeken nokta, bu çalışmanın konusuna dâhil olan eğitim içerikli filmlerin ayrı bir tür olarak ele alınmayışıdır. Dünya çapında sayısız filme konu olan eğitim kurumu, eğitim kurumlarının işleyişi, etkileri ve işlevleri her toplumun sinema kültüründe konu olarak işlense de eğitsel sinema henüz bir tür olarak kabul görmemiştir.

1.2. Sinemanın Psikolojik, Sosyolojik ve Kültürel Etkileri

Sinema, toplumların kültürlerine XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yedinci sanat olarak girdiğinden beri, en önemli aracı olan filmler yoluyla yarattığı etkilerin gücü de gitgide artmaktadır. Sinema sanatının bireyler, toplumlar ve

kurumlar üzerindeki tesiri sahip olduğu etkileme, yönlendirme, eğlendirme güçleriyle fark edilmiş ve araştırmalara konu olmuştur. Sinema filmlerinin psikolojik, sosyolojik, kültürel, ideolojik ve daha birçok açıdan sahip olduğu etkileme gücü incelenmeye değerdir.

Sinema bu kadar kısa sürede kayda değer bir yükselme yaşayıp hiçbir sanatın kolay kolay ulaşamadığı güç ve etkiye nasıl ulaşabilmektedir? Ortaya çıktığı dönemden itibaren ideoloji aktarımından eğlenceye, askeri amaçlardan eğitime birçok alanda kullanılan sinemaya niçin bu kadar önem verilmiştir? Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki bir sanat yapısı, “kullanılmak üzere üretilmiş ekonomik bir üründür ve bu kullanım belirli psikolojik etkiler ortaya çıkarır” (Monaco, 2002, 37). Sinema sanatı da ilk önce eğlence amaçlı kullanılmaya başlansa da, sonrasında eğlendirmekten daha fazlasını yapabildiği keşfedilmiştir. Başlangıçta toplumun belirli bir kesimine küçük mekânlarda sunulan sinema filmleri, tüm dünyada ve büyük salonlarda her kesimden izleyiciye sunulmaya başlandığında ulaşabileceği ve yapabileceği şeyler de açığa çıkmıştır. Bu şekilde sinema sanatı, “iletileri ile geniş kitlelerde ortak bir görüş yaratma işlevine sahip olan, kültürel yaşama biçimler verebilen güçlü bir sanat” olmuştur (Güçhan, 1992, 5).

Sinema sanatı nüfuz ettiği her toplumda önemli bir yer tutmuştur. Filmler aracılığıyla gerçekleri bazen olduğu gibi aktarmış; toplumun duygu, düşünce ve yargılarını hiç değiştirmeden izleyiciye tekrar yansıtmış; bazen de sinema sanatçısı bu gerçekleri kendi yetenekleriyle yoğurmuş ve o şekilde sunmuştur. Bu durumu Diken ve B.Laustsen (2011, 20) şu şekilde ifade etmektedir:

"Sinema yalnızca toplum üzerine bir fikir sunmaz, resmettiği toplumun ayrılmaz bir parçasıdır. Gelgelelim sinema yalnızca bir dış gerçekliği yansıtmaz/egip bükmez, aynı zamanda toplumsal yaşamın önüne muazzam bir olanaklar evreni serer. Bu bakımdan sinema çoğu zaman, değişen toplumsal biçimlerle yapılan bir deney niteliği taşır."

Gerçek dünyayı hem olduğu gibi yansıtır hem de sinema sanatçısının ellerinde yoğurarak sunabilen sinema “psikolojik ve ideolojik yapısıyla izleyicide katıksız bir gerçeklik hissi uyandırır” (Gençalp, 2011, 62). Sinema sanatının ve filmlerinin etki gücü de burada ortaya çıkar. İzleyiciyi etkiler ve bambaşka dünyalara taşır. Her izleyicide farklı etkiler bırakabileceği gibi, toplumun geneline de aynı mesajları, duygu ve düşünceleri iletebilir. Bu durumda sinemanın toplumsallaştırma niteliği ortaya çıkar. Birkök'e (2008) göre sinema filmleri bunu iki şekilde yapar. Bunlardan birincisi teknik olarak bir filmin görüntü, hareket ve ses unsurlarının bir arada

kullanılabilmesiyle çok büyük miktarlarda bilginin aktarılabilmesine olanak vermesidir. Filmlerin toplumsallaştırma bakımından ikinci önemli özelliği ise, sinemanın kendisinin bir sanat olması, başka bir deyişle, sosyal olguların ve düşüncelerin gerçek manaları ile duyguları aktarabilecek bir nitelikte olmasıdır. Böylece sinema filmleri, sadece bir aktarım aracı olmaktan çıkıp, kendi başına bir anlamı olan kapsamlı bir kültür unsuruna dönüşmektedir.

Doğayı olduğu gibi veya değiştirerek de aktarabilen bu görüntülerin inandırma, kandırma, yönlendirme gücü hemen hemen sınırsızdır. Bu görüntülerin dili ortaktır ve “her yaştan, her cinsten, her dilden, her düzeyden insana” aynı anda ulaşır (Özön, 1985, 92). Çünkü diğer birçok sanatın tersine, sinema kentlerden kasabalara, köylere dek uzanan, milyarlarca izleyicisi olan, yüzyılımızın en yaygın halk sanatıdır. Halkları, toplumları tüm açılarıyla yansıtmaları ve etkisi de bunun ispatıdır.

Filmler diğer sanat eserlerinde olduğu gibi bir mesaj ve içeriğe sahiptir. Bu mesaj sinema tekniği ve sinema malzemesinin konu ve senaryo haline getirilmesiyle izleyiciye ulaştırılmaktadır. Filmlerin içeriğini “görüntülerle aktardığı düşünce, görüş, bildiri” oluşturmaktadır (Uğurlu, 1992, 138). Sinema sanatçısı, topluma aktarmak istediği yahut direk ondan aldığı malzemeyi oyuncularla, senaryoyla, halkın daha önceden aşina olduğu kalıplaşmış söylemlerle, görüntü ve efektler yardımıyla beyaz perdeye taşır.

Filmler içinden çıktıkları halkların söylemlerini, “biçim, figür ve temsillerini” gizli mesajlar içinde verirler (Sözen, 2009, 132). Karakterlerle, olay örgüsüyle, diyaloglarla toplumun içinden aldığı şeyleri tekrar topluma ve bireylere yansıtan, eğlendiren, yönlendiren, mesaj aktaran filmler, bunu çok kısa sürede yapabildikleri için ayrıca bir öneme sahiptir. Filmler aslında görüntülerin yardımına güvenerek ve diyaloglarda klişeleşmiş örnekler kullanarak, herhangi bir hikâyenin, özellikle de sinemanın gerektirdiği ifade özgürlüğüne müdahale etmeden zaman ekonomisi sağlamış olurlar (Abril, 1999). Bunu da özellikle filmlerde anlatılan hikâyelerdeki kahramanlar yoluyla yaparlar (Bakır, 2008, 10). Çünkü film karakterlerinin davranış ve söylemleri, giyim kuşamları incelendiğinde topluma örnek teşkil eder ve bu karakterler toplumun içinde yaşadığı olgu ve olaylara nasıl yaklaştığını da anlamaya yardımcı olurlar (Tofur, 2017, 54). Sinema sanatçısı onların söylemlerini iletme istedikleri mesaj, duygu ve düşüncelerle donatarak ayarlar.

Sinema, bireyler ve toplumlar üzerindeki bu tür etkileri sebebiyle incelenmeye değerdir; çünkü filmler “yaşanan zamanı etkiler, ondan etkilenir ve onunla evrimleşir” (Clarke, 2002, 17). Bu sebeple içinden çıktıkları toplumların şartlarından asla soyutlanamaz (Sevinç, 2014). Sinemanın içeriği, toplumun o andaki inançları, tavırları ve değerlerini yansıtır. Aslında sinema sanatının bu özelliği, “toplumdaki baskın ideolojinin filmlerde sunulan ideolojiyle daha da güçlenmesini” sağlar (Güçhan, 1992, 69). Yönetmen her ne kadar kendi özgün tarzını filmlere, senaryoya, olay örgüsüne yansıtırsa yansıtın, “anlatının hem biçimi hem de içeriği, toplumsal sistemin kurguladığı unsurların dışına kolayca çıkamaz” (Sözen, 2009, 132).

Türkiye’de Sinemanın Psikolojik, Sosyolojik ve Kültürel Etkileri: Sanatın “ideoloji üreten bir aygıt” olduğu söylenebilir (Başbuğ, 2013, 32). Sanatların en yenisi sinemanın da bireyler ve toplumlar üzerindeki bu etkisi devletler tarafından kullanılabilir bir özellik olmuştur. Almanya ve Sosyet Rusya’da propaganda amacıyla başarılı bir şekilde kullanılan sinema, Osmanlı Devleti’nin son yılları ve halefi Türkiye Cumhuriyet’inin ilk zamanlarında da halka ulaşmak amacıyla kullanılmıştır. I. Dünya Savaşı, sinemanın devlet politikasıyla uyumlu biçimde kullanılan bir aygıt dönüşmesi ve psikolojik olarak halkı savaşa hazır hale getirmesi bakımından önemlidir (Soysüren, Yıldız, 2017). Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, özellikle yeni rejimin ilk yıllarında, devletin sinemaya daha yakın bir ilgi göstermesi ve kullanması aslında bu sebeplerden ötürüdür. Özön de (1995, 54) dağılmak üzere olan Osmanlı İmparatorluğu’nun küllerinden doğan yepyeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti’nin devrimlerini sağlamlaştırmak için, diğer birçok ideolojik aygıtın yanı sıra, sinemadan daha uygun bir kitlesel iletişim aracı bulamayacağını, bu yüzden Cumhuriyet tarafından da sinemanın gücüne sık sık başvurulduğunu belirtmiştir.

Modernleşmenin ideolojik aracı olarak Türkiye’de sinemaya bakıldığında kurulan yeni cumhuriyetin “bir ulus devlet olarak şekillenmesinde ve oluşumunda, tüm benzer örneklerinde olduğu gibi, temel enstrüman eğitimidir” (Hesapçıoğlu, 2009, 122). Cumhuriyet rejimi, devrimlerini savaşımlardan bitap çıkmış Türk halkı için de sağlamlaştırmak ve halkı daha çabuk ayağa kaldırmak için eğitimi en önemli unsur olarak görmüştür. Bunun için de ilköğretim zorunluluğu, Tevhid-i Tedrisat (öğretimin birleştirilmesi), harf devrimi, okuma yazma seferberliği, halk dershaneleri, millet mektepleri, halkodaları, halkevleri gibi atılımlar gerçekleştirmiş,

sinemayı da bu girişimlere ek bir araç olarak kullanmıştır (Özön, 1995, 54-55). Halk eğitiminde sinema, “belli bir kültürün norm, tutum ve değer yargılarını eleştirip övmek ya da yermek” amacı gütmektedir (Tezcan, 1994, 175). Nitekim ülkemizde de sinemayı halkın çoğunluğuna ulaştırmak için çalışmalar yürütülmüş, hatta 1932’de kurulan Halkevleri de bu çalışmaların yürütüldüğü yerlerden biri olmuştur (Çeliktemel-Thomen, 2015). Halkevleri devletin resmi ideolojisini halka benimsetmek ve milliyetçiliği özellikle Anadolu’daki kitleye yaymak amacıyla kurulan kitlesel örgütlerdir (Başbuğ, 2013, 42). Halkevleri ve Halkodaları’nda ülkenin dört bir yanında gösterilen filmler CHP’nin onayıyla gösterilmekte, Kemalist, Türkçü ve CHP ideolojisini yansıtan bayrak, Kurtuluş Savaşı gibi sembolleri içermektedir. Yeni Cumhuriyet’in bu çalışmalarının asıl sebebi, “siyasal düşüncede ortak olan aydınlar aracılığı ile halka ideolojik düşüncüyü benimsetmek için halkı eğitmek”tir (Oruç, Sarıbudak, 2015, 21). Sinemanın Türkiye’de eğitimle olan ilişkisi bu şekilde başlamıştır. Sinema, ülkenin eğitim ve kültür alanında verdiği mücadelede halkı eğitmek adına bir görev üstlenmiştir.

Ancak sinema her zaman toplumu belirli bir ideoloji ya da kültüre yakınlaştırmak, bunları pekiştirmek için kullanılmaz. İzleyiciyi belirli olaylar, gerçekler, sorunlar karşısında bilgilendirmek, farkındalık yaratmak, düşündürmek veya harekete geçirmek amacı da güdebilir. Kısaca sinema yalnızca içinden çıktığı toplumu ve onun geçirdiği tarihi beyaz perdeye yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda bir “eleştirel müdahale platformu” olarak görev yapar (Suner, 2006, 16). Cumhuriyetin ilk yıllarından çok partili döneme değin devletin ideolojisini, eğitim felsefesini, yaratılmaya çalışılan kültürü pekiştirmek amacıyla çekilen filmlerin yönü darbelerle, baskıcı politika dönemleriyle, serbest ekonomi ve neo-liberal sistemin benimsenmesi, bilgi ve teknoloji çağı ve Avrupa Birliği’ne üyelik süreciyle sürekli değişmiştir ve çağın gereklilikleriyle hala da değişmeye devam etmektedir.

1.3. Sinema ve Eğitim: Filmlerdeki Pedagoji

Sinema, diğer sanatlara nazaran daha kısa olan tarihinde aslında hem yayıldığı ülkelerde hem de tüm dünyada çok önemli tarihi gelişmelere şahitlik etmiş; kişilerin, toplumların, kurumların, olguların geçirdiği değişimlere tanık olmuş ve bunları beyaz perdeye taşımıştır. Aslında sinema, bir ülkenin son yüz yıldaki tarihine bakmak için başvurulacak kaynaklardan birisidir. Bir toplumda herhangi bir olay veya olgunun

zaman içerisinde nasıl bir değişme ve gelişme gösterdiğine, o dönemlerde konuyla alakalı çekilen sinema filmlerine bakılarak bir yorum getirilebilir. Türkiye’de de sinema tarihiyle alakalı çalışmaların artmasıyla birlikte, filmlere yansıyan farklı kavram, olay ve olguların araştırılması da popüler bir alan olmaya başlamıştır. Fakat yine de bu çalışmaların yeterli düzeye ulaştığı söylenemez.

Kamu hizmeti olarak eğitimi yürüten devletlerin toplumu ve kültürü belirli amaçlar doğrultusunda dönüştürmek ve şekillendirmek için kullandıkları en önemli araç eğitimidir. Bu açıdan yukarıda belirtilen çoğu sinema türleri ve dönemlerinde eğitim olgusu filmlere farklı açılarla yansımaktadır. Gerek dünya sinemasında gerekse Türkiye’de eğitim ve eğitime dair unsurları içeren filmler oldukça meşhurdur. Ancak sinema ile eğitim ilişkisinin araştırılmasını, tarih araştırmacıları çok da eskilere götürmez. Aslında sinemanın eğitim amaçlı nasıl kullanılabileceği uzunca süredir tartışıla gelen bir konudur; fakat eğitimin ve onun unsurlarının filmlerde kendilerine nasıl yer bulduğu, hangi tema ve klişelerle beyaz perdede taşındığı, dönemlere göre bu tema ve klişelerin beyaz perdede nasıl bir değişim gösterdiği konusunda çalışma sayısı beklenilenden azdır.

Eğitim, sosyolojik, psikolojik, siyasal ve ekonomik olmak üzere çok yönlü bir olgudur. Buradan hareketle eğitim olgusuna ilişkin tek bir tanım yapmak da mümkün değildir (Yurdigül, 2014). Eğitim bilinen en genel tanımıyla kasıtlı davranış geliştirme sürecidir. Bu davranış geliştirme sürecinin gerçekleştiği yer de okullardır. Okulda veya benzer eğitim kurumlarında “öğretmenler tarafından öğrencilere belirli araç gereçlerle yapılan teşkilatlı ve planlı bilgi aktarımı” da öğretim olarak adlandırılır (Akyüz, 2012, 2). Okulda, bireyin sosyal ve kişilik gelişiminin yanı sıra, planlı ve programlı bir şekilde yetişmesi, arzu edilen toplumun ve kültürün de yaratılması anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında, “okul iyi bir toplum yaratmak için bireyler üzerinde çalışılan bir atölye” görevi görür (Gül, 2004, 227). Bu atölyelerin iyi bir toplum yaratmak amacıyla “modernleşme” sürecine girmesi ve “modern eğitim kurumları” statüsüne ulaşmasının ise Avrupa’da XVII. yüzyılın sonlarına doğru birçok kurumda meydana gelen değişimler sayesinde olduğu söylenebilir (Gündüz, 2015, 59). Feodalizmin yıkılması, Sanayi Devrimi, ulus devlet inşaa sürecinin başlaması ve kilisenin zayıflaması bu değişimlerin başlıca sebeplerindendir. Modernleşme dönemi olarak adlandırılan bu dönemde Batı’da neredeyse tüm devletler halklarını “devlet merkezli bir program dâhilinde eğitmeyi

amaçlamış ve bunun sonucunda okullar “mecburi, laik ve ücretsiz” eğitim kurumlarına dönüşme sürecine girmişlerdir (Gündüz, 2016, 34). Osmanlı Devleti’nde de modern anlamda ilk sivil okul olan rüştiyeler 1838’de II. Mahmut döneminde açılmıştır (Gündüz, 2016, 248). II. Abdülhamid de modern eğitim kurumlarının sayısını bir hayli artırmıştır. Cumhuriyet ise devrimlerini sağlamlaştırmak ve yeni toplumun bağlarını geçmişle zayıflatmak için eğitime ve Tanzimat döneminden bu yana sayısı sürekli artan ve modern eğitim veren okullara oldukça önem vermiştir. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için de 1924 Tevhid-i Tedrisat inkılâbıyla başlayan sert tedbirler ve kanunlar uygulamaktan çekinmemiştir (Gündüz, 2016, 505).

Modern dünyada devletler XIX. yüzyıldan sonra eğitim ve öğretim olgusuna özellikle önem vermiş, müdahale etmiş, sürekli reforma tabi tutmuştur. Antik dönemde devletlerin bu tutumunu Aristoteles (2008, 7) de ifade etmiştir. Ona göre eğitim, devletlerin refah ve mutluluğu için önemlidir, kişilerin karakterlerinin devletin amaçları ve bekası için yoğrulmasını sağlar. Dolayısıyla eğitimin, sinema gibi toplumları bir o kadar etkileyebilecek ve peşinden sürükleyebilecek bir sanatta kendine yer bulmaması imkânsızdır. Bir toplumun kültürünü, değerlerini, gelenek ve göreneklerini, alışkanlıklarını bireylere, öğrencilere aktarma sürecidir. Dolayısıyla bir toplumun var olması eğitimin olabilmesinin ön koşullarından biridir.

Çağdaş toplumlar yeni kuşakları toplum üyelerine dönüştürme sürecini başarıyla gerçekleştirmek için eğitim sistemleri oluştururlar (Gül, 2004). Toplumların geliştirdiği bu eğitim sistemleri aslında birçok unsurun bileşimidir. Öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi, eğitim ortamları, müfredatlar, veli, eğitim ritüelleri bunların en önemlilerindendir. Bu unsurların tarih içinde geçirdiği değişim birçok şekilde incelenebilir. Sinema, asırlık tarihiyle ülkelerin eğitim sistemlerindeki bu değişime tanıklık etmiş sanatlardan biridir.

Sinema toplumun değerlerini, gerçeklerini, inanışlarını yansıtabileceği gibi, ayrıca onları şekillendirebilir. Bu bağlamda sinema ve toplum karşılıklı bir etkileşim içindedir. Bu etkileşim içinde “bazen sinema toplumdakini göstermekte bazen de toplum sinemada gördüğünü yapmaktadır” (Yurdigül, 2014, 488). Dolayısıyla aslında sinema ve onun en önemli aracı filmler onu elinde tutan için çok büyük bir güç kaynağıdır. Sinema sektörünün gelişen teknoloji ile giderek büyüdüğü de bilinen bir gerçektir. Sinemanın toplumsal işlevleri de düşünüldüğünde, sektörel büyümenin

bu işlevleri de artırdığı söylenebilir. Bunlardan en önemli ve öncelikli olanı, sinema aracılığıyla bilgi aktarma, başka bir deyişle sinemanın eğitimde kullanılmasıdır. En önemli kitle iletişim araçlarından biri olarak sinema, eğitim olgusuyla doğrudan ya da dolaylı olarak sürekli bir ilişki içindedir. Sinema, “eğitimi bazen bir amaç bazen de bir araç olarak” işlemektedir (Yurdigül, 2014, 488). Bireylere, günlük hayatlarında karşılaşacakları olaylara nasıl tepki verebilecekleri konusunda fikirler verebilmektedir (Birkök, 2008). Bu demektir ki eğitimciler, sinema filmlerini öğrencilere aktarmak istedikleri bilgi için alternatif bir araç veya yöntem olarak kullanabilirler. Bu filmler sadece eğitimciler veya öğretmenler tarafından kullanılmak zorunda değildir. Okul kurumu dışında da öğrenim amaçlı kullanılabilirler. Dolayısıyla aslında sinema “görüntülerin ve sesin taşıdığı özelliklerden, bilgileri aktarışındaki yoğunluk, kestirmelik ve kıvraklıktan dolayı” neredeyse her kurumda kullanılabilecek bir eğitim-öğretim aracıdır (Özön, 2008, 8). Onu bu kadar iyi bir eğitim-öğretim aracı yapan diğer bir neden de toplumun neredeyse her kesimince kolay, masrafsız ve etkili biçimde ulaşılabilir olmasıdır. Sinema, evrensel bir sanat haline gelmiştir ve ekonomik anlamda da bireyleri zorlamamaktadır. Dolayısıyla parasız eğitim-öğretimin yaygınlaştığı çağımızda bu kadar etkili, insana ve onunla var olan her türlü olguya, müfredatların içerdiği tüm konulara değinebilen, aynı anda birçok kişiye ulaşarak zaman tasarrufu sağlayan ve erişilmesi bu kadar kolay bir sanatın eğitim süreçlerinde kullanılması çok doğaldır.

Sinema filmlerinin eğitim faaliyetlerinde kullanılmasının yararları üzerine çalışmalar yapılmışken; toplumların filmlerde eğitim olgusunu hangi tema, tasvir ve kalıplarla yansıttığına dair yapılan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Sadece Türk sinemasında değil, dünya sinemasında da eğitim amaçlı çekilen yahut eğitim unsurlarını içeren filmlere bakıldığında, eğitimin “ilkokuldan üniversiteye kadar geçen bir süreç, bu sürecin ev sahipliğini yapan mekânın okul, okulun başrol oyuncularını öğrenci, öğretmen ve müdürler ile bu süreçte, bu kişilerin yaşamına konu olabilecek her türlü olayın” konu olarak işlendiği görülebilir (Yurdigül, 2014, 492). Eğitim içerikli filmlerden, bir tür olarak yer almasa bile, bahsedilebilmektedir. Eğitim içerikli film, aslında eğitim konulu filmleri ifade etmektedir. Eğitimciler, eğitim ortamları ve bu ortamı oluşturan müdür, öğretmen, öğrenci ve veli bu filmlerde kendilerine yer bulurlar (Oruç, Sarıbudak, 2015). Filmin genel teması ve içeriğinin tamamı eğitim olmasa dahi, onun unsurlarına değinerek

sorunların veya klişelerine değinebilir. Fakat öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi gibi eğitimin temel karakterlerin hangi ortamlarda hangi ritüeller eşliğinde beyaz perdeye aktarıldığı araştırmalarda kendine yeterli yer bulamamıştır.

Bir görüntünün veya öznenin sinema filmindeki önemini gösteren çalışmaların eksikliğinin yanında, bu ilişkiyi kurmak ve analiz etmek için bireylerin eğitimine ve yönlendirilmelerine de az önem verilmektedir (Zerpa, 2010). Hâlbuki filmlerin incelenmesi, kurumların, sistemlerin ve bireylerin toplumsal alanda nasıl tanımlandığını daha iyi anlamak için önemlidir. Film incelemesine ilişkin bu post-modern değişim göz önüne alındığında, filmin eğitim araştırmacıları için de daha popüler bir konu olmaması şaşırtıcıdır (Gonzalez, 2015).

Eğitim-öğretimle uğraşan ve öğretmenleri ve öğrencileri karakter olarak, hatta başroller olarak kullanan sinema, yalnızca didaktik veya pedagojik ideolojinin daha iyi bir hale getirilmesi amacıyla inşa edilmemiştir (Abril, 1999). Çoğu zaman hepimizin yaşadığı veya geçtiği süreçleri, karşılaştığı karakterleri kullanmış ve toplumun ne kadar ortak yönleri, değerleri olduğunu ve daha birçok ortak temayı gün yüzüne çıkarmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerin, okul yöneticilerinin, eğitim ortamları ve ritüellerinin de filmlerde nasıl temsil edildiğine ilişkin eleştirel analiz, eğitimin ve unsurlarının sosyal temellerinde güçlü bir öğretim stratejisi olarak kullanılabilir ve eğitim ve öğretim ile ilgili sayısız konuya değinmek için fırsatlar sunabilir.

Film analiz ve tasvirleri yukarıda belirtilen sebeplerden ötürü önem arz etmektedir. Film tasvirlerinin sonuçları öğretmenleri, öğrencileri, aileleri ve politika yapıcılarını etkiler (Dalton, 2006). Olumlu ya da olumsuz şekilde yöneticilere, öğretmenlere, öğrencilere ve hatta eğitim kurumunun kendisine karşı bakışı etkiler ama aynı zamanda ülkenin eğitim serüvenine de farklı bir açı sunar. Dolayısıyla bir ülkenin eğitim felsefesini, o ülkede yaşayan bireylerin eğitime ve onun unsurlarına bakış açılarını öğrenmek için çıkarılan kanunlara, yönetmeliklere, yazılmış eğitim tarihi kitaplarına bakmanın yanı sıra, bu konunun beyaz perdeye nasıl yansıdığını incelemek de alana katkı sağlamak için kullanılabilecek önemli bir yoldur.

1.4. İlgili Çalışmalar

Alan taraması için Türkiye’de yapılmış çalışmaların yanı sıra, ulaşılabilen yabancı çalışmalar da incelenmiştir. Konuyla ilgili olarak İngilizce ve İspanyolca dillerinde tez ve makaleler bulunmuştur. Bu tez ve makalelerin incelenmesi sırasında iki önemli durum fark edilmiştir. Birincisi Türk sinema araştırmalarında eğitim içerikli filmlerin incelendiği çalışma sayısı oldukça azdır. İkincisi de yabancı araştırmalarda eğitimin daha çeşitli unsurları film analizlerinde incelenmiştir. Bu sebeple yabancı araştırmaların da incelenmesi eğitimin hangi unsurlarının filmlere yansıtılabileceğine dair araştırmacıya fikir vermiştir.

1.4.1. Türkiye’den Örnekler

Türkiye’de yapılan araştırmalara bakıldığında, konuyla direkt bağlantılı olarak az sayıda tez ve makaleye rastlanmıştır. Suna Arslan Karaküçük’e (2012) ait olan makalede Dünya ve Türk sinemasından örneklerle yine öğretmenlerin nasıl tasvir edildiği anlatılmaktadır. Makale hem dünya hem de Türk sinemasına odaklandığı için, Türk sinemasına yeterince yer ayıramamıştır. Polat ve Akcan’a (2016) ait çalışmada ise öğretmenlerin hem olumlu hem olumsuz tasvirleri Türk sinemasından beş filmle açıklanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin olumlu olarak idealist, güvenilir, mücadeleci ve başkalarını düşünen yönleri sinemaya yansırken, olumsuz özellikler olarak öğretmenlerin üsluplarının bozulması ve herkes öğretmen olabilir anlayışının filmlerde tasvir edildiği gözlemlenmiştir. Tofur da (2017) *Hababam Sınıfı* serisinin 2000’den önce çekilen filmlerindeki müdür ve müdür yardımcısı profillerini incelediği çalışmada müdür yardımcısı imajının müdür imajından gerek meslek bilgisi gerekse insani ilişkiler bakımından çok daha olumlu tasvir edildiğini gözlemlemiştir.

Diğer çalışma ise 1965-2009 yılları arasında çekilmiş eğitim içerikli 19 filmin incelenmesi sonucu bu filmlerdeki öğretmen imajına dair bulgu ve yorumları içermektedir. Bu araştırmada Türkiye’de sinemanın tarihi Cumhuriyet’in tarihi ile paralellik göstermiştir. Sinema ve işlenen konular siyasal, ekonomik ve toplumsal olaylardan bir hayli etkilenmiş; öğretmenin ve eğitime bakış açısının da bu olaylarla değişiklik gösterdiği saptanmıştır. Kısaca özetlemek gerekirse "Türk sinemasında öğretmenin genel olarak 1960’larda sosyo-ekonomik, idealist; 1970’lerde mizahi,

1980'ler ve 1990'larda siyasi ve dini, 2000'lerde ise geçmiş yılların bayağı bir taklidi" oluşu dikkat çekmektedir (Efendioğlu, 2013).

Eğitim filmlerinin incelenmesiyle ilgili kitaplar ve kitap haline getirilmiş tezler de mevcuttur. Deniz Sarıbudak-Şahin Oruç'un tezden uyarladıkları *Eğitim Ortamları için Eğitim İçerikli Filmler* (2017) kitabı, Türk ve dünya sinemasında on bir eğitim içerikli filmi konu, mesajlar, sosyal ortam, eğitim ortamı, olay örgüsü, yönetici, öğretmen, öğrenci ile aile modeli ve sembolik öğeler başlıkları altında incelemiş ve bu filmlerin eğitim amacıyla kullanılmasının önemine değinmiştir. Bu filmler arasında sadece bir Türk filmi yer almıştır: *İki Dil Bir Bavul* (2009). Hem Türk hem dünya sinemasına odaklanıldığından dolayı, kitapta Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca çekilen eğitim içerikli filmlere yeterince yer ayrılmamıştır ve bu sebepten ötürü eğitim unsurlarının Türk sinemasındaki değişim ve serüvenine dair yeterince bilgi edinmek mümkün değildir.

Diğer bir örnek Bekir Birbiçer tarafından yazılan *Beyazperde Karatahta: Modern Okul Sistemine Eleştirel Bakış* (2017) kitabıdır. Birbiçer, yirmi eğitim içerikli sinema filmi üzerinden modern eğitim sistemine eleştirel bir gözle bakmakta ve filmlerdeki eğitim temasını daha çok filmlerden alıntı cümlelerle felsefi açıdan incelediğini belirtmektedir. Kitapta farklı ülke ve kültürlerde çekilmiş, çoğunluğu eğitim ortamlarında geçen; öğretmene, öğrenciye ve genel olarak da eğitim sistemlerine odaklanan filmler incelenmiştir. Dolayısıyla Türk sinemasından örneklerle yeterince yer verildiği söylenemez.

Mustafa Girgin (2016) tarafından kaleme alınan *Eğitim Filmleri: Başlar Yukarı* kitabı da eğitim temalı filmler üzerine yazılan kitaplara örnek olarak verilebilir. Girgin, yine Türk ve çoğunlukla da dünya sinemasından 192 filmi konusu, ana fikri ve üzerine kompozisyon yazılabilecek ve izleyenleri düşünmeye sevk edecek bir de soru ile incelemiştir. Kitabın daha çok filmlerin afişleri ve konuları üzerinden yapılan tanıtımlara yer verdiği söylenebilir.

Bu kaynaklar dışında Özgür Yılmazkol'un (2011) *2000 Sonrası Türk Sinemasına Eleştirel Bakış* adlı kitabındaki *Gönül Yarısı* (2005) ve *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1983) hakkında yazılmış ve bu filmlerdeki öğretmen ve eğitim tasvirlerini de içeren makaleler eğitim içerikli filmlerde öğretmen figürünün nasıl yansıtıldığına dair incelemelere örnek olarak verilebilir.

1.4.2. Dünya'dan Örnekler

Dünyadan örneklerle bakıldığında eğitim içerikli filmlerin daha fazla ve daha çeşitli açılarla incelendiği görülebilir. Öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, otorite, eğitim sistemleri gibi konular farklı bakış açılarıyla incelenmiş ve birçok araştırmanın konusu olmuştur.

Araştırma sırasında sinemada öğretmen tasvirinin incelendiği çeşitli kaynaklarla karşılaşılmıştır. Nederhauser (2000), Abril (1999), , Grobman (2002), Beyerbach (2005), Coman (2013), Butler (2000) ve Dalton (2006) araştırmalarında öğretmenlerin kendi ülkelerinde çekilen eğitim içerikli filmlerde hangi kalıplar içinde tasvir edildiğini aktarmışlardır. Öğretmenlerin topluma yansıtılan olumlu ve olumsuz değerlerinin neler olduğunu, bunların toplumda nasıl yankı bulduğunu makale ve tezlerle incelemişlerdir.

Nederhauser (2000), *Reel teachers: A Descriptive Content Analysis of the Portrayal of American Teachers in Popular Cinema* isimli çalışmasında öğretmen ve müdürlerin Amerikan sinemasında nasıl tasvir edildiğini, daha çok öğretmenlere odaklanarak incelemiştir. Müdür ve öğretmenler için bulgularını olumlu ve olumsuz imajlar olmak üzere iki kategoride vermiştir. Öğretmenleri olumlu özellikler açısından "rehberlik eden, hayat boyu öğrenen, genç- hırslı idealist, duygusal idealist, eğitim için adanmış, istisnai durumlar için istisnai öğretmen, şefkatli profesyonel, sevgi objesi, kurban, arkadaş-danışman"; müdürleri de olumlu özellikler açısından "kahraman" kategorisinde değerlendirmiştir. Olumsuz imajlar kategorisine gelince öğretmenleri "otokrat, fareli köyün kavalcısı, insanüstü, beceriksiz ve şapşal, herkes öğretebilir, güçsüz, tükenmiş-emekli olmak üzere, düşman, baştan çıkaran"; müdürleri de "otoriter, tecrübesiz-cahil, hain-cani, ifadesiz-bürokrat ve sosyal-duygusal izole" olarak ayırmıştır.

Abril de (1999) "Estereotipos y valores de los profesores en el cine" isimli makalesinde dünya sinemasından örneklerle öğretmenlerin sinemaya yansıyan özelliklerine değinmiş, olumlu ve olumsuz kategorilere ayırmıştır. Beyaz perdede tasvir edilen olumlu yönleri bakıldığında öğretmen mesleği için çalışır ve kendinden ödün verir, bütün insanlığın kurtarıcısıdır, tam bir eğitimcidir; ama sadece müfredatı değil değerleri ve idealleri de öğrenciye iletir, samimi ve sıcaktır, özgürlük ve disiplin arasındaki dengeyi bilir, tüm ilişkilerinde kusursuzdur. Olumsuz yönleri

bakıldığında ise yeterince değer görmez ve maaşı yetersizdir, öğrenciye uzak ve otoriterdir, sadece bilimsel gerçeklerle ilgilenir, hayatın gerçeklerini bilmez, öğrenci ile anlaşamaz, şiddet uygular.

Grobman (2002), 1939-1999 yılları arasında çekilen ve K12 okullarını kapsayan eğitim filmlerini inceleyerek öğretmen tasvirlerine dair temalar elde etmiştir. Yirmi dokuz öğretmen odaklı film izleyerek öğrenen öğretmen, ebeveyn öğretmen, kaplan öğretmen (otorite tanımaz ve şiddet eğilimli öğrencilerle mücadele eden), idealist öğretmen, kültür reformcusu öğretmen, ilham kaynağı öğretmen ve kurban öğretmen temalarına ulaşmıştır. Ayrıca eğitim içerikli film çeken film yapımcılarının olay örgüsünü altı fikir etrafında ördüklerini iddia etmektedir. 1) Okullar öğrenciler için hem sığınak hem de bir savaş alanıdır. 2) Bütün öğrenciler mümkün olan en iyi eğitimi hak eder. 3) Öğretmenler öğrencilerin hayatında ahlakı, bilgiyi, cesareti ve gelecek için umudu temsil eden başlıca yetişkinlerdir. 4) Okullar itaatle işleyen, konformist, oldukça bürokratik kurumlardır. 5) Öğretmenlik, öğretmenlerin üzerine ‘Davud’a karşı Calüt’ görevi ve bürokrasi yükleyen bir meslektir. 6) Öğretmenlik, sürekli başlangıçların olduğu bir meslektir.

Beyerbach (2005), “Themes in Sixty Years of Teachers in Film: Fast Times, Dangerous Minds, Stand on Me” isimli makalesinde başka araştırmacıların sinema filmlerinde öğretmen tasviri üzerine yaptıkları çalışmaları taramıştır. Ayrıca 1939’dan 2003’e kadar elli dokuz popüler film izleyerek eğitim olgusunun ırk, sınıf ve cinsiyet olguları etrafında nasıl kurgulandığını paylaşmış ve son olarak eğitim fakültesi öğrencilerinin filmlerdeki öğretmen tasvirinden öğretime dair neler öğrenebileceklerini incelemiştir.

Coman (2013), İngiliz sinemasında 1960’lı yıllarda öğretmenlerin kendi otoritelerine karşı yapılan müdahale ve umursamazlıklara nasıl cevap verdiklerini o dönemde çekilen yedi film üzerinden incelemiştir. Coman’ın özellikle 1960’lı yılları seçmesinin sebebi ise o yıllarda İngiltere’de kültürel özgürlüklerden kişisel özgürlüklere büyük bir sosyal liberalizm dalgasının başlamış olmasıdır. Eğitimde ise okullaşmayı daha geniş seçim bölgelerine, özellikle de işçi sınıfının bulunduğu kesimlere yayma yaklaşımı benimsenmiştir. Bu da öğretmenler için üstesinden gelinmesi gereken yeni zorluklar anlamına gelmiştir. Bu dönemde öğrenci-öğretmen ilişkisinin oldukça değişken tasvir edildiği, öğretmenlerin değişen öğrenci profiline karşı daha farklı otorite kurma yöntemleri denedikleri, öğrencilerin okul dışındaki

hayatlarıyla da ilgilendikleri; fakat geleneksel yöntemlerin ve öğretmen-öğrenci ilişkisinin hala ağırlıkta olduğunu belirtmiştir.

Butler (2000), beş öğretmen odaklı film seçmiş ve bunları öğretmen eğitimi programına kayıtlı altmış öğrenciye izleterek öğretim olgusuna ve gelecek öğretmenler olarak kendilerine eleştirel yorumlar getirmelerini istemiştir. Çalışmanın amacı henüz mesleğe başlamamış öğretmenlerin bu filmleri nasıl okuduğunu ve bu filmlerden hangi mesajları aldıklarını keşfetmektir. Hizmet öncesi öğretmenlerden izledikleri filmlerdeki öğretmenlerin rolü, etkisi ve gücüne yönelik yorumlarda bulunmaları istenmiştir. Bu çalışmada filmlerde öğretmenlerin toplum içindeki rolü, sınıfı ve gücüne dair mesajların öğrenciler tarafından nasıl alındığına ve hizmet öncesinde eğitim içerikli filmlerden faydalanmanın önemine değinilmiştir.

Dalton (2006) aynı zamanda Hollywood filmlerindeki öğrenci ve okula ait kalıplaşmış düşüncelere de değinmiştir. Bu değer ve temaları belirlerken filmlerin içinden çıktıkları kültürlerden de nasıl etkilendikleri, gerçeklerle örtüşüp örtüşmedikleri de ayrıca karşılaştırmıştır. Bu araştırmada, filmlerde aslında toplumun öğretmene nasıl baktığı, öğretmenlerin tipik özelliklerinin nasıl yansıtıldığı bulgularla desteklenmiştir. İyi öğretmen diğer öğretmenler tarafından sevilmez; müfredatı öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak için kişiselleştirebilir; öğrenciyle birebir ilişki kurar ve okul yöneticileriyle anlaşamaz. Öğrenciler de öğretmenler gibi özgür ve ilerlemecidir; fakat baskın ideolojiye karşı köklü değişiklikler yapmak için yeterli tepkiyi gösteremezler.

Eğitim kavramı ve sisteminin Avrupa sinemasında hangi başlıklarla yansıtıldığını inceleyen makalesinde Sánchez (2010), Avrupa’da okulların ve eğitim sisteminin çeşitli açılarla beyaz perdeye nasıl yansıtıldığını aktarmıştır. Filmleri, eğitimi ve öğrencileri ele aldıkları konulara göre ayırmıştır. Marjinal çocukların eğitim hayatını konu alan sinema filmleri, sosyalleşememiş-izole edilmiş çocukları konu alan sinema filmleri, eğitimden mahrum bırakılan çocukları konu alan sinema filmleri, yatılı okullar ve yeniden eğitim merkezlerini anlatan filmler, öğrencilerde davranış ve bilinç manipülasyonunu konu alan filmler, öğretmenin en zor zamanlardaki adanmışlığını konu edinen filmler, okulun sosyal sorumluluklarını konu alan filmler ve çok etnikli toplulukların eğitim sorunlarına değinen filmler olmak üzere temalara ayırmıştır. May (2008)’ de Avustralya’da yayınlanan *Puberty Blues* (1981) filmi üzerinden Avustralya’da özellikle orta sınıf değerlerini gençlere

aktarması beklenen ve karma eğitim veren bir lisenin başarısızlığını ve eğitim olgusunun ve okulların beyaz perdedeki tasvirini araştırmasına taşımıştır.

Yönetici ve otorite unsurları ise araştırılmalarda büyük çoğunlukla birlikte verilmiştir. Hall (2001), Novello (1994), Wolfrom (2010), Hershey-Freeman (2008) çalışmalarında okullardaki yönetici-idareci profilini ve otorite kavramının eğitim kurumlarında nasıl kullanıldığını araştırmışlardır.

Hall (2001), tez çalışmasında otuz bir film üzerinden okullardaki otorite kavramına ışık tutmuştur. Bu filmlerde tasvir edilen otorite çeşitlerini, öğrencilerin otoriteye karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını, yetişkinlerin öğrencilerin otoriteye karşı tutumlarını artıracak ya da azaltacak olumlu ve olumsuz davranışlarını ve otorite tasvirinin zamanla değişip değişmediğini gözlemlemiştir. Bulgularında öğrencilerin çoğunlukla otoriteye karşı olumsuz bir tutum sergilediklerini, yetişkinlerin ise bu tutumu pozitif çevirmek için uğraştıklarını belirtmiştir. Ayrıca zaman içinde sıkı, geleneksel otoriteden daha gayri ihtiyari bir otorite kullanımına geçildiğini ifade etmiştir.

Novello (1994), *The School Administrator in Popular Film* isimli tezinde, okul yöneticilerini (müdürler, müdür yardımcıları, müfettişler vb.) içeren filmlerdeki baskın imgeleri, okul yöneticisi tasvirlerinin olumlu, olumsuz ya da nötr olup olmadığını, tasvirlerin zamanla değişip değişmediğini ve filmlerde betimlenen yönetici yeterliliklerinin ulusal yeterlilikleri karşılayıp karşılamadığını araştırmıştır. 108 film üzerinde yaptığı çalışmada, 32 filmin yalnızca olumsuz bir yönetici figürü çizdiğini ifade etmiştir. 27 film yalnızca olumlu bir betimleme yaparken, 15 film de yalnızca nötr bir tasvir yapmıştır.

Wolfrom (2010), çalışmasında 1997- 2009 yılları arasında çekilen 49 filmdeki okul yöneticisi figürünü incelemiştir. Bulgulara göre okul müdürü figürü önceki çalışmalardaki tasvirleri desteklemektedir; yani değişmemiştir. Filmlerde genellikle ana rollerde değillerdir ve genelde tipik otokrat, şapşal ve bürokrat şeklinde tasvir edilmişlerdir. Çoğu orta yaşta, ortalama boy ve kiloda veya arkaya yatırılmış bir saç şekline sahiptirler veya keldirler. Çoğunlukla koyu renk (siyah, gri veya kahverengi) takım elbise giyerler. Filmlerin sadece yüzde yirmilik bir kısmında demokratik, iletişimi kuvvetli ama disiplinde de sıkı, müfredatı hâkim ve olumlu ilişkiler kurabilen bir yönetici figürü tasvir edilmiştir.

Hershey-Freeman (2008), 1986-2007 yılları arasında çekilen 73 filmdeki 72 müdür ve 130 öğretmen figürünü araştırmasına dâhil etmiş ve Jung'unarketip teorisindeki "ilk örnek" özelliklerine göre incelemiştir. Bu özellikler kişilerde genel olarak bulunan kahraman, düzenbaz, yaşlı bilge adam ve anne arketipleridir. Araştırmacı tezinde okul yöneticilerinin genel olarak olumsuz, öğretmenlerin ise olumlu yönde tasvir edildiğini belirtmiştir. Ayrıca okul yöneticilerinin Jung'un arketiplerine göre daha çok yaşlı bilge adam ve yaşlı bilge adam/düzenbaz bileşimi şeklinde betimlendiklerini belirtmiştir.

2. PROBLEM DURUMU VE METOT

2.1. Problem Durumu

"Bizim sınıf Hababam Sınıfı gibiydi." Bu ifadeyi ömründe bir kez olsun duymamış veya kullanmamış kişi sayısı bir hayli azdır. Birçok öğrenci okulunu bitirdiği ya da bir üst kademeye geçtiği zaman, okul anılarından bahsederken yahut okulda çıkardıkları yıllıklarına, yazdıkları anı defterlerine bakarken yaşadıkları tüm hüznün, mutluluk ve macera dolu anları hatırlayıp bu ve buna benzer ifadeler kullanır. Özellikle haylazlık yapılan anlar hatırlandıkça, kendilerini *Hababam Sınıfı*'yla daha çok özdeşleştirirler. Ya da "*Çalıkuşu* gibi bir öğretmen..." benzetmesi yapılırsa bir öğretmen için, Çalıkuşu karakterini tanıyan kişinin zihninde fedakâr, yurdun her köşesindeki çocuklara eğitim ışığını yansıtmaya ülküsü taşıyan bir öğretmen imajı belirmesini bekleriz. Öğrencilerin, öğretmenlerin ve idarecilerin filmlerdeki karakterlerde, eğitim ortamlarında kendilerinden izler bulması sinemanın sadece bir eğlence aracı değil; toplumun her kesimini, unsurunu yansıtan bir ayna oluşu gerçeğini de gözler önüne serer.

Sinema sanatların neredeyse hepsinin bileşimi olması sebebiyle bireyleri, toplumları ve hatta tüm dünyayı etkileme gücüne ve imkânına sahiptir. Sadece var olanı, gerçeği yansıtmaz, aynı zamanda onu oluşturur. Toplumdaki tüm kurumları, unsurları ve olguları içinde barındırır. Bu durumda insanlığın başlangıcından beri var olan "eğitim" olgusunun da filmlerde işlenmemiş olması düşünülemez. Bir kavram olarak eğitim ve eğitime dair öğeler de (öğretmenler, öğrenciler, okul yöneticileri/ idareciler, eğitim ortamları, ritüeller, vb.) filmlerde kendilerine yer bulmuştur. Çoğu zaman sinema sanatı, toplumların o anki konjonktürlerinden, geçmişten getirdikleri ve süregelen gelenek ve alışkanlıklarından etkilenecek bunları filmler aracılığıyla harmanlayıp içinden çıktığı topluma tekrardan sunmuştur.

Eğitim filmleri, her ne kadar ayrı bir tür olarak yer almasa da, dünyanın birçok ülkesinde kayda değer bir sayıya ulaşmıştır. Özellikle Amerika'da 1939'da çekilen *Goodbye, Mr. Chips* filmiyle başlayıp, *Blackboard Jungle* (1955) gibi kült olmuş

yapımlarla devam eden eğitim filmleri, hala *Dead Poet Society* (1989) ve *Freedom Writers* (2007) gibi yine dünyaca ünlü filmlerle etkisini sürdürmektedir. Hint filmi olan *Taare Zameen Par* (2007) ile *3 Idiots* (2009) ve Fransız filmi olan *Les Choristes* (2004) de eğitim filmlerinin nasıl yapıldıkları ülke sınırlarını aşabileceğine örnek teşkil etmektedir.

Türkiye'de Cumhuriyet'ten bu yana birçok eğitim içerikli film çekilmiştir. Yukarıda bahsedilen *Çalıkuşu* (1966) ve *Hababam Sınıfı* (1974) bunlardan en meşhurdur. Bu tür filmler çekildikleri dönemi ve toplumun eğitim olgusuna ve onun öğelerine karşı beslediği birçok basmakalıp düşünce ve davranışları öylesine etkileyici bir şekilde yansıtmaktadır ki, insanlar üzerindeki tesirleri de bir o kadar büyük olmaktadır. Toplum aslında kendi içinden çıkmış olan bu filmleri, karakterleri, kahramanları, olayları ve ortamları yine kendisiyle özdeşleştirip onları ölümsüzleştirmektedir. Özellikle bireylerin hayatlarının en önemli evrelerini resmi bir eğitim ortamı olan "okul"da geçirdiği düşünüldüğünde; çocukluğun, gençliğin yaşandığı bu dönemlerde sahip olunan hiç unutulmayacak anıları, tecrübeleri bir olay örgüsü içinde yansıtan bu filmlerin önemi daha da artar.

Filmlerin toplumun gerçeklerini, geleneklerini, alışkanlıklarını, farklı dönemlerini yansıttığı bilinen bir gerçekse, eğitim filmlerinin de bir ülkenin eğitim-öğretim serüvenini ve toplumun eğitime ve onun öğelerine karşı besledikleri duygu ve düşünceleri yansıtmaları da kaçınılmazdır. Dolayısıyla bir ülkenin eğitime dair kalıplaşmış yahut değişmiş ve değişmekte olan yaklaşımlarını, düşüncelerini, değerlerini o ülkenin yönetmeliklerine, mevzuatlarına, maarif tarihine bakarak incelemenin yanında, bugüne kadar üzerinde çok da durulmayan eğitim filmlerini inceleyerek analiz etmeye çalışmak da alana farklı bir perspektiften bakarak katkı sağlayacaktır. Özellikle Türk sinema tarihindeki filmlerde yer alan öğretmen, öğrenci ve okul idarecisi özelliklerinin, bununla birlikte de eğitim ortamları ve ritüellerinin incelenmesinin eğitim olgusunun bir ülkenin sinemasında nasıl kendine yer bulduğunu göstermesi açısından önemli bir bakış açısı kazandıracağı düşünülmektedir.

2.1.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Sinema, gelişmeye ve yaygınlaşmaya başladığı zamanlardan itibaren, toplumun tüm kesimlerine dokunmuş; birçok konuya, olguya, karaktere değinmiş; hem dünya çapında bir sanat haline gelmiş hem de ülkelerin kendi kültürlerinde yoğrularak zenginleşmiştir. Gerçekleri bazen olduğu gibi yansıtmış, bazen ise toplumun olmasını istediği şekle bürünerek toplumların karşısına çıkmıştır. Ülkelerin, toplumların idealleri sinema sanatı ile vücut bulmuş, arzulanan dünyaya, başarılarla, zaferlere sinema yoluyla ulaşılmıştır.

Çeşitli sinema filmleri sinema sanatçıları, devletler ya da gücü elinde bulunduranlar tarafından pek çok özgün amaç için çekilmektedir. Ancak sinema literatürü incelemelerinde bu amaçların, “filmlerin içerdiği konulara göre henüz verimli ve net bir tasnifinin yapılmadığı” görülmektedir (Birkök, 2008, 5). Eğitim olgusu da tüm unsurlarıyla birçok filme konu olmuştur. Özellikle eğitimin devletin ideolojisini ve felsefesini aktarmadaki başlıca araçlardan biri olduğu göz önünde bulundurulduğunda, toplumun her kesimine ulaşabileceği sinema sanatıyla eğitimin buluşmaması imkânsızdır. Türkiye'de de eğitim içerikli filmler başlangıçtan bu yana farklı dönemlerde ortaya çıkmıştır. Farklı öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi tipler ve yine çeşitli eğitim ortamları ve ritüelleri ile farklı dönemlerde eğitime olan yaklaşımlar yansıtılmaya çalışılmıştır. Amerika başta olmak üzere birçok ülkede bu tür pedagojik öğelerin sinemada nasıl anlatıldığını araştırmak popüler bir alan haline gelmiş, film incelemelerinin eksik kalan bu yönüyle ilgili tezler ve makalelere da sık rastlanmaya başlanmıştır.

Türkiye'ye bakıldığında ise sinemanın farklı boyutlarına ve ülkedeki serüvenine ilgi hızla artıp çeşitli konularda eserler üretilirken, eğitim ve sinema ilişkisi ile ilgili yayınlara aynı sıklıkta rastlanamamaktadır. Konuyla ilişkili eserler araştırıldığında oldukça az eserle karşılaşmaktadır. Özellikle kitapların neredeyse hepsi sadece Türk sinemasındaki eğitim içerikli filmlere değil, dünya sinemasındaki eğitim konulu filmlere de odaklanarak hazırlanmıştır.

Bu verilerden hareketle bu çalışmanın amacı, mevcut birikimden de faydalanarak Türk sinema tarihinde eğitim unsurlarını içeren filmlerde öğretmen, öğrenci, okul yöneticisi özelliklerinin yanı sıra eğitim ortamları ve eğitim ritüellerinin nasıl işlendiğini tasvir etmektir. Eğitim ve sinema ilişkisinin önemine ve

araştırılmasının gerekliliğine dikkat çekilerek disiplinler arası bir yaklaşımla hem sinema hem de eğitim literatürüne katkı sağlanması amaçlanmıştır.

2.1.2. Araştırmanın Temel Soruları

Bu araştırmada ilkokul, ortaokul ve lise kademelerini yansıtan 52 film incelemeye alınmıştır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kademeleri Milli Eğitim Bakanlığı tarafından K12 okulları olarak adlandırılmaktadır. Bu araştırmanın amacını oluşturan sorular şu şekildedir:

Türk sinemasında 1949-2015 arasında çekilen ve K12 okullarını kapsayan eğitim içerikli filmlerde:

1. Öğretmen özellikleri nasıl tasvir edilmektedir ve bu özellikler nasıl bir değişim göstermektedir?
2. Okul idarecisi (müdür, müdür yardımcısı) özellikleri nasıl tasvir edilmektedir ve bu özellikler nasıl bir değişim göstermektedir?
3. Öğrenci özellikleri nasıl tasvir edilmektedir ve bu özellikler nasıl bir değişim göstermektedir?
4. Hangi eğitim ritüelleri kullanılmaktadır ve bu ritüeller nasıl bir değişim göstermektedir?
5. Eğitim ortamları nasıl tasvir edilmektedir ve bu ortamlar nasıl bir değişim göstermektedir?

2.1.3. Varsayımlar

Araştırmada belirlenen filmlerin oluşturulan kategorilere göre incelenmesinin metodolojik olarak nitel araştırma yöntem ve türlerinden içerik analizine ve amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örnekleme uygun olduğu,

Araştırma literatüründe belirtilen tarihsel dönemlerin, incelenen filmlerin ilgili dönem kapsamında değerlendirilebileceği,

Araştırmada film incelemesinin başlangıç noktası olarak 1949 yılında çekilen *Vurun Kahpeye* filmi belirlenerek bu yapımın Türk sinemasında çekilen ilk eğitim içerikli film olduğu varsayılmıştır.

2.1.4. Sınırlılıklar

Çalışmanın amacına etki edebilecek bazı sınırlılıklar mevcuttur. İlk olarak, Türk sinema tarihinde 1949-2015 tarihleri arasında çekilmiş, K12 okullarını kapsayan eğitim içerikli filmler veri için seçilmiştir. Eğitim unsurlarını içeren filmler arasında geçmişe yönelik yapılan araştırmada ilk yapıt olarak *Vurun Kahpeye* (1949) filmine rastlanmış ve Mahsun Kırmızıgül'ün yönetmenliğini üstlendiği ve oyuncu olarak rol aldığı *Mucize* (2015) filmi ile liste belirlenmiştir. *Mucize* filminin son film olarak belirlenmesinde tezin konusuna karar verilen yıl etkili olmuştur. İkinci olarak Youtube'de ulaşılabilen veya Türk Sinema Araştırmaları Derneği'nin⁴ film arşivlerinde videokaset/DVD şeklinde ve dijital ortamda bulunan eğitim içerikli filmlerden faydalanılmıştır. Son olarak, Türk oyuncuların oynamasına rağmen olay örgüsünün farklı ülkelerde geçtiği filmler listeye dâhil edilmemiştir. Dolayısıyla her ne kadar Türk oyuncular öğretmen, öğrenci ya da idareci olarak filmde yer almış olsalar da, başka ülkelerdeki eğitim ortamlarında çekilmiş eğitim içerikli filmler analize dâhil edilmemiştir.

2.2. Metot

Araştırmanın amacına en uygun metodoloji olarak nitel araştırma metodolojisi seçilmiştir. Nitel araştırma, "insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek" amacıyla geliştirdiği bir araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir (Özdemir, 2010, 326). Bu araştırmalarda araştırmacı genellikle gözlemcidir ve bilgiyi doğrudan kaynağından alarak rolünü yerine getirir (Büyüköztürk ve diğ., 2016, 246). Araştırmada iyi bir temel için kuramsal çerçeve oluşturmak ve aynı zamanda sistematik, yapılabilir ve esnek bir araştırma deseni kullanmak nitel araştırmalarda önemlidir (Yıldırım & Şimşek, 2005). Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi/çözümlemesi yöntemi verilerin toplanması için kullanılmıştır. İçerik çözümlemesi, "temelde davranışları doğrudan doğruya gözlemlemek yerine, bireylerin sembolik davranışlarını ya da iletişim materyallerini çözümlemek" şeklinde açıklanabilir (Öğülmüş, 1991, 213). Bu analiz yöntemi "insan davranışları ve doğasını belirleme üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya imkan tanıyan bir tekniktir" (Büyüköztürk ve diğ., 2016, 250).

⁴Türk Sinema Araştırmaları Derneği, kısaca TSA, 1 Eylül 2013 tarihinde hazırlıkları başlayan Bilim ve Sanat Vakfı (BİSAV) tarafından, İstanbul Şehir Üniversitesi ortaklığı ve İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) desteği ile bir proje olarak hayata geçirilmiştir.

Araştırmaya başlanmadan önce kategoriler belirlenir ve toplanan betimsel verilerle yeni kategoriler ortaya çıkabilir (Büyüköztürk ve diğ., 2016, 251). İçerik analizine ilişkin birbirinden farklı tanımlar yapılsa da, hepsinin vurguladığı iki önemli konu, yöntemin sistematik ve tarafsız olması gerektiğidir (Koçak, Arun, 2006). Seçilen filmlerde belirlenen temalar üzerinden içerik çözümlemesi yapılmıştır.

2.2.1. Çalışma Evreni

Nitel araştırmada en çok kullanılan örneklem modellerinden biri “amaçlı örneklem”dir (Özdemir, 2010, 327). Amaçlı örneklem yaklaşımının alt dallarından olan ölçüt örnekleme yöntemi tez verilerinin toplanması için seçilen yöntemdir. Ölçüt örnekleme, “örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimlerin seçildiği” bir yöntemdir (Büyüköztürk ve diğ., 2016, 90). Türk sinema tarihinde çekilmiş filmler arasından eğitim içerikli filmler seçilerek araştırılması planlanan unsurları içerip içermediği konusunda değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel soruları belirlendikten sonra Türk sinemasında içinde öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, okul, eğitim-öğretim ortamları geçen filmler konuyla alakalı yazılan makale ve tezlerden, sinema dergilerinden, fragmanlardan ve Türk Sinema Araştırmaları veritabanından araştırılmıştır. Veritabanlarında bulunan elli beş film arasında yalnızca elli iki filme ulaşılabilmektedir. Çalışmaya dâhil edilemeyen filmler *Şafak Sökecek* (1951), *Karanlıkta Yaşayanlar* (1961) ve *Yılanlar ve Güvercinler* (2010) filmleri üniversitelerin ve sinema derneklerinin arşivlerinde mevcut olmayıp, DVD formatında satın alınabilecek platformlarda da bulunamamıştır. Eğitim unsurlarını içeren, K12 okullarını kapsayan ve bulunması mümkün elli iki film analize tabi tutulmuştur. İncelenen filmler Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: İncelenen Film Adı, Yılı, Türü ve Yönetmeni

	FİLMİN ADI	YILI	TÜRÜ	YÖNETMENİ
1.	<i>Vurun Kahpeye</i>	1949	Dram, Tarihi, Savaş	Lütfi Ömer Akad
2.	<i>Hepimiz Kardeşiz</i>	1964	Melodram	Ülkü Erakalın
3.	<i>Fedakâr Öğretmen</i>	1964	Melodram	AsafTengiz
4.	<i>Sevgili Öğretmenim</i>	1965	Komedi	Ülkü Erakalın
5.	<i>Hudutların Kanunu</i>	1966	Dram	Lütfi Ömer Akad
6.	<i>Çalıkuşu</i>	1966	Melodram	Osman F. Seden
7.	<i>Çıtkırıldım</i>	1966	Komedi	Nuri. O. Ergün
8.	<i>Eşkiya Celladı</i>	1967	Melodram	Yılmaz Güney
9.	<i>Bir Dağ Masalı</i>	1967	Melodram	Turgut Demirağ
10.	<i>Paydos</i>	1968	Dram	Ülkü Erakalın
11.	<i>Hasret</i>	1971	Melodram	Remzi Jöntürk
12.	<i>Tatlı Dillim</i>	1972	Melodram, Komedi	Ertem Eğilmez

13.	<i>Hababam Sınıfı</i>	1974	Komedi	Ertem Eğilmez
14.	<i>Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı</i>	1975	Komedi	Ertem Eğilmez
15.	<i>Gençlik Köprüsü</i>	1975	Melodram	Salih Diriklik
16.	<i>Bitirimler Sınıfı</i>	1975	Komedi	Ülkü Erakalın
17.	<i>Sıralardaki Heyecan</i>	1976	Melodram	Orhan Aksoy
18.	<i>Hababam Sınıfı Uyanıyor</i>	1976	Komedi	Ertem Eğilmez
19.	<i>Hababam Sınıfı Tatilde</i>	1977	Komedi	Ertem Eğilmez
20.	<i>Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor</i>	1978	Komedi	Kartal Tibet
21.	<i>Hababam Sınıfı Güle Güle</i>	1981	Komedi	Ertem Eğilmez
22.	<i>Öğretmen Kemal</i>	1981	Dram, Politik	Remzi Jöntürk
23.	<i>Kırık Bir Aşk Hikâyesi</i>	1981	Dram	Ömer Kavur
24.	<i>Elveda Dostum</i>	1982	Dram	Zeki Alasya
25.	<i>Hakkâri'de Bir Mevsim</i>	1983	Dram	Erden Kıral
26.	<i>Kızlar Sınıfı</i>	1984	Komedi	Ümit Efekan
27.	<i>Kızlar Sınıfı Yarışıyor</i>	1985	Komedi	Orhan Elmas
28.	<i>Kızlar Sınıfı Tatilde</i>	1986	Komedi	Samî Güçlü
29.	<i>Öğretmen</i>	1988	Dram, Komedi	Kartal Tibet
30.	<i>Yaşarken Ölmek</i>	1988	Dram	Ahmet Ündağ
31.	<i>Öğretmen Zeynep</i>	1989	Dram	Ümit Efekan
32.	<i>Karartma Geceleri</i>	1990	Dram	Yusuf Kurçenli
33.	<i>Sürgün</i>	1992	Dram	Mehmet Tanrısever
34.	<i>Kasaba</i>	1997	Dram	Nuri Bilge Ceylan
35.	<i>Bana Şans Dile</i>	2001	Aksiyon, Gerilim, Psikolojik	Çağan Irmak
36.	<i>Okul</i>	2004	Komedi, Korku	Durul&Yağmur Taylan
37.	<i>Hababam Sınıfı Merhaba</i>	2004	Komedi	Kartal Tibet
38.	<i>Gülizar</i>	2004	Dram, Duygusal	Bahadır Atay
39.	<i>Kenger</i>	2005	Dram	Gani Şavata
40.	<i>Gönül Yarası</i>	2005	Dram	Yavuz Turgul
41.	<i>Sınav</i>	2006	Komedi, Dram, Macera	Ömer Faruk Sorak
42.	<i>Pars: Kiraz Operasyonu</i>	2006	Macera, Aksiyon, Polisiye	Osman Sınav
43.	<i>Çılgın Dershane</i>	2007	Komedi	Faruk Aksoy
44.	<i>Neredesin Öğretmenim</i>	2007	Dram	Nazif Tunç
45.	<i>Ayakta Kal</i>	2009	Dram	Adnan Güler
46.	<i>Deli Deli Olma</i>	2009	Dram, Komedi	Murat Saraçoğlu
47.	<i>İki Dil Bir Bavul</i>	2009	Belgesel	Orhan Eskiköy- Özgür Doğan
48.	<i>Memleket Meselesi</i>	2010	Dram, Komedi	İsa Yıldız
49.	<i>Umut Üzümleri</i>	2012	Dram	Tunç Okan
50.	<i>Benim Dünyam</i>	2013	Dram	Uğur Yücel
51.	<i>Annemin Şarkısı</i>	2014	Dram	Erol Mintaş
52.	<i>Mucize</i>	2015	Dram, Komedi	Mahsun Kırmızıgül

Türk Sineması Arşiv Veritabanı.(11.04.2018). Türk Sinema Araştırmaları. <http://www.tsa.org.tr/tr/>

2.2.2. Verilerin Toplanması

Öncelikle belirlenen filmlerde içeriği uygun olan elli beş film araştırma sonunda tespit edilmiş, bunlardan elli ikisi internet ve Türk Sinema Araştırmaları

Derneği'nin arşivinden faydalanılarak izlenmiştir. Filmler izlenirken analiz edilmesi önceden planlanmış olan öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamları kategorileri üzerine dijital ortamda gözlem notları tutulmuştur. Bu notlar her bir film için belirli başlıkları olan bir sayfada uygun alanlar doldurularak tutulmuştur. Bu sayfalar filmin adı, yılı, türü, yönetmeni, öğretmen tasviri, okul yöneticisi tasviri, öğrenci tasviri, eğitim ritüelleri tasviri ve eğitim ortamları tasviri kategorilerini içermektedir. İncelenen filmlerdeki öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamlarına ilişkin tasvirler aşağıdaki Tablo 2’de belirlenen ölçütlere göre incelenerek temaların kapsamındaki veriler oluşturulmuştur.

Tablo 2: Filmlerde İncelenen Eğitim Unsurlarını Gözleme Ölçütleri

Öğretmen Özelliklerini Gözleme Ölçütleri	Yönetici Özelliklerini Gözleme Ölçütleri	Öğrenci Özelliklerini Gözleme Ölçütleri	Eğitim Ritüellerini Gözleme ölçütleri	Eğitim ortamlarını Gözleme Ölçütleri
Öğrencilerle iletişim biçimi	Öğrencilerle iletişim biçimi	Arkadaşlarıyla ilişkileri	Ritüellerin amaç ve anlamı	Eğitim ortamlarının fiziksel özellikleri
Öğretmenlerle iletişim biçimi	Öğretmenlerle iletişim biçimi	Öğretmenlerle ilişkileri	Ritüellere öğrencilerin bakışı	Eğitim ortamlarının bulunduğu çevre özellikleri
Okul yöneticileriyle iletişimi	Okul yönetiminde etkinliği	Okul yöneticileriyle ilişkileri	Ritüellere öğretmenlerin bakışı	Eğitim ortamlarının kullanılması
Sınıftaki öğretim etkinlikleri	Mesleki yetkinlik-lider özellikleri	Başarı durumu	Ritüellere yöneticilerin bakışı	Eğitim ortamlarının öğrencilere etkisi
Dünya ve ideolojik görüşü	Dünya ve ideolojik görüşü	Aile yapısı ve özellikleri	Ritüellerin gerçekleştiği ortamlar	
Mesleki yetkinliği	Rol-model olmada etkisi	Kendisine ilişkin algısı	Ritüellerin öğrencilere etkisi	
Rol-model olmada etkisi	Okul ve çevresine etkileri			
Okul ve çevresine etkileri	Kural-yasaları uygulama biçimi			

2.2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin incelenmesi sürecinde her film, birden çok defa izlenmiş ve gözlem notları tutulmuştur. Benzer özellikler, sık rastlanan temalar ve kalıplar betimsel analiz kullanılarak uygun kategoriler altında filmlerin isimleri ve oyuncuların rol adlarıyla birlikte betimsel analize bağlı olarak sınıflandırılmıştır. Betimsel analiz, “çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren” bir nitel veri analizidir (Akcan, Polat, 2016, 300). Bütün notlar bilgisayar ortamında tutulmuştur ve her bir unsur için (öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamları) en sık tekrar eden temalar belirlenerek bulgular oluşturulmuştur. Verilerin toplanmasında esas alınan ölçütler, verilerin analizinde de esas alınmıştır.

2.2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmada güvenilirliği sağlamak için her bir veri kayıt altına alınmış, tüm diyaloglar ve olaylar olduğu gibi yazıya aktarılmış ve filmler ikiden fazla kez izlenmiştir. Ayrıca hem güvenilirliği hem iç geçerliliği sağlamak adına değerlendirmeciler arası tutarlık yöntemine uygun olarak konu hakkında bilgi sahibi olan bir Sosyal Bilgiler öğretmeni ve bir İngilizce öğretmeni tarafından araştırmaya dâhil olan 52 film arasından rastgele seçilen beş filmi izlenmiştir. Bu filmler verilerin toplanması ve analizine ilişkin Tablo 2’deki ölçütlere göre izlenmiş ve izleme sonuçlarına ilişkin izleyici notları ile araştırmacının notları karşılaştırılmıştır. Araştırmacı ve izleyicilerin örtüşen notları doğrudan alınmış olup, örtüşmeyen notlar ise görüş birliği ve uzlaşuya dayalı olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Araştırmada incelenen toplam 52 filme ait bulgular öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamları olmak üzere beş kategori altında incelenmiştir.

3.1. Filmlerdeki Öğretmen Tasviri

Öğretmen, eğitim olgusunun ana karakteridir. Öğretmen "Mesleği bilgi öğretmek olan kimse, hoca, muallim, muallime" olarak tanımlanabilir (Türk Dil Kurumu, 2017). Öğretmen-eğitmen olmadan bir eğitim sistemi düşünülemez. Özellikle modern devletlerin üzerine birçok sorumluluk ve görev yüklediği öğretmenlere, eğitmekten sorumlu olduğu halklar tarafından da büyük önem atfedilmiştir. Öğretmenlik, toplumsal sorumluluk gerektiren bir meslektir ve öğretmenler kıyafetlerinden söylemlerine kadar çevrelerine örnek olurlar (Akcan, Polat, 2016). XVIII. yüzyılda Avrupa’da Rönesans, Sanayi Devrimi, Aydınlanma gibi dönemlerin ardından başlayan değişim ile modernleşme süreci başlamış, bu süreç kendi eğitim kurumlarını, bilgi sistemini, eğitimcilerini, eğitim kaynaklarını ve araçlarını da beraberinde getirmiştir (Gündüz, 2017). Dolayısıyla öğretmene biçilen görev de değişime uğramıştır. Öğretmenlik zamanla profesyonel bir meslek haline gelmiş, öğretmen seküler ve dünyevi bilgilerle donatılmış, çağın gerekliliklerine göre farklı yeterliliklere sahip olması beklenmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı da öğretmenlik mesleğinin tanımını *Milli Eğitim Temel Kanunu*’nda (1739, md:43) şöyle ifade etmiştir:

“Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekle yükümlüdürler.”

Tanımdan da anlaşılacağı üzere öğretmenler Milli Eğitimin amaç ve ilkelerinin, dolayısıyla da Türkiye Cumhuriyeti’nin temel ideolojisinin dışına çıkamazlar. Türkiye’de modern eğitim olgusu, II. Mahmut ile başlayıp Tanzimat dönemiyle devam etmiş olsa da, Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte en büyük değişimi geçirmiştir. Cumhuriyet ile birlikte çağın gereklerine uygun, batılı, modern ve laik bir eğitim

sistemi kurulmaya çalışılmıştır. Halka bu yeni inkılâp ve açılımları benimsetebilmek için de yeni rejim toplumun en önemli kesimlerinden birini oluşturan Öğretmenleri/ Muallimleri harekete geçirmiştir.

Yeni rejim Cumhuriyet, ülkeyi yeniden inşa etme çabası içinde "aklı ve bilimi esas alan köklü bir biçimde modernleşme anlayışı ile eski anlayışı temsil eden kişi ve kurumların etkisini azaltmaya" çalışmıştır (Doğaner, 2007, 248). Tevhid-i Tedrisat, harf inkılâbı, kanun, yönetmelik ve reformlarla başlayan değişim, Cumhuriyetin seçkin kadrosu tarafından yetiştirilmek istenen yeni neslin özellikleri dikkate alınarak sürdürülmüştür. İlk olarak yaratılmak istenen ideal tipin "dış görünüş, kıyafet ve vücut özellikleri" belirlenmiş, sonrasında ise bu ideal tipin "zihniyet ve değer dünyaları" inşa edilmeye çalışılmıştır (Gündüz, 2016, 506). Öğretmenler de bu yenilikleri tanıtmak için, gerek zihniyet gerek görünüm olarak en uygun gruptan biridir. Öğretmenler ayrıca halkın kendi içinden çıkmış bireyler olarak tanındıklarından dolayı, özellikle köylü halk üzerindeki etkileri büyüktür.

Eğitimin yeni bir toplum yaratmada devletlerin en büyük araçlarından biri olduğu inkâr edilemez. Gerek Avrupa'da ulus devletlerin oluşum sürecinde, gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda eğitim, üzerinde en çok düşünülen ve en çok başvurulan araç olmuştur. Sinema da XX. yüzyılda ülkelerin geçirdikleri bu sürece tanıklık etmiş, devletlerin ideal toplumlarını oluşturmak, ideoloji ve inkılâplarını yeni nesillere aktarmak için kullandığı önemli araçlardan biri olmuştur. Halkı eğitmek için kullanılan sinemanın eğitim olgusunu işlememiş olması elbette beklenemez. Türk sinemasında da eğitim, daha çok Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ideolojisini topluma benimsetmek için öğretmen imajı üzerinden izleyiciye ulaştırılmıştır (Yurdigül, 2014). Örneğin roman uyarlamaları olan *Vurun Kahpeye* (1949) ve *Çalıkuşu* (1966) gibi filmlerde Aliye ve Feride Öğretmen üzerinden sinema köylerdeki idealist kadın öğretmen tiplerini beyaz perdeye taşımaktadır (Yurdigül, 2014). Yapılan çalışmalar ve filmler en çok köyleri ve köylüyü kaldırmak için eğitsel araçların yaygınlaştırılmasına hız verilmesi üzerinedir. Bu durum kırsal kesimde örgün eğitim düzeyinin kent kesimine göre çok düşük olmasından kaynaklanmaktadır ve hem kanunlarla hem de akademik çalışmalarla Türkiye'de eğitim sorunu, köye götürülecek eğitim hizmetleri ve köylünün eğitime olumlu yaklaşmasını sağlamak üzere iki boyutta ele alınmıştır (Şafak, 2001). Eğitim olgusu sinema içinde de işlenerek yeni rejimin kalkınmasını ve kurtuluşunu hızlandıracak en

önemli araç olarak yansıtılır. Dolayısıyla zaten halk içinde yaygın olan idealist, kurtarıcı, aydınlığın temsilcisi öğretmen imajı bu filmlerle daha da kökleşir.

Öğretmenlerin kendilerine bakış açısı ve üzerlerine yüklenen sorumluluk ve görev tanımları da kalıplaşmış düşünceleri etkiler. Yahya Akyüz, öğretmenlerin mesleklerini dört açıdan tanımladıklarını belirtmiştir: idealizm, ideoloji, maddi tatmin ve eleştirici göz (Akyüz, 1978). İdealist öğretmen mesleğini Cumhuriyet öncesinde dini boyutta ele alıp, bir Tanrı sanatı olarak görürken; Cumhuriyet sonrasında ise ülkücü ve devrimci öğretmen imajını benimsemiştir. İdeolojik açıdan bakan öğretmenler ise, kendilerini proleter olarak görüp sol bakış açısına sahiptirler. Maddi tatmin açısından görenler ise dünyanın en zahmetli işini yapmalarına karşın çok az refaha sahip olduklarını eleştirirler. Öğretmenin hak ettiğinden daha az maaş almasından yakınır. Mesleği eleştirici gözle görenler ise gerçek ve tecrübeli öğretmenlerdir. Öğretmenlerin kendilerini geliştirmemesini, ülke ve toplum gerçeklerini göz ardı etmelerini ve mesleğin herkese açık olmasını eleştirmişlerdir (Akyüz, 1978).

Araştırmanın temel aldığı filmlerin hemen hepsinde öğretmen imajına rastlanmaktadır. Gerek başrol gerekse yan rollerde öğretmen figürü bulunmaktadır. 50 filmde 65 öğretmen filmlerdeki öğretmen tasviri kategorisinde incelenmiştir. Tablo 3'te bu filmler ve tasviri yapılan öğretmenler isim veya branşlarıyla verilmiştir.

Tablo 3: Öğretmen Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Rol Adı

	FİLMİN ADI	YILI	TÜRÜ	YÖNETMENİ	ROL ADI
1.	<i>Vurun Kahpeye</i>	1949	Dram, Tarihi, Savaş	Lütfi Ömer Akad	Aliye Öğretmen
2.	<i>Hepimiz Kardeşiz</i>	1964	Melodram	Ülkü Erakalın	Ahmet Öğretmen
3.	<i>Fedakâr Öğretmen</i>	1964	Melodram	AsafTengiz	Gül Öğretmen
4.	<i>Sevgili Öğretmenim</i>	1965	Komedi	Ülkü Erakalın	Hülya Öğretmen
5.	<i>Hudutların Kanunu</i>	1966	Dram	Lütfi Ömer Akad	Ayşe Öğretmen
6.	<i>Çalıkuşu</i>	1966	Melodram	Osman F. Seden	Feride Öğretmen
7.	<i>Çıtkırıldım</i>	1966	Komedi	Nuri. O. Ergün	Orhan Öğretmen
8.	<i>Eşkiya Cellâdı</i>	1967	Melodram	Yılmaz Güney	Durali Öğretmen
9.	<i>Bir Dağ Masalı</i>	1967	Melodram	Turgut Demirağ	Lale Öğretmen

10.	<i>Paydos</i>	1968	Dram	Ülkü Erakalın	Murtaza Öğretmen
11.	<i>Hasret</i>	1971	Melodram	Remzi Jöntürk	Polat Öğretmen
12.	<i>Tatlı Dillim</i>	1972	Melodram, Komedi	Ertem Eğilmez	Emine Öğretmen
13.	<i>Hababam Sınıfı</i>	1974	Komedi	Ertem Eğilmez	Paşa Nuri Külyutmaz
14.	<i>Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı</i>	1975	Komedi	Ertem Eğilmez	Semra Öğretmen
15.	<i>Gençlik Köprüsü</i>	1975	Melodram	Salih Diriklik	Edebiyat Öğretmeni
16.	<i>Bitirimler Sınıfı</i>	1975	Komedi	Ülkü Erakalın	Selma Öğretmen
17.	<i>Hababam Sınıfı Uyanıyor</i>	1976	Komedi	Ertem Eğilmez	Ahmet Öğretmen
18.	<i>Hababam Sınıfı Tatilde</i>	1977	Komedi	Ertem Eğilmez	Avni Öğretmen
19.	<i>Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor</i>	1978	Komedi	Kartal Tibet	Hürrem Öğretmen
20.	<i>Hababam Sınıfı Güle Güle</i>	1981	Komedi	Ertem Eğilmez	Mehmet Öğretmen
21.	<i>Öğretmen Kemal</i>	1981	Dram, Politik	Remzi Jöntürk	Kemal Öğretmen
22.	<i>Kırık Bir Aşk Hikâyesi</i>	1981	Dram	Ömer Kavur	Aysel Öğretmen
23.	<i>Elveda Dostum</i>	1982	Dram	Zeki Alasya	Dursun Öğretmen
24.	<i>Hakkâri'de Bir Mevsim</i>	1983	Dram	Erden Kıral	Öğretmen
25.	<i>Kızlar Sınıfı</i>	1984	Komedi	Ümit Efekan	İlyas Öğretmen Hilmi Öğretmen
26.	<i>Kızlar Sınıfı Yarışıyor</i>	1985	Komedi	Orhan Elmas	Yonca Öğretmen
27.	<i>Kızlar Sınıfı Tatilde</i>	1986	Komedi	Sami Güçlü	Özlem Öğretmen
28.	<i>Öğretmen</i>	1988	Dram, Komedi	Kartal Tibet	Hüsnü Öğretmen
29.	<i>Yaşarken Ölmek</i>	1988	Dram	Ahmet Ündağ	Celal Öğretmen
30.	<i>Öğretmen Zeynep</i>	1989	Dram	Ümit Efekan	Zeynep Öğretmen
31.	<i>Karartma Geceleri</i>	1990	Dram	Yusuf Kurçenli	Mustafa Öğretmen
32.	<i>Sürgün</i>	1992	Dram	Mehmet Tanrısever	Öğretmen Diğer Öğretmenler
33.	<i>Bana Şans Dile</i>	2001	Aksiyon, Gerilim, Psikolojik	Çağan Irmak	Yurdanur Öğretmen Necla Öğretmen
34.	<i>Okul</i>	2004	Komedi, Korku	Durul&Yağmur Taylan	Din Öğretmeni Felsefe Öğretmeni Matematik Öğretmeni

					Tarih Öğretmeni
35.	<i>Hababam Sınıfı Merhaba</i>	2004	Komedi	Kartal Tibet	Tarih Öğretmeni Kimya Öğretmeni Edebiyat Öğretmeni Biyoloji Öğretmeni
36.	<i>Gülizar</i>	2004	Dram, Duygusal	Bahadır Atay	İsmail Öğretmen
37.	<i>Kenger</i>	2005	Dram	Gani Şavata	Elif Öğretmen
38.	<i>Gönül Yarası</i>	2005	Dram	Yavuz Turgul	Nazım Öğretmen
39.	<i>Sınav</i>	2006	Komedi, Dram, Macera	Ömer Faruk Sorak	Müzik Öğretmeni Matematik Öğretmeni Mantık Öğretmeni
40.	<i>Pars: Kiraz Operasyonu</i>	2006	Macera, Aksiyon, Polisiye	Osman Sınav	İnci Öğretmen
41.	<i>Çılgın Dershane</i>	2007	Komedi	Faruk Aksoy	Coğrafya Öğretmeni Matematik Öğretmeni Tarih Öğretmeni Felsefe Öğretmeni Edebiyat Öğretmeni
42.	<i>Neredesin Öğretmenim</i>	2007	Dram	Nazif Tunç	Ayşe Öğretmen
43.	<i>Ayakta Kal</i>	2009	Dram	Adnan Güler	Tekin Öğretmen
44.	<i>Deli Deli Olma</i>	2009	Dram, Komedi	Murat Saraçoğlu	Metin Öğretmen
45.	<i>İki Dil Bir Bavul</i>	2009	Belgesel	Orhan Eskiköy-Özgür Doğan	Emre Öğretmen
46.	<i>Memleket Meselesi</i>	2010	Dram, Komedi	İsa Yıldız	Adil Öğretmen
47.	<i>Umut Üzümleri</i>	2012	Dram	Tunç Okan	Ozan Öğretmen
48.	<i>Benim Dünyam</i>	2013	Dram	Uğur Yücel	Mahir Öğretmen
49.	<i>Annemin Şarkısı</i>	2014	Dram	Erol Mintaş	Ali Öğretmen
50.	<i>Mucize</i>	2015	Dram, Komedi	Mahsun Kırmızıgül	Mahir Öğretmen

Bu filmlerde öğretmen figürü çeşitli ortamlarda, farklı sosyo-ekonomik durum, görüş ve eğitim felsefeleriyle izleyicilere yansıtılmıştır. 1949-2015 arasında çekilen filmlerdeki öğretmen imajının aynı zamanda ülkenin siyasi, kültürel, toplumsal ve ekonomik alanda yaşadığı sorunlardan da etkilendiği söylenebilir. Araştırma sürecinde toplamda 11 temanın öğretmen tasvirinde sıkça tekrar edildiği gözlemlenmiştir.

3.1.1. Taşralı Öğretmen

Taşrada, diğer bir deyişle köy ve kasaba okullarında görev yapan öğretmen tasvirine filmlerde de oldukça rastlanmaktadır. Taşrada öğretmen imajı toplamda 23

filimde mevcuttur. Taşraya atanma veya tayin sebepleri ise, eğer belirtilmişse, üç farklı şekilde ifade edilmiştir: Kendi isteğiyle, atama ve sürgün yoluyla.

Çalikuşu (1966), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981), *Gülizar* (2004), *Gönül Yarası* (2005) ve *Kenger* (2005) filmlerinde öğretmen, kendi isteğiyle Anadolu'ya gelmiştir. *Çalikuşu* ve *Bir Dağ Masalı* filmlerinde Feride ve Lale Öğretmenler gönül meselelerinde yaşadıkları ihanetler sebebiyle

Şekil 1: *Bir Dağ Masalı* (1967) – Taşralı Öğretmen

Anadolu'ya atanmayı isterken, *Kırık Bir Aşk Hikâyesi*'nde edebiyat öğretmeni Aysel "Sakin bir hayat istiyorum." diyerek Atilla Dorsay'ın ifadesiyle 1970'li yıllarda aşırı politize olan; fakat 12 Eylül 1980 darbesiyle de aşırı depolitize olmuş, politikaya ve çevrede olup bitenlere karşı ilgisini yitirmiş Türk toplumunun kargaşadan uzaklaşma eğilimlerini izleyiciye yansıtmıştır (Evren, 2010, 185-186). *Gülizar* filminde İsmail Öğretmen İstanbul'dan uzaklaşp doğayla iç içe olmayı istemiş, *Kenger* filminde Elif Öğretmen Hakkâri'de görev yaparken kocasının infazcılar tarafından öldürülmesi sonucu tekrar Anadolu'ya "Ben sadece Ayşe'mi düşünmüyorum, Mehmet'imın bıraktığı bütün çocukları düşünüyorum" diyerek tayin istemiştir. *Gönül Yarası*'nda ise Nazım Öğretmen idealist bir öğretmen olarak kendini köy çocuklarına adanmış ve bütün ömrü boyunca Anadolu'nun köylerinde, ücra köşelerinde öğrencilere ışık olmaya çalışan, onları kendi çocuklarının dahi önüne koyan bir öğretmen profili çizmiştir.

Vurun Kahpeye (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Hudutların Kanunu* (1966), *Eşkıya Cellâdı* (1967), *Hasret* (1971), *Öğretmen Kemal* (1981), *Neredesin Öğretmenim* (2007), *Umut Üzümleri* (2012) ve *İki Dil Bir Bavul* (2009) filmlerinde öğretmen devlet atamasıyla ihtiyaç duyulan köylere görevlendirilmiştir. Birçok köyün öğretmeni, hatta okulu dahi yoktur. Öğretmenin görevi hazırda olmayan veya kullanılamayacak durumda olan okulu eğitim öğretime hazır etmek ve köylü çocukları ve hatta köylünün kendisini eğitmek, kalkındırmaktır.

Hakkâri'de Bir Mevsim (1983), *Sürgün* (1992), *Memleket Meselesi* (2010) ve *Mucize* (2015) filmlerinde öğretmenler sürgün olarak taşraya gönderilmişlerdir. *Hakkâri'de Bir Mevsim* ve *Mucize* filminde öğretmenin sürgün nedeni açıkça ifade edilmezken; *Sürgün* filminde öğretmen gerici faaliyetleri yaptığı ve çok fazla din odaklı konuştuğu için, *Memleket Meselesi* filminde ise ilkokul öğretmeni olan Adil

Sümbül sürekli hakkını arayan dik kafalı bir öğretmen olduğu için sürgün edilmektedir. Adil Öğretmenin eşi bu durumu "Çünkü ne zaman ben haklıyım desen, buyurun Bitlis buyurun Şırnak dediler. Yetti gayrı." diyerek ifade eder.

Bu noktada belirtilmelidir ki şehirden taşraya giden öğretmen tasviri dışında tam tersi durumu anlatan filmler de vardır. *Elveda Dostum* (1982) filminde yıllarca Doğu Anadolu'da öğretmenlik yapmış olan Dursun Öğretmen, eşinin bu duruma dayanamaması sebebiyle istifa edip İstanbul'a yerleşmiştir ve eşinin abisinin pazarlama şirketinde çalışmaya zorlanmaktadır. Hüsnü Öğretmenin durumu ise daha farklıdır: *Öğretmen* (1988) filminde eğitim içerikli filmlerde sıkça karşılaştığımız Kemal Sunal, Hüsnü Öğretmen rolüyle köy okulunda gösterdiği büyük başarılar ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca verilen ödüller neticesinde İstanbul'da bir okula atanmıştır. *Annemin Şarkısı* (2014) filminde ise Ali Öğretmen annesiyle Doğu Beyazıt'ta yaşarken köyleri zorla boşaltılır ve birlikte İstanbul'a gelmek zorunda kalırlar.

Taşra, Türk sinemasında eğitim içerikli filmlerde en çok kullanılan mekândır. Taşraya, diğer bir deyişle köye olan bu ilginin kaynağı aslında Cumhuriyetin ilk yıllarıdır. Yeni devlet kurulur kurulmaz 1924 yılında Köy Kanunu çıkarılmış, aşar vergisi kaldırılmış, yeni rejimin devrimlerini anlatmak ve köylüyü kalkındırmak üzere yapılacak her şey devletin resmi kanalları aracılığıyla yürütölmeye başlanmıştır (Ertürk, 2008). Öğretmenlerin sık sık taşraya gönderilme sebeplerinden en önemlisi budur. İzlenilen filmlerde taşrada öğretmen imajı, Erken Cumhuriyet döneminde köy kalkınmasına daha çok önem verilmesine rağmen, her dönemde popüler bir konu olmuştur. 2000'lerde çekilen filmlere bakıldığında ise iki filmin konusunun çağın özellikleri ile olan uyumu dikkat çekmektedir: *Umut Üzümleri* filminde Fransa'da yaşayan bir Türk, Avrupa Birliği tarafında desteklenen bir programla Anadolu'da Romen kökenli vatandaşların yaşadığı bir köye öğretmen olarak atanırken, *Annemin Şarkısı* ise Kürt kökenli vatandaşların yoğunlukta oldukları yerlerdeki sorunlara ufak da olsa değinmektedir. Ayrıca bu filmin Kürtçe ağırlıklı çekilmesi de ayrıca önemlidir. 2000'li yıllarda sinema sanatçıları geçmişte değinilmesi yasak olan veya korkulan konulara artık daha özgürce değinebilmektedirler. Öğretmenler her ne sebeple taşraya gönderilmiş olurlarsa olsunlar, mesleklerini büyük bir özveriyle icra eder, her türlü sorunla cesurca mücadele ederler.

3.1.2. Kalkınmanın Temsilcisi - Kurtarıcı Öğretmen

Vurun Kahpeye (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Çalıkuşu* (1966), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Hasret* (1971), *Tatlı Dillim* (1972), *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981), *Öğretmen Kemal* (1981), *Hakkâri’de Bir Mevsim* (1983), *Sürgün* (1992), *İki Dil Bir Bavul* (2009), *Umut Üzümleri* (2012) ve *Mucize* (2015) filmlerinde öğretmen için gelişimin temsilcisi, kurtarıcı ve sorun çözücü rollerine rastlamak mümkündür. Öğretmenin görev yaptığı yerde insanlar başlarına gelen olaylar için ona danışır. Öğrencilerde de aynı inancı ve düşünceyi görmek mümkündür.

Halide Edip Adıvar’ın 1926’da yazdığı, konusu Kurtuluş Savaşı yıllarında geçen romanından uyarlama olan *Vurun Kahpeye* filminde Aliye Öğretmen atandığı köyde çocuklara ışık olmak için elinden geleni yapar. Köylünün vatan savunmasına yardım için büyük çaba gösterir. Kuvây-ı Milliyeci olan, evinde kaldığı ve babam dediği köyün ileri gelenlerinden Ömer Bey’i Yunan askerlerinden kurtarmak için devreye girmesi bu duruma örnek verilebilir. Ona düşmanlık besleyen, köylüyü öğretmene karşı kışkırtan ve sonrasında iftira atarak öldürülmesine sebep olan Hacı Fettah’ın Tosun Paşa tarafından asılmasını köylü kadınlar yardım isteyince engellemesi de köylünün öğretmenin her şeyin üstesinden gelebileceğine dair inancını vurgulamaktadır. Köylü kadınlar "Sizden bir ricamız var. Ah sormayın başımıza gelenleri Hoca Hanım. Erkeklerimiz perişan olacak ocağımız sönecek. Ah sen bizi kurtarırısın!" sözleriyle öğretmenin yardım edeceği konusunda besledikleri umudu gösterirler. *Vurun Kahpeye* filmi dönemin özelliklerini başarılı bir şekilde tasvir eder. Bu başarısının kanıtlarından biri de 1964’te Orhan Aksoy, 1973’te Halit Refiğ tarafından tekrar sinemaya uyarlanmış olmasıdır (Kara M., 2017).

Ege’nin bir köyüne atanan Öğretmen Ahmet Tunç, *Hepimiz Kardeşiz* filminde atandığı köyde yaralanan insanların yarasını tedavi eder, köy okulunun yapımına yardım eder ve yol üzerindeki köprüyü çocukların ve köylünün nehirden rahat geçebilmesi için tek başına yapar.

Şekil 2: *Vurun Kahpeye* (1949) – Kalkınmanın Temsilcisi/ Kurtarıcı Öğretmen

Şekil 3: *Hepimiz Kardeşiz* (1964) – Kalkınmanın Temsilcisi/ Kurtarıcı Öğretmen

Reşat Nuri Güntekin'in 1922 yılında yazdığı aynı isimli romandan uyarlama olan ve savaş yıllarını anlatan diğer bir film de *Çalıkuşu*'dur. *Çalıkuşu* filmi de konusu itibarıyla Türk toplumu tarafından oldukça ilgi görmüş ve bunun neticesinde de film dışında birçok kez dizi olarak da çekilmiştir. Filmde Öğretmen Feride, vatanın her köşesinde öğrencileri eğitmek için koşturmanın yanında vatan işgali sırasında yaralı askerlere hemşirelik yaparak da öğretmenlik dışında bir görev üstlenmektedir. *Vurun Kahpeye* filminde Aliye Öğretmenden farkı ise Feride Öğretmenin Anadolu'ya gelmesinde etkili olan sebebin gönül ilişkisinde yaşadığı kırgınlık durumu olmasıdır.

Bir Dağ Masalı filminde Öğretmen Lale aslında tıp fakültesi mezunu olmasının verdiği bilgi ile bünyesi zayıf olan çocuklara kalsiyum iğnesi yapmakta, kaza geçiren kişilere ilk müdahaleleri gerçekleştirmektedir. Müfettiş onu çocuklara iğne yaparken gördüğünde "Bu ne?" diye sorar. Lale öğretmen de "Öğrencilerim arasında birkaç tane bünyesi zayıf olan çocuk var. Onlara kalsiyum yapıyorum." diyerek açıklama yapar. Ayrıca köylü bir kadın tarafından engelli olduğu için sokağa atılan, hor görülen bir çocuğun da bakımını üstlenerek onu daha insanca bir yaşama kavuşturur.

Görev yaptığı köyün kalkınması için çaba harcayan Emine Öğretmen ise *Tatlı Dillim* filminde köyün gelişimi için köye su getirtmiş, yol yaptırmış ve Fransa'dan arı kovanları getirterek ekonomik kalkınmaya yardımcı olmuştur. Muhtar, köyünde bir süre konaklayacak olan basketbol takımını gezdirirken akan bir çeşmenin yanından geçerler ve "Bu suyu hocamız ta karşıki dağın doruğundan getirdi. Yolumuz da yoktu suyumuz da yoktu hoca gelmeden önce. Köyümüzün yolunu da hoca yaptı." der. Arı kovanlarının yanından geçerken de "Bunlar fenni kovanlardır. Hocamız Fransa'dan getirtti. Dadan kovanları." açıklamasını yaparak öğretmenin köyün kalkınmasına olan desteğini ifade eder.

Hasret filminde de Polat Öğretmen köylünün dertleriyle ilgilenir. Özellikle çocuklarının sağlık durumları bozulunca sürekli muska yazdıran ve bunun için sömürülen köylünün gözünü çocuklarını ilaçla tedavi ederek açar, sempatisini kazanır. Bu durum hoca kesimine olan bağımlılığı yıkar; ağanın da köylüyü daha fazla sömürmesine engel olur. Polat Öğretmen gibi köylünün sağlık konusundaki batıl inançlarını ve muska yazanlara olan bağımlılıklarını yıkan diğer bir öğretmen de Karalar köyüne atanan Kemal'dir. *Öğretmen Kemal* filminde de köylü sürekli hastalanan çocuklarının muskalarla iyileşemediğini, bunların bir işe yaramadığını

görünce ateşi çıkan çocukları iyileştirmesi için Kemal Öğretmene başvurur. Kemal Öğretmen öğrencilerin okula daha rahat ulaşabilmesi için yol üzerindeki köprüyü bile tek başına yapar. Onun bütün bu azmi, mesleğinden taviz vermemesi ve köylüye yaptığı yardımlar köylünün ona karşı olan tutumlarını değiştirmelerini sağlar. *Sürgün* filminde de ismi verilmeyen öğretmen çocukların sağlık durumlarıyla ilgilenip köylüye öğütler verir, gelmeyen öğrencilerle ilgilenir ve köyün gelişimi için yapılabilecekler konusunda muhtarla görüşür. *Tatlı Dillim*'de olduğu gibi köylüyü onları kalkındıracak arıcılık, ördekçilik gibi mesleklere yönlendirir, değirmen kurulup köprü ve yol yapılabileceğini söyler. *İki Dil Bir Bavul* filminde yeni mezun olmuş ve Şanlıurfa Siverek'te bir ilkokul öğretmeni olan Emre Aydın, başka köyde olan, kendi öğrencisi olmayan bir çocuğun parmağına taş düştüğü için hemen çağırılır. Emre öğretmen tentürdiyot ve oksijenli su ile mikrop kapmasını önlemek için müdahale eder.

Öğrencilerinin sağlık sorunlarıyla ilgilenen öğretmenler sadece taşrada ve ilkokulda görev yapmaz. *Hababam Sınıfı Güle Güle* filminde yeni edebiyat öğretmeni Mehmet Bülbül başlarda öğrenciler tarafından küçümsense ve sevilme de, yurttan ateşi çıkan ve hastalanan öğrenci için ilk başvuru kişisi olur. Mehmet Öğretmen öğrencilerinin onu sürekli aşağılamalarına ve saygısızlıklarına karşı aslaaynı şekilde karşılık vermez. Onlara büyük bir sabır ve hoşgörüsüyle yaklaşır. Onun bu tavrı ve iyi niyeti öğrencilerinin fikirlerini de günden güne değiştirir ve onu yardım için ilk koşulan öğretmen yapar.

Hakkâri'de Bir Mevsim'de de öğretmen, köyde bir yabancı ve eğitimli olması dolayısıyla köylünün sorunları için çare olarak görülür. Muhtarın karısı Zazi, üzerine kuma gelmesini engellemesi için öğretmene başvurur. Kendisi konuşmaz; ama konuşmayı çocuğuna çevirtir: "Sen söyleyeceksin anam öyle diyor. Babama bir de senin söylemeni istiyor. Diyor ki sor ona, hasta mı ki Zazi? Evinin direği değil mi? Sana iki oğlan çocuğu veren o değil mi de." "Sen yabancısın, bir de sen söyleyesin" mantığı ile öğretmenin söz dinletebileceği umudu hâkimdir. Ayrıca hasta olan çocuklar için de öğretmenin evine gidilir, ilaç ve meyve istenir.

Umut Üzümleri'nde Ozan Öğretmen, toptancılara karşı çaresiz kalmış bir köyün bu durumdan kurtarılması için çareler arayan muhtarın danıştığı ilk kişidir. Bir gece köyün bu haline dayanamayan muhtar, öğretmenin evine akıl danışmaya gider:

MUHTAR VELİ: Kafama bir şey takıldı. Sana söyleyeyim dedim.

ÖĞRETMEN OZAN: E girsene.

MUHTAR VELİ: Biz buralarda üzüm yetiştiremez miyiz?

ÖĞRETMEN OZAN: Üzüm mü? Neden olmasın? Size buğdaydan daha fazla kazandırır.

Ayrıca muhtarın oğlu köyün bu sefil hayatından bıkip topraklarını satarak şehre göç etmek istediğinde, eşi Senem ilk olarak kocasını ikna etmesi için Ozan Öğretmene gelir. Öğretmenin herkes tarafından dinleneceği görüşü hâkimdir.

Mucize filminde öğretmen Mahir Yılmaz, gelir gelmez gelişimin ve kalkınmanın habercisi olarak görülür. Muhtar “Şimdi bize muallim geldi ya. Mektep de gelir, yol da gelir, su da gelir, cereyan elektrik de gelir.” der.

Osmanlı Devleti’nde II. Mahmut ve Tanzimat dönemiyle başlayan modernleşme süreci, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu’nun tam anlamıyla çökmesiyle yerine kurulan Cumhuriyet rejimiyle daha da hız kazanmıştır. Yeni bir toplum inşa etmek amacıyla devlet halka ulaşmak, batılı tarzda bir ilerleme sağlamak ve ülkeyi kalkındırmak için her yolu denemiştir. Eğitim ve bilginin taşıyıcısı öğretmen ise ülkede ilan edilen bu seferberliğin en önemli araçları olmuştur. Öğretmen görevlendirildiği yerde sadece eğitim-öğretim faaliyetleriyle ilgilenmez. Yetiştirildiği ideoloji ve ülküyle birlikte eğitiminden sorumlu olduğu çocuklara ışık olmanın ve onların her ihtiyacı ile ilgilenmenin yanında halkın, bilhassa köylünün ve bulunduğu yerin imkânlarının gelişimine de katkı sağlar. Yani öğretmenler sadece okul yoluyla öğrencileri eğiterek değil, aynı zamanda "okul dışındaki bazı faaliyetleriyle" de etkilerini sağlamlaştırırlar; çünkü az gelişmiş ülkelerde kalkınmanın en büyük araçlarından biri eğitim olarak görülür (Akyüz, 1978, 3-4). Aslında bu öğretmenden beklenen bir sorumluluktur; bilhassa ondan köylerde halkı eğitmesi de beklenir. Öğretmen köyün işleri ile de uğraşmalı, köylüye yardımcı olmalıdır ve bu durum daha mutlakıyet yıllarından itibaren öğretmenin okul dışı faaliyetlerde yürütmesi için önemle vurgulanmıştır (Erdentuğ, 1976). Modern çağın, bilimin ve ilimin temsilci olan öğretmene özellikle köylünün büyük saygısı vardır, bilgisiyle her şeyi çözebileceğine inanılır. Fakat öğretmenin kurtarıcı rolü elbette sadece taşrayla sınırlı değildir. Bu tema altında değerlendirilen öğretmen özelliklerine bakıldığında öğretmenlerin sadece eğitim-öğretimle uğraşmadıkları, bulundukları çevrenin, öğrencilerinin ve çevre halkının sağlıktan ekonomik kalkınmaya kadar pek çok sorununa da çare olmaya çalıştıkları görülür. Ayrıca ifade

edilmelidir ki 1949'dan 2015'e her dönemde öğretmene kurtarıcı-kalkınmanın öncüsü rolü biçilmiştir. Eğitimden sağlığa, köyün kalkınmasından kişisel meselelerine kadar köylü, öğretmeni her zaman danışılacak biri olarak görür.

3.1.3. Cehalete Karşı Öğretmen

Bu tema altında incelenen öğretmenlerin de özellikle taşrada çalışanlar olduğu ifade edilmelidir. Filmlerde halk eğitimden yoksun; ağa, muhtar ve din kisvesi altında insanları sömüren kişilere bağımlı şekilde tasvir edilmiştir. Öğretmenler de devlet için insanları bu bağımlılıktan ve cehaletten kurtaracak en önemli araç olarak gösterilmiştir. Sadece *Sevgili Öğretmenim* (1965) filminde Öğretmen Hülya'nın İstanbul'da bir kolejde çalışmasına rağmen bu konudaki hassasiyeti izleyiciye yansıtılmıştır. Öğrencilerinden biriyle ders dışı muhabbeti dolayısıyla müdür tarafından ikaza maruz kalan Hülya Öğretmen, durumu öğrencisi Metin'e açıklar:

ÖĞRETMEN HÜLYA: Dün müdür çağırdı beni.

METİN: Çalışmanızdan, elde ettiğiniz sonuçlardan memnun kaldığı için sizi tebrik etmiş olmalı.

ÖĞRETMEN HÜLYA: Hayır. Sadece biraz kulağımı büktü.

METİN: Sebep?

ÖĞRETMEN HÜLYA: Arkadaşlığımıza yanlış mana verdiklerinden. Aslında biz öğretmenlerin görevi yalnız sınıflarda bitmemeli. Bütün geri zihniyetlerle, dar düşüncelerle uğraşmamız lazım. Evet, sizle dolaştık; ama söyleyin. Aramızda ne kötülük geçti?

Taşrada öğretmen en çok "okul yapımı, onarımı ve temel giderlerinin sağlanması, öğrencilerin okula devamı ve kızların okula gönderilmesi" konularında köylüyle mücadeleye girmiştir ve en çok bu sebeplerden yıpranmıştır (Akyüz, 1978, 295). Öğretmen köye eğitim amaçlı gönderilmesine rağmen, köyün sorunlarıyla ilgilenmesi, kalkınmaya yardım etmesi de beklenir. Ama bunu yaparken özellikle din adamlarıyla çatışma içine girmemelidir (Erdentuğ, 1976). Fakat genel olarak filmlere yansıyan durum iki farklı şekildedir: köyün muhtar/ağa ve/veya imam/hoca takımıyla anlaşılamayan öğretmenler ve bu gruplarla sorun yaşamayan öğretmenler.

Muhtar/Ağa ve/veya İmam/Hocayla Anlaşılamayan Öğretmen: *Vurun Kahpeye* (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Çalıkuşu* (1966), *Hudutların Kanunu* (1966), *Eşkîya Cellâdı* (1967), *Paydos* (1968), *Hasret* (1971), *Öğretmen Kemal* (1981), *Sürgün* (1992) ve *Kenger* (2005) filmlerinde öğretmenin köyün zengin, ağa kesimi ile din adamı rolündeki kişilerle olan

çatışmasına tanıklık edilir. Bu filmlerde öğretmen muhtar, ağa, imam/hoca rolündeki kişilerden en az biriyle anlaşamaz, sürekli engellenir ve hatta iftiralara maruz kalır. Bu karakterlerin köylünün üzerinde gerek ekonomik gerek dini bir etkisi ve çıkarı vardır; dolayısıyla bu güçlerini kaybetmek istemezler. Özellikle din adamlarının eski zihniyetin sürdürülmesine, medrese ve tekke sisteminin toplum üzerinde tesirinin devam ettirilmesine etkisi büyüktür. Yaygın batıl inançlar özellikle köylü arasında çoktur. İmamın dini otoritesinin olması, köylünün gözünde onu öğretmenden daha üst bir konuma koyabilmektedir (Akyüz, 1978, 297). Öğretmen ise insanlara haklarını aramayı, eşitliği, kimseye kul olmamayı öğretmektedir. *Vurun Kahpeye* filminde Öğretmen Aliye, köylünün aydınlanmasını istemeyen Hacı Fettah ve Uzun Hüseyin tarafından sürekli engellenir, iftiralara maruz kalır vekâfir gözüyle bakılır. Köylü öğretmene karşı kışkırtılır. Aliye Öğretmen çocuklara marş söyleterek köy içinde yürüyüş yaparken Hacı Fettah bütün köylüyü toplayarak "Görüyorsunuz. Yüzü gözü açık namahrem erkeklerin kalbini fesada vermek için şarkı söyleyerek dolaşıyorlar. Bunların eline çocuklarınızı vermeyin!" diyerek modernleşme ve çağdaşlaşmanın temsilcisi olan öğretmene karşı, özellikle de kadın olmasından dolayı tepkisini dile getirir. Yunanla işbirliği yaptığı, kumandanı etkisi altına aldığı iftiralarıyla Aliye Öğretmen filmin sonunda köylü tarafından dövülerek öldürülür. Öğretmen Ahmet de eğitim için verdiği mücadeleyi canıyla ödeyen öğretmenlerdendir. *Hepimiz Kardeşiz* filminde arazisini okul için vermek istemeyen iki köylüye karşı mücadele eder. Nazlı Ana ve Kara Yusuf, birbirlerine olan düşmanlıkları yüzünden arazilerini paylaşmak istemezler. Nazlı Ana sonunda ikna olsa da, Kara Yusuf ve oğulları aynı anlayışı göstermezler. "Bana bak öğretmen efendi. Kara Yusuf derler bana. Köylünün menfaatini senden daha iyi bilirim, okumak da neymiş? Elifi görsem mertek sanırım ama köyün tümü benim malım. Sen okudun da ne oldun sanki. Bir karış toprağın varsa it diye dolaşırım köyde." sözleriyle eğitime bakış açısını yansıtır. Okulu yaptırmamak için ellerinden geleni yaparlar, hatta köylüyü kışkırtıp okulu yaktırırlar.

Köylüyü sömüren ağaya karşı mücadele eden öğretmenlerden biri de Gül'dür. *Fedakâr Öğretmen* filminde Öğretmen Gül imamla ve köyün doktoruyla ağa tarafından ahır olarak kullanılan okulu eğitim yapılabilir hale getirmek ve çocukları okula çekebilmek için işbirliği yaparken köyün ağası köylüyü sömürmeye, su bile vermemeye devam etmek istemektedir. Hatta öğretmenin gelmesine kendisinin izin

verdiğini, kendisine kâtip olması için gelmesini istediğini söylemektedir. Muhtar da ağayı karşısına almaya korkmaktadır. İmam ise “Sana yardım etmek benim vazifem, Allah bana böyle emretti.” diyerek öğretmene sürekli destek çıkar. Ağayla işbirliği yapan, ancak aynı zamanda Kuran dersleri veren bir kadın ise köylüyü ağanın emrinden çıkmamaya, öğretmene yüz vermemeye davet etmektedir: “Kendisiyle birlikte bulaşıcı illeti de getirdi. Ya çocuklarınız... Onun elinde dinden imandan da olacak. Benden Kuran dersi alırlarken yüzlerinde nur vardı.” Öğretmen Gül, bu şartlar altında mücadelesini sürdürür ve ağanın ölümüyle birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerine sorunsuz devam eder. *Çalılıkı* filminde ise Feride Öğretmen, imamların hakaret ve kışkırtmalarına maruz kalmaktadır. Kadınların öğretmen olması ve giyim tarzları imam ve hoca kesimini rahatsız etmektedir. Filmde imamlar memleketin elden gitmesini ırz düşmanlığına bağlar: “Şeriat elden gidiyor, namus elden gidiyor. Mekteplerimize fahişeleri muallime diye verirlerse, gâvur mekteplerinde okumuşlar hekimlik ederlerse, Ümmeti Muhammed ne fuhuştan kurtulur, ne de rezaletten.” Feride ise bu sözlere aldırış etmeden Anadolu'nun bir köyünden diğerine giderek muallimlik yapmaya devam eder.

Deliviran köyüne atanan Öğretmen Ayşe, *Hudutların Kanunu* filminde kaçakçılıkla geçinen köylü ve onları çalıştıran ağa ile muhtar yeni bir mektep yapılmasına izin vermediği için görevini yapamamaktadır. Köylü çocuğunu okula göndermeye korkmaktadır. İşsizliğin sebebi olarak köylü ve ağa öğretmeni görür. Ayrıca muhtar, köylünün fakirliğini ve parasızlığı bahane ederek okulu yaptırmak istemez; köylüyü de bu konuda kışkırtır: "Mektep, mektep. İyi ya mektep yapmak kolay mı? Bugüne bugün başımıza dam yapamıyoruz. Kerpici kim keser, kerpici geçtik sıva ister, cam ister, kereste ister. Defter, kitap, kalem. Bunlar hep para." Ancak Hıdır, kendi çocuğu aynı kaderi yaşamasın diye asker ve öğretmene destek vererek okulun açılmasını sağlar. Muhtar ve ağa karakterlerine karşı mücadele eden diğer bir öğretmen olan *Öğretmen Kemal*, aynı ismi taşıyan filmde Karalar Köyü'nde muhtar, Şerif Emmi ve köyün ağası Dayı Bey'e karşı bir cehalet mücadelesi verir. Muhtar, Dayı Bey'den oldukça korkmaktadır. Şerif Emmi ise insanlara kaçak tütün satarak ve muska yazarak para

Şekil 4: *Hudutların Kanunu* (1966) - Cehalete Karşı Öğretmen

kazanmaktadır. Dayı Bey ise Leon isminde bir yabancı ile çalışmaktadır ve köylü ile çocuklarına reçine toplattırarak para kazanır. Dolayısıyla çocukların okula gitmesini istemez. Bunun için okula koyunlarını dahi doldurur. Öğretmen yeni bir okul inşasına karar verdiğinde köylü yardım etmeye korkar. “Ağa ne diyor bu işe? Şerif Emmi caizdir dedi mi?” gibi sorularla onlardan izinsiz iş yapmayacaklarını belli ederler. Öğretmen ise “Bak kardeşim. Bir ayağı Mekke’ de bir ayağı tekkede olanların yönetimi bitti. Yarın okul yapımına başlanacaktır. IMC konmuştur. Hepsi bu.” diyerek bu konudaki kararlılığını ve cesaretini gösterir. En sonunda öğretmen bir namus iftirasına maruz kalarak bağnaz köylü tarafından öldürülür. Atatürk’ün doğumunun 100. yılında çekilen bu filmde Karalar köyü aslında geri kalmış, sömürülmüş, aydınlatılmamış tüm insanları, Kemal Öğretmen de Atatürk’ün açtığı yolda ilerleyen tüm Cumhuriyet neferlerini temsil etmektedir.

Ağa ve imama karşı mücadele eden öğretmenlerden biri de Durali’dir. *Eşkîya Cellâdı* filmi, Çalık Ağa ve imam olan oğlu Davud'un ikiyüzlülüğünü ve yobazlıklarını beyaz perdeye taşır. Ağanın emrinde çalışan Satılmış kardeşi Durali’yi öğretmen olması, kimsenin emri altında ezilmemesi için okutur. Ancak Çalık Ağa okumaya sadece imam olacak oğlu için değer vermektedir. Durali öğretmen olarak köye atandığında hiç önemsemezken, oğlu Davud imam olarak gelirken onun için bütün köylüyü seferber eder, “Köyümüze nur iniyor!” diyerek karşılama töreni hazırlar. Ayrıca İmam Davud ve Öğretmen Durali arasında da öğrenci paylaşımı ve okulu ve camiye yenileme konusunda tartışmalar olur:

ÖĞRETMEN DURALİ: Muhtarın söylediğine göre sandığınızda on bin lira varmış arkadaşlar. Bu parayla okula başlayacağız.

İMAM DAVUD: Yanlışın var muallim bey, yanlışın var. O parayla camiye yenileyeceğiz.

KÖYLÜ OSMAN AĞA: Çocuklar okula sığmıyor ama Davud.

İMAM DAVUD: Bunu devlet düşünür Osman Ağa.

DURALİ ÖĞRETMEN: Düşünmüş bile. Planı almışlar. Sıra bize gelene dek biz de işe başlasak iyi olur.

İMAM DAVUD: Devletin işine karışmak sana mı düştü kardeşim?

DURALİ ÖĞRETMEN: Her işi devletin sırtına yüklemek iyi değildir. Biz fakir milletiz. El ele vermeliyiz.

İstanbul’da bir ilkokulda görev yapan Murtaza Öğretmen ise geçmişte Boztepe köyünde yaşadıklarını eşine hatırlar. *Paydos* filminde Öğretmen Murtaza eskiden çalıştığı Boztepe köyünde Hacı Bey ve Muhtar Hasan’ın kendisine yaptığı kötülükler

yüzünden bu insanlara yardım etmek istememektedir. Bu insanlar köyde görev yaptığı sürece köylüyü kışkırtıp çocuklarını okula yollamamalarını, öğretmenle konuşmalarını istemeyen, okumaya değer vermeyen karakterler olarak tasvir edilmiştir. O da karısına geçmişi şu sözlerle hatırlatır: "Ya Hatice, sen bana yaptıklarını bilmez misin? Ben onları ölsem unutmam efendim. Ölsem unutmam ölsem. Köy meydanında köylüyü toplar, çocuklarını okula göndermemeleri için az mı fetva verirdi? O mendebur Hacı'yla onun sağ kolu Muhtar Hasan köyde bir tek gün rahat vermemişlerdi bana. Unuttun mu? Bomboş okul binası önünde az mı çocuklarımı bekledim. Köye elimle yeni okul binası yaparken, az mı şeytanlıklar yaptı bana?".

Hasret filminde de Öğretmen Polat, Karalar Köyü'nde muhtarla anlaşabilmesine rağmen Şerif Emmi ve köyün neredeyse tamamını sömüren Kolçak Ağa ile anlaşamamaktadır. Şerif Emmi ve Kolçak Ağa bütün çocukların okula gitmesini istemezler. Kolçak Ağa özellikle öğrencilerden Aslı'ya göz koymuştur. İstiklal Savaşı'na katılmış olan Gazi Dayı, birlikte vakit geçirdiği öğretmeni bütün bu konular hakkında uyarır:

GAZİ DAYI: Polat oğlum. Şevkin kırılmasın ya, Karalar'da işini pek kolay düze çıkaramayacaksın.

POLAT ÖĞRETMEN: Öğretmenlik de bir çeşit savaştır Gazi Dayı, öğretmen de bir çeşit askerdir. Biz de ilk kurşunda, ilk hücumda yılmamayı öğrendik. Senin Çanakkale hesabı.

Sürgün filminde öğretmen, sürgün edildiği yerde amir memur kısmına ziyafetler vererek, yaranmaya çalışarak mevkisini korumaya çalışan muhtar ile köylünün ilgisini üzerinde toplayıp imama da kendisini sevdirence muhalefete düşer. Öğretmen dindar, hakkı savunan, sadece eğitim için değil köy ve köylünün kalkınması için çaba sarf eden bir profil çizer; bu yüzden köyün ileri gelenleri ve imam ondan çok memnun kalırlar. Ancak muhtar bu durumu kabullenemez ve öğretmeni gericilik yaptığı, sürekli din odaklı konuştuğu gerekçesiyle Milli Eğitim Müdürlüğü'ne şikâyet ederek tekrar sürgüne yollanmasına sebep olur.

Elif öğretmen de *Kenger* filminde atandığı Darende köyünde köylüye kenger toplattırarak para kazanan Kütük Ağa ile "Okuyup da ne olacak, karşıma mı dikilecek?" anlayışına sahip muhtara karşı köylünün çocuklarını okutmaya çalışmaktadır. İmam ise öğretmenin destekçisidir. Çocukların okumasına büyük

destek verir. Öğretmeni bizzat görev yapacağı köye kendisi getirir ve muhtarı tembihler: “Çocuklar okumalı muhtar, çocuklar okumalı.”

Muhtar/ağa ve/veya imam/hocayla anlaşılamayan öğretmenler filmlerde köylerindeki asker ya da doktorla işbirliğine giderler. *Vurun Kahpeye*, *Hepimiz Kardeşiz*, *Çalılıkusu*, *Hudutların Kanunu*, *Öğretmen Kemal* ve *Sürgün* filmlerinde asker karakterler öğretmenin yanındadır ve bu askerler eğitimin kalkınma için gerekliliğine inanır. Bunun dışında *Fedakâr Öğretmen* filminde Gül Öğretmen, köylüyü sömüren ve eğitimi engellemeye çalışan ağaya karşı köydeki doktorla işbirliği yapar. *Bir Dağ Masalı*’nda ise Lale öğretmenin köyde kimseyle bir sorunu yoktur; fakat orada görev yapan doktor çocukların daha iyi bir eğitim alabilmesi için öğretmene materyal ve mekân yardımı yapar.

Ayrıca belirtilmelidir ki askerle arası bozuk olan öğretmen imajı sadece *Karartma Geceleri* filminde Mustafa Öğretmen karakteriyle tasvir edilmiştir. Film İstanbul’da geçmektedir ve Mustafa Öğretmen aslında ortaokulda görevli bir öğretmendir; fakat yazdığı bir şiir kitabı 1980 darbesi döneminde yasaklı kitaplar listesine alınmıştır ve solculukla suçlandığı için aranmaktadır. Yakın bir asker arkadaşı dahi kendi başı da belaya girebileceği için ona yardım edememektedir.

Muhtar ve/veya İmamla Anlaşılabilen Öğretmen: Öğretmenler atandıkları yerlerde her zaman engellerle karşılaşmazlar; bazen tam tersi bir hayli destek de görürler. Eğitim unsurlarını içeren filmlerde de her zaman "öğretmen, imam, ağa ve muhtar takımına karşı" olgusu işlenmez. Ağa ile sorun devam etse de, imamın ve/veya muhtarın öğretmeni desteklediği, köylüyü eğitim öğretimin önemi konusunda bilgilendirip öğretmenle işbirliğine davet ettiği filmler de mevcuttur. Bu durum *Bir Dağ Masalı* (1967), *Tatlı Dillim* (1972), *Hakkâri’de Bir Mevsim* (1983), *Gönül Yarası* (2005), *Neredesin Öğretmenim* (2007), *İki Dil Bir Bavul* (2009), *Umut Üzümleri* (2012), *Mucize* (2015) filmlerinde gözlemlenebilmektedir.

Lale ve Emine Öğretmenler köyün imam, muhtar gibi ileri gelenlerinden destek alan öğretmenlerdir. *Bir Dağ Masalı* filminde Lale Öğretmen köyün çocukları ve gelişimi için okuldan sonra camiye tamir ettirmek, pis su akıntısı sorununu gidermek için çaba sarf ederken muhtar ve imam bu durumu destekler. Köyün imamı vaazlarında köylüye "Ey Cemaat-i Müslimin. Bilirsiniz ki Allah tembelleri sevmez. Zira tembellerin hiç kimseye faydası yoktur. Köyümüzün hali berbat, yüzyıllardan

beri Gümüřdere köyünde değişen, hemen hemen değişen hiçbir şey yok. Öğretmen Lale hanımı görüyorsunuz, okulu bir hale koymak için gece gündüz ırgat gibi çalışıyor. Siz ne yapıyorsunuz?" diyerek seslenir. *Tatlı Dillim* filminde de Emine Öğretmen muhtarın evinde kalır, onun yetim torunlarına ablalık eder. Muhtar öğretmene sormadan hiçbir işe kalkışmaz. İstanbul'dan antrenmana gelen bir basketbol takımı antrenör ve oyuncularıyla birlikte yol çalışması yüzünden köylerinde konaklamak istediklerinde öğretmene sormadan kabul etmez. Tabi öğretmene hoca diye hitap etmesi, kafa karışıklığı da yaratır, çünkü danışılacak kişi imam olarak algılanır:

KOÇ: Efendim, muhtar sizsiniz galiba.

MUHTAR: Evet benim. Bir emriniz mi var?

KOÇ: Acaba bu gece bizleri misafir edebilir misiniz?

MUHTAR: Elbette, lafı mı olur. Başımızın üstünde yeriniz var.

KOÇ: Sağ olun.

MUHTAR: Ama bir kere hocaya soralım.

OYUNCU: Anlaşıldı, bu gece imama misafiriz.

Öğretmene hasret bir muhtarın yeni gelen öğretmene sorduğu "Kalıcı mısınız Sahi mi?" soruları ve köylünün öğretmen görünce yaşadıkları şaşkınlık ise *Hakkâri'de Bir Mevsim* filminde köyün bir öğretmene olan ihtiyacını gözler önüne sermektedir. Muhtar öğretmenin ihtiyaçları ile ilgilenir. Yatacak yerini bulur ve hatta yemeğini evine getirtir. Ayrıca kendi kültürlerine göre o coğrafyada yalnız yaşamanın zor olduğunu düşündüğü için, evlenecek bir kadına ihtiyacı olduğunu bile dile getirir:

MUHTAR: Acıkmışsındır hoca.

ÖĞRETMEN: Sağ ol Muhtar zahmet ettin.

MUHTAR: Yok ya ne zahmeti. Yardım gerek yabancıya yoksula ve de bekâra.

ÖĞRETMEN: Bekâra da mı?

MUHTAR: Hele hele.

ÖĞRETMEN: Eee. Et bakalım yardım. Otlı peynirin, bulgur pilavının, yoğurdun dışında.

MUHTAR: Ya avratsız nasıl dayanacaksın sen bu dağ başında?

ÖĞRETMEN: Boş ver Muhtar, alışığım.

Nazım öğretmen de *Gönül Yarası* filminde köydeki herkes tarafından sevilen, sayılan bir karakteri canlandırır. Emekliye ayrıldığı gün bütün köylü ve köyün ileri gelenleri muhtar ve Derviş Dede sıraya dizilir ve öğretmeni sevgi ve hüznle uğurlar:

ÖĞRETMEN NAZIM: Duanı bizden esirgemeyesin Derviş Dede.

DERVİŞ DEDE: Senin benim duama ihtiyacın yoktur hoca. Dede de sensin, derviş de. Sen bizim çocuklarımızın gerçek babasısin. Sen öğretensin. Sen bizim dedemizsin. Haydi, yolun açık olsun.

Öğretmen hasreti çeken bir köy de *Neredesin Öğretmenim* filminde tasvir edilir. Öğretmen yokluğu çeken köy için köyün muhtarı Milli Eğitim Müdürlüğü'ne kadar bizzat gidip öğretmen talep eder. Köye atanan Öğretmen Ayşe tüm köylü ve öğrencileriyle birlikte virane haldeki okulu temizler ve eğitime hazır hale getirir. İmam da bu durumdan bir hayli memnundur. “Maşallah. Ayşe Öğretmen pırıl pırıl etti okulu. Geleli bir ay oldu ama sanki bir senedir buradaymış gibi. Çok sevdim bu öğretmeni Muhtar.” diyerek memnuniyeti dile getirir. *İki Dil Bir Bavul* filminde de muhtar ve Emre Öğretmen arasında hiçbir sorun yoktur. Hatta kaldığı yerde su bulunmayan Emre Öğretmen için muhtar su hattı döşetir.

Muhtar-Öğretmen ilişkisinin destekten çok işbirliğine dönüştüğü bir film olan *Umut Üzümleri*'nde de muhtar öğretmenle kendi kardeşine karşı bile sürekli işbirliği içindedir. Okulun ilk günü çocukları tek tek toplar ve okula getirir. “Hükümet öğretmen göndermiş. Okuyup bir şeyler öğrenin diye, adam olun diye.” sözleriyle kendisinin de eğitime önem verdiğini ifade eder. Toptancıya kaptırmak üzere oldukları topraklarını kurtarmak için Öğretmen Ozan'dan akıl alır, dediklerine uyar ve hatta köylüyü de bu konuda ikna eder.

Mucize filminde de okul yapımı konusunda ısrar eden ve umutla çabalayan Öğretmen Mahir için muhtar “Valla muallim, sen geldin keyfim yerinde.” der. Sonrasında ise öğretmenin çocukların eğitimi, özellikle de engelli olan Aziz'in eğitimi için gösterdiği çabayla öğretmene olan sevgi daha da artar.

Osmanlı Devleti'nde Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edilmeye başladığı XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan modernleşme, ilk olarak askeri okullarda kendini göstermiştir (Gündüz, 2015, 63). Modern anlamda ilk sivil eğitim kurumu ise 1838'de açılan rüştiyelerdir (Gündüz, 2016, 248). Modern ve batılı tarzda eğitim veren okulların sayısı bu yüzyıldan itibaren giderek artmıştır. 1876 Anayasasıyla da ilköğretim zorunlu hale gelmiştir (Giorgetti, 2016, 215). Fakat tüm

çalabalara karşın on dokuzuncu yüzyıl ortalarında okuma yazma oranının tek haneleri aşmadığı bilinmektedir (Fortna, 2013, 30). Cumhuriyet'in ilanına kadar da okuma yazma oranı istenilen seviyeye ulaşamamıştır. Dolayısıyla 1 Kasım 1928'deki Harf İnkılâbından sonra özellikle Halkevleri ve Halkodaları yoluyla taşrada yaşayan insanlara yönelik bir eğitim ve kalkındırma seferberliği başlatılmıştır. Bu tema altında değerlendirilen filmlere bakıldığında neredeyse hepsinin taşrada geçtiği, öğretmenlerin görev yaptıkları yerde muhtar, ağa ve din adamı rolünde en az bir karakterin tasvir edildiği ve öğretmenlerin bu karakterlerle olumlu veya olumsuz bir etkileşim içinde olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonraki süreçte ülkede “laik ve bilimsel eğitim” adına yapılan yenilikler, tekke ve zaviyelerin kapatılması ve medrese kültürünün bitişiyle köylerde modern eğitimi temsil eden öğretmen ile medrese kültüründe yetişmiş din adamı arasındaki mücadele de başlamıştır. Muhtar ve ağa da kendi kurdukları düzenin bozulmasını istemezler. Bahsedilen gruplarla yaşanan sorunların sebeplerinden biri olarak Osmanlı'da XIX. yüzyılda yaygınlaşmaya başlayan modern eğitim kurumlarından yetişen insanlarla, bu kurumlarla birlikte eğitim faaliyetlerini sürdürmesine izin verilen geleneksel kurumlardan yetişenlerin (medrese gibi) zihniyet çatışması gösterilebilir (Gündüz, 2016, 248). Bu çatışma sinemada da kendine yer bulmuştur. Filmlerde tüm olumsuzluklara rağmen öğretmenler azimlerinden hiçbir şey kaybetmemiş, ülkülerinde başarılı olmuş ve devletin onlara verdiği görevi canları pahasına yerine getirmişlerdir. Köylerindeki muhtar, ağa ve din adamları gibi ileri gelenlerle anlaşabilen öğretmenler ise köylünün gelişimi ve kalkınması için bu karakterlerle sürekli bir işbirliği içinde olmuşlardır. Ayrıca dikkat çeken bir konu da 2000'li yıllarda yapılan filmlerde öğretmenlerin köyün ileri gelenleriyle (muhtar, ağa, din adamı) olumlu yönde bir etkileşim gerçekleştirmeleridir. Yeni eğitim paradigmalarıyla öğretmenin rolü de artık değişmiş, çatışma yerine işbirliği içinde öğretmen imajıyla daha çok karşılaşmaya başlanmıştır.

3.1.4. Fakir ama Mutlu Öğretmen

Bekâr ama ekonomik olarak alt seviyede olan öğretmen vurgusu *Vurun Kahpeye* (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Sevgili Öğretmenim* (1965), *Çıtkırıldım* (1966), *Hudutların Kanunu* (1966), *Eşkıya Cellâdı* (1967), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Hababam*

Sınıfı Güle Güle (1981), *Kızlar Sınıfı* (1984), *Öğretmen Zeynep* (1989) filmlerinde vardır.

Vurun Kahpeye'de Aliye Öğretmen anne babasızdır ve bayrak işleyeceği kumaşın parasını dahi veremez. Fakat bayrağı yine de bedava almaz ve değerli bir eşyasını para yerine esnafa verir. Aliye Öğretmen gibi *Eşkıya Cellâdı* filminin özverili öğretmeni Duralide anne babasızdır ve ağanın yanında çalışan abisinin desteğiyle okur. *Hepimiz Kardeşiz* filminde de Ahmet Öğretmen Anadolu çocuğu olduğunu, annesinin ırgatlık yaptığını ve cahil olduğunu köylüye anlatır, onlarla empati kurmaya çalışır. Aynı durum *Hudutların Kanunu* filminde Ayşe öğretmen için de geçerlidir, o da çiftçi kızıdır ve köylünün durumunu anladığını ifade eder. *Sevgili Öğretmenim*, *Çıtkırıldım* ve *Bitirimler Sınıfı* filmlerinde de Hülya, Orhan ve Selma Öğretmenler fakir ailelerden gelmektedirler ve hasta ebeveynlerine bakmakla yükümlüdürler. Yine de durumlarından dolayı isyan etmezler ve işe başladıkları okullarda büyük bir şevk ve istekle çalışırlar. Selma Öğretmenin okulun en yaramazı Sezer'e attığı tokat sonrasında okuldan kovulmasının ardından yaptığı veda konuşmasında sosyo-ekonomik durumunun izleri görülmektedir:

SELMA ÖĞRETMEN: Bu konuşmayı kendim için değil, benden sonra gelecek arkadaşlara zararlı olmamanız için yapıyorum. Bu konuşmayı kendim için değil, ekmek parasını şerefli bir meslekle, alın teriyle kazanan bütün arkadaşlarıma adına yapıyorum. Onlara saygılı olun. Büyüyeceksiniz, çocuklarınız olacak. Mutlu yarınlarınızda en güzel anılarınız okul sıralarındakiler olacak. Bu mukaddes anılarınızın içine kötülük ettiğiniz bir öğretmenin hikâyesi girmesin. O öğretmen ki, belki yeni bir iş buluncaya kadar aç kalacak, hasta annesinin çektiği ızdıraplara bir müddet daha katlanmaya mecbur kalacak. En kötüsü, çocuklar, evet en kötüsü, o öğretmen çocuklarından ayrı kalacak. Defter kokusu, kalem kokusunu özleyecek. İşte en dayanılmaz acı bu acı çocuklar.

Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı filminde Semra Öğretmen öğretmen kızıdır; ama öğretmenler odasında fakir bir hayat sürdüğünü, zorluklarla okuduğunu anlatır. *Hababam Sınıfı Güle Güle*'de ise Öğretmen Mehmet Bülbül köyde büyümüştür, anne babası bir hayli yaşlıdır ve bundan asla gocunmaz. *Kızlar Sınıfı*'nda İlyas Çiçek de köyde yetişmiş bir öğretmen olduğunu söylemekten çekinmez. *Hababam Sınıfı Uyanıyor* filminde Ahmet, Özel Çamlıca Koleji'nde burslu okuyarak öğretmen olur ve bir köye atanmak ister; çünkü oradaki fakir çocukların da eğitime ihtiyacı vardır. *Öğretmen Zeynep* ise bir devlet lisesinde edebiyat öğretmeni olmasının yanında özel dersler de vererek geçinmeye çalışır.

Evli ve fakir öğretmen vurgusu ise *Paydos* (1968), *Elveda Dostum* (1982), *Öğretmen* (1988) ve *Memleket Meselesi* (2010) filmlerinde vardır. *Paydos* filminde Murtaza Öğretmenin eşi Hatice, onun idealistliğinden ve kendini mesleğine adanmışlığından memnun değildir. Sürekli parasızlıktan şikâyetçidir. Murtaza ise mesleğinin "Tanrı sanatı" olduğunu düşünür, manevi boyut onun için daha önemlidir. Ama aslında kendisi iki liraya domates bile alamayacak kadar zor durumdadır, "Bir liraya düşün öyle." der. Yine de bedava teklif edilen yiyecekleri kabul etmez. Eşiyle aralarında geçen şu diyalogda da eşinin tatminsizliğini görmek mümkündür:

HATİCE: Bacak kadar yumurcaklar avukat olmuş, otomobil almışlar. Sen hala ilk mektep hocalığında sürün.

MURTAZA: Ya Allah aşkına başlama yine.

HATİCE: Bugün de başlarım yarın da başlarım.

MURTAZA: Öbür gün susar mısın sanki? Susmazsın Haticecim susmazsın.

HATİCE: Susmam tabi.

MURTAZA: Niye?

HATİCE: Yirmi senedir çektiğimi ben bilirim. Çek çek çek. Didin didin didin. Üstte yok başta yok. Ev desen tam takır kuru bakır.

Dursun Öğretmen de aynı dertten muzdariptir. *Elveda Dostum* filminde eşi Dursun Öğretmeni Doğu Anadolu'da görev yaparken zorla istifa ettirip İstanbul'a getirtmiştir. Parasızlıktan sürekli şikâyet eder. Dursun da özel dersler vererek geçinmeye çalışır.

Öğretmen filminde Hüsnü Öğretmen de ailesini geçindirebilmek, çocuklarına yol ve okul harçlığı verebilmek için seyyar satıcılık yaparak çeşitli işlerde çalışır. Ancak sürekli zabıta tarafından kovalandığı için bir süre sonra akıl sağlığını yitirir.

Şekil 5: Öğretmen (1988) – Fakir ama Mutlu Öğretmen

Mesleği nedeniyle eşi ile sorun yaşayan öğretmenlerden biri de Adil Sümbül'dür. *Memleket Meselesi* filminde Adil Öğretmenin eşi, öğretmen maaşlarından ve geçim şartlarından hiç memnun değildir. Bir akşam sofrasında bamya yerken "Sen keyfine düşkünsündür; ama et kurbandan kurbanda giriyor bu eve." diyerek de memnuniyetsizliğini belli eder.

Öğretmen, Türk sinemasında evli veya bekâr farkına bakılmaksızın fakir ya da orta halli olarak tasvir edilmiştir. Bu durum aileleri için de geçerlidir. Öğretmenlerin geldikleri aileler de fakir veya orta hallidir. Çünkü toplumda genel kanı şudur ki

öğretmenler "alt ve orta gelir grubundan gelmişlerdir, bu grupların özelliklerini yansıtır ve orta sınıfın sosyo-ekonomik ve psikolojik sorunları onlar için geçerlidir" (Gül, 2004, 233). Aslında öğretmenlerin düşük ekonomik statüsü Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren süregelen bir meseledir. Kurtuluş Savaşı ve sonraki Cumhuriyet döneminde de öğretmenlerin istenilen refah seviyesine ulaştıkları söylenemez. Savaş sırasında öğretmenler ülkenin ekonomik durumundan dolayı hem az maaş almakta, hem de maaşlarını düzenli alamamaktadır (Akyüz, 1978, 173). Cumhuriyet döneminde de değişen bir durum olmamıştır. Dewey'in teşvikleriyle 27 Aralık 1924'te öğretmen maaşları 600 kuruştan 1000 kuruşa çıkarılmıştır; çünkü hem Dewey, hem de Alman eğitimci Kühne öğretmenlerin "sefalet içinde yaşamasını büyük bir tehlike" olarak görmüştür (Akyüz, 1978, 236-237). Bu sorun sadece XX. yüzyılın meselesi olarak kalmaz; XXI. yüzyılda da öğretmenlere daha iyi bir ücret ve yaşam standardı sağlamak için sürekli çalışmalar yapılmaktadır. Öğretmenlerin bu sorunu sinemada da kendine sıkça yer bulmuştur. Filmlere yansıyan durum da bu konu üzerinde yapılan akademik çalışmalarla paralellik göstermektedir: Öğretmen üzerine birçok sorumluluk yüklenmiş olsa da, mesleki saygınlık, sosyal prestij ve ekonomik olarak hak ettiği ücreti almaktan çok uzaktır. Gerek evli gerekse bekâr olsun, öğretmen tek bir maaşla geçinememekte, ya ek iş yapmak zorunda kalmakta ya da hayat standartlarından taviz vermektedir. Her iki durumda da öğretmenler pes etmeden, aynı şevkle vazifelerini icra etmektedirler.

3.1.5. İdealist-Mesleğine Adanmış Öğretmen

Özellikle Cumhuriyet dönemiyle birlikte öğretmenin üzerine yüklenen idealist öğretmen misyonu sinemaya da yansımıştır. *Vurun Kahpeye* (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Çalıkuşu* (1966), *Eşkıya Cellâdı* (1967), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Paydos* (1968), *Hasret* (1971), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Öğretmen Kemal* (1981), *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1983), *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985), *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986), *Öğretmen* (1988), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Kenger* (2005), *Gönül Yarası* (2005), *Benim Dünyam* (2013), *Mucize* (2015) filmlerinde öğretmen idealizmine örnek teşkil edecek sahneler mevcuttur.

Vurun Kahpeye filminde Aliye Öğretmenin en büyük amacı çocuklara umut olmaktır. "Toprağınız toprağım, eviniz evim. Burası için, bu diyarın çocukları için bir ana, bir ışık olacağım. Ve hiçbir şeyden korkmayacağım. Vallahi ve Billahi."

sözleri vereceği mücadelenin habercisidir. Aliye Öğretmen hem çocukların eğitimi konusunda asla taviz vermez ve hem de kimsenin çocuğunu kayırmaz. Ayrıca vatanın savunması ve kurtulması için elinden geleni yapar. Aliye Öğretmen kadar Ahmet Öğretmen de mesleğinde kararlı, özverili ve mücadeleci bir profil çizer. *Hepimiz Kardeşiz* filminde köyün kavgalı iki ailesine karşı okul yapma ve eğitim-öğretime başlama mücadelesi verir. Ahmet Öğretmenin idealizmi film içindeki birçok sözünden anlaşılabilir: “Ben buraya çocuklarınıza okuma yazma öğretmek, bilgilerini artırmak için geldim. Koca bir şehri geride bıraktım.” “Biz fakir bir milletiz. Burası gibi okulsuz, öğretmensiz daha yüzlerce köyümüz var. Ama bir gün gelecek okulsuz tek bir köyümüz kalmayacak. Buna inanıyorum. Elimizi kolumuzu bağlayıp her şeyi devlet babadan beklemeye hakkımız yok.” “Sizin köyünüz benim köyüm, sizin çocuklarınız benim de çocuklarım. Onları sizin kadar ben de seviyorum.”

Fedakâr Öğretmen Gül de köy ağasının tüm engelleme çabalarına rağmen asla görevini yapmaktan vazgeçmez ve bunu birçok kez tekrarlar: "Okuldayken daima bugünü hayal ettim ben. Okulu, öğrencilerimi, onlara ders verişimi...". "Öleceksem kürsüde öleyim ben doktor. Geçinmek için öğretmen olmadım ben, idealim bu benim. Köy çocuğuyum ben, cehaletin ne olduğunu bilirim." "Bu toprağın çocukları karanlıkta kalmasınlar, öğretmen bir meşaledir." Ağanın yardımcılarında çocuklara Kuran dersi veren kadının iftirasına maruz kaldığında ise köylü tarafından sopalarla saldırıya uğrar. Köyü ve çocukları nasıl benimsediğini ifade ederken de Aliye ve Ahmet Öğretmenle aynı tarz bir söylemde bulunur. Hasta yatağında dahi "Köyünüz köyüm, çocuklarınız evladım, derdiniz derdim, acınız acım olacak." diye sayıklar. Feride Öğretmen ise kimsenin Anadolu’da görev yapmak istemediği bir zamanda kendiliğinde Anadolu’ya talip olur. *Çalılık* filminde Feride, her ne kadar aşkından kaçmak için mi yoksa vatansever bir öğretmen olduğu için mi Anadolu’ya tayin istediği belli olmasa da, gittiği köylerde eğitim ve öğrencileri için gösterdiği özveriyle idealist bir öğretmen imajı çizmiştir. “Anadolu’ya kendiliğinden talip olanı da hiç görmemiştim. Şükür yetiştirene, gösterene Ya Rabbi.” diye tepki gösteren bir maarif müdürü, o zamanlar, yani Osmanlı’nın son dönemlerinde Anadolu’ya gitmek isteyen öğretmen sayısının ne kadar az olduğunu gözler önüne sermektedir. Feride sadece bu kararıyla değil, gittiği yerlerde çocukların eğitim koşullarını iyileştirerek,

anne babası olmayan bir öğrencisini evlatlık olarak alıp ona özel bir eğitim vererek de mesleğe olan adanmışlığını kanıtlar.

Durali ise yetiştiği köyü ve koşulları unutmayan ve bunun için aşkından vazgeçecek kadar mesleğini seven bir öğretmendir. *Eşkîya Cellâdı* filminde ağalığa karşı mücadele etmek, çocukları eğitmek için öğretmen okulundan beri sevdiği Yıldız’dan vazgeçer. Köy hayatını reddettiği ve zengin bir adamla evlendiği için onu affetmesini söyleyen Yıldız’a “Seni affediyorum Yıldız. Bilsem bir hediye getirirdim. Borcum olsun. Ama çocuklarımın diktiği çiçekler vermedi henüz. Fidanlar tutmayacak belki. Ağalı köyün garip öğretmenini değişen dünyada yeni bir sürprize, yitik bir hayale ağlayamaz Yıldız Hanım.” diyerek öğrencilerinden ve mesleğinden daha önemli bir şey olmadığı mesajını verir.

Feride Öğretmenin aksine Lale Öğretmenin atama isteme sebebi bellidir. *Bir Dağ Masalı* filminde Lale, şehirde gönül ilişkisinde yaşadığı üzücü olaylardan sonra taşraya atama ister. Burada öğrencileri eğitime devam edebilsin diye sınıf ve okul dışı ortamlar dâhil her şeyi değerlendirir. Çocuklar hayvanlarını otatabilsin diye ormanlarda ders yapar. Bakımsız olan okulu yeniler, öğrencilerin sağlık ve bakım dâhil her türlü ihtiyaçlarıyla ilgilenir.

Öğretmen Murtaza ise *Paydos* filminde onu ziyarete gelen eski bir öğrencisine söylediği şu sözlerle mesleğe adanmanın ne demek olduğunu açıklar: “Nesiller bir ırmağın suları gibi akıp geçti önümden. Bense bu suyun kenarındaki ihtiyar ağaç gibi sessiz ve hareketsiz kendi hayatımı yaşadım. Gıdamı akan bu sudan aldım. Hayatımdan memnunum. Elde avuçta bir şey yok; ama (kalbini göstererek) burası dolu.” Ayrıca mesleğinin dezavantajlarından ve yoksulluktan sürekli şikâyet eden karısına “Benim mesleğimin bana getirdiği manevi saadetler var. Muallimlik tanrı sanatıdır, Hatice.” diyerek öğretmenliğin ne kadar kutsal bir meslek olduğunu ve her şeye değdiğini belirtir.

Hasret filminde Polat Öğretmen ve *Öğretmen Kemal* filminde Kemal Öğretmen, ağa ve din adamı kesimine karşı mücadele verir. Polat Öğretmen atandığı köyde köylüyü sömüren ve onu engellemek isteyen Kolçak Ağa ve Şerif Emmi’den korkmaz, çocukların eğitim hakkını sonuna kadar savunur. Kitapları kalemleri olmayan çocukların bu ihtiyaçlarını kendisi getirtir. Ayrıca çocukların okula gelmesini engellemek için okul yolundaki köprüyü yıktıran Kolçak Ağa’ya karşı pes

etmez, çocukları her gün nehirden karşıya kucağında kendisi taşır. Eğitim içerikli filmlerde sıkça gördüğümüz Cüneyt Arkın'ın canlandığı *Öğretmen Kemal* de devletin emri ile gittiği köyde bağınaz düşüncelere, yobazlıklara ve taassuba geçit vermemek için her şeyi yapar. Din âlimi olarak geçinen Şerif Emmi ve köylüyü reatine toplamak için çalıştırıp sömüren Dayı Bey'e karşı gerek okul yapımını, gerekse çocukların okula ulaşımı için gerekli köprü yapımını tek başına üstlenir. Burada dikkati çeken bir nokta, din adamı rolündeki karakterlerin isimlerinin dahi aynı olmasıdır. Gerici rolünde olan karakterler için aynı isim kullanılmıştır: Şerif Emmi.

Öğretmenler filmlerde yalnızca köylüyü sömürenlerle mücadele etmez, eğitim için ekonomik engellerin de üstesinden gelmeye çabalar. Ferit Edgü'nün 1977'de aynı isimli romanından Erden Kıral yönetmenliğinde uyarlanan *Hakkâri'de Bir Mevsim* filminde ismi verilmeyen öğretmen, kişilerden gelen herhangi bir engelleme ile karşılaşmaz; ancak köyde yaşayanların sosyo-ekonomik durumları, fakirliği eğitim-öğretim faaliyetlerini sorunsuz icra etmek için birer engeldir. Öğrencilerin ders için ne defterleri, ne kitapları, ne de kalemleri vardır. Ancak öğretmen pes etmez, onlara defter kitap alana kadar okul dışında, doğada ders işler. Sonra da kendi imkânlarıyla öğrencilerine defter, kitap ve kırtasiye setleri alır ve eğitimine sınıf içinde devam eder.

Şekil 6: Hakkâri'de Bir Mevsim (1983) - İdealist/Mesleğine Adanmış Öğretmen

Kızlar Sınıfı Yarışıyor ve *Kızlar Sınıfı Tatilde* filmlerinde de Yonca ve Özlem Öğretmenler öğrencileri ve eğitim sevdaları için sevdikleri adamları reddederler. *Kızlar Sınıfı Tatilde* filminde Özlem Öğretmen kendisine yapılan evlenme teklifini reddederken, *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* filminde Yonca Öğretmen mesleği uğruna eşi Ömer'den ayrılır:

YONCA ÖĞRETMEN: Gidiyorum ve yarın sabah okulda işe başlayacağım. Başarılar dilemeyecek misin Ömer?

ÖMER: Gitmeni istemiyorum.

YONCA ÖĞRETMEN: Gitmek zorundayım. Öğrencilerim beni bekliyor.

ÖMER: Çalışmak zorunda değilsin. Durumumuz gayet iyi. Öğretmenlikten kazanacağın paraya ihtiyacın mı var?

YONCA ÖĞRETMEN: Bu işi para için yapmıyorum. Bu bende bir tutku.

ÖMER: Demek ki benden daha güçlü bir tutku.

YONCA ÖĞRETMEN: Böyle yorumlama, sen benim kocamsın. Ama gönlümde bir başka sevgi daha var. O da öğretmenlik.

ÖMER: Bir gönle iki sevgi sığmaz Yonca. Lütfen bunu anla.

YONCA ÖĞRETMEN: Umarım bir gün sen ben anlayacaksın Ömer.

ÖMER: Ya ben, ya mesleğin.

YONCA ÖĞRETMEN: Elbette ki mesleğim. Ne yazık ki beni bunca yıl anlayamamışsın.

Hababam Sınıfı serisinden tanıdığımız yönetmen Kartal Tibet'in eğitim içerikli filmlerinden biri olan ve yine bu serinin unutulmaz karakteri Kemal Sunal'ın başrolde olduğu *Öğretmen* filminde Hüsnü, köyde şehir şartlarından uzak bir yerde öğretmenlik yapmasına rağmen gösterdiği üstün başarılarından ötürü Milli Eğitim Müdürlüğünce yılın öğretmeni seçilir. İstanbul'a atanmasının ardından aynı özveriyi yeni okulunda da gösterir. Maaşı metropol bir şehrin koşullarında hiçbir şeye yetmese de, mesleğinden asla vazgeçmez. Ceviz, simit satmak, seyyar satıcılık gibi ek işler yapmak zorunda kalır; ama öğretmenliği yine de bırakmaz. *Öğretmen Zeynep* de Hüsnü Öğretmen gibi ekonomik sıkıntılar çeken, aldığı maaşla geçinemediği için özel dersler veren bir edebiyat öğretmenidir. Tek başına yaşayan Zeynep Öğretmen onurlu bir yaşam için başına gelecekleri bildiği halde doğruyu savunan genç ve idealist bir öğretmendir. Okulda öğrencilerin dersini dinlemekten bir hayli zevk aldığı, kendi alanı dışındaki boş derslere bile seve seve giren biridir. Özel ders verirken parası olmayan öğrencilerine bedava ders vermeyi bile kabuledir. Özel ders verdiği zengin ailelerin birinin evinde tanık olduğu bir cinayet sonrası susturulmak istense de, öğrencileri onun doğruyu söyleyeceğine, korkmayacağına inanmaktadır. Öğrenciler için doğru, örnek bir davranış sergileme sorumluluğu ile Zeynep Öğretmen ölümü dahi göze alarak gerçeği polisle paylaşır.

Hababam Sınıfı Uyanıyor filminde Çamlıca Koleji'ni başarıyla bitiren Ahmet, mezun olur olmaz bir köy okulunda göreve başlar. Tahsil hayatının devamında da aynı başarıyı beklediğini söyleyen Mahmut Hoca'ya: "Ben artık okumayacağım hocam. Köyüme gidip öğretmenlik yapacağım. Köyler okumaya susamış öğrencilerle dolu. Onların okula, öğretmenlere ihtiyaçları var. Mahmut Hocalar Ahmetleri, Ahmetler de onu bekleyenleri yetiştirmeli. Mahmut Hoca, bence bu bir bayrak yarışı. Ben sizden bayrağı aldım, benden sonrakilere vermeye gidiyorum." diyerek idealist ruhunu izleyiciye yansıtır.

Elif Öğretmenin yaşadığı trajedi ise onu mesleğinden asla uzaklaştırmaz. *Kenger* filminde yaşadığı korkunç olaya rağmen mesleğine tutkuyla bağlıdır. Kocası Hakkâri'de birlikte görev yaparken infazcılar tarafından öldürülür. Ancak o, öğrencilerini bırakamaz. "Ben sadece Ayşemi düşünmüyorum, Mehmetimin bıraktığı bütün çocukları düşünüyorum." der. Elif öğretmen merhametli, öğrencilerini kendi çocuğundan ayırt etmeyen bir öğretmen profili çizer. Okul başladığında öğrencilerine geri gitmek istediğini belirtir ve yine aynı coğrafyaya, ama bu sefer Malatya'nın Darende ilçesine atanır. Nazım ise eğitim aşkı için ailesinden dahi vazgeçmiştir. *Gönül Yarası*'nda Nazım Öğretmen, Anadolu'da yaşayan çocuklara eğitim götürebilmek için kendi ailesi ve çocuklarını ihmal etmiştir. Kendini köy çocuklarına o kadar adamıştır ki, kendi çocuklarının ne yaptığından, neler yaşadığından habersizdir. Bu durum emekli olduğu zaman daha acı bir şekilde karşısına çıkar; çünkü çocuklarıyla arasında neredeyse hiçbir bağ kalmamıştır.

2015 Hindistan yapımı *Black (Siyah)* filminden uyarlama olan *Benim Dünyam*, hem sağır hem dilsiz bir öğrenciyi, Ela'yı, eğitmeye çalışan ve kendine has teknikler geliştirmiş olan Mahir Öğretmenin mücadele ve azmini konu alır. Mahir Öğretmen ev ortamında hiç ehlileştirilmemiş bir kız çocuğuna usulüne uygun davranmayı biraz da sert bir yolla öğretmeye çalışır ve bunu büyük bir inat ve tutkuyla yapar. Ela'nın anne babasından hiçbir şey talep etmez; yalnızca uygulayacağı eğitime karışılmamasını ister. Uyguladığı sert eğitim metotları dolayısıyla evden kovulsa, işine son verilse bile o üstlendiği bu görevden asla caymaz. Aynı ismi taşıyan ve atandığı köyde engelli bir genci topluma kazandırmak için mücadele eden Öğretmen Mahir Yılmaz da mesleğinin gerekliliklerini büyük bir adanmışlıkla yapar. *Mucize* filminde ise Mahir Öğretmen, sürgün olarak gönderildiği köyde Milli Eğitim Müdürlüğü'nün darbe dönemi olması sebebiyle okul yapılamayacağını söylemesine rağmen gitmeyi reddeder. Kız çocuklarını da okula yollamaları şartı ile kalır. Köyde eğitim yaptığı süre içerisinde sadece sağlıklı çocukların eğitimi ile değil, köydeki engelli bir gencin, Aziz'in eğitimi ile de yakından ilgilenir. Bir hayli fedakar ve mesleğinin sorumluluklarının farkında olan bir profil çizer.

Türk sinemasındaki öğretmen tasviri halk ve devlet tarafından ona yüklenen sorumluluk ve misyon ile paralellik göstermektedir. Öğretmen mesleğine aşkla bağlı, idealist, kararlı ve aydınlığın temsilcisidir. Hiçbir şeyden korkmaz, cesurdur. Devletin ona yüklediği sorumluluklarına kadar zor şartlarda olursa olsun eksiksiz

yerine getirmeye çalışır. Özellikle meslek ahlakı ve bilinci yüksektir. Meslek ahlâkı, genel olarak genelleşmiş kural ve kalıplar ile bazı yazılı metinleri kapsar (Ateş, 2012). Öğretmen topluma karşı da, devlete karşı da nasıl ve nerede durması gerektiğini bilir. Aslında öğretmene karşı oluşan bu beklentinin Osmanlı Devleti zamanında ulemalar için de var olduğu söylenebilir. Ulemaların görevleri temelde Kur'an ve sünneti yorumlamak, devletten halk için adalet istemek, halktan devlet için itaat istemek, geçmişin ilmi birikimlerinden yararlanırken yaşadıkları dönemin gerekliliklerine göre de eski bilgileri yorumlamak olarak sınıflandırılabilir (Kara, 2017, 35). Cumhuriyet döneminde de bu görevler yeni rejimin devrimleri ve amaçları doğrultusunda değişmiştir ve ideal öğretmen tanımı yeniden yapılmıştır. Öğretmenin idealizminin devlet adamları tarafından nasıl takdir edildiği *Hayat Mecmuası*'nda da yansıtılır. Yeni Türk harflerinin Meclis tarafından kabulünün ardından öğretmenlerin verdiği halka okuma-yazma öğretme mücadelesi mebuslar tarafından da destek görülür (H.M., 1928):

Terakyanın ücra bir köyünde ziyaret ettiğim bir muallim arkadaşımın on beş yirmi senelik ızdırplı yılların yükü altında bile mefkûresinde gayretinden hiçbir şey kaybetmeyerek çocuklar ve yaşlılar arasında talim ve tenvir vazifesini aşkla ifa etmekte olduğunu gördüğüm zaman bu büyük muallim ruhu önünde derin bir minnet ve hürmet hissettim. Bu muallimin etrafını saran köylüler arasında yaşlılar memnuniyet ifade eden bir tavır ile – Efendi, diyorlardı, bu muallim yakamızı bırakmıyor ki. Sizi ille de okutacağım diyor. Her gece bizim muhtar odası mektebe dönüyor.

Öğretmenlik mesleğini seçen bireylerin mesleklerinden maddi beklentilerini az tutmaları, insan eğitmekten ve bilgiyle öğrencilere ışık olmaktan alacakları hazzı odaklanmaları beklenir. Çünkü öğretmenlik aslında peygamberlik mesleğidir ve ancak bu bilinçle hareket edenler başarıya ulaşabilir (Yıldırım, 2017). Özellikle Erken Cumhuriyet döneminde de öğretmenlerden beklenen budur. Sinemada da idealist-mesleğe adanmış öğretmen tasvirlerine bakıldığında öğretmenlerin eğitim için kendi ailesinden, eşinden, çocuklarından dahi vazgeçebildikleri görülür. İdealist öğretmeni doğa koşulları yahut bulunduğu çevrenin baskısı da yıldıramaz. Onun için eğitim her ne olursa olsun yapılmalı, çocuklar eğitilmeli, köylü aydınlanmalı ve kalkınmalıdır.

3.1.6. Güvenilir- Hürmet Gören Öğretmen

Öğretmenlik mesleğinin saygınlığı, öğretmenin çevresindeki insanların ona gösterdiği hürmet ve duydukları güvenle anlaşılır. Bu durum sinema yapımlarına da yansımıştır. *Vurun Kahpeye* (1949), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Sevgili Öğretmenim*

(1965), *Paydos* (1968), *Hasret* (1971), *Tatlı Dillim* (1972), *Öğretmen Kemal* (1981), *Öğretmen* (1988), *Yaşarken Ölmek* (1988), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Gülizar* (2004), *Kenger* (2005), *Gönül Yarası* (2005), *İki Dil Bir Bavul* (2009) ve *Memleket Meselesi* (2010) filmlerinde öğretmenlerin çevrelerindeki insanlar tarafından ne kadar güvenildiğini örnekleyen sahneler mevcuttur.

Vurun Kahpeye filminde Aliye Öğretmen hem eşraf hem de öğrencilerin velileri tarafından büyük bir saygı görür. Eşraf, bayrağı işlemek için kumaş alan ancak parası yetmeyen öğretmenlerden para istemez. Veli ise öğrencilere temizlik öğrettiği, nizam soktuğu için öğretmene minnettar olduğunu iletir. *Fedakâr Öğretmen* filminde Öğretmen Gül, atandığı köydeki insanları ve öğrencilerini hemen benimser ve onların sorunlarıyla ilgilenir. Kendisi gibi çalışkan ve köylünün haklarını savunan doktorla birlikte her türlü olumsuzluğa karşı koyar. Köyde başlayan çiçek hastalığı salgını sırasında annesi rahatsızlanan ve kendisine gelen öğrencisini alıp hemen doktorla birlikte müdahale etmek için giderler; ancak her şey için çok geçtir. Anne, yeni doğan bebeğini ve iki çocuğunu öğretmene emanet eder; öğretmenin sahip çıkacağına güveni tamdır. Gül Öğretmen de çocukları evine alır ve asla yanından ayırmaz.

Sevgili Öğretmenim filminde de esnaf Öğretmen Hülya'ya oldukça güvenmektedir. Borcunu ödemeye gittiğinde kasabın verdiği tepki, öğretmene olan güvenin ve saygının bir örneğidir. “Biz güvenmesek veresiye verir miyiz Öğretmen Hanım? Sizi sıkboğaz eden mi var? Ne zaman isterseniz o zaman ödeyin.” Manav ile olan diyalogu da öğretmene olan sonsuz güveni kanıtlar niteliktedir:

MANAV: Öğretmen Hanım, başımızın üstünde yeriniz var.

ÖĞRETMEN HÜLYA: Eksik olmayın, borcum fazla birikmişti de.

MANAV: On misli yüz misli birikse ne çıkar. Sizin gibi müşteriye canımız kurban.

Esnaf tarafından güvenilen diğer bir öğretmen de Zeynep Öğretmenidir. *Öğretmen Zeynep* de hem arkadaşları hem de esnaf tarafından güvenilen, işini iyi yaptığına inanılan, saygı duyulan biridir. Çamaşır makinesinin taksitini ödemeye gittiğinde dükkân sahibiyle arasında geçen diyalog bunu kanıtlar niteliktedir.

DÜKKÂN SAHİBİ: Size bir de video verelim.

ZEYNEP ÖĞRETMEN: Önce çamaşır makinesinin taksitleri bitsin, öyle.

DÜKKÂN SAHİBİ: Size saygımız sonsuzdur hocam. Dükkân sizin.

Paydos filminde de Öğretmen Murtaza, esnaf ve komşuları tarafından büyük saygı ve hürmet görür. Yaşadığı çevrede onu tanıyanlar elini öpmeye kalkar, kasap ise parayı hiç sıkıntı etmez ve karşılıksız pirzola dahi vermeye kalkışır. Yine de bedava teklif edilen yiyecekleri kabul etmez. Hüsnü Öğretmen de alacak gücü olmasa dahi asla veresiye kabul etmez. *Öğretmen* filminde Hüsnü Öğretmen veresiye bir şeyler vermek isteyen esnafın tekliflerini reddeder. Herkesin hakkını anında verir.

Tatlı Dillim filminde de muhtarın öğretmene danışmadan hiçbir iş yapmaması, köylerine Tanrı misafiri olarak gelen basketbol takımının bile kalma iznini ve nerede kalacaklarını Emine Öğretmene danışması, öğretmene olan saygının ve hürmetin bir göstergesidir. Emine Öğretmen köyde muhtar dâhil herkes tarafından sevilir, sayılır. Hatta muhtarın evinde kalır ve torunlarına bakar. Onun bilgisinden, eğitilmiş olmasından dolayı saygı ve hürmet çoktur, sorunlara önerdiği çözümlere güvenilir.

Polat Öğretmen de *Hasret* filminde güvenilir bir profil çizer. Öğretmenlik yaptığı köyde uğradığı iftira sonucu hapse düşen Polat Öğretmen, iyi halden ötürü erken tahliye olur. Ama o mesleğe dönmez, kendisini içki ve sigaraya verir. Sürekli gittiği meyhaneye gider ve içki ister. Meyhane sahibi ise para konusunda öğretmeni sıkıştırmaz, öğretmen güven ortamını zaten kurmuştur:

MEYHANE SAHİBİ: Parası da beraber gelsin, hocam.

POLAT ÖĞRETMEN: Sonra veririz yahu, şimdiye kadar paran kaldı mı hiç?

MEYHANE SAHİBİ: Evet orası doğru. Borcuna sadıksın. Öyle olmasa kapıdan iadeli taahhütlü giderdin zaten.

Öğretmen Kemal filminde ise öğretmene olan saygı ve hürmetin başa bir boyutuyla karşılaşılır. Kemal Öğretmen misafir olduğu evde en güzel yemek ve kaşık takımlarıyla karşılanır. Hatta evin babası kaç zamandır o takımlarla yemek yenmediğini, sadece çok özel sayısal misafirler için çıkarıldığını söyler. Cihan Öğretmen ve Adil Öğretmen de görev yaptıkları kasabaları halkından ve esnafından saygı ve hürmet görür. *Yaşarken Ölmek* filminde Cihan Öğretmen manava girişinde "Buyurun bir emriniz mi var?" diyerek karşılanır. Adil Öğretmen de da *Memleket Meselesi* filminde kasaba halkı tarafından tanınır ve selam verilmeden ya da bir mekâna girdiğinde "Hoş geldin" denmeden karşılanmaz. *Gülizar* filminde de İsmail Öğretmen yerleşene kadar her akşam sırayla yemek götürür köylü. Öğretmenin aç kalmaması, yardıma ihtiyaç duyulduğunda yardım edilmesi özellikle tembih edilir köylü kadınlara.

Gönül Yarası ve *Kenger* filmlerinde de öğretmene yapılan uğurlama ve karşılama seremonileri ile köylü saygı ve hürmetini göstermiştir. Her ikisinde de köylü ve köyün ileri gelenlere sıraya girer Nazım ve Elif Öğretmenlerin elini sıkarak. *Gönül Yarası*'nda uğurlama ve teşekkür amaçlı yapılırken, *Kenger*'de karşılama, hoş geldin deme amaçlıdır.

İki Dil Bir Bavul'da da öğretmene saygı ve hürmet çoktur. Veli toplantısında öğretmenin çocukların durumu hakkında yorumlarından sonra “Hocam siz bizden çok bilirsiniz, kusurumuz varsa affedin. Bizim elimizden gelen bu” derler. Öğretmen onlar için hep daha fazla bilendir, bu yüzden saygı ve hürmet büyüktür.

Öğretmen imajı, bu tema altındaki tüm filmlerde güvenilir, saygın ve dürüst olarak tasvir edilir. Özellikle köylerde öğretmene duyulan saygı ve hürmetin filmlere yansması da sık karşılaşılan bir durumdur. Öğretmen yalan söylemez. O eğitim için, öğrencilere ışık olmak için gelmiştir; dolayısıyla çevresindeki herkesten hürmet görür. Borcuna sadıktır, kimsenin kötülüğünü istemez, en mantıklı çözüm önerilerini onun yapacağı düşünülür, dolayısıyla aynı zamanda akıl danışılardır.

3.1.7. Öğrenciye Dokunabilen Öğretmen

Eğitim unsurlarını içeren *Sevgili Öğretmenim* (1965), *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977), *Gençlik Köprüsü* (1975), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981), *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985), *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Bana Şans Dile* (2001), *Ayakta Kal* (2009), *Deli Deli Olma* (2009), *Benim Dünyam* (2013) ve *Mucize* (2015) filmlerinde bu tür durumlar mevcuttur.

Sevgili Öğretmenim filminde Hülya Öğretmen, nabza göre şerbet verebilen bir öğretmendir. Göreve kabul aldığı anda okulun en belalı erkek öğrencilerinin bulunduğu sınıfa verilir ve kendini sevdirmekle onları muma çevirir. Hülya Öğretmen diğer öğretmenler ve okul yöneticileri gibi onları sürekli azarlamaz, sürekli ders çalışmaya zorlayıp sıkırmaz. Müziğe çok düşkün olan bu sınıfta eğlencelerine ortak olabilmek için enstrüman çalıp, şarkı söyleyip dans dahi eder öğrencileriyle. Avni Öğretmen de *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde okula yeni atanmış bir edebiyat öğretmenidir ve tıpkı Hülya Öğretmen gibi haylaz da olsalar öğrencilerinin dilinden anlamaya, kendini onlara sevdirmeye çalışır. Okula ilk geldiği gün kapıdan girer girmez bahçede futbol oynayan Hababam Sınıfı'nı görür ve hemen dâhil olup onlarla oynamaya başlar. Bunu o kadar doğal yapar ki öğrenciler onu da öğrenci sanıp "Fen

mi edebiyat mı?" diye sorarlar. Bunun dışında sınıfta öğrencileriyle bilek güreşi dahi yapar. Bütün bunlar aslında Avni öğretmenin öğrenci-öğretmen ilişkisine bakışının bir yansımasıdır. "Bence öğretmen öğrencisine yakın olmalı, arkadaş olmalı." der.

Gençlik Köprüsü filminde de öğretmenlerle öğrencilerin farklı bir ilişkisi vardır. Film politik görüş ayrılıklarının olduğu bir dönemde geçmektedir. Bu durum lise öğrencilerine de yansımıştır. Bazı öğrenciler siyasi görüş içerikli yarışmalara ve etkinliklere katılmakta, bazıları ise bu durumlardan tamamen uzak, kısa yoldan meşhur ve zengin olmanın derdindedir. Aynı okulda okuyan ve bir gönül ilişkileri olan Mine ve Turan da Mine'nin şarkıcılık yapıp ünlü olma hayalleri yüzünden sorun yaşamaktadır. Bunu bilen ve Turan'ın başının derde gireceğini anlayan edebiyat öğretmeni, onu evine davet eder, konu hakkında öğütler verir ve hatta öğrencisine içki bile ikram eder.

Selma Öğretmen de *Bitirimler Sınıfı*'nın kalbini otoritesine zarar vermeden kazanmasını bilir. Her ne kadar o da *Sevgili Öğretmenim* filmindeki Hülya Öğretmenin kaderini yaşayarak öğrencilerinin suçlamalarıyla okuldan kovulsa da, öğrencilere yaptığı duygusal konuşmasıyla hasta annesine bakan muhtaç bir öğretmenin işinden edildiğini, yine de kimseye kırgın olmadığını açıklar ve gider. Sonrasında ise vicdanı rahat etmeyen öğrenciler onun okula geri gelmesi için müdüre baskı yaparlar. Baskılar sonuç verir ve yeniden Selma Öğretmenle daha eğlenceli ve başarılı bir dönem öğrencileri bekler. *Hababam Sınıfı Güle Güle* filminde de okula yeni atanan edebiyat öğretmeni Mehmet Bülbül, Hababam Sınıfı tarafından hiç sevilmez. Ancak o asla pes etmez. Tıpkı Avni Öğretmen gibi öğrencilerin arasına karışır, onlarla bahçede basketbol bile oynar. Sınıfta otoritesini kuvvetlendirmek için bağırmasını, gerekirse şiddet kullanmasını söyleyen müdüre "Sen sınıfa değil, savaş alanına girdin hoca. Ben aynı fikirde değilim. Öğrenci öğretmenden korkmamalı, sevmeli, saymalı." diyerek öğrenciye karşı olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu izleyiciye aktarır. Yanlışlıkla kendisine çarptığı için öğrenciye tokat atmak isteyen müdürün eline yapışır ve buna izin vermez. Öğrenciler ne kötülük yaparlarsa yapsınlar onlara kin beslemez. Bütün bu özellikleriyle sonunda onların kalbini kazanır ve sevilir.

Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı ve *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* filmlerinde Semra ve Yonca öğretmenler, kendilerine kötü şakalar yapan şımarık ve haylaz öğrencilerinin kalbini affedici özellikleriyle kazanırlar. Davranışları ve şakaları ne kadar kötü olursa

olsun Semra Öğretmen Hababam Sınıfı'nı, Yonca Öğretmen de Kızlar Sınıfı'nı affederek iyiliği öğrencilere göstermeye çalışırlar.

Kızlar Sınıfı Tatilde filminde de eğitimin tatil ortamında geçmesinin verdiği avantajlar öğretmenler tarafından da kullanılır. Beden öğretmeni Özlem Hanım öğrencilerine karşı anlayışlı ve yardımseverdir. Onların dilinden anlar. Tatil mekânında öğrenciler gündüz eğitimlerini tamamladıktan sonra akşamları onlarla film izleme etkinliği ayarlar ve diğer öğretmenlerden daha fazla sevilir.

Öğretmen Zeynep de özel ders verdiği zengin ama şımarık ve ukala öğrencileri disiplininden asla taviz vermeden kendini de sevdirecek yola getirebilmeyi başarır. Zeynep Öğretmen bütün hayatları baba parası yemek, eğlenmek, laubali ve asi davranışlarla ailelerini üzmeyle geçen iki gence ders vermeye başlar. Bu iki genç aynı zamanda arkadaşdır. Hem birbirleriyle bir yarış içine girerek, hem de Zeynep'in öğütleri ve sabrıyla sonunda hayatlarına doğru bir yön vermeye karar verirler. *Bana Şans Dile* filminde de Yurdanur Öğretmen her ne kadar öğrenciler tarafından sürekli dalga geçilen, pasif ve otoriteden yoksun bir profil çizse de, silahlı bir öğrencisinin sebep olduğu kriz anında gösterdiği sağ duyu ve anlayışla, öğrencilerinin arkasında durarak onların kendisine karşı olumsuz tutumunu değiştirmeyi başarır. Kendine de bu rehine krizinden bir ders çıkarır: artık öğrencileriyle daha çok ilgilenecek, onlara farklı bir gözle bakacaktır.

Tekin Öğretmen, *Ayakta Kal* filminde öğrencilerinin okul dışındaki hayatlarını da takip eder. Devlet lisesinde okuyan öğrencilerinin karışıkları kavgalardan, gönül işlerinden de sürekli haberdar olur. Kolejde okuyan bir grup öğrenciyle sorun yaşayan öğrencilerine kavgaya, kaba kuvvete başvurmada bu sataşma ile başa çıkabilecekleri yollar gösterir. Matematik Öğretmeni olmasına rağmen okul dışındaki zamanlarda öğrencilerini toplar, onları kolejdeki öğrencilerin de katılacakları futbol turnuvasına hazırlar ve şiddetsiz de karşı tarafın yenilgiye uğratılabileceğini onlara gösterir. Öğrencilerini ders ve okul dışında da takip eden diğer bir öğretmen de Metin'dir. *Deli Deli Olma* filminde Metin Öğretmen, öğrencisi Alma'nın müzik yeteneğini ve piyanoya olan merakını fark edince onun konservatuara yerleşmesi için elinden geleni yapar. Alma'nın ailesini ikna etmek için büyük çaba gösterir, Alma'yı kendi elleriyle sınava sokar ve sınav sonuçlarını kendisi takip eder. Sınavı kazanan öğrencisini konservatuara yatılı kalmak üzere yine kendisi uğurlar ve Alma öğretmeni sayesinde köy dışında bambaşka bir hayata atılır.

Engelli bireylerin eğitimi konulu filmlerde de öğrencilerinin hayatlarını değiştiren öğretmen imajına rastlamak mümkündür. Mahir Öğretmen, sağır ve dilsiz olan öğrencisi Ela'yı deyim yerindeyse ilkel bir yaşamdan alıp modern bir hanımefendiye dönüştürme sürecinde ona öyle tesir eder ki, Ela'nın öğretmenine duyduğu sevgi aşka dönüşür. *Benim Dünyam* filminde Mahir öğretmen katı kurallarından ve öğretim tekniklerinden asla vazgeçmeden Ela'nın her daim yanında olur, ama ona tek başına yaşamayı da öğretir. *Mucize* ise başka bir Mahir Öğretmenin, sınıf öğretmeni Mahir Yılmaz'ın yine engelli bir öğrencisini eğitmek için verdiği mücadele sonunda köyde sürekli dalga geçilen ve hiçbir eğitime tabi tutulmayan Aziz'in nasıl gayet sağlıklı ve eğitimli bir insana dönüşmesinin temelini attığını izleyiciye gösterir.

Öğretmenin öğrencilerinin dilinden anlayabilmesi, sadece eline tutuşturulan programı uygulamayıp gerektiğinde okul ortamını ve eğitim olgusunu eğlenceli ve çekici hale getirebilmesi, öğrencilerinin okul dışı yaşamlarını takip edebilmesi ondan beklenen davranış ve özelliklerden bazılarıdır. Özellikle 'sorunlu sınıf' olarak görülen sınıflarda bu öğretmenlerin azminin etkisi daha büyüktür. Sadece yaramaz veya yanlış yolda olan çocukları doğruya ulaştırmakla kalmaz; yetenekleri olanları da keşfedip onları bu yeteneklerini geliştirebilecekleri yerlere yönlendirirler. Bu tema altındaki öğretmenler çevrelerinde öğretmenlik mesleğine dair ne kadar olumsuz örnek olursa olsun, şartlar ne kadar namüsaît olursa olsun asla yılmazlar ve öğrencilerinin kalplerinde yer etmeyi başarırlar. Öğrencileriyle her koşulda ilgilenen, ihtiyaçlarını göz ardı etmeyen, özel yeteneklerini keşfeden, tüm yaramazlıklarına, yarattıkları sorunlara karşı çözüm üretmeye çalışan öğretmen öğrencilerinin hayatlarında bir iz bırakan öğretmendir. Sinemaya da bu tür öğretmenler öğrencilerinin her zaman yâd ettiği, saygıyla ve sevgiyle bahsettiği öğretmenler olarak yansıtılmıştır ve bu öğretmen imajı her dönemde Türk sinemasında kendine yer bulmuştur.

3.1.8. Resmi İdeolojinin Temsilcisi Öğretmen

Vurun kahpeye (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Eşkiya Cellâdı* (1967), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Hasret* (1971), *Öğretmen Kemal* (1981) ve *İki Dil Bir Bavul* (2009) filmleri öğretmenlerin ideolojik yönünü yansıtmaları açısından bu tema altında incelenmiştir.

Vurun Kahpeye filminde Aliye Öğretmen, bir devlet memuru olarak atandığı köyde kimseyi kayırmadan ve kimseden korkmadan eğitim öğretimi yapmaya çalışır. Ayrıca ülkenin savaş durumunda olmasından dolayı askerle de işbirliği yapar ve vatan savunması için bir o kadar mücadele verir. Ayrıca okul için bayrağın kumaşını kendi parasıyla alır, kendi elleriyle işler. Öğrencilerin de ellerine birer bayrak vererek marşlar eşliğinde eğitim yapar. Halide Edip'in 1926 yılındaki romanından uyarılma olan bu film aslında Aliye üzerinden Cumhuriyet ideolojisini ve Cumhuriyet insanını tasvir eder (Kara M., 2017). *Hepimiz Kardeşiz* filminde de Ahmet Öğretmen zorunlu eğitimi kabul etmeyen ve çocuğunu okula yollamak istemeyen ağaya karşı gelir. Eğer kendi isteğiyle yollamazsa jandarma zoruyla çocuğu getirmeceğine söyler. Tüm çocukların okula gelmesini sağlar. Ayrıca ilk derste onlara neler öğreteceğini anlatırken, unutmamaları gereken bir şey söyler: "Unutmayın ki hepimiz Türk'üz, hepimiz kardeşiz." Cumhuriyet dönemiyle gelen birlik beraberlik ve tek bir millet olma bilincini yansıtan bu sözlerle resmi ideolojinin filmlerde öğretmen aracılığıyla nasıl işlendiği gözlemlenebilir.

Aliye ve Ahmet Öğretmenlerin boyun eğmeme mücadelesi Gül Öğretmen tarafından da sürdürülür. *Fedakâr Öğretmen* filminde Gül Öğretmen devlet tarafından gönderilen bir memur olarak ona karşı olanlara asla boyun eğmez. Kendini Atatürk'le kıyaslar; kendisi gibi Atatürk'ün de köy çocuğu olduğunu söyler. Ayrıca sınıfta öğrencilere harfleri öğretirken Atatürk ve bayrak kelimelerinin ilk harfleriyle alfabeyi öğretmeye başlar.

Eşkîya Cellâdı filminde de Durali, kendisini devletin bir parçası, temsilcisi olarak görür ve her şeyi devletten beklememeleri, bazı konularda işe devletten önce başlamaları konusunda köylüyü uyarır. Köyün imamı Davud ile çocuklara okul yapma konusunda tartışmaya girdiklerinde "Her işi devletin sırtına yüklemek iyi değildir. Biz fakir bir milletiz, el ele vermeliyiz." diyerek devleti hem savunur, hem de sözcülüğünü yapar. *Bir Dağ Masalı*'nda Lale Öğretmen de okul konusunda hiçbir adım atmamış köylüye aynı şekilde sitem eder ve devleti savunur:

LALE ÖĞRETMEN: Görüyorum ki bana darılıyorsunuz. Ne aksi kadın diyorsunuz. Ben aksi, geçimsiz bir kimse değilim. Köyünüzün okula karşı lakaydisini görünce üzüldüm. Ayıp size ayıp.

ŞÜKRÜ EFENDİ: Biz vergimizi veriyoruz. Kimse arayıp haliniz nedir diye sormaz. Okulu tamir etmezlerse kabahat bizde mi?

LALE ÖĞRETMEN: Elbette sizde. Kırk bin kûsur köye devlet nasıl yetişsin? Size öğretmen gönderdiğine şükredin. Bu kadar insansınız. Kahvede boş vakit geçireceğinize her biriniz bir taş getirse, bir çivi çaksa okulu saraya çevirirdiniz.

Polat Öğretmen de *Hasret* filminde çocukları için okul yapmak ve onları bu okula yollamak istemeyen köylüye karşı asla taviz vermez; kanunları ve yükümlülüklerini onlara hatırlatır:

POLAT ÖĞRETMEN: Muhtar size söylemiştir; ama bir de ben anlatayım. Çocukları okutmaya başlamanın için her şeyden evvel okul binası gerek.

ŞERİF EMMİ: Buraya muallim gönderen hükümet, mektebini de yapar. Öyle mi cemaat?

KÖYLÜ: Öyle, öyle, öyle!

POLAT ÖĞRETMEN: Hükümetin derdi bizim derdimiz. Hükümet biziz.

ŞERİF EMMİ: Şuncacık öldürecek vaktimiz yok. Hem çocuğumuzu okutmaya gönlümü var mı bakalım? Önce onu sorsana. Değil mi cemaat?

KÖYLÜ: Öyle, öyle, öyle!

MUHTAR: Söylemiştim Muallim Bey. Bizim köylünün bir şeye gönlü yoksa ne etsen boş.

POLAT ÖĞRETMEN: Pekala. Kimse kimseyi gönlü olmayan işe zorlayamaz. Ama çocukların okuma meselesine gelince iş değişir. Devletin kanunu var. Okuma çağındaki her çocuk okula gelecek. Diyeceğim bu kadar.

Öğretmen Kemal de köylünün okula karşı olan tutumuna asla boyun eğmez. Başına ne gelirse gelsin okulun yapılması ve çocukların okula gelmesi için elinden geleni yapar. Köye parayla tütün satan Şerif Emmi, köye gelenin öğretmen olduğunu öğrenince köyde ne okuyacak çocuk ne de mektep bulunduğunu, bu sebeple de muallime ihtiyaç olmadığını söyler. Ancak Kemal Öğretmen pes etmeye niyetli değildir. Yemeği ne zaman yemek istediklerini soran kızına karşı Şerif Emmi:

ŞERİF EMMİ: Bugün kalsın. Çünkü muallim efendi hemen dönmek ister. Hemen dönerse de isabet eder. Çünkü bu köyde ne mektep, ne de okuyacak çocuk bulunmaktadır. Mesele bitmiştir.

ÖĞRETMEN KEMAL: Bitmemiştir. Çocuklara okuma yazma öğreteceğim, mutlaka.

ŞERİF EMMİ: Okul yok dedim.

ÖĞRETMEN KEMAL: Yapacağız, mutlaka.

ŞERİF EMMİ: Yapamayız. Çalışacak boş adam yok.

ÖĞRETMEN KEMAL: Devletin emri var, yapılacaktır.

Ayrıca köydeki dilek ağacını kesmesine karşı çıkan köylülere karşı söylediği sözler de devleti temsilen geldiğini açıkça gösterir: “Bakın arkadaşlar, ben kaba güce karşıyım. Çünkü öğretmenim, barış adamıyım. Barış. Barışı belleten, yayan, yaşayan bir adamım. Ben Kuvay-i Milliyeciyim. Atatürk’ün askeriyim. Çalışanın yeri

yanımda, tembelinki karşımda.” Atatürk’ün ölüm haberini alınca dağlarda haykırır ve hiçbir zaman pes etmeyeceğini şu sözlerle anlatır: “Niçin bunca acıyı, bunca yorgunluğu bana bırakıp gittin? Aramıza zaman girdi, ölüm girdi. Şimdi sen yeniden doğan bir ölü, bense can çekişen bir diriylim. Öldüğün yerin, yattığın tabutun bile ağladığı bilinmeli. Bütün dünyanın seni benimsediği an, ben senden öksüz kaldım. Nerede karşılaşacağız bir daha? Ufuğun hangi ölü noktasında? Bundan böyle yüreğimle, gönlümle ağlayacağım. Gözlerim hep gülecek. Seni yaşatacağım. Nice Atatürkler yetiştireceğim okullarımda, göreceksin.”

Emre Öğretmen de *İki Dil Bir Bavul* filminde her çocuğun okula gelmesi ve zorunlu eğitim konusunda hassasiyet gösterir. Okulun ilk günü tüm çocukların evlerine tek tek giderek onları bir sınıfta toplar. Sonrasında da hala devamsızlık yapan çocukların evlerine giderek önce sebebini sorar, sonra da okula yollamalarının gerekliliği konusunda aileleri uyarır. Ayrıca sınıfta Kürtçe konuşan, ödevlerini Kürtçe hazırlayan çocuklara da ayrıca kızar ve onları cezalandırır. Sadece Türkçe konuşulmasına ve ödevlerin Türkçe hazırlanmasına izin verir.

Resmi ideoloji ve tarih, devlet kurumu kadar eski bir kavram olmasına rağmen, “sistematik, yeni ve farklı bir boyutta ortaya çıkışı” Osmanlı’da modernleşme döneminde olmuştur (Alkan, 2008, 11). Resmi ideolojinin genel ve dar anlamda tanımlarını Alkan (2008, 12) şu şekilde ifade etmiştir:

Resmî ideoloji en genel anlamıyla, devlet aygıtını elinde tutan veya etkileme yeteneğine sahip olan elitlerin/seçkinlerin, ellerinde tuttukları devlet aygıtını, kendilerini meşrulaştırmak, varlıklarını sürdürmek, kendilerine yönelik itaati/bağlılığı sağlamak için ürettikleri, çoğunlukla gevşek, pragmatik, irrasyonel, eklektik ve sistematik nitelikli değerler bütünüdür. Resmî ideoloji dar anlamda egemen siyasal kültür olarak da tanımlanabilir.

Modernleşme döneminde geleneksel otoritenin ve kurumların tek tek yıkılıp yerine daha rasyonel kurumların ortaya çıkmasıyla devlet ve vatandaş arasındaki ilişki de değişmiş, ulus devletler ortaya çıkmaya başlamış ve iktidarlar hayatta kalabilmek için resmi ideolojilerini toplumun her kesimine ulaştırmak adına her yolu denemiştir. Okullar ve ders kitapları, rejimlerin ve iktidarların ideolojilerini benimsetmek ve politik yapılanma süreçlerini sağlamlaştırmak için ilgi duydukları alanların başında gelmektedir (Sel, Sözer, 2018). Dolayısıyla öğretmen figürü de, bir devletin eğitim yoluyla resmi ideolojisini yaymak ve arzu edilen yeni vatandaş profilini yaratmak için başvurduğu en önemli araçlardan biridir. Osmanlı Devleti’nde de II. Mahmut döneminde başlayan Avrupalılaşma, modernleşme ve hatta

Tanzimat'la birlikte laikleşme sürecinde eğitimin toplumu yapılandırmadaki rolü fark edilmiş olsa da, bu amaçlar doğrultusunda en büyük adımlar II. Abdülhamid döneminde atılmıştır (Gündüz, 2008). Bu dönemde modern anlamda eğitim veren kurumların sayısı artmış ve bu kurumlar ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Cumhuriyetle birlikte de bu okullar ve buralardan yetişen öğretmenler devletin yeni resmi ideolojisi olan Kemalizmi ve devrimleri yurdun her köşesine taşımak için en büyük araç olmuştur. Öğretmenler üniter devlet yapısını, milliyetçiliği benimsemiş ve bunu yeni nesillere de benimsetmeye and içmiştir. Özellikle II. Mahmut döneminde başlayan ve Cumhuriyetle birlikte daha da önem kazanan zorunlu ilkokul ve okuma yazma öğretme seferberliği konusunda öğretmenlerin nasıl canla başla mücadele ettiği de bilinen bir gerçektir. Ayrıca Balkan Savaşları döneminde ortaya çıkan "ülkücü ve devrimci öğretmen" kavramı, Cumhuriyet döneminde daha da canlanmış; çünkü öğretmen artık Cumhuriyet devrim ve değerlerinin savunucusudur (Akyüz, 1978, 261). Tanzimat'la başlayan ve Osmanlı Devleti'nde yaşayan farklı ulusların ayrılıkçı hareketlerini önlemeye yönelik ortak bir vatan anlayışı yaratma çabası da Osmanlı'nın yıkılışı önlenemeyince yerine kurulan Cumhuriyetin ulus-devlet anlayışıyla yeniden şekillenmiştir (Alkan, 2008). Cumhuriyet dönemi kendisinden önceki ideolojiler olan İslamcılık ve Osmanlıcılığı reddetmiş, egemen ideoloji olarak Kemalizmi, politika olarak da Türkçülük ve Batılılığı kabul etmiştir (Bağce, 2004). Bu süreçte eğitimin hedeflerinden biri de yeni rejimin yeni ideolojisini toplumun her kesimine benimsetmektir. Öğretmenler de bu amacı gerçekleştirecek olan en önemli gruptur. XIX. yüzyıldan bu yana Türkiye topraklarında sinema sanatını icra eden yönetmenlerde yeni devletin resmi ideolojisini hangi temalar üzerinden topluma aktardığını filmlerine taşımıştır. Türkçülük, Atatürk sevgisi, devletin temsilcisi olarak öğretmen, zorunlu eğitim gibi temalar filmlerde sık sık işlenmiştir. 1980'e kadar olan filmlerde bu temalara daha sık rastlanmaktadır. 2000'li yıllarda ise sadece bir filmde, *İki Dil Bir Bavul* (2009) filminde zorunlu eğitime ve ünite devlet yapısının gereklerinden olan eğitimde tek dil kullanımına dair söylemlere rastlanmaktadır.

3.1.9. Otoriter Öğretmen

Türk sinemasında da otoriter imaj çizen öğretmenlere *Sevgili Öğretmenim* (1965), *Çıtkırıldım* (1966), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977),

Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor (1978) ve *Öğretmen Zeynep* (1989) filmlerinde rastlanmaktadır.

Sevgili Öğretmenim, hem öğrencilere hem de yöneticilere karşı sınıf içi otoritesini korumaya çalışan öğretmen imajına bir örnektir. Hülya Öğretmen, derste şımarık ve laubali davranan öğrencilerine "Yaşınız terbiyesizlikle şakayı ayırabilmeye müsait. Bu cins şakaları sevmediğimi bilmeniz lazım. Hepinizden kayıtsız şartsız ciddiyet istiyorum. Dersten önce terbiye!" diyerek sınıf içindeki otoritesini sağlamlaştırmaya çalışır. Sınıfın en zengin ve yaramaz öğrencisi olan Metin'e kendisine karşı yaptığı laubali konuşmalardan dolayı tokat atarak sınıfta disiplini sağlamak için şiddete başvurur. Ayrıca öğrencileriyle sınıf içinde eğlenirken müdürün okulun zengin velilerinden biriyle birlikte içeri girerek otoritesini sarsmasına yine izin vermez:

MÜDÜR SELAMET BEY: Bu ne rezalet? Bu ne acayip, bu ne felaket bir manzara?

HÜLYA ÖĞRETMEN: Ders yapıyoruz.

MÜDÜR SELAMET BEY: Ders mi?

KERAMET BEY: İyilik dersi mi veriyorsunuz?

HÜLYA ÖĞRETMEN: Hayır, müzik dersi.

MÜDÜR SELAMET BEY: Benim otorite-i şahsiyem böyle tımarhane müziğini kabul edemez. Ben...

HÜLYA ÖĞRETMEN: Siz hemen sınıfı terk etseniz daha iyi edersiniz Müdür Bey.

MÜDÜR SELAMET BEY: Her nevi salahiyeti haiz. Koskoca bir müdürü nasıl çıkartabilirsiniz? Benim otoriteme karşı gelmek?

HÜLYA ÖĞRETMEN: Bir müdür önce öğretmenlerinin sınıftaki otoritelerini korumak zorundadır. Ben burada sizi temsil ediyor ve çıkmanız gerektiğini hatırlatıyorum.

KERAMET BEY: Demek meşhur yeni öğretmen sizsiniz.

HÜLYA ÖĞRETMEN: Şöhretim olup olmadığını bilmem ama ders sırasında rahatsız edilmekten hoşlanmam. (Kapıyı göstererek) Buyurun efendim.

Çıtkırıldım filminde de Orhan Öğretmen tıpkı Hülya Öğretmen gibi şımarık kolejli kızların gayri ciddi davranışlarına müsaade etmez. Daha ilk dersinde sanki sınıfta yokmuş gibi davranıp gürültü çıkaran öğrencilerine "Susun. Rica ederim susun. Susun lütfen. Susun dedi size! (masaya vurarak) Susun artık! Çok üzgünüm ama bozuşacağız." diyerek baştan bu tür davranışlara hoşgörü göstermeyeceğini belli eder. Sınıfın en yaramaz öğrencisi Filiz'e arkadaşlarıyla olan kavgası sonrası özür dilemediği için attığı tokat ise sözünü dinlettirebilmek için şiddet kullanabileceğini gösterir.

Hülya Öğretmenin okul yöneticileriyle olan otorite tartışmasının benzerine bir örnek de Avni Öğretmandir. Edebiyat Öğretmeni olan Avni, *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde sınıf içi otoritesini okul yöneticilerine karşı korumak zorunda kalır. Sınıfta öğrencileriyle bilek güreşi yaparken oluşan gürültü sebebiyle sınıfa gelen Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca'ya sınıfın sorumlusunun kendisi olduğunu hatırlatır:

MAHMUT HOCA: Ne oluyor burada!?

İNEK ŞABAN: Kol güreşi yapıyorlar Mahmut Hoca.

AVNİ ÖĞRETMEN: Buyurun. Bir şey mi istediniz?

MAHMUT HOCA: Siz miydiniz? Dersi boş zannettim.

AVNİ ÖĞRETMEN: Yanılıyorsunuz, ben varım Mahmut Bey.

MAHMUT HOCA: Ben sizi edebiyat öğretmeni sanıyordum.

AVNİ ÖĞRETMEN: Öyleyim. Yoksa bir itirazınız mı var?

MAHMUT HOCA: Evet. Çok gürültü oluyor.

AVNİ ÖĞRETMEN: Bu sınıfta olanlar sizi ilgilendirmez.

MAHMUT HOCA: Gürültü olduğu zaman ilgilendirir.

AVNİ ÖĞRETMEN: Ben dersteysen bu sınıfın sorumluluğu bana aittir.

MAHMUT HOCA: Okulun disiplini de bana ait.

AVNİ ÖĞRETMEN: Olabilir. Dersimin kesilmesinden hoşlanmam. Şimdi lütfen beni öğrencilerimle baş başa bırakın.

MAHMUT HOCA: Peki.

Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor filminde de yeni biyoloji öğretmeni Hürrem Öğretmen, feminist ve katı yapısından dolayı oldukça sert ve acımasız bir profil çizer. Öğrencilerin yaptığı en ufak bir şımarıklıkta dahi şiddet kullanmaktan, öğrencileri dövmekten çekinmez. Sınıfa genelde elinde bir cetvelle gelir. Ayrıca diğer öğretmenlere, özellikle de erkek olanlara karşı da tavrı çok serttir. Kendisine fazla yaklaşılmasına asla müsaade etmez, bunu büyük bir saygısızlık ve tehdit olarak algılar.

Şekil 7: *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978) – Otoriter Öğretmen

Bitirimler Sınıfı'nda da sınıfın yaramazlıklarına ve şakalarına dayanamayarak akıl sağlığını yitiren Cevriye Öğretmenin yerine gelen Selma Öğretmen öğrencilerin beklemediği bir şekilde uyanık ve otoriterdir. Sorduğu kolay soruları bilemeyen ve üstüne üstlük bu duruma gülen öğrencilere sinirlenir ve "Derslerinde başarılı olmayanın gözünün yaşına bakmam. Haberiniz olsun." diyerek daha ilk dersten

uyarır. Ayrıca şiir okuyan arkadaşına yaptığı bir şakadan dolayı da sınıfın en yaramazı Sezer'e çok kızar ve arkadaşından özür dileyerek yerleri temizlemesini ister. "Sana emrediyorum." demesine rağmen karşı gelen Sezer'e tokat atar. Sonrasında çok pişman olsa da aslında bunun geç kalınmış bir tokat olduğunu da belirtmekten çekinmez. *Öğretmen Zeynep* de yeri geldiğinde tokat cezasına başvuran öğretmen tipine bir örnektir. Özel ders verdiği zengin çocuklarının laubaliliklerine asla geçit vermez. Kendisi öğrencilere uymaz, ama saat sınırlaması ve kurallar koyarak onları kendi düzenine uydurur. Fazla uyuyarak kendisini bekletmelerine ya da ders sırasında kahvaltı yapmalarına izin vermez. Hatta kendisini zorla öperek haddini aşan bir öğrencisine tokat dahi atar.

Öğretmenler öğrettikleri konularda uzman olsalar dahi, disiplin sorunları yaşayabilmektedir (Sieberer-Nagler, 2016). Bu sorunlara çözüm olarak da otorite kullanımını artırır, yeri geldiğinde şiddet kullanır ve öğrencileriyle iletişimlerine zarar verir. Otoriter öğretmenler "öğrencilerine güvenmez, onların duygu ve düşünceleriyle ilgilenmez ve öğrencilerini sürekli aşağılama eğilimi gösterir" (Arslan, 2015, 258). Bu öğretmen tipi çoğu zaman otoritelerini hem sınıf içinde öğrencilere karşı hem de okul yöneticilerinin müdahalelerine karşı kullanır. Eleştiriye yeterince açık değildir. Sınıf içinde otorite ve disiplin sağlamanın birçok yöntemi olmasına karşın, bu filmlerde öğretmenlerin en çok tokat yöntemine başvurduğu söylenebilir. Disiplin sorunlarının çıkmaya başladı zamanlarda sözlü uyarılarla sınıfta düzeni sağlamaya çalışsalar da, bu uyarıları dikkate almayan öğrencilere istemeseler de şiddet uygulamışlardır. Ayrıca dikkati çeken diğer bir konu ise öğretmenler sınıf içinde her ne olursa olsun okul yöneticilerinin müdahale etmelerine izin vermek istememişler, sınıf içi otoritelerini yöneticilere karşı bile korumuşlardır.

3.1.10. Öğrenci Karşıtı Öğretmen

Bu alt tema altında değerlendirilen *Hababam Sınıfı Serisi* (1974-1978), *Kızlar Sınıfı* (1984) ve *Bana Şans Dile* (2001) filmlerinde öğretmenlerin birçoğu, başrollerde olmasalar dahi, söylemleriyle öğrenciye karşı bakış açılarını yansıtır. Öğrenci onlar için bir tehdittir, bir de yaramazsa nedenini araştırmak ve çözüm üretmek yerine sınıfa girmeyi ve ders anlatmayı bir meydan savaşı gibi görürler. Bu

tür öğretmenler genel olarak sınıf içinde otoriteyi sağlamakta güçlük çekerler. Ayrıca sürekli sorun çıkaran öğrencileri umutsuz vaka olarak görürler.

Hababam Sınıfı Serisi'ndeki fizik öğretmeni Paşa Nuri ve biyoloji öğretmeni Külyutmaz, bu öğretmenlerden ikisidir. İkisi de aslında yaşlarının bir hayli ileri olmasından dolayı tükenmiş durumdadırlar. Öğrenci, özellikle de Hababam Sınıfı'ndaki gibi haylaz ve uslanmaz olan öğrenci büyük tehdittir. Emekli maaşı ile geçinebileceklerini bilseler, Hababam Sınıfı yüzünden bir gün dahi durmayacaklarını birbirlerine söylerler. Kopya çekme ve ders kaynatma taktikleri yüzünden bu sınıftan sürekli şikâyet ederler; çünkü asla engel olamazlar.

Kızlar Sınıfı filminde de Hilmi Öğretmenle okula yeni gelen edebiyat öğretmeni İlyas Çiçek arasındaki diyalog, bir öğretmenin öğrenciye karşı ne kadar olumsuz bir tutum içinde olabileceğini gözler önüne serer:

İLYAS ÖĞRETMEN: Hilmi Bey, öğrencilerle diyalogunuz nasıl?

HİLMİ ÖĞRETMEN: Anlamadım, ne diyalogu?

İLYAS ÖĞRETMEN: Yani anlaşıyor musunuz?

HİLMİ ÖĞRETMEN: Niye? Anlaşmak zorunda mıyım?

İLYAS ÖĞRETMEN: Ama...

HİLMİ ÖĞRETMEN: Bak İlyas Bey kardeşim. Ortada diyalog değil, monolog vardır. Yani kendi kendine konuşabilirsin ancak. Çünkü öğrenci seni düşmanı olarak görür sadece.

Bana Şans Dile filminde de öğretmenler odası sahnesinde zil çalınca derse gitmek için ayaklanan öğretmenlerin söylemleri dikkat çeker. Edebiyat Öğretmeni Yurdanur hariç, diğer öğretmenler öğrencilere karşı oldukça katıdır:

NECLA ÖĞRETMEN: ...üstüne üstüne yürüyorlardı sanki ezecekmiş gibi.

YURDANUR ÖĞRETMEN: Size öyle gelmiştir Necla Hanım, yürüyorlardır çocuklar.

NECLA ÖĞRETMEN: Aa. Yok artık. Benim malımı bana mı anlatacaksın? Ben bilmez miyim bunları. Bak kızım Yurdanur. Yanlış yapıyorsun sen. Daha yenisin sen meslekte. Baştan dizginleri verirsen sen bunların eline, olmaz öyle. İki hötzöt ettin mi bak nasıl susuverirler.

YURDANUR ÖĞRETMEN: Ben onlara başka bir yolda ulaşmaya çalışıyorum.

NECLA ÖĞRETMEN: Ah Ah Yurdanur. Öyle edebiyat yaparak olmuyor bu işler.

Öğretmenler odasındaki bu konuşmanın ardından zil çalar çalmaz da Necla Öğretmen "Haydi bakalım muharebe meydanına. Savaş bizi bekliyor!" diye bağırarak tüm öğretmenlerle birlikte sınıfa doğru yol alır.

Öğrenci karşıtı öğretmen grubu filmlerde ana rollerde olmamalarına karşın, ana roldeki öğretmenlerle olan diyaloglarıyla öğrenciye bakış açılarını yansıtır. Sınıf içindeki öğretim ve disiplin yöntemleri fazla gösterilmese de, özellikle okulun yemekhane, öğretmenler odası gibi alanlarında öğrenci hakkında yaptıkları konuşmalar bu temayı oluşturmuştur.

3.1.11. Maskara Öğretmen

Bu tema altında yer alan filmler de daha çok öğrenci odaklı olduğu için, öğretmenlere daha kısa süreler ayrılmıştır. Filmlerin tümü lise kademesini ele almaktadır. Bu öğretmenlerin birçoğu günümüzde klasikleşmiş ayrı birer tiptedir ve öğrencilerin kendi aralarında eğlenmek için dalga konusu yapıp taklit ettiği kalıplaşmış rollere sahiptir. *Okul* (2004), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Sınav* (2006) ve *Çılgın Dersane* (2007) bu tema altında toplanan filmlerdir.

Okul filminde yer alan katı, ezberci ve sürekli sıfır verdiği için ismi Sıfırcı' ya çıkmış matematik öğretmeni zihinlerdeki korkulan ama aynı zamanda sevilmeyen öğretmen modelidir. Din öğretmeni de aynı şekilde ezbercidir. Tekdüze bir ses tonuyla anlattığı ders ortasında birden öğrenci kaldırıp "Oku Sübhaneke'yi!" diyerek klasik bir din öğretmeni profili çizer. Felsefe öğretmeni ise öğrenciler tarafından cinsellik yönü ön plana çıkarılmış ve yine dalga konusu edilmiş güzel bir kadın öğretmendir. Tarih öğretmeni de sınav esnasında bile susmayan, süre biter bitmez de kalemlerin sıraya bırakılmasını isteyen acımasız ve vurdumduymaz bir öğretmen imajı çizer.

Hababam Sınıfı Merhaba filminde ise öğretmenler Hababam Sınıfı'nın neredeyse maskarası haline gelmişlerdir. Tarih öğretmeni hiçbir sınavını tam zamanında yapamaz; çünkü sürekli kandırılır. Kimya öğretmeni ise saf bir profil çizer. Dersinde öğrenciler farklı konular açarak dersi kaynatır ve hatta öğretmeni anlattıkları şeylerin gerçekliğine inandırarak kandırırlar. Edebiyat öğretmeni ise kitaptan Osmanlı Türkçesiyle okuduğu gazellerle meşhurdur; ama onu kimse anlamaz. Kendisi ayrıca hastalık ve ölümden çok korkar; dolayısıyla öğrencilerin eline büyük koz vermiş olur. Biyoloji öğretmeni ise tamamı erkek olan bu sınıfın sorun çıkarmadığı tek öğretmendir; çünkü yine cinsellik yönü öne çıkarılmış, güzel, bakımlı bir öğretmen imajına sahiptir.

Sınav filminde de müzik öğretmeni, albüm çıkarma peşindedir. Müdür Bey ise ona albüm çıkarmasında yardım edeceği vaadini vermiştir ve aralarında bir gönül ilişkisi vardır. Öğrenciler öğretmenlerini ve müdürlerini namüsaıt bir durumda yakalayıp durumu öğrenince dalga konusu olurlar ve öğrencilerin her dediğini yapmak zorunda kalırlar. Matematik öğretmeni ise bir hayli yaşlıdır, hareketleri çok ağırdır ve artık hiç bir şeyi umursamamaktadır. Her ne kadar öğrenciler tarafından korkulsa da sınıf içinde gülme konusu da yaratabilmektedir. Arkadaşlarının tahtaya çıkarılıp sıfır verildiğini gören öğrenciler için bu durum dalga geçmek için kullanılabilir bir sebeptir. Mantık dersi öğretmeni ise dersi anlatırken kendi anlattıklarından bile kafası karışan ve gülünç duruma düşen, sürekli teneffüse kaç dakika kaldığını soran bir öğretmendir.

Çılgın Dersane'de ise öğretmenler öğrencilerle birlikte okul dışında, gayri ciddi bir ortamda ders işlemektedirler. Dershaneye daha çok öğrenci çekebilmek için dersane sahibi Hadi Bey tarafından Coğrafya, Matematik, Felsefe, Tarih ve Edebiyat öğretmenleri öncülüğünde bir aylığına derslerin belirlenen bir tatil mekânında yapılmasına karar verilir. Müdür Hadi Bey'in kendisi zaten Kick Box Hadi olarak bilinir. Coğrafya Öğretmeni yine güzelliği sebebiyle erkek öğrenciler tarafından cinsellik yönü ön plana çıkartılarak bahsedilir. Felsefe öğretmeni ise felsefeyi kendisinin bile tam olarak anlamadığı bir şekilde öğrencilere anlatmaya çalışır ve gülünç bir profil çizer. Matematik öğretmeni bir hayli ciddidir, yaşça coğrafya öğretmeninden daha büyük olduğu için kadın olmasına rağmen ona aynı gözle bakılmaz. Edebiyat ve Tarih öğretmenleri bir hayli yaşlıdır, öğrencilerin şımarık davranışlarından korkarlar ve daha en baştan birbirlerine "Allah sonumuzu hayır etsin hocam." diyerek bu korkularını seyirciye de yansıtırlar.

Maskara Öğretmen temasına, özellikle 2000'li yıllardaki filmlerdeki öğretmen imajlarında rastlanmaktadır. XX. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan teknoloji ve bilgi çağı, XXI. yüzyılda neredeyse her eve bilgisayarın ve internetin girmesi ve sosyal ağların çoğalmasıyla bireylere eşine rastlanmamış bir özgürlük alanı sağlamıştır ve bir bilgi toplumu oluşturmuştur. Eğitim paradigmaları da bu değişime ayak uydurmuş ve öğretmen merkezli yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma geçilmiştir. Bilginin tek sahibi artık öğretmen değildir; dolayısıyla ona olan bağımlılık azalmıştır. Bu durumun başlıca sebeplerinden biri de "öğretmenlik mesleğine rakip olan, onun geleneksel gücüne meydan okuyan ve itibarını sarsan

yeni kurumların” (sinema, radyo, televizyon, İnternet, Google, Youtube, Facebook, sivil toplum örgütleri vb.) ortaya çıkmış olmasıdır (Özcan, 2011, 19). Bazı öğretmenler bu çağın gerekliliklerine ve dönüşüme ayak uydurabilirken, bazıları geleneksel yöntemleri sürmekte ısrar etmiştir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra ortaya çıkan ve maskara öğretmen teması altında toplanan öğretmen tiplerini, aslına bakıldığında bilgi çağı ve bilgi toplumunun gerekliliklerine ayak uyduramayan öğretmenlerdir. Öğrencilerin duygu, düşünce ve isteklerini anlamakta zorluk çekerler, çoğu zaman da gülünç duruma düşerler. Genç kadın öğretmenlerin bu filmlerde özellikle cinsellik yönünün açığa çıkarıldığı, yaşça daha büyük olanların ise gülünç bir otorite ve disiplin yöntemine sahip oluşu da dikkat çekmektedir.

3.2. Filmlerdeki Okul Yöneticisi Tasviri

Okul yöneticisi dendiğinde okul müdürü ve müdür yardımcıları akla ilk gelen eğitimcilerdir. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yöneticilerinin görev ve sorumlulukları belirlenmiştir (MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 2016, md:77-83). Bu maddelere göre okul yöneticileri okulun yönetim ve denetiminden sorumludur, sistemdeki tüm unsurlara eğitim ve öğretimde liderlik yapar, verimliliği artırır, ekip ruhunu ve kurum kültürünü geliştirecek çalışmalar yapar, okulu hizmete hazır durumda bulundurur. Bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip ederek okulu sürekli yeniler ve geliştirir, zamanı ve tüm imkânları okulun amaçlarını gerçekleştirmek için kullanır. Yöneticiler denetimin işlevlerinin görevlerini yaparak devreye sokarlar ve eğitimin amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı olurlar. Okul yöneticisinin eğitimin kalitesinde ne kadar etkili ve önemli olduğu bilinen bir gerçektir; çünkü eğitim sisteminin etkililiği, denetim aracılığı ile belirlenir (Gökçe, 1994).

Ancak okul yöneticisi kadar önemli bir pozisyonu elde etmek için aranan kriterler ve alınması gereken eğitim konusunda sıkıntılar vardır. Türk eğitim sisteminde “Meslekte esas olan öğretmenliktir.” anlayışı ile “öğretmenlikte başarılı olanların, okul yöneticiliğinde de başarılı olacağı” inancı yöneticilik kurumunu olumsuz olarak etkilemektedir. Yöneticilik kadrolarına atamada belirli bir eğitim şartının aranmaması, mevzuat kriterlerinin tam olarak belirlenmemiş olması, yani “gerekli yeterliklerin aranmaması” endişe verici bir durumdur. Bu konu hakkında çalışmalar yürütülüyor olmasına rağmen, “okul yöneticiliği meslekleşmediği için” belirlenen yeterlikler pratiğe dökülememiştir (Ağaoğlu ve diğ., 2012, 162).

Okul yöneticisi denildiği zaman öğrencilerin, velilerin ve okul dışındaki bireylerin zihninde canlanan imaj otoriter, okulun sadece yönetim-denetiminden ve disiplininden sorumlu olan eğitimcidir. Ancak XXI. yüzyılda okul yöneticisine farklı yeterlilikler de biçilmiştir; çünkü okul yöneticisi artık eğitim sürecinin ve eğitim-öğretimde kalite ve başarının artırılmasında ana karakterdir. XXI. yüzyılda, okul yöneticisi salt otorite figürü olarak değil ama bir lider olarak, okullarının amaçlarını çağın talepleri doğrultusunda gerçekleştirmek için, yeni yüzyılın ihtiyaç duyduğu niteliklere sahip olmalıdır (Aksoyalp, 2010). Yeni yüzyılda okul yöneticilerinin

“eğitim ve öğretim niteliğine sahip, mesleki gelişimini sürdüren, kendini sürekli güncelleyen, teknolojiyi takip eden, okulun her açıdan gelişimi için çaba gösteren, toplumla, çevreyle ve çalışanlarıyla iyi ilişkiler kuran ve sorumluluk sahibi birer lider” olmaları çağa uygun yeterlikler olarak onlardan beklenendir (Gürbüz, Erdem, Yıldırım, 2013, 169).

Eğitim sistemi içerisinde kendine bu denli önemli bir yer edinmiş olan okul yöneticisi imajı filmlerde de kendine yer bulmuştur. Rıfat Ilgaz’ın aynı isimli kitabından uyarlanan, yönetmenliğini Ertem Eğilmez’in çektiği Hababam Sınıfı (1974) bu anlamda, Türk sinemasının en önemli filmidir. Film, haylazlıkta ve tembellikte sınır tanımayan Hababam Sınıfı öğrencileri ile okula yeni atanan ve bu öğrencileri çeşitli cezalarla yola getirmeye çalışan müdür yardımcısının ilişkisini konu almaktadır (Yurdigül, 2014). Öğrenci-yönetici ilişkisini, okul ortamını ve eğitim sistemini güldürerek eleştiren Hababam Sınıfı akıllarda en çok yer eden seri olmuştur. Bu çalışmada izlenen yirmi üç filmde yer alan okul müdürü ve müdür yardımcısı karakterlerinin nasıl tasvir edildikleri incelenmiştir.

Bu kapsamda değerlendirmeye alınan filmler Tablo 4’teki gibidir:

Tablo 4: Yönetici Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Rol Adı

	FİLM İSMİ	YILI	TÜRÜ	YÖNETMENİ	ROL ADI
1.	<i>Sevgili Öğretmenim</i>	1965	Duygusal/ Komedi	Ülkü Erakalın	Müdür Selamet Bey
2.	<i>Çıtkırıldım</i>	1966	Duygusal/ Komedi	O. Nuri Ergün	-Müdür -Müdür Yardımcısı
3.	<i>Çalıkuşu</i>	1966	Dram/ Tarihi	Osman Fahir Seden	-Darülmuallimat Müdürü -Rüşdiye Müdiresi
4.	<i>Paydos</i>	1968	Dram/ Komedi	Ülkü Erakalın	Müdür
5.	<i>Hababam Sınıfı</i>	1975	Komedi	Ertem Eğilmez	-Müdür Muharrem Gür -Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca
6.	<i>Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı</i>	1975	Duygusal/ Komedi	Ertem Eğilmez	-Müdür Muharrem Gür -Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca
7.	<i>Gençlik Köprüsü</i>	1975	Dram/Politi k	Salih Diriklik	Müdür

8.	<i>Bitirimler Sınıfı</i>	1975	Komedi/ Macera	Ülkü Erakalın	Müdür
9.	<i>Sıralardaki Heyacan</i>	1976	Dram/ Duygusal	Orhan Aksoy	Müdür
10.	<i>Hababam Sınıfı Uyanıyor</i>	1976	Komedi	Ertem Eğilmez	-Müdür Muharrem Gür -Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca
11.	<i>Hababam Sınıfı Tatilde</i>	1977	Komedi	Ertem Eğilmez	-Müdür Muharrem Gür -Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca
12.	<i>Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor</i>	1978	Duygusal/ Komedi	Kartal Tibet	-Müdür Muharrem Gür -Müdür Yardımcısı Mahmut Hoca
13.	<i>Hababam Sınıfı Güle Güle</i>	1981	Dram/ Duygusal/ Komedi	Ertem Eğilmez	Müdür
14.	<i>Kızlar Sınıfı</i>	1984	Komedi	Ümit Efekan	Müdür Mahmut Hoca
15.	<i>Kızlar Sınıfı Yarışıyor</i>	1985	Komedi	Orhan Elmas	Müdür
16.	<i>Kızlar Sınıfı Tatilde</i>	1986	Komedi	Sami Güçlü	Müdür Mahmut Hoca
17.	<i>Öğretmen</i>	1988	Dram/ Komedi	Kartal Tibet	Müdür
18.	<i>Öğretmen Zeynep</i>	1989	Aksiyon/ Dram	Ümit Efekan	Müdire
19.	<i>Bana Şans Dile</i>	2001	Aksiyon/ Gerilim/ Psikolojik	Çağan Irmak	Müdür
20.	<i>Okul</i>	2003	Komedi Korku	Yağmur Taylan- Durul Taylan	Müdür Vedat Bey
21.	<i>Hababam Sınıfı Merhaba</i>	2003	Dram/ Komedi	Kartal Tibet	-Okul Sahibi Bedri Bey -Okul Müdiresi Fatoş Hanım
22.	<i>Sınav</i>	2006	Dram/Genç lik/Komedi	Ömer Faruk Sorak	-Okul Müdürü Rafet Bey -Müdür Yardımcısı Zeynep Erez
23.	<i>Çılgın Dershane</i>	2007	Komedi	Faruk Aksoy	Dershane Sahibi/Müdürü Hadi

Türk sinemasında eğitim unsurlarından “okul yöneticisi” imajını tasvir eden 23 filmin ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Bu filmlerden yedi tanesi *Hababam Sınıfı* serisi olarak ele alınmıştır, üç tanesi ise *Kızlar Sınıfı* serisi olarak değerlendirilmiştir. İzlenen 23 filmde tasvir edilen yirmi müdür ve üç müdür yardımcısı incelenmiştir. Okul müdürlerinden üçü kadın, on yedisi erkektir. Müdür yardımcılarının ise ikisi kadın, biri erkektir. Araştırmada okul yöneticisi kavramı hem okul müdürü hem de

müdür yardımcısı için kullanılmıştır. Film incelemeleri sonucu tutulan notlarda ortaya çıkan temaları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür: Otoriter okul yöneticisi, maskara okul yöneticisi, öğrenci karşıtı okul yöneticisi, paragöz okul yöneticisi, öğrenci dostu okul yöneticisi, bürokrat okul yöneticisi, idealist-mesleğine adanmış okul yöneticisi.

3.2.1. Otoriter Okul Yöneticisi

Türk sinemasında da eğitim içerikli filmlere bakıldığında, eski tip tanıma, yani otoriter okul yöneticisi tasvirine rastlamak mümkündür. Bu okul yöneticisi tasviri seri olan filmler dâhil toplamda on sekiz filmde on iki yönetici ile karşımıza çıkmaktadır. Bu yöneticilerin onu müdür, ikisi müdür yardımcısıdır. Otoriter yönetici figürü, otorite ve disiplini bir okulu yönetmek ve denetimi sağlamak için ana faktörler olarak belirler, asla taviz vermez, otoriteye gelen herhangi bir tehlike veya yapılan ihlallere karşı cezalandırma yoluna gider ve bunu söylemlerle dile getirir. Onun için disiplini ve denetimi sağlamlaştırmanın yegâne yolu budur. Bu konuda ne kadar başarı elde edilebildiği, akademik başarıya ve disiplini sağlamaya yönelik etkisi bu tür yöneticiler tarafından fazla irdelenmez. Sadece verilen görevi yerine getirirler ve yeniliklere karşı açık değillerdir. Bu yönetici temasına 11 filmde rastlamak mümkündür.

Sevgili Öğretmenim (1965) filminde özel bir erkek kolejinde müdür olan Selamet Bey otoritenin disiplini ve nizamı sağlayabileceğine inanmakta, ancak çok da başarılı olamamaktadır. Oldukça zengin ve haylaz bir öğrencinin babası olan Keramet Bey okula gelip çocukların tembelliklerinden, yaramazlıklarından ve disiplinsizlikten şikâyet ettiğinde "Otorite... Otorite çok mühim bir

Şekil 8: Çıtkırıldım (1966) – Otoriter Okul Yöneticisi

meseledir." ve "Okulda otorite berkemaldır Keramet Bey." diyerek bu konuda hassas olduğunu dile getirir. Bir kız kolejinde geçen olayları anlatan *Çıtkırıldım* (1966) filminde ise kadın müdür yardımcısı derse geç kalan Filiz ve arkadaşlarını oldukça soğuk, ciddi ve otoriter bir şekilde karşılar ve "Geç kaldınız sabah. Bir daha tekerrür etmesin." şeklinde uyarır. Müdür Bey ise disiplinin başındaki kişidir. Filiz'in sınıfta yaptığı haylazlıklara karşı onu sürekli disiplin kuruluna çağırır. Sınıfa hırkasının

altına saklayarak soktuğu kedi yüzünden dersin düzenini bozduğunda hemen disiplin kurulu toplanır:

MÜDÜR: Filiz. Sayın öğretmeninin şikâyetini duydun.

FİLİZ: Ama Müdür Bey...

MÜDÜR: Sus! Kötü, çok kötü. E ne diyordum? Evet. Disiplin! Otorite! Memleket!

Sınıfa gizlice soktuğu erikler yüzünden kargaşa çıktığında yine disipline sevk edilir. Müdür beyin tepkileri neredeyse aynıdır. Otorite ve disiplini her şeyin üstünde tutar.

MÜDÜR: Sayın Öğretmeninin şikâyetini duydun. Haklı, çok haklı. Dersin ciddiyetini ihlal büyük suç. Olmaz efendim. Otorite! Otorite nerede?

FİLİZ: Burada efendim.

MÜDÜR: Bu erikleri saklayacak daha münasip bir yer yok muydu?

FİLİZ: (kafasını sallar "hayır" anlamında)

MÜDÜR: Yeter! Yeter artık. Derhal sınıfına dön. Bu konuda daha ciddi konuşacağız seninle, haydi!

Feride Öğretmenin de *Çalığışu* (1966) filminde görev yaptığı okulda Darülmuallimat yöneticisi muallimelerini kızları gibi gören, babacan bir imaj çizse de, oldukça otoriter olduğunu ve disipline önem verdiğini daha baştan Feride'ye belli eder. Müdürlerin sadece öğrenci üzerinde değil, kurumlarında çalışan öğretmenler üzerinde de otorite sahibi oldukları, kılık kıyafetlerine dahi karıştıkları anlaşılmaktadır:

DARÜLMUALLİMAT MÜDÜRÜ: Benim muallimlerim kızlarım gibidir. İlla ve lakin ciddi olmalılar. Değil mi Şehnaz Hanım?

ŞEHNAZ HANIM: Evet efendim.

DARÜLMUALLİMAT MÜDÜRÜ: Geçenlerde biri bir halt yiyecek oldu, kolundan tuttuğum gibi attım sokağa. Şimdi seni talebeye takdim edeceğim amma ve lakin önce yıka şu yüzünü.

FERİDE ÖĞRETMEN: Yüzümde bir şey mi var efendim?

DARÜLMUALLİMAT MÜDÜRÜ: Bozuşuruz ha. Süslenmek boyanmak kadın kısmının tabi hakkıdır amma, ille de muallime kısmının yüzü boyalı sınıfa girmesi katiyen caiz olamaz.

Okulun düzeni ve disiplini konusunda hassas bir müdür profiline *Paydos* (1968) filminde de rastlamak mümkündür. Murtaza Öğretmenin çalıştığı ilkokulda müdürün sınıftan gürültü dahi gelmesine tahammülü yoktur. Çocuklara şiddet konusunda hassas olan Murtaza Öğretmene "Çekin kulaklarını Murtaza Bey kulaklarını. Bu kadar yumuşaklık olmaz." diyerek otorite sağlamasını ister. Ayrıca yine Murtaza Öğretmenin sandalyesine çivi koyan çocuğa ceza olarak

"Pataklayayım, döveyim keratayı." sözüyle dayağı da bir disiplin yöntemi olarak kullandığını gösterir.

Hababam Sınıfı serisinin bütün filmlerinde üç farklı müdür karakteri otoriter bir duruş sergiler ve dayağı da bunun için kullanır. Ceza ve disiplin yöntemi olarak dayak en çok başvurulan yöntemdir. *Hababam Sınıfı* (1974) filminde müdür İnek Şaban'ın sigara içtiğini görünce ona iki tokat atar. Okulda haraç kestiklerini öğrendiğinde de "Şu serserileri bir güzel benzetin Mahmut Bey!" diyerek müdür yardımcısından da yanı şeyi bekler. *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981) filminde de müdür okula yeni atanan edebiyat öğretmeni Mehmet Bülbül'e "Pat, Güm, Küt. Metodun bu olmalı." söylemiyle disiplin ve otoriteyi şiddet ve baskıyla nasıl sağlayabileceğini anlatır, metodun ismine de "yıldırma metodu" der. "Bir hoca sınıfa girdi mi öyle bir kükremeli ki yeri göğü inletmeli." sözü ile de disiplin ve otoriteyi kurmak için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini ayrıca açıklar. *Hababam Sınıfı* serisinde müdür yardımcısı olan Mahmut Hoca, nam-ı diğer Kel Mahmut da bir otorite figürü olarak gösterilir; ancak o bunu şiddet kullanarak yapmaz. Disiplinli olduğunu öğrencilere baştan açıklar: "Okuldan kaçıyormuşsunuz. Kaçtırmam. Gördüm. Ön bahçede top oynuyormuşsunuz, oynatmam. Sigara da içiyorsunuzdur herhalde. İçerken görmeyeyim, canınızı yakarım." diyerek baştan kuralları koyar. *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977) filminde edebiyat dersinde sınıftan gürültü gelince de sınıfa kontrole giderek okulun disiplininin kendisinden sorumlu olduğunu vurgular; ama yine de hocanın sınıf içi otoritesini bozmaz. Otorite, disiplin ve kurallardan asla taviz vermez. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978) filminde "Bıyıklarımı kesemez kimse!" diyen Bilo Ağa'nın da bıyıklarını okul kurallarında taviz vermemek adına kestirir. *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004) filminde de okul sahibi ve müdür her sabah kapıda öğrencilere üst araması yapmak için bekler ve okula yasaklı maddeleri sokmalarına izin vermez. *Hababam Sınıfı*'nın ilk serisinin (2000 yılı öncesinde çekilenler) müdür ve müdür yardımcısını Katz'ın yönetsel üç beceri yaklaşımına (mesleki teknik beceri, insani/beşeri beceri ve kavramsal/düşünsel beceri) göre inceleyen bu çalışmada okul müdürü en çok mekleki/teknik beceri özellikleri gösterip insani ve kavramsal becerilerden yoksun bir imaj çizerken, müdür yardımcısı insani beceri ve kavramsal becerileri oldukça yüksek bir yöneticisi olarak tasvir edilmektedir. Bu özellikleriyle müdür yardımcısı Mahmut Hoca'nın üst yöneticilik yeterliklerinin çok daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ülkenin özellikle politik karmaşa içinde olduğu bir dönemde çekilen *Gençlik Köprüsü* (1975) filminde ise müdürün düzeni korumak için sebepleri vardır. Olayların geçtiği zamanın özellikle gençler arasında politik çatışmaların yaşandığı bir dönem olması dolayısıyla öğretmenlerden ayrıca dikkatli olmalarını talep eder. Otorite ve disiplinden asla taviz verilmeyecektir. Müdür özellikle anarşi çıkarmaya çalışanlara karşı öğretmenlerden sert önlem ister: “Mani olmalısınız efendim. Bir takım çapulcuların okulumuzun şerefini lekelemelerine müsaade etmeyin.”

Bitirimler Sınıfı (1975) filminde de haylaz sınıflara ve öğrencilere karşı cezadan yana bir müdür imajı çizilir. Özellikle okulun en haylazı Sezer'e ceza olarak sürekli hücrede kalma cezası verilir. Fakat müdür bu konuda herkese karşı adildir. Ön bahçede top oynarken cam kırma suçu öğretmenin ya da hizmetlinin olsa dahi onlara da hücre yolunu gösterir:

MÜDÜR: Çocuklar, minik hanımlar, küçük hanımlar. Şu top odamın camını kırdı. Kim yaptı dersiniz?

ZEHRA ANNE: Ben efendim.

MÜDÜR: Ne?

SELMA ÖĞRETMEN: Ben de en az onun kadar suçluyum. Maç yapılmasını ben istedim efendim.

MÜDÜR: Güzel. Çok güzel. Şunu bilmenizi isterim ki okulumuzda istisnai muamele yoktur. Öğrencilere verilen ceza sizlerden esirgenmeyecektir. Buyurun Zehra Hanım.

Kolej türü okullarda geçen filmlerde müdürlerin ve müdür yardımcılarının zengin öğrencilerin laubali ve kural tanımaz davranışlarına karşı korumaya çalıştıkları otoritelerini konu alan başka filmler de mevcuttur. *Sıralardaki Heyecan* (1976) filminde okulda sorunlu bir sınıf vardır ve öğretmenler şikâyetçidir. Müdür bey ise "Bundan sonra ben kendim ilgileneceğim, muma çevireceğim onları!" diyerek duruma el koyar. Müdür yardımcısını da alarak sınıfa teftişe gider ve bütün sigara içenleri tahtaya çağırır. “Sigara içenler ortaya çıkmazsa, kovarım hepinizi, kapatırım bu sınıfı!” tehditleriyle otoriteyi sağlamaya ve sınıfı nizama sokmaya çalışır. Kolej ortamında geçen diğer bir film olan *Kızlar Sınıfı* serisi de üç filmde iki farklı müdür karakteriyle okulda otorite figürünü beyaz perdeye taşır. *Kızlar Sınıfı* (1984) filminde okul müdürü kız okulu olduğu için dikkat isteyen, “kız okulunun ahlak, iffet demek olduğunu” düşünen biridir. Okulun leke almamasına oldukça önem verir ve sırf bu yüzden öğretmen bile kovulabileceğini yeni atanan edebiyat öğretmeni İlyas Çiçek'e söyler. *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985) filminde de müdürün

okulda gürültüye asla tavizi yoktur. Spor salonundan gürültü gelince hemen müdür muavini ile salonu teftişe giderler ve ders öğretmeninden gürültünün sebebini sorarlar. *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986) filminde ise okul müdürü tatile kendisi de gider ve gözü hep kızların üzerindedir. Başlarına bir şey gelmesin diye çok dikkatli olmak zorunda olduğunu belirtir. "Gezi demek huzur ve disiplin demektir. Başboş dolaşamazsınız. Şunu bilmiş olun ki ben disiplin için yaşarım." diyerek orada bulunma sebebini de açıklar.

Öğretmen (1988) filminde de yeniliklere çok da açık olmayan, öğrencinin düşüncesini önemsemeyen bir müdür profili tasvir edilir. Çocukların okulda köpek beslediklerini duyunca dersi astıklarını düşündüğü için hemen müdahale eder ve "Sokak köpeği beslemek yasak!" diyerek tepkisini belirtir.

Çılgın Dersane (2007) de Müdür Hadi Bey öğrenci toplayabilmek için eski öğretmen arkadaşlarından da yardım isteyerek öğrencileri tatile götürür. Eğlenerek öğrenmek prensibiyle öğrencileri tatile getirdiğini söyler; ama kurallar da koymaktan geri durmaz: "Sürekli kapalı yerlerde eğitim görmenin sizler için sıkıcı olduğunu biliyoruz. İşte bu yüzden eğitim yılımızın ilk ayını burada hem öğrenerek hem de eğlenerek geçireceğiz. Ama burada bile olsa kuralsız eğitim olmaz. Özlem şimdi size burada uymanız gereken kuralları dağıtacak."

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde toplumların ve devletlerin değerlerinde değişimler olduğu gibi eğitim ve eğitimin unsurlarında da değişimler gözlemlenmiştir. Öğretmenin her şeyi bilen tek kaynak rolü yok olmaya başlamış, öğrenci sadece dinleyen ve edilgen rolünden çıkmıştır. Üzerinde yeterince durulmayan eğitimin en önemli unsurlarından okul yöneticisinin görev tanımı ve yeterlikleri de aslında XX. yüzyıl sonlarına doğru tartışılmaya başlansa da, bu konu hakkında asıl çalışmalar XXI. yüzyıl yeterlikleri üzerinden yapılmaktadır. XX. yüzyıl sonlarına kadar okulda otoriteyi ve disiplini sağlayabilmek, öğrenci ve öğretmen üzerinde kontrol kurabilmek okul yöneticisi için yeterli nitelikler olarak görülsede, sonrasında dünyada yaşanan dönüşümlerle durum değişmiştir. Küreselleşme ve bilgi çağı kavramlarıyla anılan bu yeni yüzyılda toplum ve nüfus yapılarında değişimler, ekonomi mekanizmalarında dönüşümler, aile ve toplumların kültürlerinde, özellikle bireylerin yaşam tarzlarında büyük farklılaşmalar meydana gelmiştir (Balay, 2004). Daha öncesinde "yapılması istenilen bir işi başka birisine yaptırabilme yeteneği ya da işleri istendiği gibi yapabilme yeteneği olarak

tanımlanan” güç kavramı üzerinden bir okul yöneticisi imajı tanımlanırken, artık öğretimde daha demokratik yöntemlere yönetim-denetim sağlayan, liderlik rolü üstlenen bir okul yöneticisi tanımı yapılmaktadır (Koşar, Çalık, 2011, 584). Bilgi çağında özgürlük kavramı farklılaşmış, otorite kavramı da sorgulanır olmuştur. Bu tema altında değerlendirilen filmler, okul türü ayrımına tabi tutulmaksızın sadece okul yöneticisi kavramına odaklanarak değerlendirilmiştir. Okul yöneticileri gerek ilkokul, gerek lise seviyesinde benzer özellikler göstermektedirler. Sahip oldukları otorite gücünü kurallar koyarak disiplin sağlamak için kullanır, düzenin bozulmasına asla müsaade etmez ve bunun için gerekirse çeşitli cezalandırma yöntemlerine başvururlar. Ayrıca çekildikleri dönemlere bakıldığında müdürlerin tam anlamıyla XXI. yüzyıl yeterliklerini yansıttığı söylenemez. Özellikle *Hababam Sınıfı*’nın müdür ve müdür yardımcısının baskın olarak yer aldığı bu başlıkta müdürün olumsuz müdür yardımcısının ise olumlu bir imaj çizmesini destekleyen bir çalışma da Tofur’a (2017) aittir. 2000’den önce çekilen *Hababam Sınıfı* filmlerindeki müdür ve müdür yardımcısı profilini inceleyen Tofur, Mahmut Hocanın Muharrrem Müdüre göre daha olumlu bir yönetici imajı çizdiğini gözlemlemiştir.

3.2.2. Maskara Okul Yöneticisi

Okul yöneticisi tasviri yapılan yirmi üç film arasında dört farklı filmde dört okul yöneticisi için “maskara” imajına rastlanmaktadır. Bu tema maskara öğretmen temasıyla karşılaştırıldığında, öğretmen için bu temanın 2000’lerden sonra ortaya çıktığı gözlemlenirken, yönetici için 1960’lardan itibaren bu temaya rastlanmaktadır.

Sevgili Öğretmenim (1965) filminde okul müdürü Selamet Bey, şapşal denebilecek bir görünümle sürekli Mualla öğretmene kur yapar. Okulda otorite sağlayamadığı için zengin veliden bile azar yer. "Müdürü senin gibi akıllı bir karış havada, otoriteden disiplinden nasipsiz bir okul öğrencisi..." diyerek veli hem öğrenciyi hem de müdürü eleştirir. Öğrenciler ise müdürün yanında "Suratının manzarasına bakılırsa ihtiyar yine papara yemiş." diyebilecek kadar müdürü maskara haline getirmişlerdir. *Bitirimler Sınıfı*’nda da (1975) hem kadınlara kur yapan hem de öğrenci karşısında komik duruma düşen bir müdür profili vardır. Disiplinli ve otoriter gibi görünmesine rağmen camı kırıp içeri giren toplaönce kendisi oynamaya başlar. Öğrenciler müdürün zaaflarını iyi bilirler; okulun en yaramaz öğrencisi Sezer topunu geri alabilmek ve ceza yememek için onu Fenerbahçe ile ilgili konuşarak

kandırmaya çalışır; çünkü müdürün fanatik Fenerbahçeli olduğunu bilir. Sürekli aynaya bakan, saçlarını tarayan, kendisini beğenen bir müdür olarak tasvir edilir.

Okul (2004) filminde okul müdürü Vedat Bey öğrencilerini sıkı bir şekilde takip eden, rezil etmekten çekinmeyen (iki öğrencide bulduğu uygunsuz içeriğe sahip filmleri isim vererek tüm okula izleten), okulda disiplin sorunları çözmek için farklı yollar deneyen (kameralar ve monitör sayısını artıran) bir okul yöneticisidir. Tüm bu yaptıkları öğrenciler arasında ona karşı bir soğukluk ve iticilik hissi yaratmaktadır; dolayısıyla Müdür pek sevilmez ve kuralları da sürekli ihlal edilir. Ayrıca sahip olduğu bir tik onu sürekli dalga konusu yapar. Bir elini sürekli başının üstünden geçirme tiki onu öğrenciler arasında komik düşürür ve taklitleri yapılır.

Disiplin ve nizam konusundan aynı derecede hassas bir diğer müdür profili de *Sınav* (2006) filminde mevcuttur. Özellikle saç, kravat gibi giyim eşyalarının düzenine önem verir ve her sabah kapıda bekleyerek öğrencilerin içeri girişlerini ve kılık kıyafetlerini kontrol eder. Ancak müzik öğretmeniyle albüm yapma vaadiyle aşk yaşadığı gerçeği deneme sınav sorularını almaya gelen öğrenciler tarafından ortaya çıkarılınca otoritesi sarsılır ve öğrencilerin eline verdiği koz sebebiyle onların her dediğini yapan bir oyuncak haline gelir.

Şekil 9: Sınav (2006) – Maskara Okul Yöneticisi

Bireyler sosyal varlıklar olarak belirli bir toplum içinde yaşamakta ve toplumdaki diğer bireylerle çeşitli ilişkiler ağıları oluşturmaktadır. Bu ilişkiler ağlarını düzenleyen bazı kurallar ve kural koyucular da toplum içinde aile, okul, iş yaşamı gibi her alanda mevcuttur. İnsanlar arasındaki bu ilişkilerin en az sorunla sürmesi için oluşturulan bu kurallar bir yandan bireylerin özgürlüklerini kullanmalarına olanak sağlarken bir yandan da davranışlarını kısıtlarlar; dolayısıyla bireyler de bu kurallara uyma veya uymama davranışları gösterirler (Demirkasımoğlu, 2015). Bu kurallar din, ahlak gelenek gibi yazılı olmayan kurallar olabileceği gibi, günümüzde en yaygın meşru otorite sayılan yazılı kurallar, yani “yasallık inancına” dayalı kanunlarda olabilir (Weber, 2012, 146). Fakat Weber (2012, 331) bu kurallara gönüllü itaatin aslında bir çıkar ilişkisinden kaynakladığını da belirtir. Dolayısıyla bireyler davranışları kısıtlandıkça ve özellikle günümüzde bilgi ve teknoloji çağının getirdiği geniş özgürlüklerle, otoriteye itaatsizlik

davranışları göstererek çatışma ortamı yaratabilirler. Okullarda toplumun yansımaları olarak otorite-itaat uygulamalarının yoğun olarak görüldüğü yerlerdendir. Okul yöneticileri, egemenliğin, yani otoritenin kaynağı olarak görülür; fakat tıpkı öğretmenler gibi, okul yöneticileri de itibarlarını ve disiplinlerini kaybedebilirler. Yöneticiler onlardan beklenen otoriteyi ve disiplini sağlayamadıkları zaman, güç öğrencinin eline geçtiğinde, bir de öğrenciler tarafından bilinen bir zaafları veya yanlışları varsa, konumları sarsılabilir ve öğrencinin diline de düşebilirler. Bu durum okul yöneticisinin otoritesini ve tüm ağırlığını kaybetmesine yol açar, dalga geçilmeye müsait bir durum yaratır ve yönetici, öğrenciler arasında bir “oyuncak” haline gelir. Okul yöneticilerinin otorite ile özdeşleşen özellikleri ve imajları nedeniyle, Türk sinemasında geçmişten gelen bir öğrenci-yönetici çatışmasının mevcut olduğu söylenebilir. Bireylerin otoriteye karşı gösterdikleri doğal reaksiyon, okullara da yansımaktadır. XXI. yüzyıla kadar öğretmenden farklı olarak okul yöneticisi eğitim-öğretimin dışında, sadece okulun denetiminden, disiplininden sorumlu kişi olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla öğrenci-yönetici arasında bir çatışma durumu vardır. XXI. yüzyıla gelindiğinde okul yöneticisinden beklenen yeterlikler değişmiş olmasına rağmen, filmlere yansıdığı şekilde yöneticilerin hala liderlik rolü üstlenemedikleri, eğitim-öğretimin doğal bir unsuru olmadıkları, okullarda demokratik bir işleyiş düzeni kurmakta başarısız oldukları gözlemlenmiştir.

3.2.3. Öğrenci Karşısı Okul Yöneticisi

Okul yöneticisi için şu ana kadar belirlenen otoriter ve maskara temalarıyla bağlantılı olarak, öğrenci karşısı okul yöneticileri, öğrencileri neredeyse düşman olarak görürler; çünkü otoritelerine karşı en büyük tehdidi öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrenciler sürekli bir tehlike arz etmektedir ve her zaman tetikte olunmalıdır; çünkü onlar her türlü kötülüğü düşünüp uygulamaya koyabilir. Öğrencilerle ders dışında muhabbete girmek, sorunlarıyla ilgilenmek istemezler; sadece itaat beklerler; çünkü müdürler ve müdür yardımcıları yönetmelikler tarafından kendilerine verilen görevi sorunsuz yerine getirmelidirler. Okul yöneticisi imajı bulunan yirmi 23 film arasından altı filmde altı farklı yönetici tasviri “öğrenci karşısı” olarak izleyici karşısına çıkmaktadır.

Öğrenci için okul yöneticileri tarafından kullanılan ifadeler, tıpkı öğrenci karşısı öğretmen temasında olduğu gibi, yöneticilerin öğrenci hakkındaki olumsuz düşünce

kalıplarını açığa çıkarmaktadır. *Sevgili Öğretmenim* (1965) filminde okul müdürü tam bir öğrenci karşıtı profili çizmekte, bunu ifade etmekten de çekinmemektedir. Öğrenci onun için her zaman haylazdır. "Hepsi haylazın seçmesi, haşeratin su katılmamışı!" ve "Buradakiler öğrenci falan değil, şeytanın diplomalı çömezleri!" sözleriyle öğrenciye yaklaşımını açıkça dile getirmektedir.

Şiddetin otorite sağlamlaştırmak için bir araç olarak kullanılabileceğini düşünen okul yöneticilerine örnek olarak *Paydos* (1968) filmindeki müdür gösterilebilir. Müdür, öğrencinin sürekli baskı altında tutulması gerektiğini "Bu afacanlar ara sıra okşanmak ister. Unutmayın disiplin elden gidiyor." diyerek Murtaza Öğretmene belirtir.

Hababam Sınıfı Güle Güle (1981) ve *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004) filmlerinde de müdürler öğrenciye nasıl olumsuz baktıklarını sözleriyle ifade etmişlerdir. *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981) filminde müdür "Birden üzerine atlayacaksın talebenin. Bu keratalar başka dilden anlamazlar. Vuracaksın, elini şöyle kaldırıp beş parmak böyle burada yapışacak." diyerek öğrencinin başka yollardan adam olamayacağını, ancak şiddet yoluyla bastırılabilceğini belirtir. *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004) filminde okul sahibi, okula girerken öğrenciler üzerinde yaptığı arama sonrası "Beş dakikada beş milyonluk ganimet topladık düşmanlardan." diyerek öğrenciye bakış açısını belli eder. Ayrıca okulu satışa çıkarma sebebini de "Elalemin ruh hastası çocuklarıyla da uğraşmak zorunda kalmam." diyerek açıklar.

Bitirimler Sınıfı (1975) filminde de müdür öğrenciyi sürekli bir tehdit olarak algılar. Öğrenci anormal davranışlar sergileyen, zapt edilemeyen, her an atağa hazır afacanlardır. Yeni gelen öğretmene okulu tanıtırken "Burası bir tımarhaneden farksızdır." diyerek ve öğretmen sınıfa girmeden başına bir şey gelmesin diye önce kendisi sınıfı kontrol ederek öğrenciye karşı tutumunu belli eder.

Şekil 10: Bitirimler Sınıfı (1975) – Öğrenci Karşıtı Okul Yöneticisi

Öğrenci karşıtlığını onları toplum içinde rezil ederek de açıkça belli eden müdürler vardır. *Okul* (2004) filminde okul müdürü öğrencilerini sıkı bir şekilde takip eden, disiplini sağlamaya çalışan bir yöneticidir. Ancak öğrencilerin açıkları

yakaladığında da onları rezil etmekten çekinmez. İki öğrencisinde bulduğu uygunsuz filmleri tüm okula yayınlar ve kimlerden aldığını da söyleyerek öğrencileri küçük düşürür, bu şekilde ders verebileceğini düşünür.

Öğrencilerin otoriteye olan tepkisine karşılık, okul yöneticilerinin de öğrenciye sürekli kontrol altında tutulması gereken bir grup gözüyle bakması 1960'lardan itibaren filmlerde sıkça karşılaşılan bir durum olmuştur. Okul yöneticileri öğrenciye karşı negatif tutumlarını sözlü olarak ifade etmenin yanında şiddete kullanmayı da uygun gören bir anlayışa sahiplerdir.

3.2.4. Paragöz Okul Yöneticisi

Paragöz okul yöneticisi tasviri, normalde sadece özel okullar için kullanılsa da, devlet okulu yöneticileri için de geçerli olabilmektedir. Özel okulda zengin velilerden para akışının devam etmesini sağlamak, okula yeni öğrenciler almak gibi kaygılarla okulu ticarethaneye çeviren yöneticiler izleyici karşısına çıkarken; devlet okullarında da zengin iş adamlarından okula bağış toplamaya çalışan yönetici figürlerine rastlanmaktadır. İzlenilen filmler arasında yedi okuldaki dört okul yöneticisi ile paragöz okul yöneticisi tasviri incelenmiştir.

Çıtkırıldım (1966) filminde okul müdürünün edebiyat dersi veren Orhan Öğretmenin tokat attığı zengin bir öğrenciyi kaybetmemek adına haklı olan öğretmenini okuldan kovmasının ardından, öğretmenin müdüre karşı yaptığı konuşma müdürün paraya verdiği önemi gösterir niteliktedir:

ORHAN ÖĞRETMEN: Size gelince. Doğrusu size acıyorum. Hiç şahsiyetiniz kalmamış. Bu basit şımarık çocukların elinde oyuncak olmuştunuz. Ailelerinden gördüğünüz maddi yardım sizi kısıktırak bağlamış. Yalnız merak ediyorum. Neden okul yerine bir bakkal dükkânı açmadınız? Burada vicdan ve meslek haysiyeti satacağınıza, orada soğan patates satardınız. Zaten okulunuzda, pardon, ticarethanenizde kalacak değilim.

Hababam Sınıfı serisinde de müdürler paragöz teması altında değerlendirilecek davranış ve söylemlerde bulunurlar. Öğrenciler ve öğretmenler de bu durumun farkındadırlar. *Hababam Sınıfı* (1974) filminde öğrenciler, ne yaparlarsa yapsınlar zaten "Patron" dedikleri müdürün kendilerini kovamayacağını, "Adam başı 9000 liradan yılda 235 bin lira ettiklerini" söylerler. *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975) filminde de Semra Öğretmen öğrencilerin sınav yerine aşk mektubu yazmalarının cezasının kovulmak olduğunu söyleyince okul müdürü Muharrem Gür "Zaten işler kesat!" diyerek okula bir ticarethaneymiş gibi davrandığını açıkça gösterir. *Hababam*

Sınıfı Uyanyor (1976) filminde müdür yardımcısı Mahmut Hoca eski öğrencisi Ahmet'i burslu almak isteyince müdüryine şu sözlerle karşı çıkar. "Aklını mı kaçırdın sen Mahmut Bey? Zaten işler kesat, bedava adam okutacak halimiz mi var?". *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977) filminde ise müdür, aslında erkek lisesi olan okula "Para getireceğini bilsem babamı bile öğrenci diye alırdım buraya." diyerek kız öğrenci almaya başlar. *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004) filminde okulun sahibi Bedri Bey haylaz Hababam Sınıfı yüzünden okula öğrenci alınamadığını, para kaybettiğini belirtir ve ayrıca okulu satıp yerine plaza yaparak para alacağını, o parayla 125 yıl çalışmadan yaşayabileceğini de söyleyerek asıl amacının eğitim değil, para olduğunu açıkça belli eder.

Şekil 11: Hababam Sınıfı Merhaba (2004) – Paragöz Okul Yöneticisi

Devlet liselerinde paragöz müdürlerin öğrenci ve velilerinden gelir elde etme hakkı elbette yoktur. Fakat iş adamlarından yardım istemek mümkündür. *Sınav* (2006) filminde okul müdürü Rafet Bey, okula gelen okulun mezunlarından iş adamı Levent Lemi'yi kapıda karşılar ve bu eski öğrenciden para alabilmek için öğrencilerin bursla ilgili meselelerinin yanında "Hafta sonu yapılan hızlandırılmış kurslara da yardım edecek misiniz?" sorusuyla okula da yardım ister.

Okul yöneticilerinin, özellikle özel okul müdürlerinin yönetim-denetim haricinde okulu maddi anlamda da yönetmekle yükümlü olduklarına dair bulgular bu tema altında toplanmıştır. Devlet liselerinde veli ve öğrenci profilinin sosyo-ekonomik statüleri sebebiyle düşük olan maddi gelir problemi özel liselerde yaşanmamaktadır; ancak özel liselerde de müdürler mevcut ekonomik durumu ve sermayeyi korumak için yeri geldiğinde kuralları gevşetmekten ya da öğretmeninden vazgeçmekten çekinmezler.

3.2.5. Öğrenci Dostu Okul Yöneticisi

Bütün olumsuz okul yöneticisi tasvirlerinin aksine öğrenci dostu olan, anlayışlı, olgun müdür ve müdür yardımcısı da filmlere konu olmuştur. Bu tema altındaki okul yöneticileri öğrencilerin iyiliğini ister, onların hatalarını affeder ve sorunlarına çözüm bulmaya çalışır. Tıpkı öğrenciye dokunabilen öğretmen imajındaki gibi, öğrencilerin sorunlarını anlamaya çalışan, acil durumlarda ne yapması gerektiğini

bilen, mantıklı kararlar verebilen tecrübeli yöneticiler olarak tasvir edilmişlerdir. Bu bölümde izlenen filmler arasında altı filmde altı farklı okul yöneticisi bu tema altında değerlendirilmiştir.

Öğrencinin zor durumunda anlayış gösterebilen müdür profiline *Sıralardaki Heyecan* (1976) filminde rastlanmaktadır. Kolejın okul müdürü, her ne kadar mevzuat ve yönetmeliklere aykırı olsa da lise bitmeden evlenen öğrencilerine karşı yine de anlayışını esirgemez. Öğrenciler "Siz bizim babamız sayılırsınız, şefkatinize sığınıyoruz." diyince, "Ben duymadım, bilmiyorum." diyerek olayın üstünü kapatır, onları affeder ve mezun olmalarına izin verir. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978) filminde müdür yardımcısı öğrenci dostu, anlayışlı ve affedici bir profile sahiptir. Çocuklarını okulda doğuran öğrencisini, bebeğin babasını ve onlara yardım eden Hababam Sınıfını cezalandırmaz ve bundan şu sözlerle bir ders çıkarmalarını ister: "Olan olmuş bir kere. Bundan böyle bir çocuğun hayatı söz konusu. Elbette kollarından tutup sokağa atamayız. Çünkü hiçbiriniz leyleğin getirdiği yavrular değilsiniz. Önemli olan hataları görmek ve bir daha yapmamak."

Hababam Sınıfı Merhaba (2004) filminde de okul müdürü Fatoş Hanım daha anlayışlı, okula ticarethane gibi davranmaması konusunda okul sahibi Bedri Bey'i sürekli uyaran, öğrenci yanlısı bir yöneticidir. Ayrıca tüm Hababam Sınıfı matematik hocalarının akıl sağlığını yitirmesine sebep oldukları için okul sahibinden dayak yediklerinde yatakhane onları yaralarını sarmalarına yardım ederek öğütler verir. Bedri Bey ile aralarında geçen aşağıdaki diyalog da öğrenci dostu bir yönetici ile öğrenciye düşman ve paragöz bir yöneticinin arasındaki farkı gözler önüne serer:

BEDRİ BEY: Bilmem farkında mısınız? Hababam Sınıfı yüzünden artık kimse çocuğunu bu okulda okutmak istemiyor. Üç yılda gelirlerim yüzde elli azaldı ya!

FATOŞ HANIM: Ama burası bir eğitim kurumu. Buraya ticarethane gibi bakamazsınız Bedri Bey.

BEDRİ BEY: Ben bakarım kardeşim. Hem eğitim sorunuysa, eğitemeyen de sizsiniz Fatoş Hanım. Ama paraları giden kim? Bendeniz Bedri. Satarım. Mis gibi de para kazanırım daha iyi.

FATOŞ HANIM: Bu laflar size hiç yakışmıyor Bedri Bey! Müsaadenizle.

Okul yöneticileri öğrencilerine karşı adil davranırlar ve suçlu ile suçsuz arasındaki farkı gözetirler. *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985) filminde okul yöneticisi her ne kadar disiplinli, namusa ve şerefe önem veren bir müdür ise de, annesi barlarda çalışan bir kızın kovulmasını isteyen bir veliye karşı "Kızın bu işte bir suçu yok. O kadar katı olmayalım. İnsanları kaybetmeye değil, kazanmaya bakalım." sözleri ile öğrencisini korur.

Şekil 12: Kızlar Sınıfı Yarışıyor (1985) – Öğrenci Dostu Okul Yöneticisi

Okulun disiplininden ve sorunsuz işlemlerinden sorumlu olmanın yanı sıra öğrencilerin akademik başarısını düşünen okul yöneticisi de vardır. *Öğretmen Zeynep* (1989) filminde okul müdiresi, öğrencilerinin derslerden eksik kalmaması için nasıl müdahale edeceğini bilir. Gerek onların sosyo-ekonomik durumlarını göz önünde bulundurarak onlara takviye kurs açması, gerekse boş dersleri o derse uygun öğretmenlerden ricayla doldurtması gibi hamlelerle öğrencilerin akademik başarısızlığa düşmelerini engellemeye çalışır.

Sınav (2006) filminde rehber öğretmeni aynı zamanda müdür yardımcısıdır. Çocukların yaptığı her şeyi takip eder ve öğrencilere zarar gelmemesi için şüphelendiği durumlara müdahale eder. Öğrencilerin okul dışındaki hayatıyla da ilgilenip yardımcı olmaya çalışır. Annesi kanser olan Mert adlı öğrencisi için okulun eski öğrencisi ve bir iş adamı olan Levent Lemi'den yardım dahi ister.

Öğrenci dostu yönetici imajı, her ne kadar filmlerde öğrenciye dokunabilen öğretmen imajı kadar yer ayrılmasa da, olumlu yönetici özelliklerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Bütün yönetim, denetim, disiplin, bürokrasi ve para işlerinin içinde öğrenciyi de düşünebilen, anlayabilen, onlar için inisiyatif alan okul yöneticilerine Türk sinemasında çeşitli dönemlerde yer verildiği gözlemlenmiştir.

3.2.6. Bürokrat Okul Yöneticisi

Bürokrat kavramı "Devlet kurumlarında çalışan üst düzey yönetici" ve "Devletle ilgili işlerin yürütülmesinde kırtasiye işlerini öne sürerek işlemleri zorlaştıran, kırtasiyeci, şekilci, formalist" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2017). Okul yöneticisini tasvir eden filmlerde bürokrat okul yönetici teması, evrak işleriyle uğraşan, çoğu zaman soğuk ve ciddi, mevzuat ve

yönetmelikleri her şeyin üstünde tutan ve kanun dışına çıkmayan, hiyerarşiye önem veren, inisiyatif kullanmayan müdür ve müdür yardımcıları için kullanılmıştır. İzlenen filmlerde yedi filmde yedi okul yöneticisi bürokrat teması içine dâhil edilmiştir.

Çalılıkı (1966) filminde Feride Öğretmenin Anadolu'nun çeşitli köylerinde görev yaptıktan sonra atandığı Çanakkale'deki rüştiyenin müdiresi kısa süre Feride ile konuşurken gösterilir. Gösterildiği sahnede oldukça ciddi, modern ve resmi giyimli, evrak işlerine yoğunlaşmış bir yönetici olarak tasvir edilmiştir.

Paydos (1968) filminde müdür, kendisinin şiddet kullanmasına ve hatta Murtaza öğretmeni de otorite kurabilmesi için dayağa yönlendirmesine rağmen, öğretmene dayak attığı konusunda iftira atılınca müfettiş geleceği için kural ve yönetmeliklerden bahseder ve öğretmenin yaptığı davranışın “yasak” olduğunu açıklar:

Şekil 13: Paydos (1968) – Bürokrat Okul Yöneticisi

MÜDÜR: Beğendiniz mi yaptığınız işi? Bu dönemde çocuk dövülür mü Murtaza Bey? Nizam var, yönetmelik var, vekâletin bunca talimatı var. Nasıl vurusunuz âlemin çocuğuna?

MURTAZA ÖĞRETMEN: Ama siz vur dediniz Müdür Bey.

MÜDÜR: Canım efendim vur dedikse öldür demedik ya birader. Kulağını patlatmışsınız çocuğun. Şu gazetelere bakın.

MURTAZA ÖĞRETMEN: Yalan efendim yalan. Ben çocuğun kışınakıcısına vurdum.

MÜDÜR: Bilmem Muallim Bey. Onu Müfettiş Beye anlatın. Hemen gidin, sizi bekliyor.

Gençlik Köprüsü (1975) filminde okul müdürü, oldukça karışık ve politik çatışmaların hat safhada olduğu bir dönemde yöneticilik yapmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerinin asla yasadışı işlere karışmasını ve devlet yetkililerinin hoşuna gitmeyecek davranışlarda bulunmasını istemez. "Suçlular hiçbir zaman cezasız kalmaz, içinizden birinizin bu işe karıştığını duyarsam gözünün yaşına bakmam. Atatürk bu ülkeyi sizlere emanet etti." diyerek yapılan herhangi bir yanlışın cezasının verileceği, kanun dışına çıkılmaması konusunda uyarılarda bulunur. Ayrıca yine 1970'li yıllarda Türkiye'de irtica tehlikesinden dolayı müdür de din odaklı aktivitelere karşı tepkilidir. Müzik yarışmasında birinci olan Mine'yi herkesin içinde tebrik ederken, muhafazakâr konular içeren kompozisyon yarışmasında birinci olan

Emine'den haberi bile olmaz. Sonradan öğrendiğinde ise Emine'yi disiplin kuruluna verip okuldan attırmakla tehdit eder.

Şiddet konusunda yönetmeliklerin usulüne göre davranan müdürlere bir örnek de *Bitirimler Sınıfı* (1975) filmindeki müdürdür. Müdürün ceza yöntemleri vardır ama asla şiddete başvurmaz. Öğrenciye tokat atan öğretmeni yasalara aykırı davranışta bulunduğu için sınıf içindeki başarısına bakmadan okuldan kovar. Yönetmeliklere aykırı hareketinden dolayı öğretmen kovma örneği başka filmlerde de mevcuttur. *Kızlar Sınıfı* (1984) filminde müdürün disiplinsizliğe, okula gelebilecek en ufak bir lekeye tahammülü yoktur. İlyas Öğretmenin parkta bulduğu bebek ortaya çıkınca onu sevmeyen öğrenciler bunu tüm okula yayıp öğretmenlerine iftira atarlar. Müdür Bey de işin aslını araştırmadan kanunlara aykırı bir durum vuku bulduğu için derhal öğretmenin görevine son verir ve okuldan ayrılmasını ister.

Hitap şekilleri, üst-alt ilişkisi de bürokrat yöneticilerin önem verdikleri konulardan biridir. *Bana Şans Dile* (2001) filminde okul müdürü resmiyete oldukça önem vermektedir. Çaycının sürekli 'Müdürüm' şeklinde hitap etmesi üzerine "Resul efendi. Bana Müdürüm diye hitap etmenden hoşlanmıyorum. Ne o öyle, dizi filmlerdeki komik adamlar gibi." diyerek hitap şeklinin laubali olmaması konusunda uyarır.

Sıralardaki Heyecan (1976) filminde okul müdürü, evlenen lise öğrencilerinin Bakanlık yönetmeliğinin ilgili maddesi gereği okulla ilişkisinin kesilmesi gerektiğini söyler ve kızgınlığını şu sözlerle ifade eder: "Siz ne düşüncesiz, ne beyinsiz yaratıklarsınız? Okulun bitmesine ne kaldı sanki." Yönetmelik gereği okuldan atılmaları gerekmektedir; ancak müdür bu seferlik inisiyatif kullanmaya karar verir ve kararı uygulamaz.

Bu tema altında izlenen filmlerin hepsinde yöneticilik görevinin gerektirdiği bazı özelliklere değinilmiştir. Kılık kıyafet konusunda okul yöneticilerinin dikkatlidir ve kendileri de resmi ve modern kıyafetlidir. Yönetmelik ve mevzuatlara hâkimdir. Üslup ve hiyerarşik ilişkilerde hitap konusunda titizdir. Ayrıca birçoğu bürokratik işlemleri çok sıkı tutar; çünkü okullarına veya kendilerine herhangi bir leke gelmesini istemez.

3.2.7. İdealist- Mesleğine Adanmış Okul Yöneticisi

İdealist-mesleğe adanmış yönetici imajı, kendisini okulun disiplin ve denetimine adanmanın yanında, öğrencilerin tüm sorunlarıyla ilgilenen, işten kaçmayan, kendinden önce eğitimi düşünen, kısaca meslek ahlakına sahip yöneticiler için kullanılmıştır. Meslek ahlakının başında adaletli, güvenilir, anlayışlı, eşitlikçi, dürüst olmak ve liyakat esaslarını gözetmek gibi temel özellikler gelir (Argon ve diğ., 2017). Meslek ahlakına sahip öğretmenler öğrencilere doğruyu göstermek, uygun bir örnek olmak için kendi hayatlarından, isteklerinden, hayallerinden dahi taviz verirler. Tıpkı idealist öğretmenlerde olduğu gibi, aslında öğretmenlik mesleğinden gelen yöneticilerinde meslek ahlakı ve bilincine sahip olması beklenir. Her meslekte olduğu gibi öğretmenlikte de belirli milli ve evrensel değerler vardır (Ateş, 2012) ve bu değerler yöneticiler için de geçerlidir. İzlenilen filmlerde tanıma uyan tek bir imajla karşılaşılmıştır: *Hababam Sınıfı* serisindeki müdür yardımcısı Mahmut Hoca.

Mahmut Hoca evlenmeye bile vakit bulamamış, idealist bir öğretmendir. *Hababam Sınıfı* (1974) filminde bütün ömrünü bu tür öğrencileri adam etmeye adanmış olduğunu belirtir. Onun için eğitim her şeyin üstündedir. *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976) filminde eski öğrencisi Ahmet'in eğitim masrafını üstlenmesi de eğitimi paranın üstünde tuttuğunun bir göstergesidir. *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977) filminde kaybedilen dava sonrasında okulun tahliye edilmesi gerektiğini öğrenince, "Dükkânım kapanıyor." diyen müdüre karşılık "Çocuklarım... Çocuklarım sokakta kalamaz, mecbursunuz, okutacaksınız onları!" diyerek kriz geçirir ve öğrencilerle birlikte ormanlık bir alana sınıf kurarak bir şekilde eğitime devam sağlar.

3.3. Filmlerdeki Öğrenci Tasviri

Sinemada “öğrenci”nin nasıl yer aldığına ilişkin incelenen filmlerdeki öğrenci tasvirleri, öğrencilerin bulunduğu öğretim kademelerine göre yapılmıştır. İzlenen filmlerde 26 ilkokul (22 köy ilkokulu ve 4 şehir ilkokulu), 8 devlet lisesi, 15 özel kolej tespit edilmiştir. Bu okul türlerinde okuyan öğrenciler dışında 2 farklı özel öğrenci türü de filmlerde mevcuttur. Ayrıca bir ortaokul (*Karartma Geceleri*) bir de ortaokul ile ilkokulun birlikte olduğu (*Memleket Meselesi*) okullara rastlanmıştır; ancak okul ortamı tasviri için yeterli sahne bulunmadığından bu filmler öğrenci tasviri bölümüne dâhil edilmemişlerdir. Tablo 5’te bu bölümde incelenen filmler ve öğrencilerin kademeleri yer almaktadır:

Tablo 5: Öğrenci Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Öğrenci Kademesi

	FİLMİN ADI	YILI	TÜRÜ	YÖNETMENİ	ÖĞRENCİ KADEMESİ
1.	<i>Vurun Kahpeye</i>	1949	Dram, Tarihi, Savaş	Lütfi Ömer Akad	Köy ilkokulu
2.	<i>Hepimiz Kardeşiz</i>	1964	Melodram	Ülkü Erakalın	Köy ilkokulu
3.	<i>Fedakâr Öğretmen</i>	1964	Melodram	AsafTengiz	Köy ilkokulu
4.	<i>Sevgili Öğretmenim</i>	1965	Komedi	Ülkü Erakalın	Özel lise/Kolej
5.	<i>Hudutların Kanunu</i>	1966	Dram	Lütfi Ömer Akad	Köy ilkokulu
6.	<i>Çalıkuşu</i>	1966	Melodram	Osman F. Seden	Köy ilkokulu
7.	<i>Çıtkırıldım</i>	1966	Komedi	Nuri. O. Ergün	Özel lise/Kolej
8.	<i>Eşkiya Celladı</i>	1967	Melodram	Yılmaz Güney	Köy ilkokulu
9.	<i>Bir Dağ Masalı</i>	1967	Melodram	Turgut Demirağ	Köy ilkokulu
10.	<i>Paydos</i>	1968	Dram	Ülkü Erakalın	Şehir ilkokulu
11.	<i>Hasret</i>	1971	Melodram	Remzi Jöntürk	Köy ilkokulu
12.	<i>Tatlı Dillim</i>	1972	Melodram, Komedi	Ertem Eğilmez	Köy ilkokulu
13.	<i>Hababam Sınıfı</i>	1974	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
14.	<i>Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı</i>	1975	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
15.	<i>Gençlik Köprüsü</i>	1975	Melodram	Salih Diriklik	Devlet lisesi
16.	<i>Bitirimler Sınıfı</i>	1975	Komedi	Ülkü Erakalın	Şehir ilkokulu
17.	<i>Sıralardaki Heyecan</i>	1976	Melodram	Orhan Aksoy	Özel lise/Kolej
18.	<i>Hababam Sınıfı Uyanıyor</i>	1976	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
19.	<i>Hababam Sınıfı Tatilde</i>	1977	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej-Kamp
20.	<i>Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor</i>	1978	Komedi	Kartal Tibet	Özel lise/Kolej
21.	<i>Hababam Sınıfı Güle Güle</i>	1981	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej

22.	<i>Öğretmen Kemal</i>	1981	Dram, Politik	Remzi Jöntürk	Köy ilkokulu
23.	<i>Kırık Bir Aşk Hikâyesi</i>	1981	Dram	Ömer Kavur	Devlet lisesi
24.	<i>Elveda Dostum</i>	1982	Dram	Zeki Alasya	Ev
25.	<i>Hakkâri 'de Bir Mevsim</i>	1983	Dram	Erden Kıral	Köy ilkokulu
26.	<i>Kızlar Sınıfı</i>	1984	Komedi	Ümit Efekan	Özel lise/Kolej
27.	<i>Kızlar Sınıfı Yarışıyor</i>	1985	Komedi	Orhan Elmas	Özel lise/Kolej
28.	<i>Kızlar Sınıfı Tatilde</i>	1986	Komedi	Sami Güçlü	Tatil mekanı
29.	<i>Öğretmen</i>	1988	Dram, Komedi	Kartal Tibet	Şehir ilkokulu
30.	<i>Yaşarken Ölmek</i>	1988	Dram	Ahmet Ündağ	Köy ilkokulu
31.	<i>Öğretmen Zeynep</i>	1989	Dram	Ümit Efekan	Devlet lisesi
32.	<i>Sürgün</i>	1992	Dram	Mehmet Tanrısever	Köy ilkokul
33.	<i>Kasaba</i>	1997	Dram	Nuri Bilge Ceylan	Köy ilkokulu
34.	<i>Bana Şans Dile</i>	2001	Aksiyon, Gerilim, Psikolojik	Çağan Irmak	Devlet lisesi
35.	<i>Okul</i>	2004	Komedi, Korku	Durul&Yağmur Taylan	Devlet lisesi
36.	<i>Hababam Sınıfı Merhaba</i>	2004	Komedi	Kartal Tibet	Özel lise/Kolej
37.	<i>Kenger</i>	2005	Dram	Gani Şavata	Köy ilkokulu
38.	<i>Gönül Yarası</i>	2005	Dram	Yavuz Turgul	Köy ilkokulu
39.	<i>Sınav</i>	2006	Komedi, Dram, Macera	Ömer Faruk Sorak	Devlet lisesi
40.	<i>Pars: Kiraz Operasyonu</i>	2006	Macera, Aksiyon, Polisiye	Osman Sınav	Devlet lisesi
41.	<i>Çılgın Derslane</i>	2007	Komedi	Faruk Aksoy	Özel lise/Kolej (Derslane)
42.	<i>Neredesin Öğretmenim</i>	2007	Dram	Nazif Tunç	Köy ilkokulu
43.	<i>Ayakta Kal</i>	2009	Dram	Adnan Güler	Devlet lisesi
44.	<i>Deli Deli Olma</i>	2009	Dram, Komedi	Murat Saraçoğlu	Köy ilkokulu
45.	<i>İki Dil Bir Bavul</i>	2009	Belgesel	Orhan Eskiköy- Özgür Doğan	Köy ilkokulu
46.	<i>Umut Üzümleri</i>	2012	Dram	Tunç Okan	Köy ilkokulu
47.	<i>Benim Dünyam</i>	2013	Dram	Uğur Yücel	Ev
48.	<i>Annemin Şarkısı</i>	2014	Dram	Erol Mintaş	Köy ilkokulu- Şehir ilkokulu
49.	<i>Mucize</i>	2015	Dram, Komedi	Mahsun Kırmızıgül	Köy ilkokulu

3.3.1. İlkokul Öğrencileri Tasviri

Köy İlkokulu Öğrencileri: Köy okulu filmlerde en çok tasviri yapılan eğitim mekânıdır. İzlenen filmlerde tasvir edilen köy okulu sayısı yirmi ikidir. *Vurun Kahpeye* (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Hudutların Kanunu* (1966), *Çalığışu* (1966), *Eşkiya Cellâdı* (1967), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Hasret* (1971), *Tatlı Dillim* (1972), *Öğretmen Kemal* (1981), *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1983), *Yaşarken Ölmek* (1988), *Sürgün* (1992), *Kasaba* (1997), *Kenger* (2005), *Gönül Yarası* (2005), *Neredesin Öğretmenim* (2007), *İki Dil Bir Bavul* (2009), *Deli Deli Olma* (2009), *Umut Üzümleri* (2012), *Annemin Şarkısı* (2014) ve *Mucize* (2015) filmleri köy ilkokulu öğrencisi teması altında değerlendirilen sinema yapımlarıdır.

Fakir öğrenci: Bu filmlerde öğrenciler köy hayatını yansıtır şekilde tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerden gelmektedirler. Bu ailelerin sosyoekonomik durumları oldukça düşüktür. Bu yüzden bazı filmler de öğrenciler ailelerine yardım ederler ve okula gönderilmek istenmezler. Özellikle *Bir Dağ Masalı*, *Neredesin Öğretmenim* ve *İki Dil Bir Bavul* filmlerinde bunu görmek mümkündür. *İki Dil Bir Bavul* ve *Bir Dağ Masalı*'nda çocuklar ailelerine hayvan gütmek için yardımcı olmaları gerektiğinden ilk başlarda okula gönderilmek istenmemişlerdir. *Neredesin Öğretmenim* filminde ise yine ahır temizliği gibi işleri yapması için Selim isimli öğrenci okula gönderilmek istenmez. Ayrıca okula gönderilmeme sebeplerinden bir diğeri de köyün ağasından ve onun yanında yer alan muhtardan korkulması, ağanın okula karşı tutumudur. *Fedakâr Öğretmen*, *Hepimiz kardeşiz*, *Hasret*, *Öğretmen Kemal*, *Hudutların Kanunu* ve *Eşkiya Cellâdı* filmlerinde köy halkının ekonomik olarak bir ağaya bağımlı olmasından ve ondan korkmalarından dolayı çocuklarını okula yollamak istemezler.

Birleştirilmiş sınıf öğrencileri: Öğrenciler bu filmlerde birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar olan kademelerde tek bir okulda ve tek bir sınıf içinde, yani “birleştirilmiş sınıflarda” eğitim görürler. *Hakkâri'de Bir Mevsim* ve *İki Dil Bir Bavul* filmlerinde en azından bu kademelerin öğretmen tarafından farklı sınıflarda gruplandırılarak eğitim yapıldığı izleyiciye de gösterilir.

Üniformasız öğrenci: *Vurun Kahpeye*, *Hepimiz Kardeşiz*, *Çalıkuşu*, *Hudutların Kanunu*, *Hasret*, *Öğretmen Kemal*, *Hakkâri'de Bir Mevsim* ve *Umut Üzümleri* filmleri hariç öğrenciler üniforma giyerler. Bu filmlerde ise köy şartlarına ve yaşanan çevrenin kültürüne uygun olarak öğrenciler serbest kıyafetler giyinmektedirler.

Şekil 14: Vurun Kahpeye (1949) – Üniformasız İlkokul Öğrencileri

İtaatkâr ve sorunsuz: Köy ilkokullarında öğrenciler bir hayli itaatkâr ve sorunsuzdur. Öğretmenin istedikleri hemen yerine getirilir, sorularına cevap verilir.

Dil sorunu yaşayan öğrenci: Doğu Anadolu bölgesinde çekilen filmlerde *İki Dil Bir Bavul* hariç dil sorunu yaşanmamaktadır. *İki Dil Bir Bavul* filminde ise Emre Öğretmen sadece Türkçe konuşarak, neredeyse hiç Türkçe bilmeyen ve sadece Kürtçe konuşan çocuklarla eğitim öğretim yapmaya çalışmaktadır. Öğrenciler okulda geçirdikleri süre hariç Türkçeyle karşılaşmamakta, okuldan çıkar çıkmaz hemen kendi dillerine, Kürtçeye dönmekte, bu da özellikle küçük sınıfların sene boyunca dil gelişiminde oldukça yavaş ilerlemelerine sebep olmaktadır (İlbuga, 2013). Dolayısıyla Emre Öğretmen onlara derslerden önce, Türkçe öğretmeye girişir.

Şehir İlkokulu Öğrencileri: İzlenilen filmlerde tasvir edilen şehirdeki ilkokul sayısı dörttür. Bu filmler *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Paydos* (1968), *Öğretmen* (1988) ve *Annemin Şarkısı* (2014)'dir. İzlenilen bu dört filmde iki farklı öğrenci türüne rastlanmıştır. Haylaz ve şakacı öğrenciler ile itaatkâr ve sorunsuz öğrenciler.

Haylaz ve şakacı: Bu tür öğrenciler, *Paydos* ve *Bitirimler Sınıfı* filmlerinde karşımıza çıkmaktadırlar. *Paydos* filminde öğrenciler, Murtaza Öğretmenin bütün emek ve çabalarına karşın ona karşı bile yaramazlık yapmaktan çekinmezler. İçlerinden bir kaçı öğretmen sandalyesine çivili tahta bırakıp onun canını yakacak kadar da ileri giderler. *Bitirimler Sınıfı*'nın ise elebaşı Sezer'dir. Sezer ve sıra arkadaşı gerek diğer öğrencilere gerekse öğretmenlerine şaka yapmak ve başa çıkılması zor bir sınıf imajı vermek için elinden geleni yapar. Sınıfın geri kalanı da onlara uyar. Bu öğrencilerin öğretmene pire tozlu çiçek vermekten, arkadaşlarına yaptıkları tuvalet şakasına kadar birçok yöntemi vardır. Ayrıca ön bahçede futbol oynarken sürekli müdürün odasının camını kırarlar.

İtaatkâr ve sorunsuz: Annemin Şarkısı ve Öğretmen filmlerindeki öğrenciler bu özellik altında değerlendirilebilir. Bu filmlerde öğretmenler taşradan şehirdeki bir okula atanırlar; ancak şehirdeki öğrenciler de bir o kadar çalışkan, söz dinleyen ve öğretmenlerini seven ve sayan çocuklar olarak tasvir edilirler.

Şehir ilkokullarında köy okullarına benzer öğrenci profili çizilmektedir. Tek fark olarak şehirde okuyan ilkokul öğrencilerinin haylazlıkları izleyiciye yansıtılırken, köy okullarında öğrencilerin hepsi uslu, itaatkâr ve sessiz öğrenciler olarak tasvir edilmişlerdir. Köylünün sosyo-ekonomik durumu, öğrencilerin okuldan sonra aileleriyle tarım ve hayvancılık gibi işlerde çalışması veya evlerde ailelerine yardım etmeleri bu farkı yaratan etkenlerden biri olarak gösterilebilir.

3.3.2. Devlet Lisesi Öğrencileri Tasviri

İzlenen filmlerde tasvir edilen devlet lisesi sayısı sekizdir. Bu filmler *Gençlik Köprüsü* (1975), *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Bana Şans Dile* (2001), *Okul* (2004), *Sınav* (2006), *Pars: Kiraz Operasyonu* (2006) ve *Ayakta Kal* (2009) filmleri olarak belirlenmişlerdir. Ancak öğrenciyi de odak noktalarından biri olarak izleyiciye sunan ve tasvir yapılabilecek kesitlere sahip filmler *Bana Şans Dile*, *Öğretmen Zeynep*, *Okul*, *Sınav*, *Pars: Kiraz Operasyonu*, *Ayakta Kal*'dir.

Şımarık ve kötü: Bu özellik altında değerlendirilen filmler *Bana Şans Dile*, *Okul* ve *Pars: Kiraz Operasyonu*'dur. Bu filmlerdeki öğrenciler öğretmenlerine karşı lakayt davranışlar sergilemekle kalmazlar, kendi arkadaşlarına karşı da kötü davranırlar ve küçümseyici davranışlarda bulunurlar. *Bana Şans Dile* filminde Bahadır isimli öğrenciyi

Şekil 15: Bana Şans Dile (2001) – Şımarık ve Kötü Devlet Lisesi Öğrencileri

kendi sınıf arkadaşlarını silahla rehin alacak raddeye getiren de aslında budur. Bahadır'ın kendilerinin de hayatlarında sorunları olmasına rağmen daha sessiz olanları ezen ve aşağılayan sınıf arkadaşları vardır. Beden Eğitimi derslerinde takla atamayan arkadaşlarına güler ve alay ederler. Bahadır'ın tuvaletteyken zorla kafasını aynaya dayayıp "Psikopat gibi olmuşsun lan bu sabah!" diyerek görünüşüyle bile dalga geçerler. Edebiyat dersinde Yurdanur Öğretmenin bütün çabasına ve susmalarını istemesine rağmen onu asla takmaz ve sohbet edip gülüşmelerine devam

ederler. *Okul* filminde de durum farksızdır. Okul dergisinin editörü olan Gökalp sakın, anlayışlı ve arkadaşlarına karşı sürekli destekleyicidir. Okulun en güzel kızı Güldem'e âşıktır; ama onun bu aşkını küçümseyen sınıf arkadaşları onu okul bahçesinde rezil etmekten geri durmazlar. Aşkına karşılık bulamayan Gökalp ise bu duruma daha fazla dayanamayarak intihar eder. Fakat arkadaşları kendilerini asla bu olayın sorumlusu olarak hissetmezler. *Pars: Kiraz Operasyonu* filminde ise öğrenciler daha büyük bir tehlike ile karşı karşıyadır. Madde bağımlılığı okulda öğrenciler arasında yaygınlaşmaya başlar ve emniyet mensubu Pars'ın kardeşi olan ve bu okulda okuyan Tayfun da okulda uyuşturucu kullanan arkadaşları tarafından öldürülür. Bu cinayetten sonra bile Tayfun'u öldüren kişiler vurdumduymaz ve kötülük yayan tavırlarına devam ederler. Tayfun'un abisi Pars ve okul rehber öğretmeni İnci Öğretmen tarafından madde bağımlılığına karşı düzenlenen seminerde dahi konu ile dalga geçip zaten uyuşturucu ile hiçbir alakaları olmadığını söyleyecek kadar ileri giderler. Uyuşturucu ile mücadelenin arttığı 2000'li yıllarda çekilen bu film okullardaki uyuşturucu sorununa en yoğun şekilde değinen sinema yapımı olarak gösterilebilir.

Hep destek tam destek: Bu kısımda değerlendirilen filmler ise şunlardır: *Hababam Sınıfı Serisi*, *Bana şans Dile*, *Sınav*, *Ayakta Kal*. Bu filmlerde öğrenciler gerek rakip gördükleri öğrencilere, gerek öğretmen ve yöneticilerine karşı hep birbirlerini korurlar. Tehditlere karşı birlikte hareket eder, deyim yerindeyse “Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz içindir!” sloganıyla ilerlerler. Bu temanın temel olarak “Türkiye Cumhuriyet’i döneminde eğitim sisteminde oluşturulan ritüellerin hem kişileri hem de toplumu birleştirici, dayanışmayı artırıcı” etkisinden kaynaklandığı söylenebilir (Giorgetti, 2016, 251). *Hababam Sınıfı* serisinde de Hababam öğrencileri arasında sıkı bir birliktelik ve uyum söz konusudur. Başlarına gelen tüm olaylara karşı birlikte düşünür, birlikte hareket ederler. Tüm filmlerde okul yöneticileri tarafından verilen cezaları da birlikte çekerler. Birinin başına gelen herkesin başına gelmiştir gibidir. Sınıf arkadaşlarının okul taksitini ödeyemediği için atılacağını öğrendiklerinde yeterli parayı toplayabilmek için haraç kesecek kadar birbirlerini severler. Ayrıca Semra Öğretmene sınav sorularını cevaplamak yerine aşk mektup yazdıkları ortaya çıktığında birbirlerini savunmak için herkes mektupları kendisinin yazdığını iddia eder. *Bana Şans Dile* filmi ise birbirlerini tanıdıkça seven ve değişim yaşayan öğrencileri anlatır. Filmin başında gayet şımarık ve kötü profil çizen

öğrenciler, aslında her gün beraber oldukları arkadaşlarının korkularını, travmalarını öğrendikçe daha çok kenetlenirler. Rehine krizi sona erdikten ve arkadaşlarını rehin alan Bahadır herkesi serbest bıraktıktan sonra bile kimse okuldan ayrılmaz. Hatta serbest bırakılmasına rağmen sınıftan ayrılmayan öğrenciler dahi olur. Herkes Bahadır da sağ salım çıkana kadar herkes bekler. *Sınav* filminde ise öğrenciler arası çeteleşmeye tanıklık edilir. Bu çeteler de kendi aralarında büyük bir dayanışma içindedir. Birbirlerinin arkalarını sürekli kollar ve birbirlerine destek çıkarlar. Kavgaya tek başına girilse bile grubun diğer üyeleri anında olay yerine gelir ve müdahale ederler. *Ayakta Kal* filminde izleyiciye bir özel ve bir de devlet okulu resmedilmeye çalışılır. Devlet okulu öğrencileri fakir, derslere karşı biraz da ilgisiz ama hocalarına karşı saygı da kusur etmeyen öğrenciler olarak tasvir edilirken, özel kolej öğrencileri zengin, lüks otomobillerle okula gelen lakayt öğrenciler olarak tasvir edilir. Devlet lisesinde okuyan Ali'nin kolejde okuyan Yasemin'e âşık olması iki lisenin erkekleri arasında soruna neden olur ve olaylar gelişir. Devlet lisesi öğrencilerinin birbirlerinin ezdirmemek için gerek kavgada, gerek maddi gerekse duygusal sorunların çözümünde birbirlerine oldukları destek filmde göze çarpar. Özellikle Yasemin'in doğum gününe gidecek olan Ali için hediye, kıyafet ve araba bulma çabaları aralarındaki dayanışma ve sevgiyi izleyiciye gösterir.

Ailevi sorunları olan öğrenciler: Ailevi sorunları olan öğrenciler *Bana Şans Dile*, *Sınav*, *Pars: Kiraz Operasyonu*, *Ayakta Kal* filmlerinde tasvir edilirler. Devlet liselerinde okuyan bu öğrencilerin okulda ve arkadaşları arasında yaşadıkları sorunların en büyük sebeplerinden biri de aileden kaynaklı problemlerdir. Aileler çocuklarını takip etmez, okul durumlarını sorgulamaz. Bütün bunların dışında yaşadıkları sorunları, duygusal bunalımlarını dahi fark edemezler. *Bana Şans Dile* filminde babası olmayan, annesi tarafından da yeterince ilgi görmeden büyümüş bir çocuk olan Bahadır artık herkesin onu tanımasını, saygı duymasını, küçümsememesini sağlayacak bir yöntem olarak bir gün okula silahla gelir ve onunla dalga geçen sınıf arkadaşlarının hepsini ve o an derste olan edebiyat öğretmenini rehin alır. Öğrenciler silah zoruyla da olsa geçmiş korkularını ve travmalarını anlattıklarında, aslında onların da geçmişinden aileleriyle yaşadıkları sorunlar, korkular ortaya çıkar. *Sınav* filminde de üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin sadece okulda değil okul dışındaki hayatlarında da yaşadıkları beyaz perdeye taşınır. Öğrencilerin bazıları aşırı disiplinli ailelerde büyümektedirler. Bir

öğrencinin ebeveynleri sürekli kavga etmektedir ve şiddet ortamında ders çalışmak zorundadır. Bir öğrencinin ise babası yoktur ve annesi hastadır. Bu sebeple de okula gitmek yerine çoğu zaman işe gitmek zorundadır. Bütün bu durumlar okuldaki akademik başarılarını ve sosyal ilişkilerini de etkilemektedir. *Pars: Kiraz Operasyonu*'nda ise öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu çok iyi olmasına rağmen aileler çocuklarına karşı bir hayli ilgisizdirler. Çocuklarının uyuşturucu kullandığından bile habersiz ve sadece kendi hayatlarıyla ilgilenen veliler vardır. Bu başıboşluk ve şımarıklık da öğrencilerin kötü yollara sapmasına ve başlarını çeşitli belalara sokmalarına sebep olmaktadır.

Yoksul öğrenci: Bu profil ise devlet lisesi öğrencileri olarak *Öğretmen Zeynep* ve *Ayakta Kal* filmlerinde tasvir edilmiştir. *Öğretmen Zeynep* filminde öğrencilerin ekonomik durumu aslında okul müdürünün öğretmenlerle yaptığı konuşmadan anlaşılmaktadır. Üniversite sınavına girmeye hazırlanacak olan öğrenciler için okulda kurs açılmasına karar verilmiştir; çünkü öğrencilerin ekonomik durumu özel dersleri karşılayacak kadar iyi değildir. *Ayakta Kal* ise özel kolej öğrencileri ve devlet lisesinde okuyan öğrencilerin ekonomik farkları yansıtılır. Özel kolejde okuyanlar zengin ailelerden gelirler ve lüks arabalarla gezip, lüks mekânlarda yemek yerler, doğum günlerinde arkadaşlarına pahalı hediyeler alabilirler; devlet lisesinde okuyan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumu ise kötüdür, okula yürüyerek ya da toplu taşımayla gelirler ve mahalle veya gecekondu tipi yerlerde yaşarlar.

3.3.3. Özel Lise/ Kolej Öğrencileri Tasviri

Lise kademesini konu alan filmlerde devlet lisesi öğrencileri hariç tasvir edilen diğer bir öğrenci kitlesi de özel lise/kolej öğrencileridir. İzlenilen filmlerde tasvir edilen özel lise/kolej sayısı on beştir. Bu filmler şunlardır: *Sevgili Öğretmenim* (1965), *Çıtkırıldım* (1966), *Hababam Sınıfı* (1974), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Sıralardaki Heyecan* (1976), *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977), *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978), *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981), *Kızlar Sınıfı* (1984), *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985), *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Çılgın Dersane* (2007), *Ayakta Kal* (2009).

Şımarık ve kötü öğrenciler: Bu özellik altında değerlendirilen öğrenciler *Sevgili Öğretmenim*, *Çıtkırıldım*, *Sıralardaki Heyecan*, *Kızlar Sınıfı*, *Kızlar Sınıfı*

Yarışıyor, Hababam Sınıfı Güle Güle, Ayakta Kal filmlerinde mevcuttur. Bu alt temayı “haylaz ve zengin” temasından ayıran yaptıkları şakaların ve davranışların çevrelerindeki insanlara zarar vermesidir. Sevmedikleri kişilere, gerek öğretmenleri gerekse akranları olsun, zarar vermekten çekinmezler. Öğretmenin kovulmasına sebep olacak kadar ileri gidebilirler. Ayrıca arkadaşlarına da kötü şakalar yapar, sınıf içinde kendilerinden olmayanı dışlarlar. *Sevgili Öğretmenim* filminde tamamı erkek olan sınıf Öğretmen Hülya'yı kovduracak kadar şımarıktır. Hiçbir öğretmenin onlarla başa çıkamayacağını düşünürler. Sınıfın en yakışıklı ve aynı zamanda en şımarık öğrencisi olan Metin'in öğretmenine karşı takındığı saygısız üslup ve ardından Hülya Öğretmenin Metin'e tokat atması sonrasında Metin okulun kurucularından ve en zenginlerinden olan babasına ve müdüre durumu bildirir ve öğretmen derhal kovulur. *Çıtkırıldım* da bir o kadar şımarık, zengin ve ukala bir kız sınıfını beyazperdeye taşır. Sınıfın en yaramaz ve zeki kızı olan Filiz, arkadaşıyla kavga edip Orhan Öğretmen'den yediği tokat sonrasında soluğu annesinin yanında alır ve durumunu daha kötü gösterip iftira atarak öğretmeni müdüre şikâyet eder. Orhan öğretmen de kovulan öğretmenler arasına katılır. Bu temada sınıflandırılan öğrenciler sadece öğretmenlerine değil, sınıf arkadaşlarına da kötülük yapmaktan çekinmezler. *Sıralardaki Heyecan* filminde okuldan ayrılan bir öğretmen değil, öğrencidir. Okulun en zengin ve en güzel kızı Gülşen'e âşık olan Bülent, sınıfın en çalışkan ama en fakir öğrencisidir. Onun duygularıyla dalga geçmek isteyen sınıf arkadaşları da Gülşen'i de rol yapmaya ikna ederek aşkının karşılıklı olduğuna inandırmaya çalışırlar. Bülent'in Gülşen için yazdığı mektubu hep beraber okuyup alay ve eğlence konusu edildiğini gören Bülent, her şeyin bir oyun olduğunu anlar ve bir daha okula gelmez. Bu durum ise Gülşen'i derinden etkiler ve aslında duygularının gerçek olduğunu anlamasına vesile olur. Filmin konusunun *Okul* (2004) filmininkiyle olan benzerliği oldukça dikkat çekmektedir. Öğrenciler arasındaki fark ise *Okul* filmindeki öğrencilerin devlet lisesi olduklarından dolayı sosyo-ekonomik durumlarına değinilmemesi, *Sıralardaki Heyecan* filminde ise öğrencilerin kolejde okumaları ve ailelerinin oldukça zengin olmasıdır. Sevmedikleri öğretmeni kovdurmak, bu tema altında değerlendirilen öğrenciler için alışlagelmiş bir durumdur. *Kızlar Sınıfı*'nda da şımarık bir öğrenci grubu, kovulan eski öğretmenlerinin yerine gelen yeni edebiyat öğretmeni İlyas Çiçek'i benimsemek istemezler ve kovdurmak için ellerinden geleni yaparlar. İlyas Öğretmenin ağzından bir başka öğretmene aşk mektubu yazmaktan, Hilmi öğretmene yaptıkları şakayı İlyas Öğretmenin üstüne atmaktan onu partilerine

davet edip sarhoş etmeye kadar birçok yolu denerler ve en sonunda müdüre şikâyet ederek okulun ismine leke getirmekten İlyas Öğretmeni kovdururlar. *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* filmindedeki kızlar sınıfı oldukça şımarık bir profil çizmektedir. Öğretmenlerinin sorularına karşı lakayt cevap vermekten çekinmezler. "İdealizm nedir?" diye soran hocalarına karşı "İdeal kadın ölçüleridir." cevabını verip dalga geçerler. Ayrıca yüzme öğretmenleri Yonca Hanım'ı sevmeyen kızlar sınıfı onu kovdurmak için ellerinden geleni yapar. Ona hayal bir âşık yaratıp, onun ağzından aşk mektupları yazacak kadar ileri gider. Hatta nöbetçi olarak yatıya kaldığı günlerde sanki odasına erkek alıyormuş gibi göstermek için içlerinden birini erkek kılığına sokup odasına dahi yollarlar. Ancak bu plan ortaya çıkar ve Yonca Öğretmen bu hatalarını affeder. Devlet lisesi ve özel kolej öğrencisi profilini aynı anda izleyiciye aktaran *Ayakta Kal* filminde ise özel kolejde okuyan öğrenciler oldukça zengin olmalarının yanında bir hayli şımarık ve insanları küçümseyen tavırlara sahiptir. Onlara göre "varoş kralı" lakabını taktıkları fakir devlet lisesi öğrencileri, özel kolej öğrencileriyle takılamaz, bir gönül ilişkisine de giremez. Bunun için kavgaya dahi girmekten çekinmezler. *Hababam Sınıfı Güle Güle* filminde de öğrenciler, yeni atanan ve öğrencileriyle iyi ilişkiler kurmak için çabalayan edebiyat öğretmeni Mehmet Bülbül'den çok hoşlanmazlar. Onu sürekli küçümser, şivesi ve memleketi dolayısıyla dalga geçer, otoritesini tanımak istemezler. Saygı çerçevesini aşan konuşmalar yaparlar. Mehmet Öğretmenin geç kalan öğrencilerin sınıfa özür dileyerek girmesi konusundaki hassasiyetlerini bilmelerine rağmen, bunu yapmak istemezler. Hatta Gamze isimli öğrenci "Ben senin gibi çoban kılıklı adamdan emir almam" diyerek öğretmenin tekrar dışarı çıkıp özür dileyerek girmesi isteğine itiraz eder. Ayrıca Mehmet Öğretmenin köyden anne babası ziyaretine geldiğinde, onların kılık kıyafeti ile de dalga geçer, "köylü" yakıştırması yaparlar.

Şekil 16: *Ayakta Kal* (2009) – Şımarık ve Kötü Özel Lise Öğrencileri

Haylaz ve zengin: Bu özellik altında değerlendirilen filmler şunlardır: *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Tatilde*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Çılgın Dersane*. Bu alt temada değerlendirilen öğrenciler de zengin ailelerden

gelmektedirler; ancak davranış, tutum ve söylemleri küçümseyici olmaktan ve zarar vermekten çok yaramazlığa, haylazlığa yakındır. Bu kapsamda incelenen öğrencilerin daha çok *Hababam Sınıfı* serisindeki öğrenciler olması dikkat çekmektedir. Bu seri öğrencileri, *Hababam Sınıfı Güle Güle* hariç, birlikte değerlendirilmiştir. *Hababam Sınıfı* öğrencileri, incelenen altı filmde de haylaz, vurdumduymaz, tembel, sürekli kopya çekmeye çalışan ve deyim yerindeyse "eşek şakaları" yapmaktan hoşlanan bir profil çizmektedirler. Her biri en az yirmi üç-yirmi beş yaş civarında olmalarına rağmen, okul onlar için eğlenebildikleri, yiyip içebildikleri, sigara kullanabildikleri ve dayanışabildikleri yerdir (Murat, 2017). Özellikle *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde müdürün okula kız öğrenci almaya başlamasıyla birlikte kız öğrenciler ve erkek öğrenciler arasında hem gönül işleri başlar, hem de aşklarına karşılık bulamadıkça ortaya bir çatışma durumu çıkar. Ancak kötü şakalarıyla ve davranışlarıyla dahi öğretmenlerine, arkadaşlarına zarar vermek, kovdurmak, hakaret etmek gibi amaçlar güttükleri gözlemlenmez. Başlarına gelen tüm kötü durumlarda hemen bir araya gelebilmekte ve iş bölümü yapıp birlikte hareket edebilmektedirler. Özellikle Mahmut Hoca'nın verdiği cezalara karşı birlikte plan yapmakta ve uygulamaktadırlar. *Çılgın Dersane* filmi de aslında *Hababam Sınıfı* öğrencilerine benzer bir profil çizmektedir. Kız ve erkek öğrenciler birbirlerinden hoşlanmazlar ve birbirlerine kötü şakalar yaparlar, erkekler aynı zamanda çapkındır ve kız öğrencilerin sürekli peşindedir. Birbirlerine yaptıkları tüm şakalara rağmen, dershanelerinin iflas etmesini önlemek için hep birlikte plan yapar ve hareket ederler. Bu özellikleriyle devlet lisesi öğrencilerinin "hep destek tam destek" temasıyla benzerlik gösterirler.

Fakir ve burslu öğrenci: Fakir ve burslu öğrenci tasviri ise *Sevgili Öğretmenim*, *Sıralardaki Heyecan*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Güle Güle* filmlerinde mevcuttur. Bu filmlerde burslu öğrenci zengin öğrencilerin olduğu bir sınıfta okur ve özellikle ekonomik durumunun dezavantajını hep hisseder. *Sevgili Öğretmenim* filminde, özel erkek lisesinin kapıcısının oğlu, okulun en şımarık öğrencileriyle aynı sınıfta okumaktadır; fakat durumdan oldukça rahatsızdır ve gururu incinmektedir. Özellikle öğretmenleri sınıfın zengin ve şımarık öğrencilerinin ona yaptığı haksızlığı anlayıp kovdurdukları öğretmenlerinin işine geri dönmesi için gösterdikleri çabayı takdir ederken, "Ayrıca aranızda kendi paranızla okuttuğunuz bir arkadaşınız da var. Belki de kıyafetlerine kadar her şeyiyle ilgileniyorsunuz

onun.” diyerek istemeden de olsa kalbinin kırılmasına sebep olur ve burslu öğrenci sınıfı terk eder. *Sıralardaki Heyecan* filminde de Bülent isimli öğrenci, zengin öğrencilerin okuduğu bir sınıfın en çalışkan öğrencisidir. Ekonomik durumu diğer öğrencilerden düşüktür ve ona evini açmış, beraber çalıştıkları bir müzisyenin evinde kalmaktadır. Sınıf arkadaşları tarafından da sınıfın en güzel ve zengin kızı Gülşen’e olan aşkı sebebiyle de dalga sebebi olmaktadır. *Hababam Sınıfı Uyanıyor* filminde de Mahmut Hoca’nın eski bir öğrencisi olan Ahmet, Özel Çamlıca Lisesi’nde burslu okumaya başlar. Ancak Hababam Sınıfı’yla birlikte okuması hiç de kolay olmamaktadır. Hababam Sınıfı onu kendi planları için kullanmakta, Mahmut Hoca’ya karşı siper etmekte ve hatta kendi alışkanlıklarını, sigara içmek gibi, yaptırmaya zorlamaktadır. Ya bizdensin, ya da dışlanırsın mantığı ile hareket etmektedirler. *Hababam Sınıfı Güle Güle* filminde de Sefa isimdeki burslu öğrenci, sınıf içinde kendini tanıtırken isminin ‘sefalet’ kelimesinden geldiğini söyleyerek aslında ekonomik statüsünü kabullenmiş görünmektedir. Ancak arkadaşları için bu durum, çoğu zaman onu potansiyel suçlu da yapar. Sınıfta kaybolan paranın sorumlusu olarak arkadaşları Sefa’yı görür ve suçlar. Ayrıca öğretmeni tarafından kışlık montu olmadığı için bir kaban hediye edilir ve arkadaşları onu bile çaldığını düşünür.

Ad takma: İzlenilen flmlerde takma veya lakap öğrenciler arasında popüler olan bir davranıştır. Her ne kadar izlenilen filmlerde özel lise/ kolej öğrenciler arasında oldukça yaygın olduğu gözlemlenmiş olsa da, öğrenciler arasındaki bu tür şakalaşmaların çok da yeni olmadığı söylenebilir. 1938-1946 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan Hasan Ali Yücel (1897-1961), hayatından önemli kesitler sunduğu *Geçtiğim Günlerden* isimli kitabında hem mektep hocası hem de öğrenci için ad takılmasına mektepte okuduğu yıllardan örnekler verir. Taş Mektep’e başladığı gün burnunu silecek herhangi bir eşyası olmayan arkadaşlarına mendilini verdiği için “muhallebici” olarak adlandırılır (Yücel, 1990, 68). Ayrıca sınıf arkadaşlarının okul bahçesinde tırmanmamaları gereken bir ağaca tırmanıp yemişlerini topladıkları için hoca tarafından falakaya yatırıldıklarında da içlerinden birinin “Hoca Efendi” demek yerine “Kocahindi” dediğine de şahitlik etmiştir (Yücel, 1990, 76). Tefik Sağlam⁵ da *Nasıl Okudum?* Kitabında Soğukçeşme Rüşdiye’sinde okurken öğrencilerin boynu eğri bir dâhiliye zabıtine “aksantegü”

⁵ Tefik Sağlam (1882-1963), 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü yapmış hekimdir. İstanbul Verem Mücadele Teşkilatı’nın kurucusudur.

(accentaigu)⁶ lakabını taktıklarını söyler (Sağlam, 1959, 12). Filmlerde de öğrenciler sadece birbirlerine değil, öğretmenlerine de lakap/ad takarlar. *Sıralardaki Heyecan*, *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Tatilde*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*, *Hababam Sınıfı Güle Güle*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Çılgın Dersane* filmlerinde öğrencilerin birbirlerine veya öğretmenlerine lakap taktıkları gözlemlenmiştir. *Sıralardaki Heyecan* filminde öğrenciler birbirlerine bazı lakaplarla hitap ederler. Her birinin “Ayı Mehmet”, “Artist Nazan”, “Gambaz Nuri”, “İnek Bülent” gibi isimleri vardır. *Hababam Sınıfı* serisi filmleri birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin birbirlerine “Güçük Necmi”, “Domdom”, “İnek Şaban”, “Damat Ferit”, “Matkap” gibi isimler taktıkları; öğretmenlerine de “Kel Mahmut”, “Paşa Nuri”, “Külyutmaz” gibi lakaplar taktıkları gözlemlenmiştir. *Çılgın Dersane* filminde de öğrenciler hem birbirlerine hem öğretmenlerine farklı isimler takarlar. “Prenses Özlem”, “Sakar Bekir”, “Kazanova Timur”, “Doktor Bilgin”, “Bahisçi Selim” kendi aralarında birbirlerine verdikleri isimlerdir. “Kick Box Hadi”, “Zor Beğenir Melek”, “Yıldız Yıldızı”, “Uzaylı Buda” gibi isimler de öğretmenlerine verdikleri isimlerdir.

Akran zorbalığı: “Akran zorbalığı” teması özellikle özel lise/kolej türü liselerde geçen filmlerde izleyicinin karşısına çıkan bir meseledir. *Kızlar Sınıfı*, *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* filmlerinde, öğrencilerin diğer öğrencilere uyguladıkları zorbalık söz konusudur. *Hababam Sınıfı* filminde bilgi yarışmasına katılamayan edebiyat sınıfı, nam-ı diğer *Hababam Sınıfı*, yarışmaya katılacak olan fen sınıfı öğrencilerini tehdit ederler. Ayrıca okul taksitini ödeyemediği için okuldan atılan arkadaşlarını tekrar döndürmek için diğer öğrencilerden haraç keserler ve taksiti denkleştirirler. Bunu iyi niyetle yapmış olsalar da cezadan kurtulamazlar. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* filminde de kız öğrenciler yatakhane yeni gelen öğrencilere karşı serttirler. Banyo sırası, lavabo sırası gibi bahanelerle yeni gelen öğrencileri sürekli dışlarlar ve sona bırakırlar. Ayrıca erkek öğrencilerde de durum aynıdır. *Kızlar Sınıfı* ise aralarında ispiyoncu görmek istemezler ve fark ettikleri anda arkadaşlarının saçını zorla keserler.

Ergenlik döneminde bireyler artık aileden koparak bağımsızlaşmaya başlar ve kendilerini her konuda ispat etmek ister (Güven, Aslan, 2010). Okul ise ergenlik dönemindeki bireylerin akranlarıyla birlikte vakitlerinin çoğunu geçirdikleri yerdir.

⁶ Fransızca’da sesli harflerin üzerine konan sağa yatık çizgi.

Dolayısıyla özellikle okul ortamında kendini ispat etme, üstünlük kurma, gruplaşma gibi öğrenci davranışlarıyla karşılaşılabilir. Okul çağında öğrencilerin kişilik gelişimlerini ve akademik başarılarını olumsuz yönde etkileyen sorunlardan birisi de akran zorbalığı olarak bilinen kavramdır (Yıldırım, 2012). Akran zorbalığı çok eskilere dayanan bir olgu olmasına rağmen ancak 1970’lerden itibaren dikkat çekmeye başlamıştır (Olweus, 2010). Okulda yaşanan akran zorbalığı “bir kişinin diğer bir kişiye kötülük yapması, taciz etmesi veya sürekli rahatsız etmesi olarak tanımlanabilir (Güven, Aslan, 2010). Rahatsız edici davranışlar fiziksel temasla olabileceği gibi sözlerle, jest ve mimiklerle ya da gruptan dışlamalarla da olabilir. Okullarda yaşanan bu olumsuz vakalara filmlerde de rastlamak mümkündür.

3.3.4. Özel Öğrenci Tasviri

Çalışma kapsamında değerlendirilen filmler arasında iki film özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimi konusuna değinmiştir. *Benim Dünyam* (2013) ve *Mucize* (2015) filmlerinde öğretmenler, engelli olan öğrencilerini eğitebilmek için hiç pes etmeden mücadele ederler. Her iki filmde de öğretmenlerin isimleri aynıdır: Mahir. *Benim Dünyam*’da Mahir öğretmen hem kör hem sağır olan Ela’yı eğitebilmek

Şekil 17: Öğretmen Zeynep (1989) – Özel Öğrenci

için hayatının geri kalanını ona adar. Ela’nın eğitimi kendi evinde ve tek başına olurken, *Mucize* filminde de Mahir öğretmen atandığı köydeki Aziz isimindeki engelli bir gence okul saatlerinde diğer öğrencilerle birlikte ders verir, okul saatleri dışında onunla özellikle, hatta kültürfizik hareketleri dahi yaptırır.

Özel eğitim kavramı aynı zamanda özel bir öğretmen eşliğinde evde sağlanan eğitim için de kullanılmaktadır. Özel ders öğrencisi teması ise *Elveda Dostum* (1982) ve *Öğretmen Zeynep* (1989) filmlerinde görülmektedir. Elveda Dostum filminde Dursun Öğretmen, öğretmenlik mesleğinden istifa etmiş olsa bile ailesini geçindirmek için zengin bir ailenin çocuğuna özel ders vermektedir. Öğretmen Zeynep de öğretmenlik mesleğinden elde ettiği düşük gelirden dolayı zengin aile çocuklarına özel derse gitmektedir; ancak Zeynep Öğretmen aynı zamanda durumu para ödemeye müsait olmayan ailelere de bedava olarak özel ders vermektedir.

İzlenen filmlerde özel öğrenci iki farklı kategoride değerlendirilmiştir: Özel eğitim öğrencisi ve özel ders öğrencisi. Özel eğitim gerektiren birey “Bilişsel, dil, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yaşlarına göre farklı özellikler gösteren ve destek eğitime ihtiyacı olan bireyler” olarak tanımlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2014). Bu bireylerin eğitimi tarihsel süreç içinde ayrı okullarda gerçekleştirilirken, günümüzde “kaynaştırma öğrencisi adı altında yetersizliği olmayan akranlarıyla aynı sınıflarda” eğitim almaları daha sık rastlanan bir durumdur (Kargın, 2004, 11). Milli Eğitim Bakanlığı (2014) tarafından da özel eğitimin gerçekleştirildiği en az kısıtlayıcı eğitim ortamı şu şekilde ifade edilmiştir:

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeyine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinde verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan eğitim ortamıdır.

Özellikle özel eğitim öğrencilerinin eğitiminin konu olarak işlendiği filmlerin sayısının Türk sinemasında oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Özel ders öğrencisi kavramı ise yine bir o kadar az rastlanan bir olgudur.

3.4. Filmlerdeki Eğitim Ritüelleri Tasviri

Eğitim ritüelleri, eğitim sistemi içerisinde sık sık kullanılan, alışkanlık ve hatta gelenek haline getirilmiş törenlerdir. Ritüelin tanımını Giorgetti (2016, 10) "maddi ideolojik ve kültürel pratikleri örnekleyen, ete kemiğe büründüren, rol ve davranışlara anlam veren çok yönlü eğitsel bileşenler" şeklinde yapmaktadır. Özellikle öğretmenler ve okul yöneticileri eğitim ritüellerini çoğu kez gerçek anlam ve mesajlarının farkında olmadan, bir rutin, gelenek içinde ve bilinçsizce kullanırlar ve aslında yaptıkları şey, demokratik söylemlerin ötesinde otoriter bir ideoloji yansıtmaktır (Vain, 2002). Eğitim ritüelleri "okula kültürel bir kimlik vererek resmi/formal pedagojinin ülke gerçekliği ile bağlantısını kurar" (Giorgetti, 2016, 10). Öğrenciler ise ritüeller dünyasının içine girmeye, ana sınıfı hariç değerlendirildiğinde, daha altı-yedi yaşlarında hayatlarını şekillendirecek olan okula başlayarak girer, kurallara uymayı ve itaat etmeyi öğrenirler.

Bu durumda ritüellerin devletin ideolojisini ve toplumun kültürel alışkanlıklarını yeni nesillere aktarmadaki görevi de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ritüeller otoriteyi kutsallaştırır, ona saygıyı artırır; böylece "istenilen değerleri içselleştirerek" ve iletilen değerler dizgesinin sorgulanmasını engelleyerek toplumsal düzenin devamını sağlar (Gündüz, 2016). Toplumlara şekillendirme ve yeni nesillere baskın kültür ve ideolojiyi aktarma sürecindeki en önemli araç olan eğitimde de ritüel haline gelmiş uygulamaların olmaması elbette mümkün değildir. Eğitimde en sık kullanılan ritüeller ise bayram kutlamaları, marş söyleme, şiir okuma, ant, törenler, resmigeçitler, selamlama, tarihi kişileri anma, üniforma, ödül-ceza şeklinde kendini gösterebilir.

İzlenilen filmlerde en çok karşılaşılan eğitim ritüelleri üniforma, selamlaşma, klasik oturma düzeni, cezalandırma, marş/ant/şiir ve bayram kutlamaları/ geçit törenleri olarak belirlenmiştir.

3.4.1. Üniforma

Tarihte öğrencilere ilişkin ilk üniforma uygulamalarının Ortaçağ Avrupa'sına dayandığı söylenebilir. 1500'lü yıllarda "Christ's Church Hospital" adlı bir vakıf okulunda "yoksul ve öksüz çocukların sosyal statüsünü vurgulamak için giydirilen

kıyafetler" aslında kilise görevlilerinin giydiği kıyafetler dikkate alınarak tasarlanmıştır (Demir, Köse, 2017, 160). Ancak aynı zamanda günümüzde devlet okullarında gördüğümüz okul üniformalarının köklerinin "Almanya, Fransa ve İngiltere'deki en erken üniversitelerdeki laik ve dinî etkileşimin" sonucu olarak ortaya çıkmaya başladığı da bilinmektedir (Hesapçıoğlu, Giorgetti, 2009, 1722). Osmanlı Devleti'nde ise Tanzimat Dönemi ile Fransız etkisi daha da artmış ve bu durum okul yapıları ve eğitim programlarına da yansımıştır. Özellikle o zamana kadar yabancı misyoner okulları dışında belirli bir okul kıyafeti görülmemesine rağmen, 1925'li yıllardan itibaren resmi okul üniforması uygulaması kısmen başlamış ve 3 Aralık 1934 yılında ilk ve ortaokul öğrencileri için "siyah renkli, beyaz yakalı önlükler ile kız ve erkeklerin kullanabileceği tek tip kıyafet" uygulanması kararlaştırılmıştır. (Solak, 2014, 423). 1990'lara gelindiğinde ise beyaz yaka sabit tutularak siyah önlük yerine mavi önlük kullanımı teşvik edilmiş (Demir, Köse, 2017, 160) , 2012- 2013 eğitim öğretim yılına gelindiğinde ise hala giyilmekte olan okul kıyafetlerinin ani bir gelişmeyle 07 Ekim 2013 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından zorunluluğunun ortadan kaldırıldığı duyurulmuştur (Solak, 2014, 424).

Okullarda tek tip kıyafet uygulamasını savunanların temel savlarından biri "disiplin problemlerini azaltması ve okul güvenliğini artırmada oldukça yararlı bir yöntem" olmasıdır (Erkan, 2003, 270). Diğer bir görüş ise öğrenciler arasındaki ekonomik statü farkını en aza indirmektir. Karşı çıkanlar ise ifade özgürlüğünü ve çocuğun karakterini sınırladığını savunmuşlardır.

Araştırmanın temel kaynağı olan filmlerde üniformalı öğrenci tasvirine *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Çıtkırıldım* (1966), *Eşkıya Cellâdı* (1967), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Paydos* (1968), *Tatlı Dillim* (1972), *Gençlik Köprüsü* (1975), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981), *Kızlar Sınıfı* (1984), *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985), *Öğretmen* (1988), *Yaşarken Ölmek* (1988), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Karartma Geceleri* (1990), *Sürgün* (1992), *Kasaba* (1997), *Bana Şans Dile* (2001), *Okul* (2004), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Kenger* (2005), *Gönül Yarısı* (2005), *Sınav* (2006), *Pars: Kiraz Operasyonu* (2006), *Neredesin Öğretmenim* (2007), *Deli Deli Olma* (2009), *İki Dil Bir Bavul* (2009), *Ayakta Kal* (2009), *Memleket Meselesi* (2010), *Annemin Şarkısı* (2014), *Mucize* (2015) filmlerinde rastlanmıştır. İlk ve ortaokul öğrencileri, *Kasaba* filmine kadar siyah önlük beyaz

yaka ile tasvir edilmektedir. Bu filminden itibaren öğrenciler mavi önlüklü ve beyaz yakalı olarak gösterilirler. Bu değişimde 1990'da siyah önlük zorunluluğunun kalkıp yerine mavi önlük getirilmesinin etkili olduğu söylenebilir. Sadece *Bitirimler Sınıfı* filminde damalı siyah-beyaz bir önlük modeli vardır.

Üniformasız öğrenci tasviri ise *Vurun Kahpeye* (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Sevgili Öğretmenim* (1965), *Çalığışu* (1966), *Hudutların Kanunu* (1966), *Hasret* (1971), *Hababam Sınıfı* (1974), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977), *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978),

Şekil 18: *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975) – Üniforma Ritüeli

Hababam Sınıfı Güle Güle (1981), *Öğretmen Kemal* (1981), *Elveda Dostum* (1982), *Hakkâri'de Bir Mevsim* (1983), *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Çılgın Dersane* (2007), *Benim Dünyam* (2013), *Sıralardaki Heyecan* (1976), *Umut Üzümleri* (2012) filmlerinde yapılmıştır. Tatil ortamında geçen *Kızlar Sınıfı Tatilde* ve *Çılgın Dersane* filmlerinde öğrenciler sivildir, kamp ortamında geçen *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde ise öğrenciler izci kıyafetleri giymektedirler. *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*, *Hababam Sınıfı Güle Güle*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Sevgili Öğretmenim* ve *Sıralardaki Heyecan* gibi özel lise/kolej ortamında geçen filmlerde de öğrenciler serbest kıyafetlerle tasvir edilmişlerdir. Köy ilkokullarında geçen *Vurun Kahpeye*, *Hepimiz Kardeşiz*, *Çalığışu*, *Hudutların Kanunu*, *Öğretmen Kemal*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*, *Hasret* ve *Umut Üzümleri* filmlerinde ise öğrenciler köy ortamına uygun, serbest kıyafetler giymektedirler. *Öğretmen Zeynep*, *Benim Dünyam* ve *Elveda Dostum* filmlerinde de özel ders öğrencileri olduğu ve eğitim-öğretim ortamı ev olarak tasvir edildiği için öğrenciler serbest kıyafetlidir.

3.4.2. Selamlaşma

Filmlerde en sık geçen selamlaşma ritüeli sınıfa öğretmen veya okul yöneticisi girince öğrencilerin "ayağa kalkma"sıdır. Bu selamlaşma şekli öğrenci ile öğretmen ve yönetici arasındaki hiyerarşinin bir sonucudur.

Vurun Kahpeye (1949), *Hepimiz Kardeşiz* (1964), *Çıtkırıldım* (1966), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Paydos* (1968), *Hasret* (1971), *Tatlı Dillim* (1972), *Hababam Sınıfı* (1974), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Sıralardaki Heyecan* (1976), *Hababam Sınıfı*

Şekil 19: Bana Şans Dile (2001) – Selamlaşma Ritüeli

Tatilde (1977), *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978), *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981), *Kızlar Sınıfı* (1984), *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985), *Öğretmen* (1988), *Yaşarken Ölmek* (1988), *Öğretmen Zeynep* (1989), *Sürgün* (1992), *Kasaba* (1997), *Bana Şans Dile* (2001), *Okul* (2004), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Kenger* (2005), *Çılgın Dersane* (2007), *Ayakta Kal* (2009), *İki Dil Bir Bavul* (2009) filmlerinde öğrenciler, okul yöneticileri ve/veya öğretmenleri sınıfa girdiklerinde ayağa kalkarlar ve selamlaşırlar. Ayağa kalkma ve selamlaşma ritüeli bu filmlerin hepsinde kendiliğinden gerçekleşmiştir. Genelde "Günaydın. Sağ ol. Oturun." şeklinde geçen bir diyalogdan ibarettir. Ancak *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* filminde olduğu gibi, bazı öğretmenlerin bu konuya ciddi bir önem verdikleri de görülebilir. Okula yeni atanan feminist, bir hayli disiplinli ve asabi Biyoloji Öğretmeni Hürrem Hanım, derse girdiğinde ayağa kalkmayan öğrencileri 'Küstahlar!' diyerek zorla kaldırır, sonra hiçbir şey demeden tekrar oturtur ve bu konuya verdiği önemi ciddi bir dille açıklar.

3.4.3. Klasik Oturma Düzeni

Sınıf içindeki hiyerarşinin bir diğer göstergesi de klasik oturma düzenidir. Öğretmen odaklı eğitimlerde bir eğitim ritüeli olarak öğretmen masası kara tahtanın hemen önünde, öğrenci sıraları da öğretmen masasının hemen önünde ve tahta ve öğretmen ile yüz yüzedir.

Bütün izlenen filmlerde oturma düzeni aynıdır. Fakat bazı filmleri ayrıca ele almakta fayda vardır. *Bir Dağ Masalı* (1967) filminde Öğretmen Lale, hayvan otlatmak için ailelerine yardımcı olmak zorunda olan çocukların eğitimleri aksamasın diye çimenlik

Şekil 20: Hababam Sınıfı Tatilde (1977) – Klasik Oturma Düzeni

alanlarda U şeklinde bir oturma düzeni ile ders işlemektedir. Ayrıca *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977) filminin bir kısmı kampta, *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986) filmi de tatil merkezinde geçtiği için klasik oturma düzeninin dışında değerlendirmek gerekir. *İki Dil Bir Bavul* (2009) filminde de birden beşe kadar tüm kademeleri tek bir sınıfta okutmak zorunda olan Emre Öğretmen, sıralarla sınıfında U şeklinde bir oturma düzeni belirlemiş, farklı kademeleri farklı yerlere oturtmuştur.

3.4.4. Cezalandırma

Ceza olgusu tarihin ilk dönemlerinden beri bireylerin eğitiminde ve yaptıkları yanlışlara karşılık olarak var olmuştur. Dayak ve hapis en çok kullanılan cezalandırma yöntemlerinin başında gelmektedir. Çocuk eğitiminde de ceza ve disiplin yöntemlerinin Sümerlere kadar dayandığı, hatta Sümer okullarında “dayak ve dayaktan sorumlu eğiticilerin” bulunduğu bilinmektedir (Gündüz, 2016, 246). XVIII. yüzyıldan sonra eğitim kurumlarında cezalandırmaya yönelik yeni uygulamalar getirilmiş ve çocuklara yönelik şiddet türlerinin hepsinden kaçınmak gerektiği vurgulanmıştır (Gündüz, 2016, 247). Osmanlı Devleti’nde bu konuya değinen ve belirli yasaklamalar getiren en önemli belgelerden biri 1847 yılında yayımlanan Talimat’tır. Bu Talimat’ta çocuğa fiziksel şiddet, özellikle falaka yasaklanmış, çocuğun kabahatinin büyüklüğüne göre çocuğu sınıfta uzak bir yere oturtmak, dargın bir yüz ifadesi takınmak, incitmek üzere kulağını çekmek, ayakta bekletmek, dersi tekrar tekrar okutmak gibi farklı ceza yöntemleri sıralanmıştır (Akyüz, 1994, 10). Fakat bu kurallara mektep hocalarının ne kadar uyduğu şüphelidir. Hasan Ali Yücel, mektep yıllarında hocaların ceza yöntemi olarak falakayı ve tek ayaküstünde bekletme cezasını kullandığını belirtir (Yücel, 1990, 76). Tevfik Sağlam da Soğukçeşme Rüşdiyesi’nde hapis cezası olmadığını, ancak dayak yöntemine oldukça başvurulduğunu anlatır (Sağlam, 1959, 12). Okul içinde kurallara uyması ve otorite ve disipline boyun eğmesi beklenen öğrencilerin bu sorumluluklarının dışına çıktıklarında çeşitli yöntemlerle cezalandırılmaları günümüzde de sık rastlanan bir durumdur. Okullarda en çok kullanılan cezalandırma teknikleri sınıftan atma, tazmin cezaları, okul içi ve dışı uzaklaştırmalar ve dışlamalar şeklindedir (Maag, 2001). Öğretmenler ve yöneticiler bu yola başvurarak daha kolay ve pratik bir şekilde davranışsal bozuklukları olan öğrencilere müdahale edebildiklerini düşünürler. Filmlerde bu tür cezalandırmalara rastlanmış, bunlar

dışında gözlemlenen ceza yöntemleri ve hangi sıklıkla uygulandıkları da incelenmiştir.

Şiddet içerikli cezalar: Filmlerde bu tür cezalar arasında en yaygın olanı tokattır. Öğrencinin emirlere itaat etmemesi, öğretmen ve yöneticilerine karşı saygısız üslup, davranış ve şakaları bu yöntemin uygulanmasına yol açabilmektedir. Ayrıca filmlerde gözlemlendiği üzere öğrenciye tokat kasıtlı olarak değil, anlık bir sinirin sonucu istemsizce gerçekleşmektedir. *Sevgili Öğretmenim* (1965) filminde Hülya Öğretmen Metin isimli öğrencisine ukala ve lakayt konuşmalarından dolayı, *Çıtkırıldım* (1966) filminde Orhan Öğretmen Filiz'e sınıf arkadaşına saldırmamasından dolayı, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975) filminde Semra Öğretmen İnek Şaban'ın kendisine aşk mektupları yazmasından dolayı, *Hababam Sınıfı Tatilde* (1977) filminde Ahmet Öğretmen arkadaşları tarafından kandırılmış olan kız öğrencisinin onun edebiyat öğretmeni olduğuna inanmayıp zorla bıyıkları yolmaya çalışmasından dolayı, *Hababam Sınıfı Güle Güle* (1981) filminde Mehmet öğretmen Gamze'ye sınıfa geç gelip üstüne özür dilememesinden dolayı, *Bitirimler Sınıfı'nda* (1975) Selma Öğretmen arkadaşına kötü bir şaka yapan Sezer'in özür dilememekte diretmesinden dolayı, *Yaşarken Ölmek* (1988) filminde Celal Öğretmen sınıfını teftişe gelen müfettişin Ali isimli öğrencisinin saçında bit bulmasından dolayı, *Öğretmen Zeynep* (1989) özel ders öğrencisinin kendisini zorla öpmesinden dolayı öğrencilerine ceza olarak tokat atmaktadırlar. Bunun dışında dayak yöntemine başvuru örnekler de mevcuttur. *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* (1978) filminde Hürrem Öğretmen kendisi hakkında hamile olduğu yalanını yayan Hababam Sınıfı'nı cetvelle döver. *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985) filminde de müdür, yatakhane de taklit yaparken yakaladığı öğrencisinin kulağını çeker ve kalçasına şaplak atar. *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004) filminde de okulun sahibi ve yöneticisi Bekir Bey Hababam Sınıfı'nı Matematik öğretmenlerinin akıl sağlığını bozdukları için sopayla döver.

Mahrumiyet cezaları: Şiddet dışında filmlerde en çok rastlanan ceza türüdür. Okul yöneticileri veya öğretmenler sorun çıkaran öğrencilerini ihtiyaçları ya da hakları olan şeylerden mahrum bırakırlar. Filmlerde bu ceza türü çeşitli şekillerde izleyiciye yansıtılmaktadır. *Hababam Sınıfı* (1974) ve *Bitirimler Sınıfı* (1975) filmlerinde uygunsuz davranış sergileyen öğrenciler aç bırakılırken, *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Kızlar Sınıfı* (1984) ve *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* (1985) filmlerinde

öğrencilerin hafta sonu izinleri belirli sürelerle iptal edilir. Ayrıca *Kızlar Sınıfı Tatilde* (1986) filminde öğrencilere müdür tarafından 1 gün odadan çıkmama cezası verilir.

Tek ayaküstünde bekletme: Filmlerde en çok gözlemlenen üçüncü cezalandırma yöntemi öğrencileri tek ayaküstünde bekletmedir. Bu ceza toplu halde verilebildiği gibi, tek bir öğrenciye de verilebilmektedir. *Hababam Sınıfı Uyanıyor* ve *Hababam Sınıfı Merhaba* filmlerinde toplu halde; *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde sadece sınıftaki kız öğrencilere; *Paydos*, *Bitirimler Sınıfı* ve *İki Dil Bir Bavul* filminde ise sorumluluklarını yerine getirmeyen yalnız bir öğrenciye bu ceza uygulanır.

Şekil 21: Hababam Sınıfı Uyanıyor (1976) – Tek Ayak Üstünde Bekletme

Yönetici odasına çağırılma: Okul kurallarına aykırı hareket eden öğrenciler, müdür veya müdür yardımcıları tarafından özel olarak odalarına çağırılırlar. *Sevgili Öğretmenim* ve *Bitirimler Sınıfı*'nda bahçede top oynarken sürekli müdür odasının camını kıran Turan ve Sezer, her defasında müdürleri tarafından odaya çağırılırlar. *Sıralardaki Heyecan* filminde ise lise çağında olmalarına rağmen gizlice evlenen Bülent ve Gülşen, okul müdürü tarafından gereği yapılmak üzere müdür odasına çağırılır.

Sınıftan Uzaklaştırma: Uygun olmayan davranışlarda bulunan öğrenciler öğretmenleri tarafından sınıftan uzaklaştırılarak da cezalandırılabilir. *Çalıkuşu* (1966) filminde sınıfta davranışsal bozukluk sergileyen bir öğrenci, öğretmeni tarafından sınıf dışında bir odaya kapatılır. *Paydos* (1968) filminde de öğrenciye tek ayak üzerinde durma cezası verilir; fakat bu cezayı çekmesi için sınıf dışına, koridora gönderilir. *Bitirimler Sınıfı*'nda (1975) ise okulun en popüler cezası "hücreye kapatılmak"tır. Okul kurallarına aykırı davranışta bulunan öğrenci, öğretmen veya temizlik görevlisi, ayırım yapılmaksızın hücre cezasına çarptırılır ve bir odaya kapatılarak geceyi orada geçirmesi istenir.

Disiplin cezası: Disiplin kurulları, davranışsal problemleri olan öğrencilerin çeşitli cezalara çarptırıldığı, başında genelde okul yöneticilerinin olduğu öğretmenlerden oluşan kurullardır. Osmanlı Devleti'nde disiplin defterleri ve

komisyonlarının oluşturulması, II. Abdülhamid zamanında onun sadrazamı ve aynı zamanda eğitim danışmanı olan Said Paşa tarafından başlatılmıştır (Gündüz, 2016, 229). Günümüzde bu konuda uyulması gereken yönetmelikler ve her kademedeki okulun bu yönetmelikler çerçevesinde toplanıp karar alan disiplin kurulları mevcuttur. İzlenen filmlerde disiplin kuruluna sevk cezası *Çıtkırıldım* (1966) ve *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975) filmlerinde mevcuttur. *Çıtkırıldım*'da sınıf düzenini ve dersin işlenişini bozan Filiz öğretmenlerinin şikâyeti üzerine sürekli disipline sevk edilir ve çeşitli cezalar alır. Örnek olarak sınıfa kedi sokarak arkadaşlarının ve öğretmenin ders yapmasını engellediği için disipline sev edilir ve tahtaya 100 kez "Bir daha sınıfa kedi sokmayacağım." yazmakla cezalandırılır. *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* filminde de Semra Öğretmene sınav kâğıdı yerine aşk mektupları veren öğrenciler Semra öğretmenin "Ya kovarsınız ya da vekâlete şikâyet edip okulunuzu kapatırım!" tehdidinden sonra disiplin kuruluna sevk edilirler ve okuldan atılma cezası alırlar.

Diğer Cezalar: Bütün bu sık rastlanan tipik cezalar dışında farklı örnekler de filmlerde mevcuttur. *Vurun Kahpeye* (1949) filminde Aliye öğretmen, temizlik kurallarını tam olarak uygulamayan öğrencilerine ceza olarak her gün 1 saat fazla ders yaptırmaya karar verir. Kurtuluş Savaşı döneminde geçen bu filmde II. Meşrutiyet dönemi okul eğitim programlarında yer alan “her sabah birinci derse girilmeden önce ve öğleden sonraki dersten önce” yapılan temizlik kontrolünün etkisi görülmektedir (Giorgetti, 2016, 220). *Bitirimler Sınıfı*'nda da (1975) Sezer, Cevriye öğretmenin elbisesini kestiği için okulun arka bahçesindeki tahta çitleri boyama cezası alır. *Hababam Sınıfı* (1974) filminde ise okuldan kaçmak için bahçe duvarına zarar veren Hababam Sınıfına aslında bir tanzim cezası verilir ve yıktıkları duvarı tekrar örmeleri istenir.

3.4.5. Marş, Ant, Şiir Okuma

Marş, ant ve şiir okuma ritüelleri filmlerde sıkça rastlanan sahnelerdir. *Vurun Kahpeye* (1949), *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Hudutların Kanunu* (1966), *Eşkiya Cellâdı* (1967), *Bir Dağ Masalı* (1967), *Hasret* (1971), *Hababam Sınıfı* (1974), *Gençlik Köprüsü* (1975), *Bitirimler Sınıfı* (1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor* (1976), *Öğretmen Kemal* (1981), *Öğretmen* (1988), *Sürgün* (1992), *Kasaba* (1997), *Bana Şans Dile* (2001), *Hababam Sınıfı Merhaba* (2004), *Neredesin Öğretmenim*

(2007), *İki Dil Bir Bavul* (2009), *Memleket Meselesi* (2010) filmlerinde öğrencilerin öğretmenleriyle veya okul yöneticileri öncülüğünde söylediği marş, ant ve şiirlere rastlanır. *Vurun Kahpeye*, *Fedakâr Öğretmen*, *Hudutların Kanunu* filmlerinde öğretmen öncülüğünde öğrenciler "Gençlik Marşı"nı söylerler. Ayrıca "Gençlik Marşı" *Hababam Sınıfı* filminde de öğrenciler tarafından topluca söylenir ve okuldan kaçmak için bir yol olarak kullanılır. *Eşkîya Cellâdı*, *Gençlik Köprüsü*, *Sürgün*, *Bana Şans Dile*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Neredesin Öğretmenim*, *Memleket Meselesi* filmlerinde öğrenciler okul girmeden önce "İstiklal Marşı" okurlar. *Bir Dağ Masalı*, *Bitirimler Sınıfı* filmlerinde ise öğrencilere toplu halde "Orda Bir Köy Var Uzakta" şiirinin okutulduğu görülmektedir. *Hababam Sınıfı Uyanıyor* filminde ise "Gençliğe Hitabe"yi bilmedikleri sanılan öğrenciler, "Hababam Sınıfı da olsak, Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'ni ezbere biliriz." diyerek hiçbir yere bakmadan hitabeyi ezbere okurlar. "Andımız" ise *Öğretmen Kemal*, *Hasret*, *Öğretmen*, *Kasaba*, *İki Dil Bir Bavul* filminde öğrenciler tarafından okunmaktadır.

Şekil 22: Gençlik Köprüsü (1975) – Marş, Ant, Şiir Okuma

Bu marş, şiir ve antlara bakıldığında hepsinin Cumhuriyet'in resmi ve makbul metinleri olduğu görülse de, özellikle II. Abdülhamid döneminde öğrencilerin padişaha itaat duygusunu güçlendirmek için "*Padişahım çok yaşa!*" şeklinde tuttukları alkış, bu başlıkta değerlendirilebilecek ilk ritüellerden biridir (Giorgetti, 2016, 198-199). Bu alkış sadece okullarda değil, okul dışında da padişaha bağlılık göstergesi olarak kullanılmıştır. Ayrıca mekteplerde derse başlamadan önce, ders bitiminde, tatillere girerken, mezuniyet ve padişahın doğum günü gibi özel günlerde de sıkça yapılmıştır. Öğrencilerin milli bir bilinç kazanmasına yardım edecek marşlar, antlar ve şiirlerin programlarda kullanılması resmi siyaset tarafından da desteklenir. Okullarda kullanılan bu tür antlar, marşlar ve şiirler devletin resmi ideolojisine dair fikirler içerir ve öğrencilerde saygı, sadakat ve iyi vatandaş olma bilincini uyandırır. II. Abdülhamid döneminden itibaren padişah ve devlet için yapılan alkış ve dualar, Türkiye'de özellikle yeni rejimin, yani Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra milli bilinci okullara taşımak ve yaymak için marşlar, antlar,

şiiirler şeklinde var olmayı sürdürmüş ve bu marş, ant ve şiiirler özellikle ilkokul çağından başlayarak öğrencilere okutulmuştur. Bu durum izleyiciye sinema aracılığıyla da yansıtılmıştır; çünkü sinema, Cumhuriyet rejiminin halk eğitiminde kullandığı en önemli araçlardan biridir.

3.4.6. Resmi Törenler ve Anma Törenleri

Resmi bayramlarda yapılan törenler, geçit törenleri ve kutlamalar öğrencilerin devletin ideolojisini kavramaları, milli bir bilince kavuşmaları ve içinde yetiştiği toplumla ortak bir coşku paylaşmaları için eğitim programının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Türk sinemasında eğitim içerikli filmlerde de bu tür kutlama ve anma törenlerine rastlamak mümkündür. *Fedakâr Öğretmen* (1964), *Paydos* (1968), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* (1975), *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981), *Karartma Geceleri* (1990), *İki Dil Bir Bavul* (2009) ve *Mucize* (2015) filmleri bu tür gösterilere örnek olabilecek sahnelere sahiptirler. *Fedakâr Öğretmen* filminin en sonunda bir geçit töreni gösterilir izleyiciye. Hangi milli bayram için olduğu belli olmasa da, öğrenciler üniformalarıyla ve bando takımlarıyla birlikte yürürler. *Paydos* filminde öğrenciler resmi okul üniformaları, Osmanlı kültürüne ait kıyafetler ve daha birçok farklı kostümlerle sokaklarda

yürümekte, geçit töreni düzenlemektedirler. *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı* filminde de Semra Öğretmen öncülüğünde *Hababam Sınıfı* Tevfik Fikret'in ölüm yıldönümünde onu anmak için mezarını ziyaret etmeye karar verirler. *Kırık Bir Aşk Hikâyesi*

Şekil 23: *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* (1981) – Resmi Törenler ve Anma Törenleri

filminde de öğrenciler, tam olarak hangi milli bayram için olduğu belli olmayan bir

törene katılırlar. Bu törende bazı öğrenciler okul üniformalarıyla, bazılarıysa bando takımı kıyafetleriyle geçit törenine katılırlar. *Karartma Geceleri*'nde de “Gençlik Marşı”nı söyleyen üniformalı gençler görülmektedir sokaklarda. Ayrıca bütün yollar Türk bayraklarıyla süslenmiştir. *İki Dil Bir Bavul*'da ise Emre öğretmenin sınıfıyla kutladığı bayram bellidir: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı. Bu özel bayramda öğretmen günün anlam ve önemini belirten bir konuşma yapar ve öğrencileriyle birlikte 23 Nisan şiirleri okur. *Mucize* filminde ise tam olarak

gerçekleştirilemese bile, köye yapılan okulun açılışında öğretmen Mahir bütün köylüyü “Sevgili köylü kardeşler. Şimdi büyük önder, başöğretmenimiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve şehitlerimiz ve de ebediyete intikal etmiş kıymetli muallimlerimiz için hepinizi 1 dakika saygı duruşuna davet ediyorum.” diyerek aslında bir nevi kısa bir anma törenine davet eder.

Filmlerdeki resmi törenlerin ve anma törenlerinin hepsinin bir önceki temada olduğu gibi Cumhuriyet’in ritüellerini ve ideolojisini yansıttığı gözlemlenmiştir. Osmanlı zamanında yapılan en önemli törenler arasında ise padişahın tahta çıkması ve doğum günü kutlamaları gösterilebilir. Bu günlerde top atışları yapılmakta, ayrıca okullarda da çeşitli merasimlerle bu özel günler kutlanmaktadır (Giorgetti, 2016, 200-201). Tatil günleri ise Hasan Ali Yücel ve Tefik Sağlam’ın otobiyografik kitaplarında bahsettiği üzere pek azdır: Donanmalar, padişahın tahta çıkması, padişahın doğum günü, Ramazan ve Kurban Bayramları, üç Kandil (Yücel, 1990, 74; Sağlam, 1959, 12). II. Meşrutiyet döneminde de resmi tatil olarak dini bayramlar ve kandil günleri belirlenmiş, ayrıca Kanun-i Esasi’nin tekrar yürürlüğe girdiği gün olan 10 Temmuz da meclis tarafından tatil ilan edilmiştir (Giorgetti, 2016, 225). Cumhuriyet döneminde ise ulusal bayramlar, 10 Kasım törenleri, bayrak, İstiklal Marşı ve Öğrenci Andı törenleri öğrencilerin mili bilinç ve devletin resmi ideolojisiyle yetişmesi için kullanılan ritüeller olmuştur (Giorgetti, 2016, 250).

3.5. Filmlerdeki Eğitim Ortamı Tasviri

Eğitim içerikli filmlerin hangi ortamlarda, hangi okul türlerinde, hangi kademeleri hedef alarak çekildiği de araştırmanın başlıklarından biridir. Ortam genel olarak “içinde bazı objelerin bulunduğu veya bir gücün iletildiği alan, kanal ve araçlar” olarak tanımlanabilir (Alkan, 1979, 6). Eğitim ortamının tanımı da Alkan (1979, 6) tarafından “eğitim etkinliklerinin, öğretme-öğrenme süreçlerinde bilgi iletme işleminin meydana geldiği ve öğrencinin konuyla etkileşimde bulunduğu personel, araç, gereç, tesis ve organizasyon öğelerinden oluşan çevre” olarak yapılır. Benzer bir tanım da Baştepe (2009, 79) tarafından yapılmıştır:

“Eğitim-öğretim ortamı: eğitsel etkinliklerin meydana geldiği, öğretme-öğrenme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin olduğu, personel araç-gereç, tesis ve örgütlenme gibi öğelerin oluşturduğu bir alan, bir çevredir.”

Bu alanlar sınıf, derslik, laboratuvar, spor salonu, bahçe ve kütüphane gibi eğitim-öğretim için temel kabul edilen çevrelerden oluşabileceği gibi, doğa gibi, ev gibi alanları da kapsayabilir. Sınıflarda bulunan eğitim araç-gereçleri ise yazı tahtası, sıra, masa, öğretmen masası/kürsüsü, harita, yer küre vb. şeklinde sıralanabilir. Bu tür araç gereçler ve ayrıca üniforma, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile başlayan usul-i cedide hareketi ile okullara girmiştir (Giorgetti, 2016, 195). Ayrıca II. Abdülhamid döneminde okullarda padişahın tuğrası, duvarlarda padişahın inayetini anlatan bir metin, “Padişahım çok yaşa!” yazan dövizler de okullarda bulunmuştur (Giorgetti, 2016, 200). II. Meşrutiyet döneminde de Osmanlı Bayrağı okullarda bulunması gereken eşyalar arasına girmiştir. Cumhuriyet döneminde de sınıflarda Atatürk köşeleri, büstleri, Atatürk resmi ve Geçliğe Hitabe, Türk Bayrağı ve İstiklal Marşı eğitim ortamlarında bulunan eşyalardır.

Tezin kapsamı gereği izlenilen filmlerde eğitim öğretimin yapıldığı çeşitli alanlar tespit edilmeye çalışılmıştır. İzlenilen filmlerin K12 okullarını kapsamasına özen gösterilmiştir. K12 okulları kavramı ilk, orta ve lise dengi okulların siteleri için belirlenmiş bir standarttır. Okul öncesinden lise on ikinci sınıfa kadar olan okul kademeleri için kullanılır. Türkiye’de de Milli Eğitim Bakanlığı bu ismi olduğu gibi kabul edip eğitim kurumlarında kullanılmasını uygun görmüştür.

İzlenilen elli filmde yirmi dört köy ilkokulu (1 tanesi ilkokul ve ortaokul), dört şehir ilkokulu, bir şehir ortaokulu, sekiz devlet lisesi, on beş özel lise/kolej, üç ev ortamı tasvir edilmiştir. Tablo 6’da bu filmleri ve eğitim ortamlarını görmek mümkündür:

Tablo 6: Eğitim Ortamları Tasviri Yapılan Film Adı, Yılı, Türü, Yönetmeni ve Eğitim Ortamı

	FİLMİN ADI	YILI	TÜRÜ	YÖNETMENİ	EĞİTİM ORTAMI
1.	<i>Vurun Kahpeye</i>	1949	Dram, Tarihi, Savaş	Lütfi Ömer Akad	Köy ilkokulu
2.	<i>Hepimiz Kardeşiz</i>	1964	Melodram	Ülkü Erakalın	Köy ilkokulu
3.	<i>Fedakâr Öğretmen</i>	1964	Melodram	AsafTengiz	Köy ilkokulu
4.	<i>Sevgili Öğretmenim</i>	1965	Komedi	Ülkü Erakalın	Özel lise/Kolej
5.	<i>Hudutların Kanunu</i>	1966	Dram	Lütfi Ömer Akad	Köy ilkokulu
6.	<i>Çalıkuşu</i>	1966	Melodram	Osman F. Seden	Köy ilkokulu
7.	<i>Çıtkırıldım</i>	1966	Komedi	Nuri. O. Ergün	Özel lise/Kolej
8.	<i>Eşkiya Celladı</i>	1967	Melodram	Yılmaz Güney	Köy ilkokulu
9.	<i>Bir Dağ Masalı</i>	1967	Melodram	Turgut Demirağ	Köy ilkokulu
10.	<i>Paydos</i>	1968	Dram	Ülkü Erakalın	Şehir ilkokulu
11.	<i>Hasret</i>	1971	Melodram	Remzi Jöntürk	Köy ilkokulu
12.	<i>Tatlı Dillim</i>	1972	Melodram, Komedi	Ertem Eğilmez	Köy ilkokulu
13.	<i>Hababam Sınıfı</i>	1974	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
14.	<i>Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı</i>	1975	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
15.	<i>Gençlik Köprüsü</i>	1975	Melodram	Salih Diriklik	Devlet lisesi
16.	<i>Bitirimler Sınıfı</i>	1975	Komedi	Ülkü Erakalın	Şehir ilkokulu
17.	<i>Sıralardaki Heyecan</i>	1976	Melodram	Orhan Aksoy	Özel lise/Kolej
18.	<i>Hababam Sınıfı Uyanıyor</i>	1976	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
19.	<i>Hababam Sınıfı Tatilde</i>	1977	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej-Kamp
20.	<i>Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor</i>	1978	Komedi	Kartal Tibet	Özel lise/Kolej
21.	<i>Hababam Sınıfı Güle Güle</i>	1981	Komedi	Ertem Eğilmez	Özel lise/Kolej
22.	<i>Öğretmen Kemal</i>	1981	Dram, Politik	Remzi Jöntürk	Köy ilkokulu
23.	<i>Kırık Bir Aşk Hikâyesi</i>	1981	Dram	Ömer Kavur	Devlet lisesi
24.	<i>Elveda Dostum</i>	1982	Dram	Zeki Alasya	Ev
25.	<i>Hakkâri’de Bir Mevsim</i>	1983	Dram	Erden Kıral	Köy ilkokulu
26.	<i>Kızlar Sınıfı</i>	1984	Komedi	Ümit Efekan	Özel lise/Kolej
27.	<i>Kızlar Sınıfı Yarışıyor</i>	1985	Komedi	Orhan Elmas	Özel lise/Kolej
28.	<i>Kızlar Sınıfı Tatilde</i>	1986	Komedi	Sami Güçlü	Tatil mekanı
29.	<i>Öğretmen</i>	1988	Dram, Komedi	Kartal Tibet	Şehir ilkokulu
30.	<i>Yaşarken Ölmek</i>	1988	Dram	Ahmet Ündağ	Köy ilkokulu
31.	<i>Öğretmen Zeynep</i>	1989	Dram	Ümit Efekan	Devlet lisesi- Ev
32.	<i>Karartma Geceleri</i>	1990	Dram	Yusuf Kurçenli	Ortaokul
33.	<i>Sürgün</i>	1992	Dram	Mehmet	Köy ilkokul

				Tanrısever	
34.	<i>Kasaba</i>	1997	Dram	Nuri Bilge Ceylan	Köy ilkokulu
35.	<i>Bana Şans Dile</i>	2001	Aksiyon, Gerilim, Psikolojik	Çağan Irmak	Devlet lisesi
36.	<i>Okul</i>	2004	Komedi, Korku	Durul&Yağmur Taylan	Devlet lisesi
37.	<i>Hababam Sınıfı Merhaba</i>	2004	Komedi	Kartal Tibet	Özel lise/Kolej
38.	<i>Gülizar</i>	2004	Dram, Duygusal	Bahadır Atay	Köy ilkokulu
39.	<i>Kenger</i>	2005	Dram	Gani Şavata	Köy ilkokulu
40.	<i>Gönül Yarası</i>	2005	Dram	Yavuz Turgul	Köy ilkokulu
41.	<i>Sınav</i>	2006	Komedi, Dram, Macera	Ömer Faruk Sorak	Devlet lisesi
42.	<i>Pars: Kiraz Operasyonu</i>	2006	Macera, Aksiyon, Polisiye	Osman Sınay	Devlet lisesi
43.	<i>Çılgın Dershane</i>	2007	Komedi	Faruk Aksoy	Özel lise/Kolej (Dershane)
44.	<i>Neredesin Öğretmenim</i>	2007	Dram	Nazif Tunç	Köy ilkokulu
45.	<i>Ayakta Kal</i>	2009	Dram	Adnan Güler	Devlet lisesi
46.	<i>Deli Deli Olma</i>	2009	Dram, Komedi	Murat Saraçoğlu	Köy ilkokulu
47.	<i>İki Dil Bir Bavul</i>	2009	Belgesel	Orhan Eskiköy- Özgür Doğan	Köy ilkokulu
48.	<i>Memleket Meselesi</i>	2010	Dram, Komedi	İsa Yıldız	Kasaba ilkokul- ortaokulu
49.	<i>Umut Üzümleri</i>	2012	Dram	Tunç Okan	Köy ilkokulu
50.	<i>Benim Dünyam</i>	2013	Dram	Uğur Yücel	Ev
51.	<i>Annemin Şarkısı</i>	2014	Dram	Erol Mintaş	Köy ilkokulu- Şehir ilkokulu
52.	<i>Mucize</i>	2015	Dram, Komedi	Mahsun Kırmızıgül	Köy ilkokulu

3.5.1. Köy İlkokulları

Köy ilkokulu kavramı *Vurun Kahpeye*, *Hepimiz Kardeşiz*, *Fedakâr Öğretmen*, *Çalığışu*, *Hudutların Kanunu*, *Eşkıya Cellâdı*, *Bir Dağ Masalı*, *Hasret*, *Tatlı Dillim*, *Öğretmen Kemal*, *Hakkâri’de Bir Mevsim*, *Yaşarken Ölmek*, *Sürgün*, *Kasaba*, *Gülizar*, *Kenger*, *Gönül Yarası*, *Neredesin Öğretmenim*, *Deli Deli Olma*, *İki Dil Bir Bavul*, *Mucize*, *Annemin Şarkısı*, *Memleket Meselesi*, *Umut Üzümleri* filmlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu filmlerde okullar öğretmen atanmadan önce kullanılamaz

durumdadır. Köylü eğitimin önemini bilmemektedir ve çoğu okul öğretmenin mücadelesi ve azmiyle yapılmıştır.

Filmlerde tasvir edilen köy okulları genelde tek katlı tek sınıflı olarak beyaz perdeye yansımıştır. Yalnızca *Memleket Meselesi*'nde ortaokulla birlikte olduğu için çok katlı çok sınıflıdır.

Şekil 24: Hasret (1971) – Köy İlkokulu

Köy ortamında olmanın avantajıyla bahçe ve oyun alanı sıkıntısı yaşanmamaktadır. Fakat okullar genel olarak bakımsızdır ve öğretmen girişimiyle eğitim-öğretim yapılabilir duruma getirilir.

Tek sınıflı köy ilkokullarında birden beşe kadar bütün kademeler birleştirilmiş sınıflarda birlikte okutulmaktadır ve sınıflar karmadır. Yalnızca *Çalıkuşu* filminde Cumhuriyet öncesi dönemi yansıttığı için kız erkek aynı sınıfta olsalar dahi ayrı oturmaktadırlar. Ayrıca çocuklar bu filmlerde ikili veya üçlü oturmaktadırlar.

Eşkıya Cellâdı, Hakkâri'de Bir Mevsim, Yaşarken Ölmek, Kasaba, Deli Deli Olma, İki Dil Bir Bavul filmlerinde sınıfta sobaya da rastlamak mümkündür. Bu filmler köy ve kasaba ortamında geçtikleri için okullarda kış mevsiminde ısınma amaçlı soba yakılmaktadır.

Masalar ve sıralar tahtadır. Ayrıca yazı tahtası da çoğunlukla kara tahtadır. Yeşil tahta *Annemin Şarkısı, İki Dil Bir Bavul, Deli Deli Olma, Neredesin Öğretmenim* ve *Gönül Yarası* filmlerinde karşımıza çıkmaktadır. Öğrenciler ve öğretmenler klasik oturma düzenindedirler. Öğretmen masası tahtanın önünde, öğrenci sıraları da tahta ve öğretmen masasının tam karşısındadır.

Olayın geçtiği tarihler dolayısıyla *Vurun Kahpeye* ve *Çalıkuşu* filmleri hariç; Atatürk resmi, İstiklal Marşı ve Gençliğe Hitabelerden en az biri sınıflarda bulunur. Ayrıca *Hepimiz Kardeşiz, Bir Dağ Masalı, Hasret, Tatlı Dillim, Hakkâri'de Bir Mevsim, Yaşarken Ölmek, Sürgün, Kasaba, Kenger, Gönül Yarası, İki Dil Bir Bavul, Fedakâr Öğretmen, Deli Deli Olma* ve *Annemin Şarkısı* filmlerinde Türkiye siyasi veya coğrafi haritaları da sınıflarda bulunmaktadır.

Köy ortamında sınıf ve okul dışında eğitim-öğretim amaçlı kullanılan alanlar da mevcuttur. Genelde filmlerde okul dışı ortamlar iki amaçla kullanılır: Marş

söyleyerek yürüyüş yapmak ve açık havada ders. *Vurun Kahpeye*, *Fedakâr Öğretmen* ve *Hudutların Kanunu* filmlerinde marş eşliğinde yürüyüş görülür. *Bir Dağ Masalı*, *Tatlı Dillim*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*, *Neredesin Öğretmenim*, *İki Dil Bir Bavul* ve *Sürgün* filmlerinde ise okul dışı mekânlarda eğitim-öğretim faaliyetlerine rastlanabilir. *Bir Dağ Masalı*, *Tatlı Dillim* ve *Neredesin Öğretmenim* filmlerinde Lale, Emine ve Ayşe öğretmenler, köy ortamında ve doğayla iç içe olmanın avantajını kullanarak çimenlik alanlarda ders işleyebilmektedir. Ayrıca *Bir Dağ Masalı*'nda Lale öğretmen öğrencilerine insan anatomisini anlatırken öğrencileriyle birlikte köyde görev yapan doktorun evine giderek onun materyallerinden de faydalanır. *Sürgün* filminde de öğretmen öğrencileriyle köyde gezintiye çıkar ve hatta okul bahçesinde onlarla ağaç dikme aktiviteleri düzenler.

Aynı aktiviteyi *İki Dil Bir Bavul*'da öğrencileriyle yılsonunda bahçeye ağaç diken ve onlara adım adım nasıl fidan dikeceklerini öğreten Emre Öğretmen de gerçekleştirmiştir. *Hakkâri'de Bir Mevsim* filminde de henüz hiçbir ders araç-gereci olmayan öğrencilerine ders anlatmak için öğretmen yine doğayı kullanır; öğrencilerini dışarı çıkarır ve coğrafi bilgileri öğrencileri üzerinden oyunlarla öğretir.

Şekil 25: *Tatlı Dillim* (1972) – Köy İlkokulu

3.5.2. Şehir İlkokulları

Şehir ilkokulu kavramı izleyici karşısına *Bitirimler Sınıfı*, *Paydos*, *Öğretmen*, *Annemin Şarkısı* filmlerinde çıkmaktadır.

Köy ilkokullarına nazaran çok katlı, daha bakımlı ve donanımlı okullardır. Sınıflarda klasik oturma düzeni uygulanmaktadır. Öğretmen masası tahtanın önünde, öğrenci sıraları da tahta ve öğretmen masasının tam karşısındadır. Öğrenciler bütün bu filmlerde ikili oturmaktadırlar. Birden beşe kadar bütün kademeler farklı sınıflarda

Şekil 26: *Paydos* (1968) – Şehir İlkokulu

okumaktadır. Masalar ve sıralar tahtadır. Ayrıca öğretmen tahtası da çoğunlukla kara tahtadır. Sınıflar haritalı ve farklı materyallerle donanımlıdır. Okulların hepsi bahçelidir.

Okul ve sınıf dışı eğitim ortamlarına bu filmlerde de rastlanmaktadır. *Bitirimler Sınıfı* filminde okul bahçesi ve spor salonu spor ve oyun faaliyetleri için, kamp alanları da eğitim faaliyetleri için kullanılmaktadır. *Annemin Şarkısı* filminde ise Ali Öğretmen, çalıştığı okulun dışında etüt merkezi sayılabilecek bir yerde öğrencilere özel olarak Kürtçe dersler vermektedir.

Bitirimler Sınıfı hariç hiçbir şehir ilkokulu yatılı değildir.

3.5.3. Devlet Liseleri

Devlet lisesi statüsünde olan okullara *Kırık Bir Aşk Hikâyesi*, *Gençlik Köprüsü*, *Öğretmen Zeynep*, *Bana Şans Dile*, *Okul*, *Sınav*, *Pars: Kiraz Operasyonu* ve *Ayakta Kal* filmlerinde rastlanmaktadır. Tasvir edilen bu okulların hepsi çok katlıdır ve bahçelidir.

Şekil 27: Okul (2004) – Devlet Lisesi

Bu liseler genelde kasaba ve şehirdedir. *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* Balıkesir'de bir kasabadaki devlet lisesinde, *Gençlik Köprüsü*, *Bana Şans Dile*, *Okul*, *Sınav*, *Pars: Kiraz Operasyonu*, *Ayakta Kal* ve *Öğretmen Zeynep* filmleri ise İstanbul'da geçmektedir.

Sınıflar tahta masa sıralı ve yeşil tahtalıdır. Yalnızca *Öğretmen Zeynep* filminde beyaz tahta bulunmaktadır. Atatürk resmi, Gençliğe Hitabe, İstiklal Marşı her sınıfta bulunur. Sınıflar karmadır ve öğrenciler *Okul* filmi hariç ikili oturmaktadırlar. *Okul* filminde öğrenciler tekli oturmaktadır.

Sınıf ve bahçe dışında gösterilen eğitim ortamları da bu filmlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlar *Bana Şans Dile* filminde spor salonu, *Okul* filminde tiyatro salonu ve kimya laboratuvarı, *Sınav* filminde ise kütüphane olarak seyirciye yansıtılmıştır.

Yatılı okul olarak sadece *Okul* filmindeki devlet lisesi gösterilmektedir.

Eğitim-öğretim amaçlı olmasa da, eğitim ortamında bulunan ve namaz kılmak amaçlı kullanılan bir alan olarak mescit, bütün filmler arasında sadece *Gençlik Köprüsü* filminde bulunmaktadır.

3.5.4. Özel Lise/ Kolej

Özel Lise/kolej türü okullar *Sevgili Öğretmenim*, *Çıtkırıldım*, *Sıralardaki Heyecan*, *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Tatilde*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*,

Hababam Sınıfı Güle Güle, *Kızlar Sınıfı*, *Kızlar Sınıfı Yarışıyor*, *Kızlar Sınıfı*

Şekil 28: *Sevgili Öğretmenim* (1965) – Özel Lise/ Kolej

Tatilde, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Çılgın Dershane*, *Ayakta Kal* filmlerinde tasvir edilmektedir.

Özel Liseler/kolejler filmlerde devlet liselerine göre daha donanımlı ve bakımlı tasvir edilmiştir. Okul ve sınıf dışı eğitim-öğretim ortamları daha çeşitlidir. *Sıralardaki Heyecan* ve *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* filmlerinde spor salonu; *Sıralardaki Heyecan* filminde müzik salonu; *Çıtkırıldım*, *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Tatilde*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*, *Hababam Sınıfı Güle Güle* ve *Kızlar Sınıfı* filmlerinde beden eğitimi için bahçe, *Hababam Sınıfı* Serisi için müsamere salonu; *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor* ve *Ayakta Kal* filmlerinde kimya laboratuvarı, *Hababam Sınıfı Tatilde* filminde orman, *Kızlar Sınıfı Tatilde* ve *Çılgın Dershane* filmlerinde ise tatil mekânları eğitim amaçlı kullanılır.

Devlet liseleri karma eğitim verirken, kolejler filmlerde sadece erkek veya sadece kız lisesi olarak da tasvir edilmektedir. Sadece kız lisesinin tasvir edildiği filmler *Çıtkırıldım*, *Kızlar Sınıfı*, *Kızlar Sınıfı Yarışıyor* ve *Kızlar Sınıfı Tatilde*; sadece erkek lisesinin tasvir edildiği filmler *Sevgili Öğretmenim*, *Hababam Sınıfı*, *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*, *Hababam Sınıfı Uyanıyor*, *Hababam Sınıfı Tatilde*, *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*, *Hababam Sınıfı Güle Güle* ve *Hababam Sınıfı Merhaba*'dır.

Yatılı özel lise olarak sadece *Hababam Sınıfı* Serisi ve *Kızlar Sınıfı* serisi gösterilebilir.

Sınıflarda tahta masa sıralar ve yazı tahtası mevcuttur. Sıralar *Ayakta Kal* ve *Sıralardaki Heyecan* filmlerinde tahta değildir. Daha cilalı ve açık renk bir malzemeden yapılmıştır. Yazı tahtası sadece *Kızlar Sınıfı* serisinde siyahtır. Bu film serisi dışında yeşildir. Öğrenciler genelde ikili otururlar. Yalnızca *Ayakta Kal* filmindeki kolejde öğrenciler tekli sıralarda oturmaktadırlar.

3.5.5. Ev Ortamı

Ev ortamları da eğitim-öğretim amaçlı olarak kullanılabilmektedir. İzlenen filmlerde de evde eğitim-öğretim faaliyetlerine rastlanmaktadır. *Benim Dünyam*, *Elveda Dostum* ve *Öğretmen Zeynep* filmlerinde eğitim ortamı olarak ev tasvir edilmektedir. *Benim Dünyam* filminde zengin bir ailenin kızı olan Ela sağır ve dilsizdir; bu sebeple evde özel dersler almaktadır. *Elveda Dostum* ve *Öğretmen Zeynep* filmlerinde de Dursun ve Zeynep Öğretmenler zengin ailelerin evlerine özel ders vermeye giderler. Materyaller öğretmen ve aileler tarafından sağlanır, yazı tahtası veya sıra gibi eşyalar bulunmaz.

Şekil 29: Benim Dünyam (2013) – Ev Ortamı

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitimin çeşitli unsurlarının sinemaya yansımalarına ilişkin yapılan bu çalışma, Türk sinemasında 1949-2015 arasında çekilen eğitim içerikli 52 film üzerinden yürütülmüştür. Bu filmlerde öğretmen, okul yöneticisi, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamlarının nasıl tasvir edildiğine ilişkin bulgulardan hareketle araştırma sonuçları incelenen unsurlara göre verilmiştir.

Öğretmen tasvirine ilişkin sonuçlar: Eğitimin en başat unsuru olan öğretmen öncelikle yer verilen konu olmuştur. Bu bölümde "Türk Sinemasında 1949-2015 arasında çekilen ve K12 okullarını kapsayan eğitim içerikli filmlerde öğretmen özellikleri nasıl tasvir edilmektedir ve nasıl bir değişim göstermektedir?" sorusuna odaklanılmıştır. İzlenen elli iki filmin *Sıralardaki Heyecan* (1976) ve *Kasaba* (1997) filmi hariç elli tanesinde öğretmen imajı tasviri incelenmiştir. Bu filmlerde gerek başrolde gerekse yan rollerde öğretmen figürü bulunmaktadır ve okul içi ve dışında kişilerle etkileşim halindedir. Toplamda 63 öğretmen filmlerdeki öğretmen tasviri kategorisinde incelenmiştir. İncelemeler sonucu öğretmenler sık gözlemlenen özelliklerine göre on bir tema altında toplanmıştır. Bu tema başlıkları Taşralı öğretmen, Kalkınmanın temsilcisi-kurtarıcı öğretmen, Cehalete karşı öğretmen, Fakir ama mutlu öğretmen, İdealist-mesleğine adanmış öğretmen, Güvenilir-hürmet gören öğretmen, Öğrenciye dokunabilen öğretmen, Resmi ideolojinin temsilcisi öğretmen, Otoriter öğretmen, Öğrenci karşıtı öğretmen ve Maskara öğretmen olarak belirlenmiştir.

Öğretmen imajının zaman içinde nasıl bir değişim gösterdiğine bakıldığında taşralı ve kalkınmanın temsilcisi-kurtarıcı öğretmen rolünün incelenen 1949-2015 yılları arasında çekilmiş filmlerde sürekli tekrar ettiği ve öğretmenden beklentilerin değişmediği görülür. Taşrada göreve başlayan öğretmen köyün her türlü sorununda başvurulacak, akıl danışılan ve çözüm aranan kişidir. Bulunduğu çevredeki insanların sağlık sorunlarıyla uğraşır (*Hepimiz Kardeşiz*, *Çalıkuşu*, *Bir Dağ Masalı*, *Hasret*, *Öğretmen Kemal*, *Sürgün*, *İki Dil Bir Bavul*); köyün kalkınması için fikirler üretir

(*Tatlı Dillim, Sürgün, Umut Üzümleri*) ve hatta gerekli yapıları kendi elleriyle inşa eder (*Hepimiz Kardeşiz*).

Cehalete karşı olan öğretmen rolü ise 1971'e kadar 7 film ile yoğun olarak tasvir edilmişse de, sonraki dönemlerde bu tema altındaki film sayısı azalmıştır. Öğretmenin imamla, muhtarla, köylüyü sömüren ağayla olan mücadelesi Cumhuriyet dönemi başlarında beyaz perdeye fazlasıyla yansıtılsa da, 1970'lerden itibaren bu temanın popülerliğini kaybettiği görülmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde sadece bir filmde (*Kenger*) öğretmene sorun çıkaran muhtar/ağa karakterlerine rastlanır. Fakat *Gönül Yarası, Neredesin Öğretmenim, İki Dil Bir Bavul, Umut Üzümleri* ve *Mucize* filmlerinde öğretmenin herhangi bir engellemeyle karşılaştığı, eğitim konusunda kendisine sorun çıkarıldığı gözlemlenmemektedir. Özellikle XX. yüzyılda Türkiye'de geçmişte resmi/vesayet unsurlarının irtica tehlikesine karşı ve Kemalizmin sürdürülmesi amacıyla başlattıkları Türk toplumunu kategorize edici kavramsallaştırmaların XXI. yüzyılda terk edilmeye başlandığı düşünüldüğünde, toplumdan beslenen filmlerdeki bu değişim de beklendik bir gelişmedir.

Öğretmenin ekonomik sorunları ise Cumhuriyet döneminde günümüze değin tartışılan bir konudur. Türk sinemasında da öğretmenin ekonomik sıkıntılarına sık sık değinilmiştir. Zaman içinde Türk sinemasında öğretmenin refah seviyesi tasvirinde bir değişiklik olup olmadığına bakıldığında ise öğretmenin ekonomik durumunda herhangi bir iyileşmeyle karşılaşılmasıdır. *Vurun Kahpeye* filminden itibaren gerek evli gerekse bekâr öğretmenlerin ekonomik sıkıntılarının sinemaya tezahürü hiç bitmemiştir. *Paydos, Elveda Dostum, Öğretmen* ve *Memleket Meselesi* filmlerinde de evli öğretmenlerin eşlerinin şikâyetleri ise öğretmenlerin mesleklerine olan tutkularını asla etkilemez. Yani öğretmenlerin mesleklerine olan aşkları, ekonomik sıkıntılarının üstesinden gelmelerine yardımcı olmaktadır.

Öğretmen idealizmi de Türk sinemasında farklı dönemlerde öğretmen imajını içeren filmlerde başvurulan bir temadır. Sinema yapımlarının her dönemde öğretmene idealist ve mesleğine adanmış bir rol biçmesi, toplumda da öğretmenin hala aynı imajı taşıdığına bir kanıttır. 2000'li yıllardan sonra öğrenci merkezli bir eğitim felsefesi benimsenmesi, teknoloji ve bilişim çağının özellikleri gereği öğrenci için daha özgür olabilecekleri bir eğitim sisteminin oluşturulması sebebiyle her ne kadar otoritesi sarsılmış, maskara haline getirilmiş, öğrenciyle lakayt konuşmalar içine girebilen öğretmen tasviri ağırlık kazansa da, öğretmen idealizmi 1949-2015

yılları arasında sık sık başvurulmuş bir nitelik olmuştur. Öğretmen yeri geldiğinde devletin ona yüklediği misyonu yerine getirmesini engelleyen herkese karşı koyar (*Vurun Kahpeye*, *Hepimiz Kardeşiz*, *Fedakâr Öğretmen*, *Öğretmen Kemal*); yeri geldiğinde eşinden, aşkıdan, çocuklarından vazgeçer (*Eşkîya Cellâdı*, *Kızlar Sınıfı Yarışıyor*, *Gönül Yarası*, *Mucize*); yeri geldiğinde eğitim ortamının dezavantajlarını avantaja çevirir (*Bir Dağ Masalı*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*); asla paraya tamah etmez (*Paydos*, *Benim Dünyam*) ve ucunda ölüm bile olsa öğrencileri için doğru ve örnek davranışı sergilemekten vazgeçmez (*Öğretmen Zeynep*).

Güvenilir ve hürmet gösterilen öğretmen teması da farklı yıllarda 15 filmde kendisine yer bulmuştur. Öğretmenin dürüstlüğü, güvenilirliği hiçbir dönemde sorgulanmamıştır, aksi yönde bir tema işlenmemiştir. Esnaf öğretmene veresiye vermekten çekinmez, borcuna sadık olduğunu hep bilir ve güvenir (*Vurun Kahpeye*, *Sevgili Öğretmenim*, *Paydos*, *Hasret*, *Öğretmen*); öğretmene bulunduğu çevredeki halk tarafından saygı ve hürmet gösterilir, selam vermeden yanından geçilmez (*Öğretmen Kemal*, *Yaşarken Ölmek*, *Memleket Meselesi*, *Gülizar*, *Gönül Yarası*, *Kenger*, *İki Dil Bir Bavul*).

Resmi ideolojinin temsilciliği sorumluluğu ise 1980'lere kadar özellikle taşrada görev yapan öğretmenler için sıklıkla kullanılırken, sonraki dönemlerde öğretmenlere atfedilen özellikler arasında yer almaz. Cumhuriyet devrimlerinin, resmi ideolojinin ve devletin en büyük savunucularından olan öğretmen imajı günümüzde sinema yapımlarında 1949-1981 yılları arasında yansıtıldığı sıklıkta yansımaz.

1970, 1980 ve 2000'li yıllar güldürü türünde filmlerin diğer dönemlere göre daha yoğun olarak çekildiği zamanlardır. Bu yıllarda öğretmenler, her zaman öğrenci dostu ve mücadeleden yana olan idealist başrol karakterleri hariç, oldukça klasik tiplerle karşımıza çıkarlar. Öğrenciyi sevmeyen, sorunlu sınıf ve öğrencilere baş belası gözüyle bakarlar, öğrenciler üzerinde baskıyla otorite kurmaya çalışırlar ve başarısızlıkları sebebiyle de maskara durumuna düşerler. 1970'de *Hababam Sınıfı Serisi*, 1980'lerde *Kızlar Sınıfı Serisi*, 2000'lerde ise *Okul*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Sınav*, *Çılgın Dersane* gibi filmler, birbirlerine oldukça benzer, hatta taklit denilebilecek tarzlarla beyaz perdede kendine yer bulmuştur.

1980'lerde çekilen ve öğretmen unsuru içeren bazı filmlere ayrıca değinmekte fayda vardır. 1980 darbesi öncesi ve sonrasında ülkede sürekli meydana gelen

çatışmalar, ölümler ve kaos ortamından dolayı bu filmlerde öğretmenlerin "sakinlik" arayışlarına, yaşamı, gerçekleri ve monotonluğu sorgulayışlarına, hayattaki amaçlarını nasıl kaybettiklerine şahitlik etmek mümkündür (*Kırık Bir Aşk Hikayesi*, *Hakkari'de Bir Mevsim*). Ayrıca öğretmenin ekonomik sorunlarına ve bu sebeple yaşadıkları sıkıntılara ana tema olarak en yoğun ve ciddi değinen filmler de bu dönemde çekilmiştir. *Elveda Dostum*'da yuvası dağılmak üzere olan Dursun Öğretmen, *Öğretmen* filminde öğretmenlik dışında sürekli ek işler yapıp akıl sağlığını yitiren Hüsnü Öğretmen ve *Öğretmen Zeynep* filminde özel ders vererek geçimine katkı sağlayan ama en sonunda mafyanın kışkacına düşen Zeynep Öğretmenin hikayeleri izleyici karşısına çıkar.

1990'larda çekilen filmlerde ise, Nuri Bilge Ceylan'ın *Kasaba* filmi hariç, politik ve kişisel görüşleri yüzünden resmi kurumlarla sorun yaşayan iki farklı öğretmen tipine tanıklık edilir. 1980 darbesinin baskı ve izlerinin ülkeden silinmeye başladığı bu dönemde yaşanan politik sıkıntılara değinen filmler de çekilmiştir. *Karartma Geceleri*, İkinci Dünya Savaşı döneminde sol görüşlü bir öğretmen olan Mustafa'nın yazdığı bir şiir kitabı yüzünden asker tarafından aranmasına ve onun işkence korkusuyla sürekli kaçmakla geçen hayatına odaklanır. *Sürgün* (1992) filmi, sağ görüşlü, dindar bir öğretmenin Bakanlık tarafından sürekli sürgüne gönderilmesini taşıy beyaz perdeye.

2000'li yıllarda ise özellikle lise kademesinde geçen ve öğretmenden ziyade öğrenci odaklı olan filmler dikkati çekmektedir. Bu dönemde de idealist, taşralı, cehalete karşı öğretmen tasvirleri yapılmıştır; ancak tek öğretmen üzerinden ilerlemeyen, farklı tiplerle ve eğitimin çeşitli sorunları üzerinden işleyen film sayısı da bir o kadar fazladır. "Maskara öğretmen" tasviriyle bir imaj olarak en çok internetin, teknolojinin, öğrenci merkezli eğitimin yaygınlaştığı bu dönemde karşılaşıldığı söylenebilir (*Okul*, *Hababam Sınıfı Merhaba*, *Sınav*, *Çılgın Dershane*). Kadın öğretmenlerin gerek kıyafetleri ve görünüşleri gerekse isimleriyle cinsellik yönünün ortaya çıkarıldığı filmlere daha sık rastlanmaktadır (*Okul- Alev Hoca*, *Hababam Sınıfı Merhaba- Alev Alev Hoca*, *Çılgın Dershane- Yıldız Yıldızı*). Eğitim sistemi ve öğrencilerle alakalı problemleri, tehlikeleri özgürce beyaz perdeye taşıyan yapımlar da mevcuttur. Sınav sisteminin ve öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisinin eleştirildiği *Sınav* ve *Okul* filmlerinin yanında, özellikle lise kademesi öğrencileri arasındaki uyuşturucu sorununa dikkat çeken *Pars: Kiraz Operasyonu* gibi yapımlar

da ortaya çıkmıştır. Uyuşturucuyla mücadelenin arttığı ve çocuk ve gençleri bu kötü alışkanlıktan uzaklaştırabilmek için birçok kampanyanın yürütüldüğü XXI. yüzyılda bu konuya değinen sadece bir film olması düşündürücüdür. Ayrıca değinmekte fayda vardır ki Türk sinemasında kendine yeterince yer bulamayan "engelli bireylerin eğitimi-özel eğitim" konulu filmler de yine bu dönemde az da olsa kendine yer bulmuştur. *Benim Dünyam* kör ve sağır olan Ela'yı eğitmeye çalışan Mahir Öğretmenin, *Mucize* de bedensel engelli Aziz'i eğitmeye çalışan bir başka Mahir Öğretmenin hikâyelerini işler.

İlgili çalışmalarla karşılaştırıldığında öğretmen imajının sinemaya birçok ortak özelliklerle yansıtıldığı söylenebilir. Öğretmen idealisttir, kurtarıcıdır, güvenilirdir, fedakârdır ve ekonomik sorunlar içindedir. Olumsuz tasvirleri ise yine benzerlik göstermektedir. Filmlerdeki bazı öğretmenler öğrencileriyle ilgilenmez, otoritelerini yanlış kullanır ve şiddet uygularlar. Öğretmen temalarında idealist-mesleğe adanmış ve cehalete karşı öğretmen imajları 2000'li yıllara doğru azalırken, maskara öğretmen imajının arttığı belirlenmiştir.

Okul yöneticisi tasvirine ilişkin sonuçlar: Okul yöneticisi tasviri akademik çalışmalarda yeterince değinilmemiş alanlardan bir diğeridir. Okul yöneticisi kavramı, okulun idaresinden sorumlu müdür ve müdür yardımcıları için kullanılır. Bir kurumda veya daha geniş çerçevede bir ülkenin eğitim sisteminde eğitimde başarıyı ve kaliteyi yakalamak sadece öğretmenlere ve uygulanan programa bağlı değildir. XXI. yüzyılda eğitimde yönetici unsurunun da yeni yeterliklerle eğitimde başarının aslında ana anahtarlarından olduğu da artık bir gerçektir. Okul yöneticisine atfedilen yeterlikler zamanla değişmiştir. XX. yüzyılda otoriter ve disiplinli olması, kanun ve yönetmeliklere hâkim olması daha önemli bulunurken, XXI. yüzyılda müdür ve müdür yardımcılarının artık lider rolü üstlenmeleri, öğretimsel sürece daha fazla dâhil olmaları, öğretmen-öğrenci-veli işbirliğini verimli ve etkili hale getirmeleri beklenmektedir.

Peki bu durum sanatların en etkili ve çok yönlüsü olan sinemaya nasıl yansımaktadır? “Türk Sinemasında 1949-2015 arasında çekilen ve K12 okullarını kapsayan eğitim içerikli filmlerde okul idarecisi (müdür, müdür yardımcısı) özellikleri nasıl tasvir edilmektedir ve nasıl bir değişim göstermektedir?” sorusuyla araştırmaya başlanmış, 1965-2007 arası yirmi dört filmde yer alan yirmi müdür ve üç müdür yardımcısı figürlerinin özellikleri incelenmiştir. Otoriter okul yöneticisi tasviri

seri olan filmler dâhil toplamda on yedi filmde on iki yöneticiyle (*Sevgili Öğretmenim, Çıtkırıldım, Çalılışu, Paydos, Hababam Sınıfı, Gençlik Köprüsü, Bitirimler Sınıfı, Sıralardaki Heyecan, Hababam Sınıfı Tatilde, Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor, Hababam Sınıfı Güle Güle, Kızlar Sınıfı, Kızlar Sınıfı Yarışıyor, Kızlar Sınıfı Tatilde, Öğretmen, Hababam Sınıfı Merhaba, Çılgın Dersane*), bürokrat okul yöneticisi tasviri yedi filmde yedi okul yöneticisiyle (*Çalılışu, Paydos, Gençlik Köprüsü, Bitirimler Sınıfı, Sıralardaki Heyecan, Kızlar Sınıfı, Bana Şans Dile*), anti-öğrenci okul yöneticisi tasviri altı filmde altı okul yöneticisiyle (*Sevgili Öğretmenim, Paydos, Bitirimler Sınıfı, Hababam Sınıfı Güle Güle, Hababam Sınıfı Merhaba, Okul*), öğrenci dostu yönetici tasviri altı filmde altı okul yöneticisiyle (*Sıralardaki Heyecan, Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor, Kızlar Sınıfı Yarışıyor, Öğretmen Zeynep, Hababam Sınıfı Merhaba, Sınav*), soytarı/maskara okul yöneticisi tasviri dört filmde dört okul yöneticisiyle (*Sevgili Öğretmenim, Bitirimler Sınıfı, Okul, Sınav*), paragöz yönetici tasviri yedi filmde dört yöneticiyle (*Çıtkırıldım, Hababam Sınıfı, Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı, Hababam Sınıfı Uyanıyor, Hababam Sınıfı Tatilde, Hababam Sınıfı Merhaba, Sınav*) ve idealist/mesleğe adanmış okul yöneticisi tasviri *Hababam Sınıfı* serisinde tek müdür yardımcısı olan Mahmut Hocayla tasvir edilmiştir.

Temalara bakıldığında otoriter, bürokrat, anti-öğrenci, soytarı/maskara ve paragöz olmak üzere beş olumsuz tema; öğrenci dostu ve idealist/mesleğe adanmış olmak üzere iki olumlu tema ortaya çıkmıştır. Okul yöneticilerin sinema yapımlarındaki tezahürünün daha çok olumsuz imajlarla olduğu söylenebilir. On iki yönetici ile en çok tekrar eden tema otoriter, ikinci olarak yedi yönetici ile bürokrat teması gelmektedir. Bu durumun sebepleri arasında okul yöneticilerinin geçmişte liderlik rolü üstlenmemeleri, okulda sadece disiplin, denetim ve yönetimden sorumlu olmaları, otoriteyi ve baskıyı okulda disiplini sağlamanın en etkili yöntemi olarak görmeleri, okulda demokratik bir ortam oluşturmaya çabalamamaları gösterilebilir. Öğrenci karşıtı ve öğrenci dostu temaları altışar yönetici ile eşittir. Soytarı/maskara ve paragöz okul yöneticisi teması her biri için dörder yönetici ile eşit sayıda tasvir edilmiştir. En az tasvir edilen tema ise tek bir yönetici ile idealist/mesleğine adanmış yönetici imajıdır. Bu tasvirler 1965-2007 yılları arasında zamanla kayda değer bir değişme göstermemiştir. XXI. yüzyılda otoriteden liderliğe geçiş çalışmaları süren okul yöneticisi mesleğinde gerçek hayatta olduğu gibi kurgu filmlerde de istenilen

değişim ve yeterlik gözlemlenememiştir. Otoriter okul yöneticisi tasviri her ne kadar 1980'lerin sonundan itibaren azalsa da; soytarı-maskara, anti öğrenci, paragöz temaları yönetici imajları için kullanılmaya devam edilmiştir. XXI. yüzyılda okul yöneticisinin sahip olması gereken yeterlikler değişmiştir ve okulda liderlik rolü üstlenmeleri beklenmektedir, ancak okul müdürlerinin ve müdür yardımcılarının çok azı bu yeterliklere sahiptir. Ayrıca yöneticilik için yüksek lisans programları dışında hizmet içi eğitim sayısı da yetersizdir. Bu durum olumsuz temaların hala sinemada kendine yer bulmasına sebep olabilmektedir.

Alanda yapılan ilgili çalışmalara da bakıldığında, müdürlerin filmlerde genel olarak yan rolde oldukları ve olumsuz temalarla tasvir edildikleri gözlemlenmiştir. Müdürler öğrencilerin dilinden anlamaz, bürokrasiye önem verir, otoriterdir ve öğrencilerin gözünde maskara haline gelecek davranışlarda bulunabilir.

Öğrenci tasvirine ilişkin sonuçlar: Türk sinemasında öğrenci tasviri de çalışmanın değindiği özgün alanlardandır. Öğrencilerin sinema yapımlarındaki tasviri ve bu tasvirin zaman içerisindeki değişiminde farklı kademelerde farklı sonuçlara rastlanmıştır. İzlenen filmlerde 22 köy ilkokulu, 4 şehir ilkokulu, 8 devlet lisesi, 15 özel kolej tespit edilmiştir ve bu kademelerin öğrencileri ayı ayrı değerlendirilmiştir. Bu okul türlerinde okuyan öğrenciler dışında 2 farklı özel öğrenci türü de filmlerde tespit edilmiştir: özel ders öğrencisi (*Elveda Dostum, Öğretmen Zeynep*) ve özel eğitim öğrencisi (*Benim Dünyam, Mucize*). Ayrıca bir ortaokul (*Karartma Geceleri*) bir de ortaokul ile ilkokulun birlikte olduğu (*Memleket Meselesi*) okullarda çalışan öğretmen figürlerine rastlanmıştır; ancak bu öğretmenler okul ortamında tasvir edilmedikleri için bu filmler öğrenci tasviri bölümüne dâhil edilmemişlerdir.

İlkokul kademesinde değerlendirilen öğrenciler kapsamında köy ilkokullarında okuyan öğrencilerin tasviri zaman içerisinde kayda değer bir gelişme göstermemiştir. *Vurun Kahpeye* filminden *Mucize* filmine kadar gösterilen ilkokul öğrencisi imajı taşra için aynıdır: öğrenciler sorun çıkarmazlar, itaatkârdırlar, 22 filmin 14'ünde üniformalıdırlar. Birden beşe kadar birleştirilmiş sınıflarda tek bir öğretmenle okutulurlar. Şehirdeki ilkokullarda okuyan öğrenciler ise dört filmde de üniformalı olarak tasvir edilmiştir. Ayrıca itaatkâr ve sorunsuz öğrenci imajı çizilen filmlerin yanında (*Öğretmen ve Annemin Şarkısı*) haylaz ve şakacı ilkokul öğrencisi imajı da şehirde okuyan öğrenciler için kullanılmıştır (*Paydos ve Bitirimler Sınıfı*).

Lise kademesi öğrencilerinin sinema yapımlarındaki imajları ise iki farklı okul türü üzerinden yapılmıştır: Devlet lisesi ve özel lise/kolej. Devlet liseleri en çok 2000'li yıllardaki filmlerde tasvir edilirken, özel lise/kolej ise en çok 1960,70 ve 80'li yıllarda tasvir edilmiştir. Ayrıca filmler çekildikleri senelere göre değerlendirildiğinde de aynı temaların her iki okul türü içinde zamanla sürekli tekrar ettiği gözlemlenmiştir. Özel lise/kolej öğrencileri kötülük yapmaya daha meyilli, acımasız ve derslerini önemsemeyen öğrenciler olarak tasvir edilirlerken devlet lisesi öğrencileri çoğunlukla fakir ama gururlu, arkadaşlığın önemini daha iyi bilen ve kötü anlarda birbirine daha sıkı kenetlenen öğrenci imajı çizmişlerdir.

Özel öğrenci teması altında değerlendirilen filmlerde de durum aynıdır ve zaman içinde kayda değer bir değişme gözlemlenmemiştir. Özel ders öğrencisi teması altında değerlendirilen öğrenciler oldukça zengin ve haylaz bir profil çizerken, engelli öğrenciler ise öğrenmeye hevesli ama ihmal edilmiş mesajı vermektedir.

Eğitim ritüelleri tasvirine ilişkin sonuçlar: İncelenen 52 filmde en sık karşılaşılan eğitim ritüelleri üniforma, selamlaşma, klasik oturma düzeni, cezalandırma, marş/ant/şiiir ve resmi törenler/anma törenleridir. Öğretmenin resmi ideolojinin ve devletin temsilcisi rolü 1980'lerden itibaren azalmaya başlasa da, öğrencilere otoriteye saygıyı, devletin ideolojisini ve toplumun kültürünü ritüeller üzerinden verme alışkanlıkları filmlerde halen devam etmektedir. Cezalandırma hariç, öğretmen ve okul yöneticilerinin uyguladıkları eğitim ritüellerinin sıklığının değişmediği gözlemlenmiştir. Gerek devlet gerekse özel okullarda okuyan öğrenciler genel olarak üniformalıdır, öğretmen veya okul yöneticisi sınıfa girdiğinde ayağa kalkma ve selamlaşma alışkanlığı aynı şekilde tekrarlanarak süregelmiştir. Sınıf ortamlarındaki oturma düzeni öğretmen-öğrenci arasındaki hiyerarşiyi ve mesafeyi korur niteliktedir. Resmi bayramlarda ve diğer özel günlerde marş/ant/şiiir okunması ve öğrenciler ve bando takımları eşliğinde bayram kutlamaları/geçit ve anma törenleri düzenlenmesi de bir hayli popüler bir ritüeldir. Ancak öğrencinin uygunsuz davranışları sebebiyle çeşitli cezalara çarptırılması 1990'lı yıllardan itibaren çekilen sinema yapımlarında daha az tasvir edilmiştir.

Eğitim ortamları tasvirine ilişkin sonuçlar: Eğitim ortamları tasviri bölümü de öğrenci tasviri bölümünde olduğu gibi ilkökul (köy ve şehir), devlet lisesi, özel lise/kolej ve ev olarak eğitim kurumlarının kademe ve türlerine göre ayrı ayrı

incelenmiştir. Köy ilkokulu kavramı, 1949-2015 yılları arasında çekilen 24 filmle en çok tasviri yapılan eğitim ortamıdır. Belirlenen bu tarihler arasında köy okullarının tasvirinin değişip değişmediğine bakıldığında ise, 1990'lerden itibaren öğrencilerin üniformasında ve yazı tahtasının renginde olan değişimden daha belirgin bir farklılığa rastlanmamaktadır. Şehir ilkokulları ise köy ilkokullarından tasviri yapılan dört filmde de daha büyük ve bakımlıdır. Okulların daha bakımlı olmasının dışında sınıfların donanımı da köy okullarından daha iyidir. Devlet okulu dahi olsa köy ilkokullarında okulun fiziki şartlarıyla dahi yansıtılan “fakirlik” vurgusu şehir ilkokullarında yoktur. Yine bu tarihler arasında 15 özel lise/kolej ortamı tasvirine rastlanmaktadır. Bu özel liselerin hepsi İstanbul'dadır. Okuyan öğrencilerin zenginliğiyle uyum sağlarcasına birçoğunun deniz kenarında konumlandırıldıkları gözlemlenmiştir. Devlet liseleriyle karşılaştırıldığında üniformada esneklik vardır, öğrenciler devlet liselerinin birbirine benzer üniformalarından farklı olarak daha özgün okul kıyafetleri giymektedirler. *Çıtkırıldım*, *Hababam Sınıfı Serisi* ve *Sıralardaki Heyecan* gibi filmlerde ise öğrencilerin serbest kıyafet giymekte özgür oldukları da gözlemlenmektedir. Tasvir edilen devlet lisesi sayısı sekizdir ve eğitim ortamı olarak devlet liselerinde geçen filmlerin özellikle 2000'li yıllarda çekildiği dikkat çekmektedir (*Bana Şans Dile*, *Okul*, *Sınav*, *Pars: Kiraz Operasyonu* ve *Ayakta Kal*). Özellikle devlet lisesi binalarının özel okullardan daha bakımsız ve sade oluşları gözlemlenmiştir. Ayrıca kütüphane, laboratuvar, müzik salonu, amfi gibi çeşitlendirilmiş eğitim ortamları da özel kolejlerdekiyle karşılaştırıldığında göre yeterli değildir.

Gerek engelli bireye özel eğitim amaçlı gerekse okul dışında özel ders vermek için olsun üç ev ortamı zengin iş adamlarına ait müstakil ve lüks ortamlar olarak tasvir edilmiştir. Öğretmen bu ortama eğitim-öğretim materyallerini kendisi getirebildiği gibi, birçoğu aile tarafından da karşılanır.

Ayrıca dikkati çekmek gerekir ki filmlerin çoğu lise ve ilkokul kademesini eğitim ortamları olarak kullanmış, okul öncesi ve ortaokul kademeleri tercih edilmemiştir. İlkokullar, özellikle köy ilkokulları, öğretmen idealizmini, resmi ideolojinin unsurlarını, cehalete karşı savaşını anlatmak için kullanılırken lise ortamında geçen filmler ise seyirciye daha çok hitap eden öğretmen-öğrenci arasındaki olumlu ve olumsuz ilişkileri, aşk olgusunu beyaz perdeye taşımıştır. Bu

durumun toplumun zevk ve tercihleri göz önüne alınarak daha fazla kişi tarafından izlenme kaygısından dolayı ortaya çıktığı söylenebilir.

Filmler genel olarak değerlendirildiğinde, Türk sinemasında doğrudan eğitimi merkeze alan, felsefi içeriğe sahip bir film olduğunu söylemek hayli güçtür. Ancak bu durumda Türkiye’de’ki sinema sektörünü irdelemeden önce, “Ülkemizde eğitim sistemimizin bir felsefesi var mıdır?” sorusunu yöneltmek daha doğru olacaktır. Türkiye’de Tanzimat’tan bu yana eğitime yaklaşımlar sürekli değişmektedir. Yeni rejim Batılılaşmayı öncelik olarak belirlemiş, Avrupa medeniyeti üstün görülmüş, geçmişle bağlar tamamen koparılmıştır. Bu durum eğitim sistemine de yansımış ve eğitimde bir “millilik” sorunu ortaya çıkmıştır. Milli bir toplum yaratmak istenirken “dikkatli ve titiz bir süzgeç kullanılmadan” taklit yöntemler ve yaklaşımları kullanılması, Türk eğitim sistemini de sürekli bir buhran ve çıkmaz içinde tutmuştur (Gündüz, 2016, 68). Dolayısıyla bu yaklaşımları da “felsefe” olarak adlandırmak mümkün olmamaktadır. Özellikle Cumhuriyet sonrası hükümetlere göre değişen eğitim politikaları ve eğitim sistemindeki sorunlar filmlerde de oldukça eleştirilmektedir. Eleştiriler tezinde içeriğini oluşturan eğitimin öğretmen, yönetici, öğrenci, eğitim ritüelleri ve ortamları gibi unsurları üzerinden yapılmıştır. Değişen paradigmlar, 21. yy’nin getirdiği teknoloji, internet vb. gibi yenilikler her unsorda farklı değişimlere yol açmıştır. Bu değişimler her kategori ve tema için ayrı ayrı açıklanmıştır.

Bu çalışmada yer verilen eğitim unsuru tasvirlerinin her biri ayrı birer araştırma konusu olarak çalışılabilir. Türkiye’de okul yöneticisi ve otorite kavramlarının gelişimi, eğitim ritüellerinin kullanımı, öğrenci kavramındaki değişimler ve eğitim ortamlarının daha detaylı incelemesi sonraki çalışmalarda değerlendirilmesi gereken konulardır.

KAYNAKÇA

- Abisel, Nilgün. 1995. **Popüler Sinema ve Türler**. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Abril, Felicidad Loscertales . 1999. Estereotipos y Valores de los Profesores en el Cine. **Comunicar**. s. 12: 37-45.
- Ağaoğlu, Esmehan, Yahya Altınkurt, Kürşad Yılmaz, Turgut Karaköse. 2012. Okul Yöneticilerinin Yeterliklerine İlişkin Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Görüşleri (Kütahya İli). **Eğitim ve Bilim**. c. 37. s. 164: 159-175.
- Akcan, Emre, Soner Polat. 2016. Eğitim Konulu Türk Filmlerinde Öğretmen İmajı: Öğretmen İmajına Tarihi Bakış. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi**. c. 22. s. 3: 293-320.
- Aksoyalp, Yasemin. 2010. 21. Yüzyılda Okul Yöneticisinin Niteliği: Öğretim Liderliği. **The Journal of SAU Education Faculty**. s. 20: 140-150.
- Akyüz, Yahya. 1978. Türkiye'de Öğretmenin "Öğretmen" ve Meslek İmajı. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 11. s. 1: 115-121.
- _____. 1978. **Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri 1848-1940**. Ankara: Doğan Basımevi.
- _____. 1994. İlköğretimin Yenileşme Tarihinde Bir Adım: Nisan 1847 Talimatı. **OTAM**. s. 5: 1-47.
- _____. 2012. **Türk Eğitim Tarihi**. 23.bs. Ankara, Kızılay: Pegem Akademi.
- Alkan, Cevat. 1979. **Eğitim Ortamları**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Alkan, Mehmet Ö. 2008. Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**. c. 6 s. 12: 9-84.
- Argon, Türkan, Didem Çelik Yılmaz, Mehmet İsmetoğlu. 2017. Okul Yöneticilerinin Meslek Ahlakı Davranışlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. c. 6. s. 3: 210-221.
- Aristoteles. 2008. **Eğitim Üzerine**. çev. Ahmet Aydoğan. İstanbul: Say Yayınları.
- Arnheim, Rudolf 2002. **Sanat Olarak Sinema**. çev. Rabia Ünal. Ankara: Öteki Yayınevi.

- Arslan, Mehmet. 2015. Öğretim Hizmetinin Niteliği ve Öğretmen. **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. ed. Mehmet Arslan. Ankara: Anı Yayıncılık: 265-276
- Ateş, Nurettin. 2012. Öğretmenlikte Meslek Ahlakı ve Mesleki Değerler. **Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama**. c. 3. s. 6:3-18.
- Bağce, H. Emre. 2004. Türkiye’de Siyaset ve Resmi İdeoloji: Temel Yaklaşımlar. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**. c. 2. s. 1: 197-224.
- Bakır, Burak 2008. **Sinema ve Psikanaliz**. İstanbul: Hayalet Kitap.
- Balay, Refik. 2004. Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 37. s. 2: 61-82.
- Baran, Tamer. (08.01. 2010). “Eşkıya” bize bizi anımsatıyor.
<http://tamerbaran.blogspot.com/2010/01/eskya-bize-bizi-anmsatyor.html>
- Başbuğ, Esra Dicle. 2013. **Resmi İdeoloji Sahnede**. İstanbul: İletişim Yayınları
- Baştepe, İsmail. 2009. Etkili Okulun Eğitim Öğretim Süreci ve Ortamı Boyutlarının Nitelikleri. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 8. s. 29: 76-83.
- Bazin, André. 1966. **Çağdaş Sinemanın Sorunları**.çev. Nijat Özön. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- _____. 2011. **Sinema Nedir?** çev. İbrahim Şener. İstanbul: Doruk Yayınevi.
- Betton, Gerard 1990. **Sinema Tarihi Başlangıcından 1986'ya Kadar**.çev. Şirin Tekeli. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Beyerbach, Barbara. 2005. The Social Foundations Classroom: Themes in Sixty Years of Teachers in Film: Fast Times, Dangerous Minds, Stand on Me. **Educational Studies**. c. 37. s. 3: 267-285.
- Birbiçer, Bekir. 2017. **Beyazperde Karatahta: Modern Okul Sistemine Eleştirel Bakış**. Ankara, Çankaya: Maarif Mektepleri.
- Birkök, Mehmet Cüneyt. 2008. Bir toplumsallaştırma aracı olarak eğitimde alternatif medya kullanımı: Sinema filmleri. **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**. c. 5. s. 2: 1-12.
- Butler, Faith J. 2000. Hollywood Films, Reflective Practice, and Social Change in Teacher Education: A Bahamian Illustration. Doktora Tezi. McGill University.
- Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel. 2016. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Pegem Akademi
- Clarke, James. 2002. **Sinema Akımları: Sinema Dünyası Değiştiren Filmler**. çev. Çağdaş Eylem Babaoğlu. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

- Coman, Paul Edmund. 2013. Screens of disorder: English cinema's representation of teachers' responses to challenges to their authority in the 1960s. **Paedagogica Historica**. c. 49. s. 3: 402-424.
- Coşkun, Esin. 2009. **Türk Sinemasında Akım Araştırması**. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Çeliktemel-Thomen, Özde. 2015. Halkevleri'nde Eğitici Sinema Repertuarı: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Sinema, Eğitim, Propaganda (1923-1945). **SinecineSinema Araştırmaları Dergisi**. c. 6. s. 2: 49-75.
- Dalton, Mary M. 2006. Revising the Hollywood Curriculum. **Journal of Curriculum and Pedagogy**. c. 3. s. 2: 29-34.
- Demir, Ebru, Meliha Köse. 2017. Okullarda Kıyafet Serbestliğine İlişkin Öğrenci Görüşleri. **The Journal of Intenational Lingual, Social and Educational Sciences**. c. 3. s. 2: 159-176.
- Demirkasımoğlu, Nihan. 2015. Toplum Yaşamında Kurallar: Birey-Kural İlişkisi. **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 13. s. 1: 138-156
- Diken, Bülent, Carsten B. Laustsen. 2011. **Filmlerle Sosyoloji**. 2. bs. İstanbul: Metis Yayınları.
- Doğaner, Yasemin. 2007. Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Sosyo-Kültürel Değişim. **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICANAS**. s. 38: 235-260.
- Duca, Lo. 1947. **Sinema Tarihi**. çev. Nuri Sarıdoğan. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Efendioğlu, Erdoğan. 2013. Türk Sinemasında Öğretmen İmajı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- Enver, Burçak. 2010. **Atilla Dorsay Söyleşiler**. Adana: Altınkoza Yayınları.
- _____. 2014. **Yücel Çakmaklı Milli Sinemanın Kurucusu**. İstanbul: Küre Yayınları.
- Erdentuğ, Nermin. 1976. Türk Köylerinde Öğretmen - İmam ve Muhtar İlişkilerinin Eğitim Açısından Değerlendirilmesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 7. s. 1-4: 211-236.
- Erkan, Serdar. 2003. Okullarda Tek Tıp ya da Serbest Kıyafet. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. s. 34: 268-279.
- Ertürk, Recep. 2008. Türkiye'de Köy Sosyolojisi Literatürü. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**. c. 6. s. 11: 185-194.
- Erus, Zeynep Çetin. 2015. **Genç Sinema ve Devrimci Sinema Hareketleri**. İstanbul: Es Yayınları.

- Fortna, Benjamin C. 2013. **Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Okumayı Öğrenmek.** çev.Mehmet Beşikçi İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gençalp, Hüseyin. 2011. Egemen İdeolojinin Yerleştirilmesinin Bir Aracı Olarak Sinema: Çocuk Yıldız Filmlerinde Egemen İdeolojinin İşleyişi. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giorgetti, Filiz Meşeci. 2016. **Eğitim Ritüelleri.** İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Girgin, Mustafa. 2016. **Eğitim Filmleri: Başlar Yukarı.** Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Gonzalez, Carlos Enrique. 2015. What We've Got Here is a Failure to Communicate: A Postmodern Analysis of Representations of Higher Education in Cinema.Doktora Tezi. Florida, ABD: Florida International University.
- Gökçe, Feyyat. 1994. Eğitimde Denetimin Amaç ve İlkeleri. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** s. 10: 73-78.
- Grobman, Duane Jay. 2002. Teachers in Film: A Narrative Study of School Teachers in Cinema. Doktora Tezi. Harvard University.
- Güçhan, Gülseren. 1992. **Toplumsal Değişme ve Türk Sineması : Kente Göç Eden İnsanın Türk Sinemasında Değişen Profili.** Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Gül, Gülbahar. 2004. Birey Toplum Eğitim Öğretmen. **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi.** s. 1: 223-236.
- Gündüz, Mustafa. 2008. II. Abdülhamid Dönemi Eğitimi ve İdeolojisi Üzerine Tartışmalar. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi.** c. 6. s. 12: 243-286.
- _____. 2015. **Osmanlı Eğitim Mirası.** 2. bs. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- _____. 2016. **Maariftten Eğitime.** Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- _____. 2016. Eğitim Ritüelleri(Filiz Meşeci Giorgetti tarafından hazırlanan *Eğitim Ritüelleri* başlıklı kitabın değerlendirmesi). **İnsan ve Toplum.** c. 6. s. 2:155-160.
- _____. 2017. Eğitim Tarihimiz Tecrübesinde Müderristen Muallime, Muallimden Öğretmene: Öğretmenliğin İtibar, Statü ve Değeri. **Eğitime Bakış.** s. 41: 6-17.
- Gürbüz, Ramazan, Emrullah Erdem, Kenan Yıldırım. 2013. Başarılı Okul Müdürlerinin Özellikleri. **Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi.** s. 20: 167-179.
- Gürsoy, Özlem. 2005. Türk Sinemasının Tarihe Bakışı ve Türk Tarihinin Temsili. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

- Güven, Mehmet, Sevda Aslan. 2010. Ergenlerde Ayrışma Bireyleşme ile Okul Zorbalığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 11. s. 3: 125-142.
- Hall, John W. 2001. Attitudes Toward Authority in Popular Films of American Schooling: 1950s-1990s. Doktora Tezi. University of Virginia.
- Hershey-Freeman, Valerie. 2008. The Impact of Movies on Public Perceptions of Educational Leaders: The Perpetuation of Stereotypes and Primordial Archetypes. Doktora Tezi. Texas A&M University.
- Hesapçıoğlu, Muhsin. 2009. Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikası ve Felsefesi. **M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. s. 29: 121-138.
- Hesapçıoğlu, Muhsin, Filiz Meşeci Giorgetti. 2009. Siyah Önlük Beyaz Yakanın Kökeni. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**. c. 9. s. 4: 1717-1750
- H.M. 1928. Muallimin Rolü. **Hayat**. c. 4. s. 103: 485.
- İlbuga, Emine Uçar. (13.06. 2013). Sınıf Filminden İki Dil Bir Bavul'a Çok Dilli Çok Kültürlü Eğitim Ortamları.
<https://emineucarilbuga.blogspot.com/2013/06/snf-filminden-iki-dil-bir-bavula-cok.html>
- Kara, İsmail. 2017. Gerçek Manasıyla Grup, Gelenek ve Üslup, Statü ve Dil Olarak İlmi Otorite ve Alim Yok Artık Türkiye'de. Söyleşi: İsmail Dalp.**Nihayet**. s. 35: 32-37.
- Kara, Mesut. (22.01.2017). Vurun Kahpeye.
<https://www.evrensel.net/yazi/78336/vurun-kahpeye>
- Karaküçük, Suna Arslan. 2012. Dünya ve Türk Sinemasında Öğretmen. **Bilim ve Gelecek**. s. 95.
- Kargın, Tevhide. 2004. Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi**. c. 5. s. 2: 1-13.
- Kayalı, Kurtuluş. 1994. **Yönetmenler Çerçevesinde Türk Sineması**. Ankara: Ayyıldız Yayınları.
- _____. 2015. **Sinema Bir Kültürdür**. İstanbul: Tezkire Yayıncılık.
- Koçak, Abdullah, Özgür Arun. 2006. İçerik Analizinde Örneklem Sorunu. **Selçuk İletişim**. c. 4. s. 3: 21-28.
- Koşar, Serkan, Temel Çalık. 2011. Okul Yöneticilerinin Yönetimde Gücü Kullanma Stilleri ile Örgüt Kültürü Arasındaki İlişki. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. c. 17. s. 4: 581-603.

- Maag, John W. 2001. Rewarded by Punishment: Reflections on the Disuse of Positive Reinforcement in Education. **Exceptional Children**. c. 67. s. 2: 173-186.
- May, Josephine. 2008. Puberty Blues and the representation of an Australian comprehensive high school. **History of Education Review**. c. 37. s. 2: 61-67.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1739 S.K.). 1973. **Resmi Gazete**.14574, Haziran. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği. 2016. **Resmi Gazete**. 29871, Ekim. https://ogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/01062228_meb_ortaogretim_kurumlari_yonetmeli_28_10_201629871.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. 2014. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi: Özel Eğitim**. Ankara.
- Monaco, James. 2002. **Bir Film Nasıl Okunur?** çev. Ertan Yılmaz. İstanbul: Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
- Murat, Ahmet. 2017. Hababam Sınıfı Niçin Haklıydı? **Nihayet**. s. 33: 14-17.
- Nederhauser, Deborah Dobbin. 2000. Reel Teachers: A Descriptive Content Analysis of the Portrayal of American Teachers in Popular Cinema. Doktora Tezi. Illinois: Northern Illinois University.
- Novello, Michael A. 1994. The School Administrator in Popular Film. Doktora Tezi. Drake University.
- Odabaşı, İsmail Arda. 2017. **Milli Sinema. Osmanlı'da Sinema Hayatı ve Yerli Üretime Geçiş**. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Olweus, Dan. 2010. Bullying in Schools: Fact and Intervention. **Kriminalistik**. c. 64. s. 6.
- Onaran, Âlim Şerif. 1994. **Türk Sineması**. 1. Cilt. İstanbul: Kitle Yayınları.
- Oruç, Şahin, Deniz Sarıbudak. 2015. Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri. **International Journal of Field Education**. c. 1. s. 1: 19-41.
- _____. 2017. **Eğitim Ortamları için Eğitim İçerikli Filmler**. İstanbul, Esenler: Efe Akademi Yayınları.
- Öğülmüş, Selahaddin. 1991. İçerik Çözümlemesi. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 24. s. 1: 213-228.
- Özcan, Mustafa. 2011. **Bilgi Çağında Öğretmen Eğitimi, Nitelikleri ve Gücü: Bir Reform Önerisi**. 1. bs. Ankara: Türk Eğitim Derneği İktisadi İşletmesi.

- Özdemir, Murat. 2010. Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 11. s. 1: 323-343.
- Özgüç, Agah. 1990. **Başlangıcından Bugüne Türk Sinemasında İlkler**. İstanbul: YılmazYayınları.
- Özön, Nijat. 1985. **Sinema: Uygulayımı, Sanatı, Tarihi**. Ankara: Hil Yayın.
- _____. 1995. **Karagözden Sinemaya 1**. Ankara: Kitle Yayınları.
- _____. 2008. **Sinema Sanatına Giriş**. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Öztürk, Ruken. 1993. Sinemada Akımlar. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 26. s. 1: 228-233.
- Refiğ, Halid. 1971. **Ulusal Sinema Kavgası**. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Sağlam, Tevfik. 1959. **Nasıl Okudum?**. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.
- Sánchez, Enrique Martinez. 2010. Educational Systems in the Heterodox History of European Cinema. **Comunicar**. c. 18. s. 35: 53-59.
- Scognamillo, Giovanni. 2003. **Türk Sinema Tarihi**. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Sel, Burcu, Mehmet Akif Sözer. 2018. Cumhuriyet Dönemi (1928-1948) Yurt Bilgisi Ders Kitaplarında Çocukluğun Politik Yapılandırılmasına İlişkin Bir Araştırma. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 33. s. 2: 293-315.
- Sevinç, Zeynep. 2014. 2000 Sonrası Yeni Türk Sineması Üzerine Yapısal Bir İnceleme. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 40: 97-118.
- Sieberer-Nagler, Katharina. 2016. Effective Classroom-Management and Positive Teaching. **English Language Teaching**. c. 9. s.1: 163-172.
- Solak, Lale. 2014. Türkiye’de Okul Kıyafetleri ve Sosyo-Politik Değişimin Etkisi. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**. c. 3. s. 3: 420-427.
- Soysüren, Ali Haydar, Necip Yıldız. 2017. Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Sinemasının Ulus-Devlet Politikalarıyla İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. **Karadeniz**. s. 35: 89-104.
- Sözen, Mustafa Fadıl. 2009. Doğu Anlatı Gelenekleri ve Türk Sinemasının Aidiyeti. **Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**. s. 50: 131-152.
- Suner, Asuman. 2006. **Hayalet Ev: Yeni Türk Sinemasında Aidiyet, Kimlik ve Bellek**. İstanbul: Metis Yayınları.
- Şafak, Balkı Aydın. 2001. Modernleşme ve Eğitim: İki Köy Karşılaştırması. **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**. c. 18. s. 2: 55-66.

- Tevfik Sağlam. (15.05.2018). Türkiye Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu. http://www.verem.org.tr/eski_baskanlar.php?id=saglam
- Tezcan, Mahmut. 1994. Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimindeki Rolü. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c. 5. s. 3: 171-204.
- Tofur, Sezen. 2017. Hababam Sınıfı Filmi İlk Serisinin Katz'ın Yönetmel Üç Beceri Yaklaşımına Göre İncelenmesi. **The Journal of Academic Social Science Studies**. s. 56: 53-66
- Tugen, Bahar. 2014. 1960-1980 Darbeleri Arasında Türk Sinemasında Düşünce Oluşumu ve Filmlerin Sosyolojik Görünümleri. **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**.c. 3. s. 7: 159-175.
- Türk Dil Kurumu. (29.12.2017). Türk Dil Kurumu <http://www.tdk.gov.tr/>
- Türk Sineması Arşiv Veri Tabanı. (11.04.2018). TSA Türk Sineması Araştırmaları <http://www.tsa.org.tr/tr/>
- Uğurlu, Faruk. 1992. Edebiyat ve Sinema. **Kurgu Dergisi**. s. 11: 135-151.
- Ünal, Asife. 2015. Uyumlu Bir Dünya İnşası Bağlamında Sinema ve Din İlişkisi: "Life of Pi" Örneği. **International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)**. s. 4: 567-583.
- Vain, Magister Pablo Daniel. 2002. Los Rituales Escolares y las Prácticas Educativas. **Education Policy Analysis Archives**. c. 10. s. 13.
- Weber, Max. 2012. **Ekonomi ve Toplum**.1. Cilt. İstanbul: Yarı Yayınılık.
- Wolfrom, Katy J. 2010. Reel Principals: A Descriptive Content Analysis of the Images of School Principals Depicted in Movies from 1997-2009. Doktora Tezi. Indiana University of Pennsylvania.
- Yakar, Halide Gamze. 2013. Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı: Tarihsel Bir Değerlendirme. **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**. s. 19: 21-36.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2005. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 5. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Remzi. 2012. Akran Zorbalığı. **CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 10. s. 2: 39-51.
- Yıldırım, Hıdır. 2017. Öğretmen Mehmet Akif İnan. **Eğitime Bakış**. s. 41: 42-49
- Yılmazkol, Özgür. 2011. **2000 Sonrası Türk Sineması'na Eleştirel Bakış**. İstanbul: Okur Kitaplığı.

Youtube. (2018). <https://www.youtube.com/>

Yurdigöl, Aslı. 2014. Eğitim Olgusunun Sinematografik Anlatıdaki Yeri Üzerine Bir Yaklaşım Denemesi ("Bal" Filmi Örneği). **EKEV Akademi Dergisi**. c. 18. s. 60: 487-502.

Yücel, Hasan Ali. 1990. **Geçtiğim Günlerden**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Zerpa, Claritza Arlenet. 2010. Cine y educación: ¿Una relación entendida?. **Revista De Educación y Desarrollo**. s. 15: 55-60.

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİ

ŞULE ALTINBAŞ

Doğum Tarihi: 30/09/1992

Unvanı: Öğretmen

E- Posta: sule.altinbas@hotmail.com

EĞİTİM

OKUL ADI	MEZUNİYET YILI
Hasip Dinçsoy İlköğretim Okulu, Esenler/İstanbul	1999-2006
Çapa Anadolu Öğretmen Lisesi, Fatih/İstanbul	2006-2010
Lisans: Boğaziçi Üniversitesi – Yabancı Diller Eğitimi, İstanbul	2010-2014
Lisans: Anadolu Üniversitesi – Uluslararası İlişkiler, Eskişehir	2013-2017
Yüksek Lisans: Yıldız Teknik Üniversitesi-Eğitim Bilimleri, Eğitim Programları ve Öğretim, İstanbul	2016-2018

İŞ VE STAJ TECRÜBESİ

DATE	PLACE	POSITION
17 Haziran- 17 Eylül, 2011	The City Hotel /İstanbul	Turist Danışmanı
Ekim, 2013 – Haziran, 2014	Ayazağa Işık Okulları/ İstanbul	Staj
Ağustos, 2014 – Şubat, 2015	Oğuzkaan Koleji /İstanbul	İngilizce/İspanyolca Öğretmenliği
09.02.2015-	İnönü Ortaokulu/ İstanbul	İngilizce Öğretmenliği
Şubat 2017- 2018	Bağcılar Kaymakamlığı	AB Projeleri Merkezi

STK VE GÖNÜLLÜ İŞLER

DATE	PLACE	POSITION
24 Mart – 24 Mayıs, 2007 24 Mart – 24 Mayıs, 2008	Topkapı Sarayı	Turist Rehberi
2-6 Nisan, 2012	American Field Service (AFS) ,6. Gülen Çocuk Şenliği	Gönüllü
Mayıs 2011-2012- 2013	Boğaziçi Üniversitesi Spor Komitesi	Rehber

SEMİNER VE ATÖLYELER

25 Ağustos, 2014	Bahçeşehir Üniversitesi	Etkili ve Eğlenceli Ders İşleme Metotları
15 Kasım, 2014	EF- Education First	İngilizce Öğrenimini Teknolojiyle İyileştirmenin 10 Yolu
2 Mayıs, 2016	MEB	Özel Eğitim
11 Ocak, 2016- 15 Ocak, 2016	MEB	Etkili ve Verimli Çalışma Yolları
28 Kasım, 2016- 2 Aralık, 2016	MEB	Proje Döngüsü Eğitimi
22-23 Ağustos, 2017	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Proje Döngüsü Eğitimi ve İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Programı
3 Kasım 2017- 19 Ocak 2018	MEB	Öğretmen Akademileri-Lisan Akademisi

DİLLER

- 1) Türkçe (ana dil)
- 2) İngilizce (ileri seviye)
- 3) İspanyolca (ileri seviye)
- 4) Almanca (başlangıç)

BİLGİSAYAR PROGRAMLARI

Microsoft Word, Excel, Dreamweaver